DE

časopis slovenskih delavcev

št. 51/52

Glavni urednik Marjan Horvat

Odgovorni urednik Ciril Brajer

Telefon: 313-942

Naročnina in prodaja: 321-255

Telefaks: 311-956

Naslov: ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana

Ljubljana, 9. novembra 1995 • letnik 54

DVA HUDIČA V SVOBODNIH SINDIKATIH

stran 3

DELAVCI ZA STEČAJ POMURKE KRIVDO DRŽAVO

stran 4

VLADA NAS VODI V IZGUBO

stran 20

DE, sreda 14⁰⁰

Sporočilo za javnost

Zveza svobodnih sindikatov Slovenije je pred štirimi meseci predlagala dopolnitve dogovora o politiki plač in drugih prejemkov v gospodarstvu za leto 1995. S spremembami smo želeli doseči, da bi se podjetjem, ki so v letošnjem letu bistveno izboljšala poslovne in proizvodne rezultate, omogočil do 10-odstotni dvig mesečnih plač.

Besedilo sprememb dogovora je bilo usklajeno v pogajalski skupini podpisnikov dogovora, podpis teh sprememb pa je bil predviden za konec preteklega meseca.

V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije na žalost ugotavljamo, da Vlada Republike Slovenije podpis teh sprememb izsiljuje s podaljšanjem dogovora za celo leto 1996. Zveza svobodnih sindikatov Slovenije na tako ravnanje Vlade RS ne pristaja in poudarja, da bo, če do podpisa sprememb dogovora ne bo prišlo v desetih dneh, odstopila od dogovora o politiki plač in drugih prejemkov v gospodarstvu za leto 1995.

mag. Dušan Semolič, predsednik ZSSS

Vsem sindikalnim organizacijam in članom ZSSS na območju občin Hrastnik, Trbovlje in Zagorje ob Savi

PROTESTNI SHOD SKEI – TRBOVLJE 95

Sindikat kovinske in elektroindustrije Slovenije nenehno ugotavlja in opozarja v imenu svojega članstva, da se radikalno slabša položaj podjetij in družb kovinske in elektroindustrije. Vsak dan smo priča številnim stečajem, dolgim vrstam delavcev na čakanju, pretakanju lastništva izven gospodarstva ter nepripravljenosti delodajalske strani, da bi sklenila aneks k panožni kolektivni pogodbi.

Zaradi vseh teh in drugih nakopičenih problemov SKEI Slovenije pripravlja v ČETRTEK, 16. 11. 1995, OB 11. URI PRED DELAVSKIM DOMOM V TRBOVLJAH

PROTESTNI SHOD SKEI – TRBOVLJE 95

Vse sindikalne organizacije oziroma člane sindikatov dejavnosti v Zasavju vabimo, naj se po načelu vzajemnosti in solidarnosti udeležijo protestnega shoda, da bomo skupaj podprli upravičene zahteve kovinarjev, ki so tudi naše skupne zahteve.

Ciril Urek, sekretar
Območne organizacije ZSSS
Zasavje – Trbovlje

Maks Tajnikar

GREŠNI KOZEL RUSKE ZGODBE O NEUSPEHU

stran 23

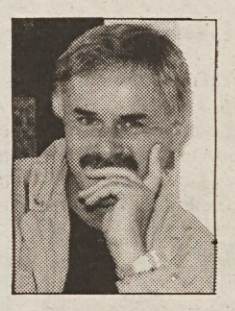

Piše: Ciril Brajer

Če nečesa ne postorimo, ko je za to najprimernejši čas, potem tega praviloma še dolgo ali nikoli ne opravimo.

Rudi Ringbauer

1 + 1 = 2 !

Zadnje dni kroži tod okoli malo kisla šala. Pravi približno takole: Lap bi nekako spacal skupaj 40.000 podpisov za referendum o državljanstvu, a bi mu referendum gotovo padel v vodo. Pa se je vseeno lotil posla.

Svobodni sindikati bi za pomembna vprašanja zbrali 40.000 podpisov z levo roko, tudi referendumi bi jim šli skozi, pa...

Pa res, zakaj so ti naši ljubi sindikati tako sramežljivi?! Zakaj najprej zračunajo, da je 1 + 1 enostavno 2, in jim je potem nerodno, da bi ta enačba tudi obveljala.

Zelo zelo podobno je namreč z vprašanjem sindikalne članarine. Kdor je skrbno bral Delavsko enotnost od 48. številke naprej, je lahko ugotovil, da je vodstvo ZSSS sestavilo povsem korektno enačbo. Na eni strani je izračunalo minimum minimuma preživetja sindikata, ki ne le skuša biti sodoben, ki hoče enostavno preživeti.

Na drugi strani enačbe je pač cena tega minimuma. Pustimo, zakaj minimum. Vprašanje je, zakaj ga, skupaj z neizbežno ceno, predlagatelji ne branijo na vse kriplje. Zakaj si dovolijo, da jih nekdo prepričuje, da 1 + 1 ni 2? Še huje, da jih nekdo prepričuje, da članstvo meni, da 1 + 1 ni 2!

Pri tako nesmiselnem položaju najprej pomisliš, da gre lahko le za podcenjevanje članstva. Ko ta pomisel po tehtnejšem pomisleku odpade, skušaš najti druge vzroke. Demagogija? Tudi zanjo mora biti kakšen vzrok, vsaj kolikor toliko logičen.

Zakaj se torej nekdo boji stopiti pred članstvo in ga prepričati o neizprosni logiki enačbe?

Ponujata se mi le dva vsaj malce smiselna odgovora. Ali ima slabo vest, da ga bo članstvo povprašalo, kako in za kaj je doslej trošil članarino ali pa se morda boji, da bi pri tako široki, skupni, solidarnostni akciji izgubil delček svojih fevdalnih pravic, ki jih je s takšno muko uveljavil in jih zdaj skuša negovati ne glede na ceno.

Oba odgovora se mi sicer zdita precej za lase privlečena, a kljub najboljši volji bolj smiselnih ne uspem poiskati.

Spet sem šel prebirat že zapisana mnenja sindikalistov:

Po sindikatih različna članarina je problem že zaradi solidarnosti. Sindikat brez stroke odmre. Če članstvo res nasprotuje višji članarini, ga je treba prepričati. Predlog za dvig je predolgo ležal v predalih. Treba je okrepiti pripadnost članstva do zveze. Naša organizacija je prilagojena liderskim ambicijam. Smo kot petelini na lastnih kupčkih gnoja. Kapital se centralizira, tudi zveza se bo morala. Zveza bo kapitalu kos le enotna in ekonomsko močna. Ne smemo dovoliti fevdalizacije posameznih sindikatov…

*Res gre za iztrgane navedke, toda tudi ti in takšni so več kot dovolj zgovorni. Na sosednji strani lahko preberete intervju z **Rajkom Lesjakom,** sekretarjem ZSSS, v katerem tudi kot vodja delovne skupine za pripravo finančnega pravilnika zelo samokritično govori o dozdajšnjem delu skupine in tudi o obnašanju predlagateljev, vodstva zveze torej.*

Brez dvoma spodbudno stališče, ki obeta, da še zdaleč ni vse izgubljeno. Vodstvo ima očitno zvrhano mero podpore in po priznanju zgrešenega pristopa je moč pričakovati več doslednosti in načelnosti pri zagovarjanju predloga, od katerega je resnično odvisna usoda svobodnih sindikatov, če ne kar sindikalnega gibanja na Slovenskem. Tudi če bo morda komu padel klobuk z glave. Se bo že sklonil in ga pobral.

Če že omenjam doslednost in načelnost, sindikati so jo pogosto prisiljeni potrditi prav s stavko. Protestni shodi in podobni nastopi so namreč še vedno znak dobre volje in iskanja kompromisa.

Stavka pa je hudo hudo draga stvar. Koliko časa bodo lastniki pripravljeni stavke plačevati, je eno vprašanje, drugo je, koliko je sindikat, ki to pričakuje, sploh še suveren?!

DE časopis slovenskih delavcev

Stvar je jasna. To je moj časopis. Zato ga naročam na naslov:

Priimek in ime:.....

Naziv podjetja ali ustanove:.....

Naslov:.....

Podpis naročnika:

PREJELI SMO

Zakon o žrtvah vojnega nasilja

Demokrati Slovenije smo v želji, da bi popravili krivico, ki jo je taboriščnikom, ukradenim otrokom, internirancem, zapornikom, izgnancem in drugim žrtvam vojnega nasilja prizadel prejšnji režim, ko je »spregledoval« njihovo trpljenje med 2. svetovno vojno, vložili vrsto dopolnil k predlogu zakona o žrtvah vojnega nasilja, kakršnega je pripravila Vlada RS.

Vladin predlog zakona je namreč žrtve še kar naprej obravnaval kot socialno kategorijo: žrtvam vojnega nasilja je priznaval nekatere pravice samo v primeru, če so socialno ogrožene, tako nekatere minimalne ugodnosti iz zdravstvenega varstva, povračilo potnih stroškov, če so bili napoteni na zdraviliško zdravljenje, in posebno dobo. Večino žrtev vojnega nasilja pa je vladin predlog zakona odpravil s pravicami, ki jih žrtve že imajo, in z nekakšno »častno« izkaznico žrtve vojnega nasilja!

Demokrati Slovenije smo menili, da Vlada RS s tem krši 50. člen ustave, ki določa, da mora država zagotoviti vojnim veteranom in žrtvam vojnega nasilja posebno varstvo. Obenem pa smo bili prepričani, da je potrebno žrtvam vojnega nasilja poleg moralnega priznanja za prestano trpljenje zagotoviti tudi nekatere materialne pravice, še posebej zato, ker se bo to zgodilo s polstoletno zamudo, kar je skoraj edinstven primer v Evropi.

Demokrati Slovenije smo zadovoljni, da je bil predlog zakona, dopolnjen v tem smislu z vloženimi amandmaji v drugi obravnavi, v Državnem zboru Republike Slovenije v torek, 17. 10. 1995 skorajda soglasno sprejet!

Predvsem zato, ker tega ni bilo pričakovati po pripravah na drugo obravnavo zakona v marcu tega leta, ko je Odbor za delo, družino in socialno politiko z orkestriranim nasprotovanjem Slovenskih krščanskih demokratov in Liberalne demokracije Slovenije ter občasno pomočjo Združene liste socialnih demokratov Slovenije zavrnil vsa ostala dopolnila Demokratov Slovenije, ki so izboljševala položaj žrtev vojnega nasilja oziroma s katerimi jim je bilo priznano vsaj delno nadomestilo za prestano trpljenje. Pa tudi ne po drugem branju zakona, v katerem so bila ustrezna dopolnila v državnem zboru sicer sprejeta, vendar je Vlada RS za zadnjo obravnavo ponovno vložila dopolnila, s katerimi je poskušala izničiti vsebino na 2. obravnavi sprejetih amandmajev – na srečo neuspešno!

Demokrati Slovenije sodimo, da sprejeti zakoni predstavljajo ustrezno podlago za reševanje žrtev vojnega nasilja in da je tako s 50–letno zamudo priznano, da je veliko Slovencev trpelo zaradi neposrednega terorja okupatorskih oblasti. Od Vlade RS pa pričakujemo, da bo to zakonsko obvezo tudi izpolnila!

Demokrati Slovenije

Zbiranje podpisov za referendum o 40. členu zakona o državljanstvu

Glavni odbor Demokratov Slovenije je na svoji 7. seji, 21. 10. 1995 v Depali vasi, razpravljal tudi o akciji zbiranja podpisov za podporo zakonskemu predlogu, s katerim bi Republika Slovenija odvzela državljanstvo vsem državljanom, ki so ga pridobili na podlagi 40. člena zakona o državljanstvu. Glavni odbor Demokratov Slovenije ne želi izpostavljati političnih razsežnosti te akcije.

V skladu z zavzemanjem Demokratov Slovenije za pravno državo in še zlasti za spoštovanje ustavnega reda, tako s strani samih državnih organov kot tudi kar zadeva razmerja med državljani, pa glavni odbor Demokratov Slovenije ne more mimo dejstva, da je akcija zbiranja podpisov sporna in nesprejemljiva tako z vidika Temeljne ustavne listine iz leta 1991 kot z vidika Ustave RS iz l. 1991.

Glavni odbor DS želi poudariti, da zbiranje podpisov za tak predlog pomeni celo neke vrste zavajanje volilcev glede na to, da ob upoštevanju obeh omenjenih ustavnih aktov takšna sprememba zakona o državljanstvu preprosto ne more in ne sme biti sprejeta oziroma ne more začeti veljati.

Hkrati ni mogoče prezreti dodatnih učinkov te akcije, še zlasti ne koristi, ki jih bodo na bližajočih se državnih volitvah po vsej verjetnosti imele stranke, ki so se na ves glas postavile v bran državljanov, proti katerim je akcija zbiranja podpisov uperjena. Celo to bi utegnil kdo pomisliti, da je bilo zbiranje teh podpisov omogočeno nemara tudi zaradi volilne dobrobiti t. i. »levih« strank!?

Še slabše pa je, da te vrste akcije le še dodatno spodbujajo tiste skupine med večino Sloveniji sicer lojalnih novih državljanov, ki se zbirajo in dejansko gojijo neprimerna čustva in politična stališča do svoje nove države. Tovrstne akcije spodbujajo strah pred novo državo in torej še podpihujejo že dovolj pereče pojave mednacionalne nestrpnosti.

Demokrati Slovenije ne želimo prezreti dejstva, da ponekod res prihaja do konfliktnih situacij in do sporov z državljani, ki niso Slovenci po narodnosti, in da se tudi med Slovenci pojavljajo primeri nezadovoljstva, še zlasti na območjih z visoko stopnjo brezposelnosti in poudarjenimi socialnimi problemi.

Vendar teh pojavov ni mogoče reševati na tak način, kot ga predlagajo nosilci akcije zbiranja podpisov, s katero Slovenija ne nazadnje tudi zelo kazi svojo pozitivno podobo pred svetom in še zlasti pred Evropo, kajti naše dosedanje uspešno vključevanje v evropske ustanove in organizacije (Svet Evrope ipd.) je bilo uspešno tudi zaradi tega, ker je Slovenija zaslovela kot država, ki je že dosegla visoko raven spoštovanja človekovih pravic, uveljavljanja demokracije itd.

Danica Simšič,
predsednica GO DS
Tone Peršak,
predsednik DS

Parlamentarne preiskovalne komisije

Ni tedna, ko časopisi ne bi pisali o ustanovitvi ali o delu katere od preiskovalnih parlamentarnih komisij. Do sedaj še nisem zasledil, da bi katera od njih končala delo.

Čeprav sem leta 1990 verjel, da so preiskovalne parlamentarne komisije potrebne za razčiščevanje morebitnih političnih nečednosti, ki niso bile v nasprotju z veljavno zakonodajo, sem že po letu 1992 dvomil o sposobnosti komisij, da se prebijejo do »neoporečnih« rezultatov. Ko pa sem v žarišču, 16. oktobra, videl, kako deluje »Puklova« preiskovalna komisija, sem spoznal, da eni za lep denar »mešajo meglo«.

Poslanci, člani komisije in predsednik, morda za svoje delo v komisiji dobijo dodatek k poslanski plači. Predlagatelji ustanovitve komisije, ob tem da dobijo predsednika komisije, v komisiji zaposlijo še sekretarja (kolega iz stranke, ki potrebuje dobro plačano službo).

Ker menda dodatek za vodenje preiskovalne komisije ali za članstvo v komisiji ni vezan na rezultate dela ali vsaj na intenzivnost dela komisije, imam občutek, da člani komisij nimajo kakšne posebne želje, da bi delo v komisijah končali, tako da se komisije bolj poredko sestajajo. Bolj intenzivno delo komisij javnost zazna samo takrat, ko predsednik komisije meni, da je obravnavana tema v skladu s politično ofenzivo lastne stranke in mu (jim) obravnava pomaga pri vzdrževanju ali dvigovanju rejtinga.

Čeprav vem, da vsi poslanci niso pravniki (in dobro je, da niso), kot popolni pravni laik lahko trdim, sodeč po videnem iz dela »Puklove« komisije, da poslanci o pravu vedo manj kot jaz (ali se delajo, da ne vedo), ki sem si pravne izkušnje nabiral pri disciplinskih komisijah. Upam si trditi celo to, da disciplinske komisije svoje delo opravljajo bolj strokovno kot preiskovalne parlamentarne komisije. Če nič drugega, postopek končajo v sprejemljivem roku, po eni ali dveh obravnavah.

Bojim se, da bo v zadnjem letu mandata vsak poslanec imel svojo preiskovalno komisijo, ki bo zelo intenzivno delovala prav v času volilne kampanje, kar je po mojem mnenju skregano z vsako logiko.

Zato parlamentu (predsedniku Školjču) predlagam, naj ustanovi preiskovalno komisijo za ugotavljanje zlorabe preiskovalnih parlamentarnih komisij. Prav tako predlagam, naj pol leta pred volitvami razpustijo (zamrznejo delo) vse preiskovalne parlamentarne komisije, vključno s preiskovalno komisijo za ugotavljanje zlorabe parlamentarnih komisij.

P.S.

Prepričan sem, da tudi preiskovalna komisija za ugotavljanje zlorabe preiskovalnih parlamentarnih komisij zaradi objektivnih težav (pomanjkanje primernega prostora za delovanje in hrambo gradiv, prezasedenost članov komisije, pozabljivost preiskovancev in prič) ter zaradi prekratkega mandata ne bo uspešno končala dela.

Jože Vuk,
tajnik Delavske zveze ZLSD

Tralalalala

K vragu država, ki ji moram plačati več deset tisočakov dohodnine, a imam eno plačo in dva šoloobvezna otroka! Naj zaupam vladi, ki mi odtujuje denar, ki bi ga lahko poklonila svojima otrokoma za kakšen tečaj tujega jezika ali za vpis v glasbeno šolo, za izlet po lepi Sloveniji?! K vragu vsi uradi in skupnosti za žensko politiko, za ženska vprašanja, če se ne znajo spustiti na nivo oz. bit ženske/žensk, ki z eno plačo čarajo bivanje svojih otrok in svoje bivanje! Če se v teh uradih gibljejo babnice, ki jim je skrb za porazdelitev tolarjev čez ves mesec tuja! Ki se gredo zastopnice in zaščitnice žensk ter njihovih pravic le transparentno, v globino težav večine žensk samohranilk pa ne potisnejo glave, nojevke! K vragu tudi vsi tisti uradi in uradniki, ki prisegajo na otrokove pravice in skrb za lepši jutri. Pa ne mignejo s prstom, da država ne bi odtujevala denarja od mater (ali očetov) samohranilcev. K vragu vi, ki imate dvakrat in še večkrat večjo plačo, pa sploh ne plačate toliko dohodnine, če pa slučajno jo, pa jo tudi lahko, saj je številka dohodka v vaši kuverti mnogo višja. Odtegljaja še čutite ne. Sicer pa – kolikšno dohodnino plačujejo zaslužkarji nad sto in več?! Pri svojih osemdeset tisočakih plače in vsej moralni, materialni in drugi skrbi za otroke ter njihov dom naj poklonim tej družbi (ki skrbi za pravice otrok in žena?) okoli trideset tisoč tolarjev dohodnine?! Pravim, naj gre(do) k vragu! Ne bom plačala! Ali pa bom, ko bodo oni zaslužkarji v uradih dokazali, da delajo v našem (žensko–moško samohranilskem in otrokovem) imenu.

Kje je pravica in logika, da mora mati dveh otrok odšteti toliko dohodnine, istočasno pa naj bi slovenske matere še rojevale in ne imele pravice odločati o rojstvih!

Kar se mene tiče, ne potrebujem takšne vlade, ne vseh tistih »humanističnih« uradov, niti jih ne potrebujejo moji otroci, saj jim prav ta aparat krade, namesto da bi jim kaj dal oziroma omogočil svetel dan. Na tak način že ne!

Upam, da me zdaj ne bo kdo prijavil in me še dodatno oškodoval. Če je tako, bom pač morala v Hyde Park in se tam otresti čutečih nepravilnosti.

Kdo ve, če je na zgoraj imenovanih stolčkih kakšna rit, ki sama krmi svoje ptičke s tolikšno plačo, kot je moja, ali pa še manjšo?! In če je in če se ne zna potegniti za sorodne duše, potem je prav gotovo rit. In naj kar tam ostane. Mi ostale pa bi se morale zbrati v kakšnem združenju samohranilk(–cev) in jasno reči, da se sicer zavedamo svojih državljanskih dolžnosti, a tudi, da so te dolžnosti marsikomu prilagojene, celo spregledane, pozabljene in zlagane in tako drugim na drugi strani potencirane.

Sonja Votolen,
Lovrenška 9, Kidričevo

Bo »demokracija« požrla besedo?

Referendum bo! S tem vzklikom so se pognali fašistoidni desničarji med ljudi. Razlagajo, da »ulica« misli drugače kot oblast. To počnejo tisti, ki so v parlament prišli skozi zadnja vrata. Sedaj pa zbirajo 40.000 podpornih članov za svoje umazane posle. Čudi me, kje so intelektualci, mar so tudi oni podlegli »glasu ulice«. Častna izjema je gospa Spomenka Hribar (glej Mladino s 24. 10. 95). Kje ste ostali? Kje je ves demokratičen tisk? Zakaj ne bi tisk dal pobude za zbiranje podpisov proti referendumu o »oslovi senci«, ki bo to državo kar precej stal, namesto da bi denar dali za izobraževanje, ceste, modernizacijo železnic. Te fašistoidne poslance pa pometli iz parlamenta. Turbo desnica obljublja tudi spremembo ustave, verjetno s pomočjo ulice. V njej bodo morda tudi členi za ustanavljanje koncentracijskih taborišč, pretepanje drugače mislečih, nadzorovanje posameznikov in morda tudi pozdrava »Živel vodja…«.

Predlagam tudi, da vse podpisnike peticije za referendum tisk javno objavi, da se bo vedelo, kdo je kdo.

Naj zaključim tole pismo z mislimi spoštovanega borca proti nacizmu, Simona Wiesenthala, ki so se mu porodile ob predavanju študentom v ZDA: »Mnogi mladi ljudje v ZDA bi se danes rade volje borili proti gestapu, SS, proti Hitlerju, toda tam kjer živijo, ni nobenega Hitlerja, gestapa in nobene SS. Razumeti bi morali, da v tridesetih letih vsega tega ni bilo, da je zraslo najprej neopazno, nato pa vedno hitreje. Dokler ni bilo prepozno.« Za Slovence ta trenutek še ni prepozno. Morda pa bo že v tem letu. Državljani Slovenije, usoda je v vaših rokah!?! Kajti danes hočejo prevarati 160 tisoč državljanov, jutri bodo prevarali vse. Torej državljan Republike Slovenije! Fašistoidnim idejam odločno ne! Mimogrede še vprašanje takratnemu Demosu (strankam slovenske »jeseni«): Koliko volilnih glasov (poklonjenih državljanstev) ste dobili med nasledniki medvojne pete kolone, ki nikoli niso živeli v Sloveniji in zanjo vedo le toliko, da obstaja?

Ivo Leban, Ozeljan

Odprto pismo županjam in županom slovenskih občin

Spoštovani!

Sindikat vzgoje, izobraževanja in znanosti (SVIZ) Slovenije je na 4. seji glavnega odbora 17. 10. 1995 odločno in soglasno podprl zahteve vzgojnovarstvenih zavodov za poračun obresti premalo izplačanih plač v letu 1992. Ne glede na to, da zaposlenim v vrtcih plač ni določal zakon o plačah delavcev v javnih vzgojnoizobraževalnih zavodih, ostaja dejstvo, da so vrtci poračune plač dobili glede na določila splošne KP za negospodarske dejavnosti. Na seji koordinacije Sindikatov negospodarskih dejavnosti smo 18. 10. 1995 sprejeli odločitev, da pravico zaposlenim v vzgojnoizobraževalnih zavodih do zamudnih obresti zaščitimo z legalnimi sredstvi in v okviru pooblastil, ki nam jih sindikati negospodarstva poverjajo.

Trdno smo prepričani, da so zaposleni v vrtcih – izhajajoč iz načela enakosti – upravičeni do izplačila obresti na premalo izplačane plače.

Razpoloženje med zaposlenimi v vrtcih je dramatično in na robu tega, da se prevesi v radikalne oblike protesta.

Vemo, da med župani prevladuje prepričanje, da so zaposleni v vzgojnovarstvenih zavodih upravičeni do tega poračuna, zato tudi vas pozivamo, da prisluhnete našim zahtevam in zagotovite sredstva za izplačilo obresti.

Lep pozdrav!

v. d. glavnega tajnika
Branimir Štrukelj, prof.

BISTVO JE V JEDRU....

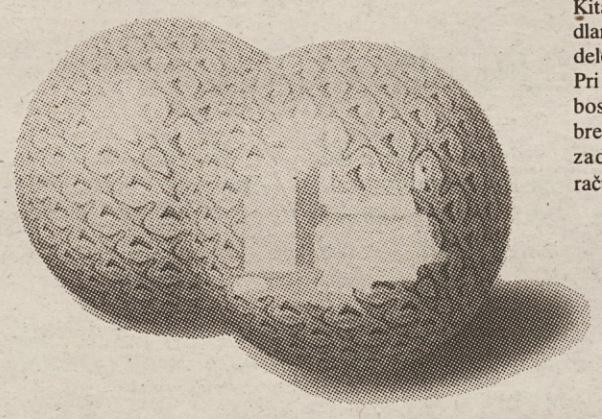

Kitajci so izumili dve kroglici, ki pri masaži dlani sproščata in s tem indirektno povečujeta delovno učinkovitost.
Pri računalnikih **DTK** kroglic zanesljivo ne boste potrebovali, saj računalniki delajo brezhibno tudi pri največjih obremenitvah in zadovoljijo praktično vse uporabnike računalniške opreme.

MA MARKETING

DTK Computer

yes It runs with NetWare

LIKO PRIS
Partner Uspešnih
Verd 100a, 61360 VRHNIKA
tel.: 061.754.175, 061.755.355, 061.753.181; fax: 061.754.134

DE časopis slovenskih delavcev

Delavska enotnost je bila ustanovljena 20. novembra 1942 • DE-glasilo Svobodnih sindikatov Slovenije • Izdaja ČZP Enotnost, 61000 Ljubljana, Dalmatinova 4, poštni predal 279 • Direktor in glavni urednik: Marjan Horvat, tel. 313-942, 132-61-92, faks 311-956 • Odgovorni urednik: Ciril Brajer, tel. 131-61-63, 313-942 • Novinarji: 13-16-163 • Časopis urejajo: Marija Frančeškin (Življenjska razpotja), Ivo Kuljaj (Ravbarkomanda, Najpomembnejša stran), Damjan Križnik (Sindikalni zaupnik), Franček Kavčič (Sindikati), Boris Rugelj (Na tržnem prepihu), Andrej Ulaga (Kažipot), Igor Žitnik (Kultura, šolstvo), Bora Zlobec (lektorica), Brane Bombač (oblikovalec in računalniški prelom), Sašo Bernardi (fotograf) in Jožica Anžel (tajnica), tel. 313-942, 132-61-92 • Naročnina: 321-255 • Marketing: 321-255, 133-52-55 • Posamezna številka stane 220 SIT • Žiro račun: 50101-603-46834 • Tisk: Tiskarna Ljudske pravice, Kopitarjeva 6, Ljubljana • Časopisni svet: Jernej Jeršan, Edo Kavčič, Alojz Omejc, Dušan Semolič, Ciril Urek, Mira Videčnik.

NE EDEN, DVA HUDIČA V SVOBODNIH SINDIKATIH

V nekaj zadnjih številkah DE smo ugotavljali, kakšno je pravzaprav večinsko mnenje o višini in delitvi sindikalne članarine. Predvsem nas je zanimalo, ali se nasprotniki predlaganega dviga, ki bi omogočil oblikovanje stavkovnih in drugih namenskih skladov, sploh zavedajo usodnosti takšne odločitve.

Sklep, ki sicer ni znanstveno verificiran, a je novinarsko več kot utemeljen: SKORAJ VSI SO ZA VIŠJO ČLANARINO!

Sekretar ZSSS Rajko Lesjak vodi delovno skupino, ki bo oblikovala končni predlog finančnega pravilnika. Povprašali smo ga, kako se večinsko mnenje pravzaprav oblikuje, kaj vse lahko nanj vpliva, kakšne so pristojnosti delovne skupine…

Odločate se o vprašanju, ki za sindikate lahko pomeni "preživeti ali ne". Usodnosti časa se menda začenjajo zavedati tudi drugi sindikati, prihaja do pobud za povezovanje vseh slovenskih sindikatov…

»Najmanj dve leti ugotavljamo nekaj skupnih točk, na katerih bi vsi sindikati lahko sodelovali ali bi celo morali sodelovati, če naj bi spoštovali interese članstva. Moram pa reči, da pobude, na katero verjetno mislite in se je porodila na Ptuju, svobodni sindikati nismo dobili.«

Pa vendar navedite tiste točke, ki terjajo sodelovanje.

»Reciva jim kar 'klasično delavske'. To je dandanašnji soodločanje delavcev, delovno pravna zakonodaja in kolektive pogodbe. To so tista področja, pri katerih nujnost sodelovanja poudarjamo mi.«

S kakšnim odmevom?

»S pičlim! Le pri kolektivnih pogodbah lahko govorimo o zametkih sodelovanja. Sicer pa imam 'pobude' tipa Ptuj prej za predvolilne manevre kot za kaj drugega.«

Argument?

»Hm, to so že liderji, ki zdaj ponujajo sodelovanje, a so nedolgo tega sedeli v parlamentu in sprejemali protidelavske zakone.«

In to so?

»Slavko Kmetič je že eden. Seveda pa zaradi takšnih primerov ne zanikam potrebe po enotnem sindikalnem gibanju. Do njega bo bržkone prišlo, ko se bo sindikalni pluralizem na slovenski način izživel. Njegove kratke, a burne zgodovine skoraj ni moč razumeti, tako absurdna je včasih njegova zgodba. Tudi mediji so ji precej

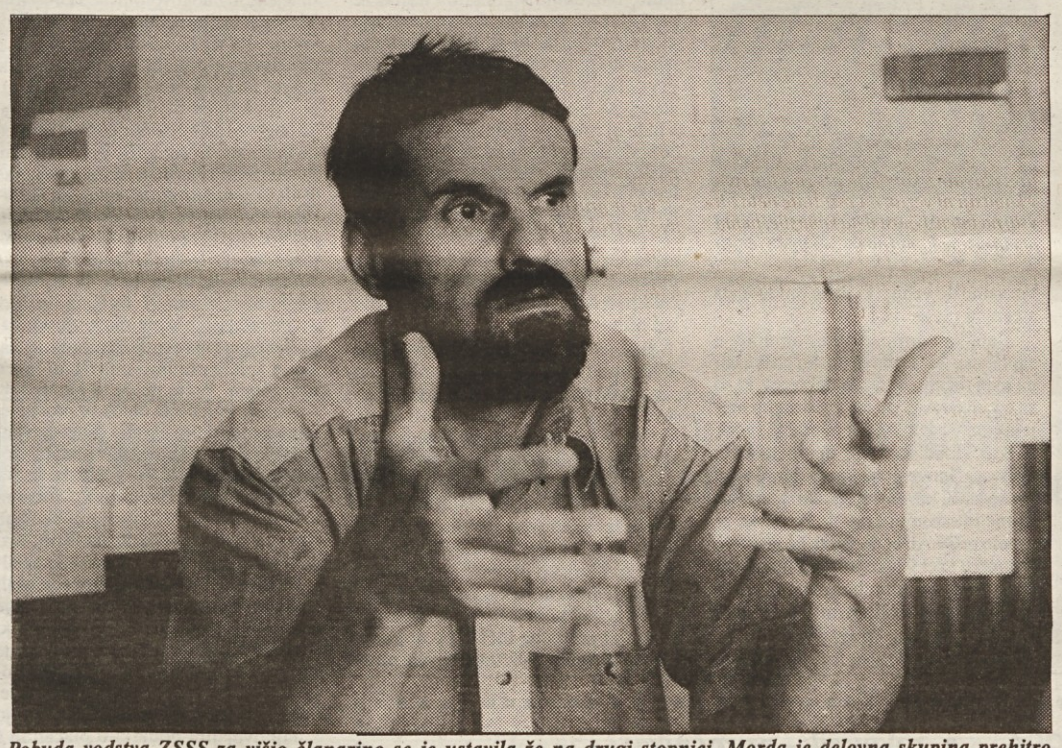

Pobuda vodstva ZSSS za višjo članarino se je ustavila že na drugi stopnici. Morda je delovna skupina prehitro popustila in smo storili premalo za pojasnjevanje, da gre lahko celo za vprašanje preživetja organizacije!

Menda res, a zdi se mi, da so se tudi prej streznili in umetno napihnjen pluralizem, ki škoduje predvsem delavstvu, vendarle prej prerasli kot sindikati sami?!

»Bo kar držalo. Vrzeli pluralizma so žal najprej zaznali in izkoristili oblastniki, delodajalci, in če se strinjava, da so se od njega streznili tudi mediji, prideva do absurda. Zadnji bodo njegove slabosti spregledali sindikati, katere najbolj tepejo.«

Te slabosti, kot kaže, ne veljajo le med sindikalnimi zvezami, ampak pestijo tudi ZSSS. Eden od sogovornikov je v prejšnji številki govoril o "organizaciji, prilagojeni liderskim ambicijam, o petelinih na lastnih kupčkih gnoja"…

»Kar precej je tega med nami in takšni se bodo očitno še kar nekaj časa petelinili tudi v naših vrstah. Nismo torej imuni proti temu virusu in s tem delamo kaj slabo uslugo tako posameznim sindikatom kot zvezi.

Ta vodstva, taka vodstva pa delajo na koncu najslabšo uslugo prav sebi. Žal za ceno, ki jo še prej plačuje članstvo.«

In kdo ter kdaj je dolžan članstvo opozarjati pred takimi pojavi?

»Če merite s tem na zvezo, naj pojasnim, da seveda nikoli ne kuje centralistične politike. Končno tudi naš statut ni tako zastavljen.

Če stvar ponazorim z orkestrom, v katerem je le ena prva violina in se za to vlogo tepejo mnogi, to ni v prid uigranosti…«

Že že, toda orkester ima dirigenta in ta pač ne bo dovolil, da mu zaradi tega vse skupaj škriplje?!

»No, tu gre za metodo stalnega, demokratičnega preverjanja ali ima prav zveza ali kateri od njenih sindikatov, od konkretnega primera…«

Lahko vzameva za konkreten primer zadnje dileme o članarini?

»Slišim že za dileme o tem, ali se takšna vprašanja rešujejo na straneh časopisa DE ali sploh javno, če druge metode niso dale rezultatov.

Sam tu dileme ne vidim. Prav tu je prednost javnega pristopa, saj drugače kot javno, se na članstvo ne moreš obrniti. In prav članstvu in zgolj članstvu smo pri našem delu vsi zavezani!

Lahko tudi drugače a če kaj ne gre prav, je gotovo bolje javno kot pa biti tiho. Odločanje na organih je najracionalnejša metoda, a gotovo ne edina.«

Torej zamisel Bogdana Godniča v prejšnji številki DE, naj vsak član ZSSS dobi svoje glasilo, ni utopična, kot poslušam te dni. Je le ena od metod organizacije?

»Sam jo vsekakor podpiram in v njej ne vidim nobene utopije.«

Če je sprejemljiva kot metoda komuniciranja s članstvom, kdo jo potemtakem ovira? So res tako močni interesi posameznikov, ki jim javnost dela ne diši?

»Odgovor poiščite v zdajšnji nakladi. Možne so razprave o konceptu, vsebini, posameznih uredniških in novinarskih prijemih… Toda če DE ne dobi niti 10 odstotkov naših članov, je odgovor le en sam.«

Si torej s takšnim pristopom, ko z razpravo o članarini sindikate dobesedno potiskamo k določeni odločitvi, ki je po logiki edina smotrna, odpiramo ali zapiramo pot do večje naklade?

»Pri posameznikih, ki se vidijo v vlogi tarče, menda ne kaže iskati interesa, da bi članstvo poznalo vse njihove poteze. In ne nazadnje, tudi v sindikatih nismo imuni pred besedo 'denar'. Prej kot slej se vse zavrti okoli njega.

Vodstvo ZSSS je ocenilo, da je jedro sodobnega sindikalizma v stroki. Dejstvo je, da za dobro, učinkovito stroko potrebuješ denar, in zato je vodstvo ZSSS predlagalo višjo članarino in njeno namensko porabo v skladu z vsem, kar ste objavljali v teh nekaj številkah. Če lahko strnem: Okrepitev stroke, stavkovni skladi, zavarovani člani…«

In vse to je tako dolgo ležalo v predalih?!

»Pobuda se je ustavila že na drugi stopnici, na območjih in republiških odborih pa še pri nekaterih predsednikih sindikatov velikih podjetij…«

Sami pravite "nekaterih". Novinarsko raziskovanje kaže, da ste pokleknili pred manjšino, ki pa zna biti pogosto res glasnejša od večine…

»Res, strinjam se, da bi bilo bolje prej spregovoriti na način, kot se pogovarjamo zdaj. Torej predvsem javno in večinsko mnenje bi morali iskati v široki, predvsem pa tehtni, poglobljeni razpravi.

Očitno je, da so vprašanja tako usodna, da ne opravičujejo ozke, zaprte metode. Tako bomo pred organe prišli z napak oblikovanim predlogom.«

Kdo »mi« in zakaj ne govorite vsaj v pogojniku?

»Mislim na delovno skupino in v pogojniku ne govorim zato, ker je doslej večinsko oblikovano mnenje pač takšno, kot je. Z njim moramo naprej, ker drugačnega nimamo.«

Kako ne, ko pa se večina očitno vendarle zaveda pomena višje članarine, seveda kot prvega pogoja za vsebinske, usodne naloge, ki jih čas postavlja pred sindikate?!

»Tu je pač razlika med javnim mnenjem in formalnimi stališči. Delovna skupina je povprašala republiške odbore in večina odgovorov podpira sedanjo višino članarine. Na teh izhodiščih smo zavezani oblikovati in predlagati pravilnik.«

Čeprav so ta stališča, najblažje rečeno, vsaj sporna? Le primer iz časopisne ankete, ko kolega z območja meni, da je nek republiški odbor proti višji članarini, pa predsednik tega odbora na isti strani govori, da je za višjo članarino.

»Morda tudi zaradi javne razprave marsikdo spoznava, da je sodil napak in da je mnenje bolje spremeniti. Logiki o višji članarini in predvsem njeni porabi, ki zagotavlja preživetje sindikatov, se je pač težko upreti. Preveč na dlani je.

Delovna skupina bi ob priznanju zmote imela čisto vest.

Lastninjenje še ni pokazalo zob, vsi vemo, da bodo lastniki storili proti stavkam vse in prav tako vse, da bi jih ne plačevali. Sindikat brez stroke in brez močnih skladov ne bo pomenil čisto nič…«

Gotovo, a zakaj prepričevati prepričane?! Sami pravite, da je logika na dlani, in vsi vemo, da je neizprosna. Zakaj potem bežati pred njo?

»Očitno tega, žal in s polno mero samokritičnosti, še nismo vsi dojeli. Vse metode sindikalnega boja bodo dobile povsem nove dimenzije, drugačne kvalitete. Ne imeti odgovora na te spremembe je neresno.«

Saj odgovori so jasni, a zmogel jih bo le enoten, številčen in finančno močen sindikat…

»Nedvomno! A še poslušamo filozofije, tudi med našimi sindikati, o pogodbenih odnosih, češ, plačal bom le takrat in tisto, kar mi prav ta trenutek ustreza.«

Celo novinarji DE se brez kakršnegakoli dogovora jasno opredeljujemo do temeljnih sindikalnih vrednot. Pozitivni predznak ima, samo po sebi razumljivo, enotnost, moč, složnost, solidarnost in negativnega vse, kar to preprečuje, slabi. Od kod med sindikalisti drugačna pojmovanja, ki so nujno tudi samodestruktivna? Je liderska ambicija tako močna, da vsebuje celo samomorilskost?

»Ne vem, kaj je to za en hudič?! Naležim se, ko slišim za pogodbene odnose v sindikatih, ki popolnoma zanemarijo vsakršno solidarnost. Ne en hudič, to sta v naši organizaciji dva hudiča!!!«

V kolikšni meri pa sta uveljavljena?

»Bojim se, da v kar veliki. Vsekakor preveč. Morda sem si privoščil prehitre in preostre ocene, a vsaj tu velja, da je bolje prehitro kot prepozno. Sindikat, ki bi bil zasnovan zgolj na pogodbenih odnosih, bi pač ne bil več sindikat. Morda je delovna skupina tudi zato prehitro popustila, češ bolje še tako slab pravilnik kot pa pogodbe.«

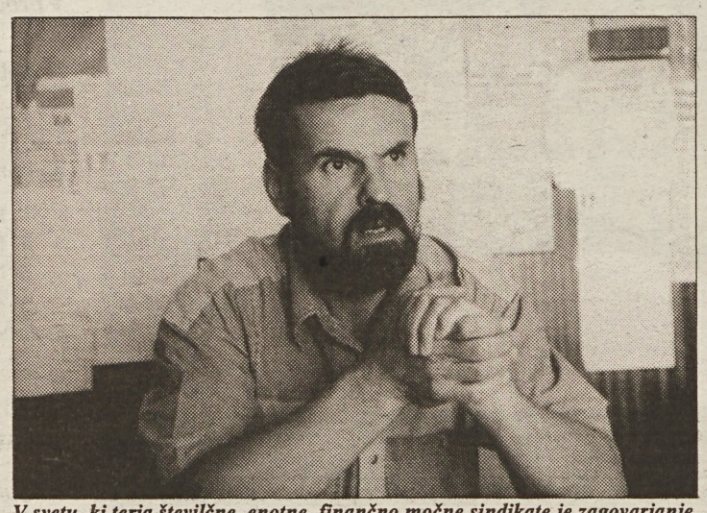

V svetu, ki terja številčne, enotne, finančno močne sindikate je zagovarjanje pogodbenih odnosov na škodo solidarnosti komaj še pojmljivo.

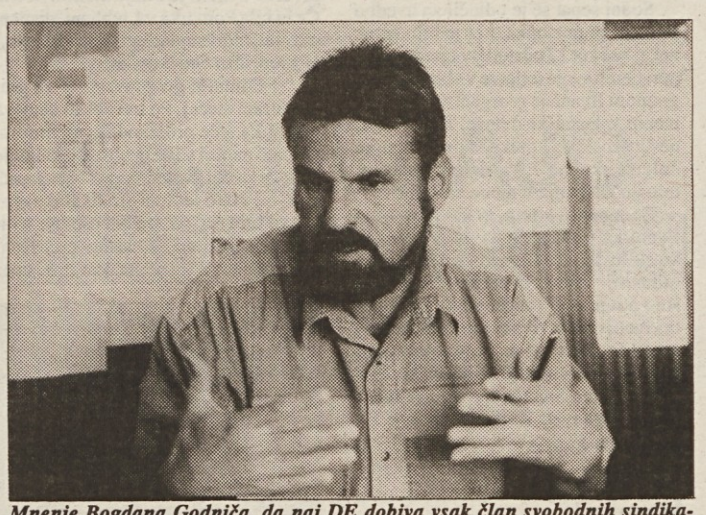

Mnenje Bogdana Godniča, da naj DE dobiva vsak član svobodnih sindikatov, pozdravljam in podpiram predvsem kot pot k boljšemu komuniciranju s članstvom.

Kljub vašim prej omenjenim argumentom se mi še vedno zdi, da ni nujno, da je delovna skupina pokleknila. Res se mnenja lahko spremenijo, res se da še kaj pojasniti, utemeljiti…

»Dobivali smo nove akte, spreminjali politiko, ljudje smo kakršni smo… Dejstvo je tudi, da zveza vedno težje pride do članstva. Mimo, kaj šele brez panožnih sindikatov enostavno noče komunicirati s članstvom. Tudi v podjetja ne gre mimo sindikatov.«

Pa se vam ne zdi, da bi bilo včasih treba? Tudi nam se je že zgodilo, da smo objavili kritiko, ki jo je na sindikalnega funkcionarja naslovilo članstvo, pa nam je ta zabrusil, da bo enostavno odpovedal izvode DE…

»Zato pa sem prej zagovarjal časopis, ki bi ga dobili vsi člani sindikata. Med člane je nujno priti, ta komunikacija je temeljnega pomena in časopis je le ena od oblik. Predvsem pa mora biti komuniciranje dvosmerno!

Zato bi sam v vlogi urednika pobudo kolege Godniča razprostrl čez celo stran.«

In v vlogi sekretarja in predsednika delovne skupine?

»V smislu nujnih trendov, ki so tudi temelj za sindikalno akcijo v razvitih evropskih državah: Slovenija je majhna sicer in tudi sindikalno. Povezovanje, združevanje je potemtakem logično če ne celo nujno. To velja za panoge, za območja, za sindikate nasploh.«

Že res, a tudi sindikalisti, ki ne skrivajo zgledovanja po recimo Nemčiji, so do združevalnih teženj nekako slepi?

»Ja, zagovarjajo nemški model, a le do sebe, pri njih osebno se konča.

Tudi z univerzalnim odgovorom 'ČLANSTVO TAKO HOČE!' je podobno. Velja, dokler hoče, kar je posamezniku v prid. Sicer pa ne ve, kaj hoče.«

Prav tu in prav zato mi zgodba o članarini še vedno ni jasna. Še več, vse manj logična mi je. Gre za predlog, ki je v življenjskem interesu članstva pa tudi vseh vodstev in vsakega posameznega funkcionarja. Zakaj beg pred tako neizbežnimi dejstvi? Gre res le za prilizovanje nekemu imaginarnemu članstvu, ki ga za povrh še nihče ni nič vprašal, kaj šele da bi se mu potrudil pojasniti vse argumente, posledice?

»To je to, sklicevanje na članstvo v prid lastnim interesom! Tako imamo članstvo, ki hoče biti v svojem sindikatu pa čeprav nas bo le 300, zato imamo članstvo, ki gre vsem zahtevam navkljub v vse večje drobljenje, zato imamo članstvo, ki strankarstvo nadreja interesom delavstva…

Zato, ker tega članstva nihče ne vpraša. Zato, ker temu članstvu nihče ne pojasni, za kaj pravzaprav gre.«

Saj zato tako vrtam v vas s to odgovornostjo vodstva zveze, ki je končno tudi predlagatelj tistih tehtnih, življensko pomembnih odločitev, pa se zdaj meglijo v imenu kaj vem kakšnih interesov kaj vem katerega članstva…

»Pripadnost sindikatu, ki je najprej v duši in šele potem na majici, organizacija, ki je kos posameznim liderskim ambicijam oziroma zlorabam le-teh v druge namene, to so dolgoročne naloge. Prav primer, okoli katerega se predvsem suče najin pogovor, kaže, da liderstvo samo po sebi ni slabost. Sindikat potrebuje prepoznavne voditelje, osebnosti, ki jim člani zaupajo zaradi njihovega znanja, poštenosti in podobnih vrednot in ki članstvo lahko popeljejo naprej.«

Saj v tem pa tiči bistvo. Ko že omenjate zaupanje, vrednote, kaj je s pobudo Metke Roksandić o skladu, ki bi se polnil z dodatki, ki jih k plačam dobivajo nekateri sindikalisti…

»Ti konkretni dodatki so pa osje gnezdo…«

Ampak za to gre, v osje gnezdo je kljub tveganju bolje dregniti čimprej, da se osirji ne razrastejo.

"Drži, pri vsakem primeru moramo biti načelni in dosledni in dognati moramo metode, s katerimi bo moč rešiti vsaj večino, če že ne prav vsakega zapleta.

Vodilo pri tem je le eno, ali je stvar v prid interesom članstva ali ne. Članstvo je tudi edino merilo pravilnosti ali nepravilnosti posameznega početja ali početja posameznika v organizaciji. Ne organ, ne forum, članstvo daje končne ocene. Sam sem bolj vesel kritike, ki me opozori na napako, kot še takšnega trepljanja po ramenih…«

Upam, da bo tudi ta pogovor tako razumljen, saj vprašanja končno niso bila nič drugega kot povzetek mnenj, kaj je avtentični interes sindikalnega članstva v razmerah, ki ga čakajo. Že po tem kar, doživlja doslej in zdaj, mu ne bodo naklonjene. Preden se vam zahvalim za pogovor…

»Le še to, da je kljub očitnim spremembam mnenj o problemu članarine zaenkrat formalno večinsko mnenje takšno, kot sem povedal.«

Prav, hvala v upanju, da ga bo še moč spremeniti.

Ciril Brajer

DELAVCI ZA STEČAJ POMURKE KRIVIJO DRŽAVO

Senat okrožnega sodišča v Murski Soboti, ki ga je vodil sodnik Dezider Novak, je na predlog upravitelja prisilne poravnave v Mesni industriji Pomurka Milana Korena tik pred prazniki ustavil postopek prisilne poravnave in za to podjetje uvedel stečajni postopek. Za stečajnega upravitelja je sodišče imenovalo dotedanjega upravitelja prisilne poravnave Milana Korena. Zaradi stečaja Pomurke je ostalo brez redne zapolitve 770 delavcev, ki so se štiri leta zavestno odpovedovali plačam po kolektivni pogodbi samo zato, da bi podjetje rešili pred najhujšim in si zagotovili socialno varnost.

Sodni senat se je odločil za uvedbo stečajnega postopka, ker je bilo samo nekaj več kot 12 odstotkov upnikov pripravljenih svoje terjatve v skladu s programom finančne reorganizacije spremeniti v lastniške deleže. To je bil zanesljiv znak, da upniki, ki jim Pomurka dolguje skupno 7,3 milijarde tolarjev, nimajo zaupanja v njeno sanacijo.

Za mnenje o tem, zakaj je morala Pomurka v stečaj in kaj to pomeni za kmete in delavce v kmetijstvu in živilski industriji v severovzhodni Sloveniji, smo povprašali predsednika Sindikata kmetijstva in živilske industrije Slovenije Srečka Čaterja, predsednika območnega odbora tega sindikata v Pomurju Ivana Sapača ter predsednika območnega sveta ZSSS za Pomurje Janeza Kovača.

Bo Pomurje ostalo brez klavnice?

"Največji problem je, da slovenska država pri Pomurki ni pokazala interesa za rešitev proizvodnje, ki je tipična in specifična za Pomurje in hkrati baza za proizvodnjo mesa v vsej Sloveniji," pravi Srečko Čater. "Slovenska vlada očitno nima strateškega programa gospodarskega razvoja, še zlasti ne na področju industrije in drugih proizvodnih dejavnosti. Upanje, da bomo Slovenci v prej kot slej združeni Evropi lahko preživeli s trgovanjem, šušmarjenjem, prekupčevanjem in brez proizvodnih dejavnosti, pa je lažno in prazno. Naravnost neverjetno je, da slovenska država tako mirno gleda, kako v Pomurju propada proizvodna dejavnost, za katero obstajajo v tej regiji vsi naravni in drugi resursi."

Po mnenju Srečka Čaterja je Slovenija že in še bo veliko izgubila zaradi stečaja Pomurke. "Veliko visoko kvalificiranih mesarjev in drugih delavcev, ki so jih v Pomurki desetletja sistematično izobraževali in usposabljali, se bo hočeš nočeš moralo zaposliti v predelovalni industriji v sosednji Avstriji. Kakor vemo, pa so mesarji, ki znajo delati dobre klobase, za vsako in tudi za našo mesnopredelovalno industrijo veliko bolj dragoceni kot stroji za mešanje klobas. Poleg delavcev, ki so sedaj brezposelni, je stečaj Pomurke prizadel tudi na tisoče rejcev živine na območju celotne severne Slovenije. Obstaja nevarnost, da se bodo naše mesnopredelovalne industrije polastili tujci, ki bodo lahko nato izkoriščali rejce živine.

Bližje očem - bližje srcu!

"Država bi lahko rešila Pomurko, če bi za to le obstajala volja v vladi in parlamentu, saj bi za sanacijo v Pomurki potrebovali samo okoli 7 milijonov mark. To za Slovenijo ne bi smelo pomeniti večjega problema. Žal pa pri nas očitno velja pregovor, da je vladi bolj pri srcu tisti, ki je bližje njenim očem. Če bi bila Pomurka v Ljubljani ali njeni okolici, bi jo vlada zagotovo sanirala," je prepričan Srečko Čater.

"V Pomurki gre pravzaprav za programirani stečaj. Po uvedbi stečajnega postopka teče proizvodnja v Pomurki namreč naprej v istem obsegu, kakor je tekla že zadnji dve leti," pravi Ivan Sapač, ki je bil vrsto let tudi sindikalni zaupnik v Pomurki. "V sredini osemdesetih let smo v Pomurki za lastno predelavo letno zaklali 176 tisoč prašičev in 37 tisoč govedi. Sedaj pa za lastno predelavo letno zakoljemo osem tisoč prašičev in tri tisoč govedi ter še enkrat toliko živine za druge predelovalce. Če upoštevamo možnost dvoizmenskega dela, so torej zmogljivosti Pomurke izkoriščene 10 odstotno. Mesečno proizvede 400 ton mesa in mesnih izdelkov, prag rentabilnosti pa je pri 800 tonah."

Za sedanje razmere vidi Sapač številne vzroke. "Pomurko je zelo prizadel razpad jugoslovanskega trga. V drugih republikah nekdanje Jugoslavije je izgubila velik del svojega premoženja. Sedanje razmere so tudi posledica zgrešene naložbene politike v Pomurki, ki je nesmotrno investirala tudi potem, ko je nekdanje jugoslovansko tržišče že začelo razpadati. Poleg tega so zadruge in zunanja trgovina iz skupne vreče vedno jemale toliko, da je za Pomurko ostalo premalo. Svoje je prispeval tudi nekdanji direktor Salavec Dragan, ki je Pomurko prezadolžil. K vzrokom za stečaj bi lahko prišteli tudi navzkrižne interese republiškega razvojnega sklada, zadrug, upnikov in države. Država nima jasne strategije razvoja proizvodnih dejavnosti v Sloveniji, zato z ekonomsko politiko, ki jo vodi, nosi velik del odgovornosti za propad Pomurke."

Delavci so po štirih letih agonije črnogledi

"Stečajni upravitelj je v Pomurko v stečaju poklical nazaj na delo 110 delavcev v klavnico in 150 delavcev v predelavo. Vsi drugi, ki so s stečajem izgubili delo – na začetku devetdesetih let je bilo v podjetju zaposlenih 1440 delavcev - v pomurski regiji nimajo veliko možnosti za zaposlitev, zato mnogi razmišljajo o odhodu v Avstrijo in Nemčijo. Mnogi delavci so po štirih letih agonije črnogledi - menijo, da bo na koncu Pomurka morala v likvidacijo, velika klavnica pa bo ostala muzejska zgradba za naslednje rodove," pravi Ivan Sapač. Sicer pa se delavci še vedno sprašujejo, ali bo kdo kupil Pomurko v stečaju. Ali bo morebitni novi lastnik uspel ponovno zaposliti najmanj 600 delavcev, kar bi po nekaterih izračunih podjetju omogočilo rentabilno poslovanje? Ali bo Pomurki uspelo obdržati licenco za izvoz v razvite države Evrope, ZDA in Kanado? Ali bo Pomurko v stečaju uspel kupiti Prekoršek, podjetje 13 M, Pomurka International, Bratkovič z Angleži ali kdo drug? "Delavci si tako kot doslej želijo, da bi Pomurka dobila znanega lastnika, saj v tem vidijo možnost, da bi delo v klavnici in predelavi zopet normalno steklo."

Dva poraza in dve zmagi sindikata

"Sindikat je v imenu delavcev v Pomurki dve fazi bitke za delavske pravice izgubil, dve pa dobil," pravi Janez Kovač. "V finančni reorganizaciji sindikatu ni uspelo ohraniti zadostnega števila delovnih mest, najtežje pa je, da je prišlo do stečaja. Po drugi strani pa je sodni senat delavcem priznal prijavljene terjatve v višini 2,8 milijarde tolarjev, poleg tega pa bo v podjetju v stečaju še naprej delalo 250 delavcev." Janez Kovač podobno kot Srečko Čater meni, da je glavni krivec za stečaj Pomurke država, dvomljivo vlogo pa je igral tudi republiški razvoji sklad, ki je nezakonito prenesel lastništvo Pomurke na sestrsko firmo Kalatrans, v stari firmi pa pustil dolgove in delavce. Delavcem je bil pripravljen poplačati le toliko terjatev, kolikor bi iztržil s prodajo Kalatransa. Po stečaju se je tudi sklad znašel na realnih tleh, saj bo sedaj tudi sam lahko dobil poplačane terjatve samo do višine, ki jo bo omogočala stečajna masa.

Zgodba o propadanju Pomurke je zapletena: zdi se, da so doslej poskušali na njen račun vsi razen delavcev, ki so se odpovedovali plačam in drugim prejemkom po kolektivni pogodbi, nekaj iztržiti: sklad, zadruge, upniki, banke, država, zainteresirani kupci. Morda jim ravno zato, ker so vsi gledali samo na lastne interese in koristi, Pomurke ni uspelo rešiti. Ali bodo sedaj, ko je usodo Pomurke vzel v roke stečajni senat oziroma stečajni upravitelj, vsi, ki so za njeno ohranitev odgovorni, poskušali narediti popravni izpit?

Tomaž Kšela

Srečko Čater: Brez proizvodnih dejavnosti slovensko gospodarstvo ne bo prišlo na zeleno vejo

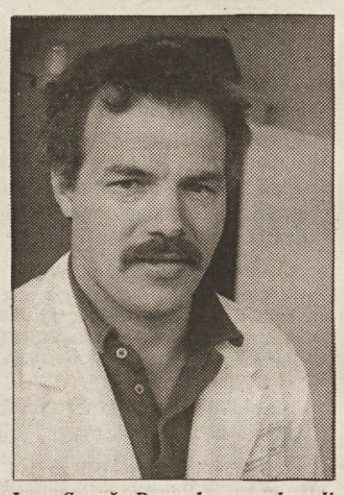

Ivan Sapač: Pomurko so pokopali navzkrižni interesi

Janez Kovač: Sodišče je delavcem priznalo 2,8 milijarde tolarjev terjatev

Seja sveta ZSSS

Priprave na 2. konferenco

Zadnji teden v oktobru je svet ZSSS obravnaval več aktualnih tem iz svoje pristojnosti. Uvodoma so člani sveta protestirali zoper predlog zakona o skupnem upravljanju lastnine bivše ZSS. Državnemu zboru so predlagali, naj ga ne uvrsti na dnevni red, saj se bodo o tej zadevi sindikati dogovorili med seboj.

Svet je soglašal z usklajenim predlogom sprememb dogovora o plačni politiki v letošnjem letu, pogoj za podpis pa je enotno tolmačenje sprememb. Svet je potrdil predlog stališč o zakonu o varnosti in zdravju pri delu. Posebna delovna skupina sveta bo pripravila pripombe k nacionalnemu stanovanjskemu programu. Svet ZSSS ne soglaša s separatom socialnega sporazuma o zaposlovanju, ki mu ga je posredoval ekonomsko-socialni svet. Ukrepom za premostitev posledic tečaja tolarja, ki so tudi separat socialnega sporazuma, pa bo svet dodal stališča svoje okrogle mize.

Največ polemike je bilo o programu izobraževanja v ZSSS. Pripombe iz razprave bodo predlagatelji vgradili v listino, svet pa bo o dopolnjenem dokumentu odločal na prihodnji seji.

Člani sveta so imeli različna mnenja o predlogu SPESS (Sindikata energetskih surovin Slovenije, ki je nastal po izločitvi članov sindikata Rudnika Velenje iz Sindikata delavcev dejavnosti energetike Slovenije) za vključitev v ZSSS. Pogajalska skupina v sestavi: Dušan Semolič, Rajko Lesjak, Mira Videčnik, Franc Dolar in Metka Roksandić bo zato skušala poenotiti različna mnenja in jih pripraviti za odločanje na konferenci ZSSS. O tej zadevi svet Zveze svobodnih sindikatov ne želi odločati s preglasovanjem.

Rajko Lesjak je člane sveta obvestil o pripravah na 2. konferenco ZSSS. Njen datum bo določen naknadno. Po 1. konferenci je nastal kompromisni predlog mreže teritorialnih organizacij, po katerem bosta dosedanji organizaciji v Domžalah in Grosupljem delovali še leto dni, medtem pa bo ta rešitev ponovno proučena. Nastal je tudi kompromisni predlog finančnega pravilnika. Pogodbi, ki sta pripravljeni na njegovi podlagi, bosta poslani vsem podpisnikom.

F. K.

DIREKTORJI IMAJO PREDNOST

Predlog sprememb dogovora o plačni politiki v letošnjem letu, ki je na pobudo Svobodnih sindikatov nastal že pred dopusti, še vedno čaka na soglasje vlade. Podjetja, ki so letos bistveno izboljšala poslovni rezultat, bi na njegovi podlagi dobila pravico desetodstotnega povečanja plač vsem zaposlenim. Vlada bi predlog podpisala, vendar le če bodo partnerji soglašali s predlogom za podaljšanje veljavnosti dogovora za letošnje leto do konca prihodnjega leta. Državni svet je poslal v državnozborsko proceduro predlog sprememb zakona, ki naj bi odpravil omejitev najvišjih plač na 700.000 tolarjev. Kaj lahko pričakujejo naši slabo plačani delavci in kaj njihovi šefi?

Prve zahteve za možno povečanje plač v podjetjih, ki so letos bistveno izboljšala poslovne rezultate, so se pojavile že meseca julija. Izrazili so jih Svobodni sindikati, podprli pa tudi predstavniki delodajalcev.

Več hrupa so vseskozi zganjali različni predstavniki delodajalcev, ki so hoteli razveljaviti omejitev najvišjih plač na 700.000 tolarjev. To administrativno in neživljenjsko omejitev so skuhali poslanci državnega zbora, ki so koketirali z nemočnimi delavci, dejansko pa le zbirali politične točke. Po dogovoru med socialnimi partnerji bi bile plače poslovodnih in drugih delavcev, ki so plačani po individualnih pogodbah, omejene le z dogovorom med Društvom Manager in Gospodarsko zbornico Slovenije. Po tej listini bi osnovne plače direktorjev in drugih šefov lahko znašale največ sedemkrat več od povprečja izplačil v konkretnem velikem podjetju. Ta dogovor daje direktorjem tudi pravico do dodatkov in udeležbe v ustvarjenem poslovnem rezultatu, zaradi česar se njihove osnovne plače lahko zelo povečajo. Po dogovoru za letošnje leto bi nove kriterije za določanje plač direktorjev morala podpisati tudi vlada, a na žalost je ta del dogovora ostal le na papirju.

Povečanju plačne mase za vse zaposlene je vlada vseskozi nasprotovala, saj je želela ohraniti doseženo raven proračuna. Večje plače bi namreč ne pomenile le večjega dotoka v proračun, ampak tudi večjo porabo. Negospodarstvo bi zahtevalo povišanje plač, poskočili bi tudi izdatki pokojninske in socialne blagajne. Ekonomsko-socialni svet je različna mnenja o spremembah dogovora skušal večkrat uskladiti. Vladini predstavniki v ekonomsko-socialnem svetu so konec oktobra soglašali z možnostjo desetodstotnega povečanja mase plač v podjetjih, ki letos izkazujejo realno večji poslovni rezultat. Vlada je podpis tako usklajenih sprememb dogovora še enkrat odložila. Sklenila je, naj se vsi partnerji ponovno seznanijo z najnovejšimi podatki o plačah in s posledicami sprememb dogovora. Če bi s spremembami dogovora partnerji še naprej soglašali, pa bi vlada nanje pristala, vendar le v primeru podaljšanja veljavnosti tako dopolnjenega dogovora do konca prihodnjega leta. Vladino stališče je očitno posledica njenih namer, da v državnem zboru uspe s predlaganima proračunskim memorandumom in proračunom ter na ta način onemogoči prava pogajanja o plačni politiki in socialnem sporazumu za prihodnje leto. Stališče vlade bi lahko pomenilo kar hiter pokop letos sklenjenega socialnega premirja, ki ga je vlada uporabila pri dokazovanjih naše zrelosti za vstop v Evropo. Svobodni sindikati so se v tem položaju odločili za ultimat - če spremembe dogovora do konca tega tedna ne bodo podpisane, bodo odstopili od dogovora o letošnji plačni politiki.

Predlog črtanja limitiranja najvišjih plač je državni svet utemeljil s spoštovanjem volje socialnih partnerjev, ki takšne omejitve niso zapisali v tripartitni dogovor. Svetniki so državni zbor opozorili, da je zakon krivičen do direktorjev največjih in izvozno najbolj uspešnih podjetij, vse druge plače je namreč pustil neokrnjene. Zaradi zakona se je po njihovem mnenju povečala tudi uravnilovka. Predlog je pripravil svetnik Dragan Mozetič, ki zastopa delodajalce, sicer pa je član uprave Poslovnega sistema Mercator.

V naši mladi in majhni državi se očitno uveljavlja razslojevalna politika, ki erim še naprej jemlje, drugim pa daje proste roke za prisvajanje. Njeni rezultati na socialnem področju nas na žalost ne uvrščajo med evropske države, ampak med daljnovzhodne. Vzrok za vse to je tudi nastajajoč državni aparat, ki se bohoti na račun slabo plačanega dela.

Franček Kavčič

Rokovnik - priročnik 1996

Za leto 1996 smo vam pripravili:

Zajetnejši, bogatejši, uporabnejši

- **rokovnik - priročnik** (14 x 28 cm) *Sestavljajo ga koledarski del, zajeten blok za zapiske in knjižno darilo* Cena 2.000 SIT
- **rokovnik - priročnik** (16 x 32 cm) **in knjižno darilo** Cena 2.500 SIT
- **namizni tedenski podložni koledar v različnih barvah** (49 x 59 cm) Cena 1.200 SIT
- **žepni planer** (9 x 15 cm) Cena 500 SIT

(V cenah ni vključen 5-odstotni prometni davek)

Vsa naročila in dodatne informacije dobite pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, ali po tel. 061/133-5255

V prednaročilu, do 15. 11. 1995, so cene 20% nižje.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4 nepreklicno naročamo.....(izvodov)

1. **Rokovnik - priročnik A5**
2. **Rokovnik - priročnik A4**
3. **Namizni tedenski podložni koledar**
4. **Žepni planer**

Naročeno pošljite na naslov .....

.....

Ime in priimek podpisnika .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku, po prednaročniški ceni.

Naročeno dne..... Žig Podpis.....

KAJ DELAMO V SINDIKATU DELAVCEV GOSTINSTVA IN TURIZMA SLOVENIJE

V Sindikat delavcev gostinstva in turizma Slovenije je včlanjenih prek 10.000 članov. Pri preoblikovanju družbenih podjetij - ukinjanju bivših TOZD-ov, je prišlo posebno v gostinstvu do prisilne asimilacije našega članstva v članstvo drugih sindikatov, čeprav bi imeli vsi ti člani pravico do svoje sindikalne organizacije, saj še naprej ostajajo v gostinski dejavnosti. Prevladala je miselnost: saj smo člani ZSSS in je za člana nepomembno, kje je. Ocenjujemo, da smo tako izgubili približno 2000 članov, ki so sicer formalno še naši člani, vendar se članarina odvaja na naslov večinskega sindikata v družbi.

Pokongresne ugotovitve na področju financ so bile zelo neugodne in je bilo vprašljivo nadaljnje delo in obstoj Sindikata delavcev gostinstva in turizma Slovenije. Predsedstvo je zaraditega predlagalo Sindikatu delavcev trgovine Slovenije, naj se združita funkciji sekretarja obeh sindikatov, vendar predlog ni bil sprejet.

Na prvi konferenci je bil sprejet sklep o povišanju članarine 0,6 na 0,8 odstotka. To je omogočilo normalno delovanje sindikata na vseh področjih ter s 1. avgustom letos redno zaposlitev sekretarja Sindikata delavcev gostinstva in turizma Slovenije. Odločitev o povišanju članarine ni naletela na odpor oziroma kritiko, članstvo jo je sprejelo z razumevanjem. Naložba ni bila zaman. Veliko angažiranje sindikata za kolektivno pogodbo se je obrestovalo z dodatnimi ugodnostmi in višjo izhodiščno plačo. Razlika med novo izhodiščno plačo in staro več kot stoodstotno pokrije članarino za člane sindikata.

Pogajanja so potekala več kot pol leta (8 sej), in to korektno in kvalitetno. Dokaz za to je javna pohvala republiškega inšpektorata za delo pri ministrstvu za delo, izrečena na 4. srečanju gostinsko-turističnih delavcev Slovenije. Spremembe in dopolnitve KP (normativni del) so bile podpisane 29. julija in veljajo od 1. oktobra. Več težav je pri pogajanjih za tarifno prilogo. Znano stališče GZS in njenega bivšega vodstva, naj se ne povečajo izhodiščne plače, oziroma naj se preide na izhodiščno plačo po SKP, je bilo izraženo tudi pri naših pogajanjih. Volitve novega upravnega odbora Združenja za turizem in gostinstvo Slovenije so dajale upanje o premiku na področju pogajanj za spremembo tarifne priloge. Ker je pogajanja za tarifno prilogo delodajalec zavlačeval (v določenem trenutku tudi objektivno), je predsedstvo sprejelo sklep o možnem bojkotu GTZ v Radencih.

Po razgovoru z novim predsednikom upravnega odbora pri Združenju za turizem in gostinstvo in delnem zagotovilu, da bodo poskušali najti ustrezno rešitev, je predsedstvo odstopilo od načrtovanega bojkota. K temu je pripomogla tudi ocena, da sodelovanje delavcev na tekmovanju pomeni promocijo kakovosti gostinsko-kulinaričnih storitev in potrditev posameznika. Večina tekmovalcev prihaja iz okolij, kjer je izhodiščna plača že sedaj višja kot v KP, kar bi pomenilo, da se morajo za višjo plačo boriti tisti, ki jo že imajo. Partnerjem smo predlagali ohranitev razmerja do SKP, kakršno je bilo pred njeno spremembo, vendar zaradi stanja, na področju drugih KP to ni bilo sprejemljivo. Sprejeta izhodiščna plača pa naj bi omogočila preživetje tudi manj uspešnim. Sindikat je delodajalcem ponudil, da bi organizirali okroglo mizo o skupnem iskanju rešitev in poti naše panoge za boljšo prihodnost.

Tarifno prilogo z novo izhodiščno plačo za I. tarifni razred v znesku 46.000 tolarjev, smo svečano podpisali na 42. gostinsko turističnem zboru 24. oktobra v Radencih. S tem smo želeli na simboličen način potrditi potrebo po boljšem nagrajevanju gostinsko-turističnega kadra. Podpisana tarifna priloga velja od 1. oktobra.

Gostinstvo in turizem sta dejavnosti, ki jima država pripisuje poseben pomen, upoštevaje naše naravne danosti. Žal je njena trenutna podpora bolj deklarativna kot pa realna. Da je tako, dokazujejo sredstva, odobrena za promocijo Slovenije, ki za prihodnje leto znašajo le polovico vsote za letošnje leto.

Gostinstvo in turizem je izrazito delovno intenzivna panoga, ki zaposluje nekaj več kot 14.000 delavcev (brez vseh, ki so zaposleni na črno). Prav zato so obremenitve na plačo še kako pomembna postavka, saj so plače pretežni del stroškov v tej dejavnosti.

V gostinstvu in turizmu je v strukturi zaposlenih približno dve tretjini žensk. Narava dela zahteva od večine delavcev, zaposlenih v tej dejavnosti, fizične in psihične napore pri delu s strankami. Prav zato smo delodajalce opozarjali, da je kakovost storitev v gostinstvu in turizmu najbolj odvisna od odnosa zaposlenih do gosta. Kakovosti storitev ne moremo meriti le po številu »zlatih pip«, marmorja in drugega blišča, temveč predvsem po kakovosti postrežbe in odnosu do gosta. Delodajalci bodo morali analizirati, zakaj delavci bežijo v bolniško, zakaj prihaja do konfliktov. Razlogi za to so predvsem neustrezni medsebojni odnosi in šikaniranje neposredno nadrejenih, ki se v teh časih počutijo marsikdaj male bogove.

Vse to rodi odpor in kljubovanje zaposlenih, namesto da bi spodbujalo samoiniciativo in angažiranje delavcev za boljše poslovanje. Vse te nepravilnosti večinoma povzročajo nadrejeni na nižji ravni. Postavlja se vprašanje, ali so s tem seznanjeni direktorji.

Ob takšnih odnosih ne moremo pri gostinsko-turističnih delavcih pričakovati večnega nasmeha. Vse to se kaže pri delu z gosti, ki kljub vsemu razkošju niso pripravljeni prenašati slabe volje zaposlenih. Dokler v gostinstvu in turizmu ne bodo pričeli zaposlenih obravnavati kot "premoženje", ne pa kot "nepotrebni strošek", ne bomo dosegli prave kakovostne ponudbe, ki si jo želijo turisti in gostje.

V sindikatu se zavedamo, da sprejete spremembe PKP in tarifna priloga še niso dovolj, če ne bomo začeli temeljito nadzorovati izvajanja PKP. Prav zato bomo v naslednjem obdobju temu področju namenili vso pozornost in skrb. S tem smo seznanili tudi druge podpisnike KP. Menimo, da so za izvajanje PKP odgovorni vsi podpisniki (ta obveza je navedena tudi v KP), ne le sindikat.

Zavedamo se, da še tako kakovostna KP ne pomeni nič, če se ne izvaja povsod.

Da bi sindikat lahko kakovostno opravljal svojo funkcijo, je potrebno ustrezno znanje vseh sindikalnih aktivistov. Prav zato jih bomo v naslednjem obdobju intenzivno usposabljali. Če želimo ohraniti že pridobljene pravice delavcev, tedaj naloge ki so pred sindikatom, ne bodo lahke. V naši panogi so številne kršitve pravic delavcev, posebno izrazito v manjših privatnih lokalih. Delavce zaposlujejo na črno, ne spoštujejo KP, ob izplačilu plače ne odvajajo prispevkov in davkov, kar delavec izve šele, ko dobi odpoved...

To se dogaja večinoma tam, kjer nimamo članstva. Delavci prihajajo na sindikat, ko ne morejo več prenašati krivic, ki se jim dogajajo, posebej če po določenem času kljub delodajalčevim obljubam ne dobijo plač, regresa. Takšno poslovanje je v nekem smislu nelojalna konkurenca vsem podjetjem in družbam, ki spoštujejo veljavne zakone.

V podjetjih, kjer imamo organiziran sindikat, pa se srečujemo s problemom presežnih ur, ki ponekod dosegajo nenormalno visoke številke. Prav tako nastajajo problemi pri izrabi letnega dopusta, prostih dni, tedenskega počitka, pri prekoračitvah števila nadur itd. Vse navedene težave izvirajo iz skrajno skrčenega števila zaposlenih, ki ne zagotavlja delovnega procesa z normalnim delovnim časom. Prav tem pojavom želimo v sindikatu posvetiti posebno pozornost, kajti ne smemo pozabiti, da je v gostinstvu in turizmu zaposlena pretežno ženska delovna sila, ki pa mora ob vsem tem opravljati še delo matere in gospodinje.

Zavedamo se, da nismo veliki, vendar je pomembno, kaj narediš za članstvo in kaj je članstvo pripravljeno storiti za organizacijo.

Ne pozabimo: velike zadeve so marsikdaj reševali za "šankom". Ker se v gostinstvu to vedno dogaja, ni res, da tudi mi ne bi imeli kaj od tega.

Ivan Jurše

Po čem smo (pre)živeli?

Ocenjeni življenjski stroški tri- in štiričlanske družine

OKTOBER 1995

Skupina dobrin iz košarice	Tričlanska delavska družina			Štiričlanska delavska družina			Indeks cen življenjskih potrebščin X. 95/IV. 95	Indeks cen življenjskih potrebščin X. 95/IX. 95	Indeks cen življenjskih potrebščin X. 95/XII. 94
	poprečni stroški	minimalni stroški	min. mes. stroški	poprečni stroški	minimalni stroški	min. mes. stroški			
1. Hrana	46144,92	36039,91	36039,91	56785,38	43789,17	43789,17	98,40	99,60	103,60
2. Pijača	6783,97	2481,82	2481,82	6836,95	2504,53	2504,53	104,10	100,50	110,20
3. Kajenje	4582,64	2477,10	2477,10	4582,64	2477,10	2477,10	107,70	103,80	107,70
4. Oblačila	23108,96	14267,53	677,23	28351,26	17558,19	746,95	102,70	100,90	106,10
5. Obutev	5277,75	4019,53	0,00	6227,75	4473,96	0,00	102,10	100,80	105,60
6. Stanovanje	13796,61	9902,49	6891,61	16893,13	11953,29	8308,54	112,10	101,50	120,50
7. Ogrevanje, razsvetljava	17699,41	12414,40	10598,42	21846,52	14771,21	12589,18	108,40	101,40	102,80
8. Gospodinjska oprema	11026,87	5856,68	0,00	13112,10	6789,78	0,00	102,80	100,30	106,20
9. Higiena, zdravstvena nega	11457,98	9486,02	7272,82	13039,14	10700,93	8471,96	104,30	101,00	108,50
10. Izobr., kultura, razvedrilo	23159,44	9482,06	5425,48	26349,94	10624,03	5582,56	107,60	100,60	111,30
11. Prometna sr. in storitve	26704,26	9495,16	4141,53	33104,44	12497,58	4595,88	102,90	100,20	105,30
12. Razni predmeti in storitve	3133,21	1877,60	0,00	3906,28	2086,38	0,00	102,90	100,50	106,40
13. Drugi izdatki	33101,18	7973,57	6955,33	35719,50	8264,49	6955,33	102,90	100,50	106,40
SKUPAJ (v SIT)	225977,20	125773,87	82961,27	266755,00	148490,65	96021,20			
stop. rasti koš. X. 95/IV. 95	3,48	3,24	2,81	3,44	3,18	2,70			
stop. rasti koš. X. 95/IX. 95	0,53	0,52	0,42	0,52	0,50	0,39			
stop. rasti koš. X. 95/XII. 94	6,62	6,83	7,07	6,43	6,64	6,91			
stop. rasti koš. X. 95/X. 94	8,54	9,78	9,91	7,74	9,06	9,25			

Struktura življenjskih stroškov — **Mesec: OKTOBER 1995**

1. Hrana	20,4	28,7	43,4	21,3	29,5	45,6
2. Pijača	3,0	2,0	3,0	2,6	1,7	2,6
3. Kajenje	2,0	2,0	3,0	1,7	1,7	2,6
4. Oblačila	10,2	11,3	0,8	10,6	11,8	0,8
5. Obutev	2,3	3,2	0,0	2,3	3,0	0,0
6. Stanovanje	6,1	7,9	8,3	6,3	8,0	8,7
7. Ogrevanje, razsvetljava	7,8	9,9	12,8	8,2	9,9	13,1
8. Gospodinjska oprema	4,9	4,7	0,0	4,9	4,6	0,0
9. Higiena, zdravstvena nega	5,1	7,5	8,8	4,9	7,2	8,8
10. Izobr., kultura, razvedrilo	10,2	7,5	6,5	9,9	7,2	5,8
11. Prometna sr. in storitve	11,8	7,5	5,0	12,4	8,4	4,8
12. Razni predmeti in storitve	1,4	1,5	0,0	1,5	1,4	0,0
13. Drugi izdatki	14,6	6,3	8,4	13,4	5,6	7,2
SKUPAJ:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Vir: Statistični urad Republike Slovenije — *Izračun: Strokovna služba Sveta ZSSS*

KOMENTAR: V oktobru so se drobnoprodajne cene zvišale za 0,6%. V času od 1. januarja do 31. oktobra so se drobnoprodajne cene povišale za 6,5%. Cene življenskih potrebščin so se v oktobru povečale za 0,5% oziroma za 6,4% od 1. januarja letos. V oktobru so bile cene hrane za 1,6% nižje od cen hrane v aprilu. Statistika kaže, da so letos najbolj poskočile cene v zvezi s stanovanji – kar za 20,5% (povprečje naraščanja cen življenskih potrebščin je 6,4%). Tudi izdatki za izobraževanje, kulturo in razvedrilo so se v 10 mesecih letos povišali kar za 11,3%. Šest košaric življenskih potrebščin, ki jih spremljamo v DE, se je v oktobru podražilo od 0,39 do 0,52%. Od enakih košaric v oktobru lani so dražje za 7,74 do 9,91%.

Strokovna služba

Sindikalna lista

Prvi del — **november 1995**

1. Dnevnice	
– cela dnevnica (nad 12 do vključno 24 ur odsotnosti)	3.500,00
– polovična dnevnica (nad 8 do 12 ur odsotnosti)	1.750,00
– znižana dnevnica (od 6 do 8 ur, če se potovanje začne dve uri pred začetkom delovnega časa in konča dve uri po njem)	1.218,00
2. Kilometrina (od 7. 6. 95 dalje)	23,00
3. Ločeno življenje	41.773,00
4. Prenočišče - Povračilo sroškov prenočevanja do višine zneska po predloženem računu, ki ga odobri delodajalec	
5. Regres za prehrano	10.443,00

Drugi del

V drugem delu objavljamo povprečno plačo za obdobje maj-julij 95 kot osnovno za uveljavljanje pravic iz neposredne skupne porabe. Povprečna plača v preteklih treh mesecih v gospodarstvu Slovenije znaša 67.191 SIT.

1. Jubilejne nagrade	
– za 10 let	33.595,50
– za 20 let	50.393,00
– za 30 let	67.191,00
2. Nagrada ob upokojitvi	201.573,00
3. Solidarnostne pomoči	67.191,00

Vir: Zavod RS za statistiko — *Strokovna služba ZSSS*

Opomba:
Objavljena višina nagrade ob upokojitvi je rezultat kolektivnega pogajanja. Sprejeta sprememba uredbe Vlade RS o stroških, ki se priznavajo kot odhodek (Ur. l. RS, št. 7/95), pa omogoča to nagrado do višine treh bruto plač v gospodarstvu RS.

KAJ DELAJO

V republiških odborih

Sindikat komunalnega in stanovanjskega gospodarstva

Kam bo šel namensko zbrani denar?

Vse sindikalne zaupnike smo v dopisu seznanili s sklepom o zbiranju namenskih sredstev za sofinanciranje našega programa dela. S tako zbranimi sredstvi si bomo omogočili izdelavo strokovnih podlag za določitev plačilnih razredov v posamezni tarifni skupini. Potrebujemo jih pri pogajanjih za tarifno prilogo v letošnjem letu. Pripravili naj bi tudi strokovne podlage za spremembe v normativnem delu kolektivne pogodbe dejavnosti, o čemer se bomo pogajali v naslednji fazi. Če bomo zbrali dovolj sredstev, bomo kupili še nekaj strokovne literature za predsednike območnih odborov dejavnosti in pripravili informativni bilten za vse sindikalne zaupnike.

Vsem organizacijam, ki imajo člane v našem sindikatu, smo poslali že izpolnjene virmane, s katerimi nakažejo sredstva na naš žiro račun: 50101-678-67224. Odgovorne za finančno poslovanje pozivam, naj sredstva nakažejo čimprej.

Miloš Mikolič, sekretar

V območnih organizacijah

Zasavje

Mnogvrstne aktivnosti

Predsednik Roman Oberč je skladno s programom dela in dogovorom s predsedniki območnih odborov dejavnosti sklical razširjeno sejo Območne organizacije ZSSS Zasavje. Na njej so poleg njenih članov in predsednikov večjih sindikatov podjetij in zavodov sodelovali tudi tisti Zasavčani, ki delujejo v republiških organih sindikatov dejavnosti, ter sekretar ZSSS Rajko Lesjak, član predsedstva ZSSS Brane Mjšič in sekretar ROS KNG Franjo Krsnik. Najodgovornejši zasavski sindikalni aktivisti, 40 jih je bilo, so ves dan obravnavali odnose med sindikatom in svetom delavcev ter razpravljali o organiziranosti in aktivnosti ZSSS po prvi konferenci, potem ko jim je o tem poročal Rajko Lesjak. Največ časa pa so kajpak posvetili bodoči organiziranosti območne organizacije, kandidacijskim postopkom za izvolitev funkcionarjev v OO ZSSS Zasavje in sprejemu rokovnika za izvedbo volilnih postopkov.

Polemično o zastojih

Območni odbor sindikata delavcev gradbenih dejavnosti za Zasavje pod predsedstvom Mija Popoviča je na redni seji najprej obravnaval kadrovske postopke za območno organizacijo, potem pa je ocenil še gospodarska gibanja v zasavskih gradbenih podjetjih. Najbolj vroča in zato kajpak tudi najbolj polemična pa je bila razprava o zastojih pri sklepanju panožne kolektivne pogodbe, saj so člani odbora kljub številnim argumentom sekretarja ROS SDGD Jerneja Jeršana vztrajali, da je treba vse postopke za podpis nove PKP izpeljati še do konca letošnjega leta.

Zborovali tudi energetiki

SDE je organiziral sestanek s predsedniki sindikata podjetij in podružnic dejavnosti energetike na območju Zasavja, na katerem so sodelovali tudi predstavniki Območne organizacije ZSSS Zasavje. Skupno so ocenili potrebo o organiziranju sindikatov podjetij in podružnic dejavnosti energetike v Območno organizacijo ZSSS Zasavje ter obravnavali realizacijo pravilnika o finančnem materialnem poslovanju SDE. Na seji sta aktivno sodelovala tudi predsednik SDE Franc Dolar in generalni sekretar Ivo Miglič.

Ciril Urek, sekretar

Športni referenti, pozor!

Športna unija Slovenije pripravlja koledar Šport za vse 96, v katerem naj bi bile z osnovnimi podatki zabeležene vse športnorekreativne prireditve v prihodnjem letu. Če nameravate kakšno organizirati tudi vi, to nemudoma sporočite na številko (061) 311–728, kajti čas se izteka.

Koledar, ki bo izšel konec leta, bo brezplačen (poravnati boste morali le poštnino), zato je pričakovati veliko povpraševanje po njem. Že iz tega razloga se vam splača sodelovati pri njegovi pripravi, saj bo za vašo prireditev zvedelo veliko ljudi, udeležba na njej pa bo temu primerno bolj množična...

Obvestilo bralcem

Zavoljo aktualnih dogodkov, ki so botrovali tudi nekoliko spremenjenemu konceptu te številke DE, bomo pravne nasvete in zadnje nadaljevanje iz poročila o delu inšpekcije za delo objavili v prihodnjem Sindikalnem zaupniku. Hvala za razumevanje!

Uredništvo

9. novembra 1995

sindikalni ZAPNIK

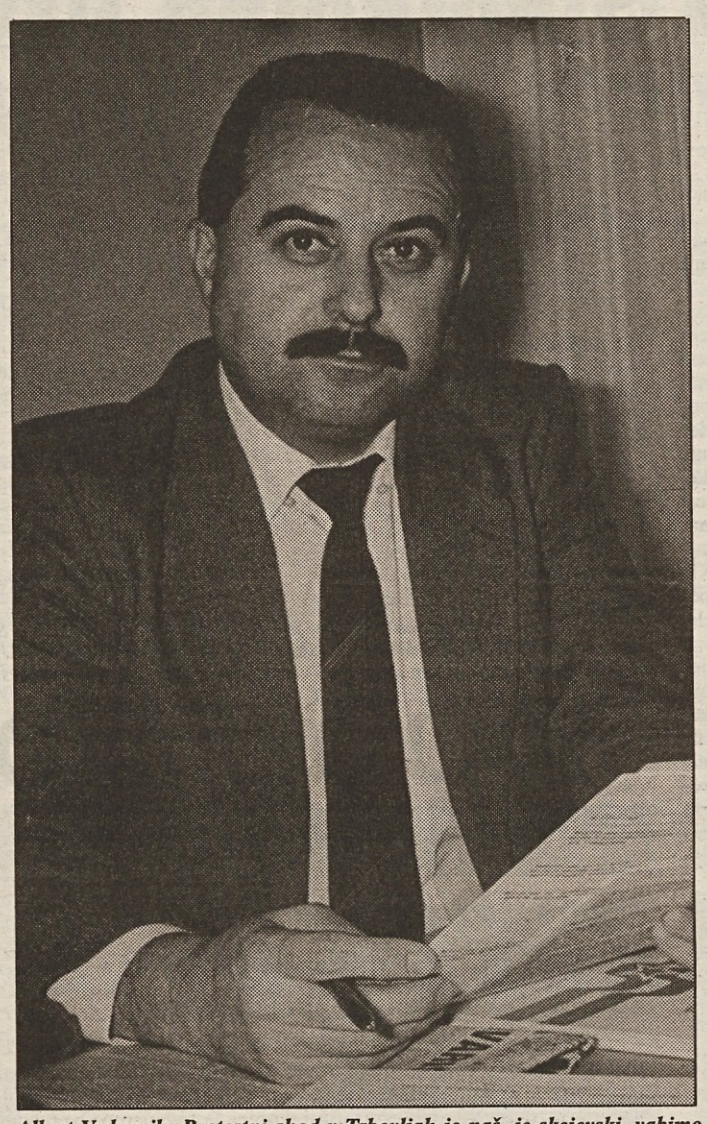

Albert Vodovnik: Protestni shod v Trbovljah je naš, je skejevski, vabimo pa tudi vse tiste, ki se jim godi krivica.

V REVIRJIH BODO KOVINARJI PRIŽGALI NOV KRES

Skei se pripravlja na protestni shod, ki bo 16. novembra v Trbovljah. Zakaj so se odločili za to obliko protesta in zakaj so izbrali prav Trbovlje, nam je povedal predsednik Skei Albert Vodovnik. Kovinarji moramo protestirati proti novim stečajem podjetij kovinske in elektroindustrije, je povedal. Protestirali bodo tudi proti novemu valu odpuščanja presežnih delavcev, ki spremlja izvedbo lastninskih postopkov. Ker splošna kolektivna pogodba znižuje že dosežene pravice kovinarjev, bodo znova zahtevali podpis nove kolektivne pogodbe za njihovo dejavnost. Zahtevali bodo tudi vrnitev delavskega in sindikalnega premoženja.

DE: Obveščeni smo, ste se za organizacijo novega velikega protestnega zborovanja odločili zlasti zaradi tega, ker vaši partnerji vztrajno zavračajo vaše zahteve za podpis nove kolektivne pogodbe vaše dejavnosti. Ali to drži?

Vodovnik: Pogajanja o novi kolektivni pogodbi so res popolnoma obstala. Našim sogovornikom smo že večkrat, nazadnje pred dobrim letom, ponudili naš predlog sprememb dosedanje kolektivne pogodbe, iz njega bi lahko nastala nova, sodobna pogodba.

Predstavniki delodajalcev nam niso dali še nobenega odgovora. Očitali pa so nam, da hočemo ohraniti že doseženo raven pravic delavcev. Nisem še slišal, da bi katerikoli sindikat, ne glede na politično barvo, ravnal drugače.

"Predstavniki delodajalcev nam niso dali še nobenega odgovora. Očitali pa so nam, da hočemo ohraniti že doseženo raven pravic delavcev. Nisem še slišal, da bi katerikoli sindikat, ne glede na politično barvo, ravnal drugače."

DE: In kaj je v vaši pogodbi takšnega, da delodajalci a priori odklanjajo njeno obnovitev?

Vodovnik: Mislimo, da želijo namesto 40-urnega delovnika, vrnitev na 42-urnega. Verjetno hočejo skrajšati tudi osnovo za letni dopust, ki je določena na 20 dni. Motijo jih tudi visoke izhodiščne plače in razponi med plačilnimi razredi. Najbolj jih menda moti šesti tarifni razred, saj je osem odstotkov nad ravnijo iz splošne kolektivne pogodbe. Sporna naj bi bila tudi višina nekaterih nadomestil in dodatkov. Njihovo izmikanje lahko razumemo le kot željo po ukinitvi naše kolektivne pogodbe in njeni nadomestitvi s splošno pogodbo.

"Zahtevali bomo spremembo zakona, ki ureja državno poroštvo. Prepričani smo, da bi lažji dostop do denarja že odprl marsikatero delovno mesto. Sedanje število zaposlenih ne more ustvariti dovolj za kritje pravic upokojencev in brezposelnih."

DE: Je v tem tudi jedro vaše kritike splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo, zaradi katere prihajate v spore tudi z drugimi v Zvezo povezanimi sindikati?

Vodovnik: Ker splošna pogodba zagotavlja le minimum pravic za vse zaposlene, se delodajalci vedno pogosteje skrivajo za njo. Splošna pogodba ustvarja tudi ugodne razmere za zakonsko urejanje plačnega področja. Vsi dogovori o letni plačni politiki so bili sankcionirani z zakoni. Praksa v zadnjih letih je pokazala, da plačno politiko v gospodarstvu država nadzira veliko bolj kot v negospodarstvu, kjer je delodajalec. Mislim zlasti na možnosti, ki jih država daje organizacijam, ki zastopajo zaposlene.

DE: Kaj se dogaja ob izplačevanju regresov in drugih posebnih pravic iz vaše kolektivne pogodbe?

Vodovnik: Številna podjetja so, grobo rečeno, prepovedala izplačevanje česarkoli po naši kolektivni pogodbi. Zaposleni so posledice občutili zlasti pri regresu za letni dopust, nadomestilu stroškov za prehrano med delom in za prevoz na delo. Zaradi tega zahtevamo konec administriranja na delitvenem področju in polno veljavo naše panožne kolektivne pogodbe.

DE: Vse našteto je po našem prepričanju vendarle iztožljivo. Zakaj v sindikatu niste ubrali te redne poti?

Vodovnik: Inšpekcija dela sama ne more narediti ničesar, sodišča delujejo veliko prepočasi. V tem položaju prihaja do naklepnega kršenja zakonov in kolektivnih pogodb. Pravočasno ukrepanje inšpekcij in sprotno delo sodišč bi zanesljivo preprečilo številne kršitve pravic delavcev.

Na protestnem shodu bomo zahtevali, naj država izpolni obveznosti iz socialnega sporazuma za letošnje leto. Gre za kadrovsko in materialno okrepitev delovnih ter socialnih sodišč in inšpekcije dela.

DE: Protestni shod bo verjetno uperjen tudi proti drugim slabostim naše mlade države in napakam njenih oblastnih organov. Se motimo?

Vodovnik: Imate prav, saj bomo od vlade ponovno zahtevali, naj nam pove, kako si predstavlja jutrišnjo industrijo. Vemo, da se je odločila za sanacijo gospodarstva, saj je nekaterim velikim gospodarskim podjetjem že pomagala z zakoni. Kljub temu pa se nadaljuje erozija številnih podjetij. Mi v Skei menimo, da se to dogaja zaradi politike bank, ki se sanirajo v škodo gospodarstva. Prav tu lahko najdemo glavni vzrok prepolovitve števila zaposlenih v kovinski in elektroindustriji. Razmerje med zaposlenimi in tistimi, ki živijo od sociale, je zato zelo problematično. Začelo se je v Mariboru in Podravju, zdaj je hudo tudi v Zasavju.

DE: Ste se zato odločili za organizacijo protestnega shoda v središču revirjev?

Vodovnik: Skoraj vsa zasavska kovinska in elektroindustrija se je znašla pred prepadom ali je že prenahala obstajati. Naši kolegi so želeli, naj kaj naredimo. Govorili so o možni prometni blokadi celotnega območja, skupaj z njimi smo se odločili za protestni shod. Ker so problemi podobni, bomo prišli iz vse Slovenije. Zahteve bomo naslovili vladi, delojemalcem in tudi državnozborskim poslancem. Računamo, da se bodo odzvali, mogoče se nam bo kdo pridružil že med zborovanjem. Če naših zahtev ne bodo upoštevali, bomo zaostrili odnos do političnih strank, razmislili bomo tudi o še ostrejših protestih.

DE: Nedavno je bilo na Ptuju srečanje nekaterih sindikatov s področja gospodarstva, kjer so govorili o medsebojnem povezovanju. Kako gledate na ta dogodek, na katerem je France Tomšič napovedal tudi organizacijo splošne stavke?

Vodovnik: Mi smo že večkrat hoteli začeti razpravo o sindikalnem pluralizmu, vendar nas niso razumeli. Idejo pluralizma so stranke izkoristile za razbijanje delavskega gibanja in enotnosti delavcev. Namesto skupnih točk in akcijskega povezovanja zato še naprej iščemo napake drug pri drugem. Tudi politično obarvane sindikate po svetu druži boj dela s kapitalom. Zaradi boja zoper interese in predstavnike kapitala smo tudi v Skei pripravljeni na povezovanje. Politične stranke pa imajo glede kapitala le en sam interes, kako se ga polastiti ali vsaj izkoristiti.

DE: Ali lahko določneje komentirate ptujske napovedi?

Vodovnik: Če mislite na besede Franceta Tomšiča, bo Dušan Semolič lahko boljše odgovoril, saj jaz z njim nimam nobenih stikov. Z drugimi sindikati, v katere so organizirani zaposleni v kovinski in elektroindustriji, pa sodelujemo, želimo jih privabiti v svoje vrste. Na podlagi izkušenj iz Italije, kjer prihaja do povezovanja sindikatov iz treh različnih sindikalnih central, sklepamo, da je to realno, vendar ne čez noč.

Pravilnost našega razmišljanja potrjuje sindikalna praksa v Avstriji in Nemčiji, saj so sindikati tam učinkoviti, organizirani pa so tako, kot bi mi želeli postaviti sindikate v naši državi.

"Praksa v zadnjih letih je pokazala, da plačno politiko v gospodarstvu država nadzira veliko bolj kot v negospodarstvu, kjer je delodajalec. Mislim zlasti na možnosti, ki jih država daje organizacijam, ki zastopajo zaposlene."

DE: Ali to pomeni, da v Trbovlje niste povabili sindikatov izven sestave ZSSS?

Vodovnik: Protestni shod v Trbovljah je naš, je skejevski. Zanj smo se odločili, ker so težave pri nas največje. Vabimo pa tudi predstavnike drugih v Zvezo povezanih sindikatov. Naj pridejo vsi, ki se jim godi krivica.

DE: Med vašimi zahtevami izstopajo tudi klici za zmanjševanje nezaposlenosti. Jih lahko konkretneje utemeljite?

Vodovnik: Vse kaže, da bomo konec letošnjega leta imeli polovico manj kovinarjev, kot jih je bilo leta 1991. Zmanjševanje števila zaposlenih v naših dejavnostih je temeljito pokvarilo razmerja med številom zaposlenih in tistih, ki živijo od sociale. Še posebej kritično je v Podravju in Zasavju. Lastninski procesi že sprožajo nova odpuščanja po vsej Sloveniji. V Trbovljah bomo vladi še enkrat povedali, da se bomo proti odpuščanju borili z najostrejšimi metodami sindikalnega boja. Povedali ji bomo, da stopnja brezposelnosti ni nikjer odvisna le od ponudbe in povpraševanja na trgu delovne sile. Vsepovsod se to občutljivo področje ureja z dogovori med socialnimi partnerji. Sindikati imajo nanje precejšen vpliv.

"V Trbovljah bomo vladi še enkrat povedali, da se bomo proti odpuščanju borili z najostrejšimi metodami sindikalnega boja. Povedali ji bomo, da stopnja brezposelnosti ni nikjer odvisna le od ponudbe in povpraševanja na trgu delovne sile."

"Politične stranke pa imajo glede kapitala le en sam interes, kako se ga polastiti ali vsaj izkoristiti."

DE: Ste lahko bolj konkretni?

Vodovnik: Podatki kažejo, da se banke kopljejo v denarju. Posojilo dobijo le podjetja, ki predložijo državno jamstvo. Zahtevali bomo spremembo zakona, ki ureja državno poroštvo. Prepričani smo, da bi lažji dostop do denarja že odprl marsikatero delovno mesto. Sedanje število zaposlenih ne more ustvariti dovolj za kritje pravic upokojencev in brezposelnih.

DE: Lastninjenje je skoraj končano. Je na njegovi podlagi že prišlo do odpuščanj?

Vodovnik: Do odpuščanja je že prihajalo zlasti zaradi premalo proučene prodaje podjetij in njihovih delov. Številni novi podjetniki so se uračunali, ko so mislili, da jim bodo kupnino zaslužili delavci, ki so jih iz družbenih podjetij prezaposlili v svoja. Ugotavljamo, da takšno lastninjenje negativno vpliva na poslovanje.

Zaradi lastninjenja so marsikje izrazito podcenili vrednost družbenega premoženja. Od tistih, ki tako delajo ali poskušajo, pa slišimo le pritožbe zaradi previsokih plač in drugih pravic zaposlenih po kolektivnih pogodbah. Včasih se nam zdi, da vlada in delodajalci enotno mislijo, da »zgodbo o uspehu« kvarijo le »previsoke plače«.

DE: Pred leti so sindikati veliko govorili o kraji stoletja in zakonodajalcem očitali, da morajo zaposleni od države še enkrat odkupiti, to kar so sami zgradili ali plačali. Med svoje zahteve za trboveljsko zborovanje ste zapisali tudi, naj delavcem in sindikatom ponovno pripadejo objekti bivšega družbenega standarda in sindikalna lastnina v najširšem smislu. Nam lahko to obrazložite?

Vodovnik: Najprej bi rad povedal, da je sedanje govorjenje, tudi predlog zakona o skupnem upravljanju sindikalnega premoženja, popoln dokaz nepoznavanja te problematike. To kar predlagajo, je le delitev drobtinic. Ko smo bili v Jugoslaviji, smo bili posebnost zaradi našega družbenega premoženja. Zdaj smo posebnost, ker nas hočejo oguljufati za vse, kar je zrastlo iz odrekanj delavcev in njihovih žuljev.

Sindikati na vzhodu, pred leti so delovali »za železno zaveso«, so obdržali večino bivšega delavskega premoženja. Imajo ga toliko, da ga lahko celo delijo.

Številni objekti našega bivšega družbenega standarda so že prodani. Nekatere so, čeprav so bili njihovi, delavci od države odkupili nazaj, saj si je neupravičeno prilastila to veliko premoženje. Zaradi konkretnih primerov iz naših podjetij smo vseskozi zahtevali, naj se to premoženje izvzame iz otvoritvenih bilanc. Nismo uspeli, zato smo sprožili ustavni spor. Lahko dokažemo, da je bilo to premoženje zgrajeno iz denarja, ki je pripadal zaposlenim in so ga namensko vlagali v objekte za rekreacijo, počitnikovanje in bolj kulturno življenje.

DE: Vse to je že predmet prodaje. Je ta voz še mogoče ustaviti?

Vodovnik: Vsi sindikati bi morali z državo razčistiti, kaj je lastnina delavcev in njihovih sindikatov. Morali bi zahtevati vrnitev vsega, kar jim je bilo odvzeto. Država naj vrne zlasti tisto najlepše, kar danes privablja celo kupce iz tujine. Mislim tudi na počitniški dom ravenskih železarjev v Portorožu, ki je poznan pod imenom Hotel Korotan.

Normativno bi bilo možno za vse te objekte sprejeti podoben zakon, kot je bi sprejet za tovrstne objekte slovenskih železničarjev. Zakon je te objekte dal v upravljanje zaposlenim na železnicah.

Zaposleni v slovenskih železarnah se živo spominjajo besed njihovega direktorja, ki jim je leta 1991, ko so svoje podjetje podarili državi, zagotavljal, da se podržavljenje ne nanaša na objekte družbenega standarda. Najlažje je tam, kjer so sindikati ohranili listine, ki dokazujejo njihovo lastništvo, še posebej dragocene so zaznambe v zemljiških knjigah.

Franček Kavčič

"Skoraj vsa zasavska kovinska in elektroindustrija se je znašla pred prepadom ali je že prenahala obstajati. Naši kolegi so želeli, naj kaj naredimo. Govorili so o možni prometni blokadi celotnega območja, skupaj z njimi smo se odločili za protestni shod. Ker so problemi podobni, bomo prišli iz vse Slovenije."

Vlado Krejač, urednik uredništva za notranjo politiko in gospodarstvo na TV Slovenija

PODOBA POLITIKE V OGLEDALU TELEVIZIJE NIKOLI NI TAKA, KOT SI JO SAMA ŽELI

"Seveda po posameznih oddajah zazvonijo telefoni in gledalci reagirajo. Če se v oddajah pojavijo izpostavljeni voditelji ene ali druge politične opcije, se med gledalci oglasijo zagovorniki druge in včasih tudi zmerjajo. In seveda v nasprotnem primeru enako. Sicer pa si ne jemljem tega preveč k srcu, da bi zaradi tega izgubil glavo in pamet. To jemljem kot sestavni del mojega poklica, drugače zaenkrat sploh ne more biti. Odziv - takšen ali drugačen - je konec koncev naš cilj."

PANORAMA

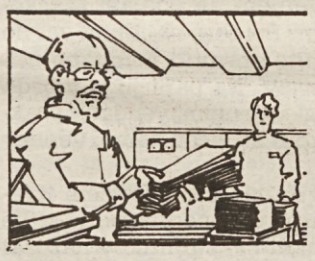

TRGOVANJE Z NOTRANJIMI INFORMACIJAMI – KRIMINAL NAŠEGA ČASA

Izkoriščanje privilegiranega položaja za pridobitev lastne premoženjske koristi ni nič novega – je preprosto del človeške narave. Če gre za tovrstne zlorabe na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, govorimo o kaznivih dejanjih. *Umor, posilstvo, vojni zločin, vohunstvo, tatvina, goljufija, pranje denarja,...* so kazniva dejanja, za katera je samoumevno, da jih preprečuje, odkriva in zatira sleherna država, ki hoče zagotoviti najosnovnejšo varnost državljanom. Narava posameznih kaznivih dejanj je dostikrat povezana z določenim (manj uglednim) družbenim slojem oziroma z dejavnostjo posebnih, tudi mednarodno organiziranih, kriminalnih združb. Posamezne vrste kaznivih dejanj pa so domena privilegiranih posameznikov, ki lahko na mnogo manj »*umazan*« način povzročijo prizadetim celo mnogo večjo škodo. Kriminalistična stroka govori o t.i. kriminalu »*belih ovratnikov*« ali kar o *gospodarskem kriminalu*. Dogajanja na slovenskem trgu vrednostnih papirjev dokazujejo, da zavest o kriminalni vsebini trgovanja z notranjimi informacijami še ni izoblikovana do tiste mere, da bi lahko govorili o organiziranem preprečevanju, odkrivanju in zatiranju tovrstnega trgovanja.

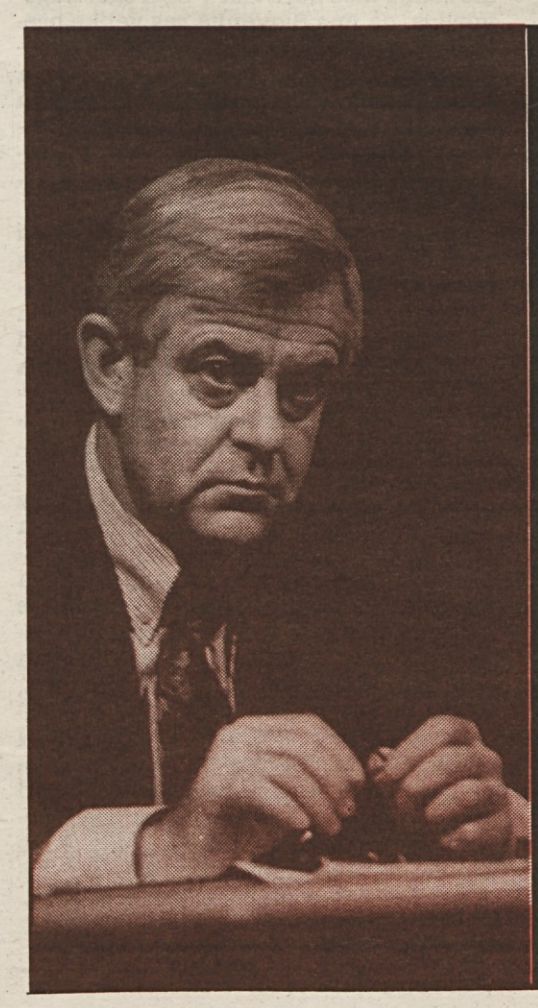

Predavanje Milana Kučana, nekdanjega predsednika CK ZKS, 16. aprila leta 1988 je predmet različnih špekulacij in interpretacij. Da bi se naši bralci v celoti seznanili z vsebino predavanja, objavljamo njegov neavtoriziran magnetogramski zapis. Predavanja so se udeležili člani tedanjega razširjenega kolegija RSNZ. Kabinet tedanjega sekretarja za notranje zadeve Tomaža Ertla pa je neavtorizirani magnetogram poslal tudi načelnikom uprav za notranje zadeve in načelnikom CSDV.

KAJ JE V RESNICI POVEDAL MILAN KUČAN V »TACENSKEM« PREDAVANJU

ODMEVI DOGODKI

»Mafijski posli« SDSS

Zdaj že kar tiskovna predstavnica Janševe socialdemokratske stranke sporoča, kdo je vpleten v »mafijske posle«.

»Prihodnji teden bomo začeli zbirati podpise za interpelacijo o delu ministra za gospodarske dejavnosti dr. Maksa Tajnikarja, zaradi njegove vpletenosti v mafijske posle v mariborskem Tamu«, je (po pisanju mariborskega Večera) na tiskovni konferenci v četrtek, 3. novembra 1995 sporočila tiskovna predstavnica Socialdemokratske stranke Slovenije Nika Dolinar. Doslej je s takšnimi in podobnimi šokantnimi »odkritji« pred javnostjo nastopal predsednik stranke Janez Janša. So se zdaj glede »mafijstva« enako izpopolnili tudi drugi strankini kadri, ali pa je morda postal predsednik Janša vendarle previdnejši. Doslej se namreč mnoga njegova alarmantna in kategorična odkritja mafijskih in podobnih »hudodelcev« niso potrdila za točna.

Janševa podoba »doslednega« bojevnika proti različnim umazanijam v slovenski državi bi se kaj hitro znašla v čudni luči, če bi kdo (in to bi bilo nujno!) pripravil dokumentacijo o tem, koliko Janševih velikih »odkritij« se je razblinilo v nič, ker svojih obtožb in trditev ni mogel dokazati, kljub temu da je o posameznih dogajanjih in osebnostih že izrekel definitivne sodbe in obtožbe. Konec koncev tiskovna predstavnica Janševe SDSS tudi tokrat (brez kakršnihkoli rezerv) govori o Tajnikarjevi »vpletenosti v mafijske posle«. V pravnih državah pač nima nihče pravice kar tako in vnaprej nekoga proglašati za mafijca, še preden se mu to dokaže po regularni poti in še preden se obtoženi lahko brani in pove svojo resnico.

Tajnikarjeva demagogija ali realističnost?

Na obtožbe, ki letijo na ministra za gospodarske dejavnosti dr. Maksa Tajnikarja iz Socialdemokratske stranke in njenega sindikalnega foruma, se je ta odzval z izjavo, v kateri pojasnjuje, da zadeve v Tamu niso potekale tako, kot mu očitajo. Minister Tajnikar je agenciji STA izjavil, da letita na novo vodstvo podjetja in nanj dva očitka: da so poslovali s tistimi, ki so že v preteklosti poslovali sporno, in da so denar davkoplačevalcev namenili za plačevanje provizij. Najbolj pa se jim očita sodelovanje s podjetjem Tammex s sedežem na Cipru ter njegovim lastnikom Vukomanom Zarićem. »Mi smo z Zarićem sodelovali pri enem samem poslu, ki je bil sklenjen še s starim vodstvom Tama leta 1993. Posel ni bil dokončan, šlo pa je v glavnem za 168 avtobusov. Iz teh poslov, ki so bili sklenjeni z ustreznimi pogodbami in aneksi k pogodbam, je Zarić zaradi zamud pri izvedbi posla Tam terjal v višini sedem milijonov dolarjev. V tem znesku niso bile provizije, ampak dve postavki, in sicer obresti na avanse, plačane za dobavo teh avtobusov, ki pa niso bili pravočasno dobavljeni. Zato je kasneje te obresti Zariću priznalo staro vodstvo Tama... Menili smo, da je treba ta posel dokončati. To je bil namreč edini avtobusni posel, ki zaposluje zmogljivosti v AM Busu. V tistem trenutku, lani in deloma letos, pa AM Busu nismo bili sposobni poiskati novega posla, in če tega posla ne bi bili nadaljevali, danes AM Busa ne bi bilo več,« je zatrdil Tajnikar.

Dr. Tajnikar je tudi dejal, da »neupravičeni očitki škodijo sanaciji podjetja in vprašanje je, ali nam bo, potem ko se je Tam skupaj s poslovnimi partnerji razgalil, v prihodnje uspelo pridobiti nekatere posle, ki bi jih želeli, in tako ohraniti 2000 delovnih mest.«

Obstaja realna nevarnost, da bo kakšen »zagnanec« kar počez Tajnikarju pripisal, da se »gre demagogijo«, da »straši z 2 tisoč delavci« in podobno, da bi se tako ubranil pred očitki o nepravilnostih. Kljub temu je Tajnikar storil prav, ker je pokazal tudi na to stran zadeve, in zares čudno je, da je pri tem svojem dokazovanju prepuščen v glavnem sam sebi. Njegovi kritiki namreč že od vsega začetka zganjajo veliko demagogijo. Delavcem iz Tama (in širše), ki sanacijo Tama in drugih slovenskih industrijskih gigantov najtežje občutijo, že kar nekaj časa poenostavljeno (in neodgovorno) dopovedujejo, da so glavni in edini problem različne mahinacije in nepravilnosti. Celotno (res zapleteno) problematiko torej ožijo na problem »nekaj barab«. Tako je tudi lider Socialdemokratov nedavno govoril o provizijah, ki jih je Tam izplačeval za realizacijo poslov s Sovjetsko zvezo kot o glavnem vzroku sedanjih težav v Tamu. Zdajšnje vpletanje gospodarskega ministra v plačevanje provizij (kar le-ta zanika) pa naj bi celotno zadevo samo zaokrožilo in delavcem pokazalo, da vsi delujejo proti njim...

Seveda lahko na veliko razglabljamo o umazanih poslih in o »umazanem kapitalizmu«, ki v svojem poslovanju pozna tudi provizije in druge »nečedne« posle. (Stvar pristojnih služb in organov je, da ugotovijo, kaj je v takšnem poslovanju nezakonito, kaj je kriminal.) Vendar pa ostaja realno dejstvo, da mnoga slovenska podjetja, ne samo Tam, brez posrednikov in plačevanja provizij svojih izdelkov ne bi mogla prodajati.

Kaj naj bi bilo narobe v tem, da je novo vodstvo (skupaj z ministrom) v okviru sanacije sklenilo poplačati nekatere dobavitelje, med njimi tudi sporna podjetja. S tem je predvsem omogočilo deblokiranje žiro računa in poslovanje podjetja. Bi bilo bolje, če bi minister in vsi, ki so vpleteni v reševanje Tama pustili, da v določenem trenutku propade avtobusna proizvodnja, da ostanejo ljudje brez dela in da

Tam ravno v času, ko si krčevito prizadeva ohranjati stare poslovne partnerje in najti nove, bije glas, da ne spoštuje starih, veljavno sklenjenih pogodb in ne opravlja plačil, ki izhajajo iz njih?

Se sploh zavedamo, kakšno poslovno (ne)razpoloženje ustvarjajo hajke, kakršno pravkar uprizarjajo v socialdemokratskih vrstah? Sta molk in mlačnost ob tem opravičljiva?

Drnovškova »dvojna vloga«

Zavezniki se tokrat niso uspeli uskladiti, ali pa igrajo dvojno vlogo, da bi bilo vse skupaj še bolj »noro« in zmedeno. Socialdemokratski sindikalni forum v odprtem pismu sprašuje predsednika vlade, ali je minister za gospodarske dejavnosti dr. Maks Tajnikar v zanje sporni zadevi Tam deloval v soglasju z njim ali brez njegove vednosti. Sprašujejo ga, ali bo zahteval odstop ministra in mu hkrati grozijo z ustavno tožbo, če tega ne bo storil...

Komentatorka v socialdemokratom zavezniškem Slovencu pa je »odkrila«, da je afero Tam in Tajnikar zakuhal kar sam premier dr. Drnovšek. »Ker se je predvolilni boj za državnozborske volitve praktično že začel, je tudi predsednik moral ugotoviti, da je šale počasi konec. To pa pomeni, da mora javnost vsaj navidezno pomiriti in ji pokazati, da mu ni vseeno za vse, kar se dogaja pri nas. Zato je pred kratkim ustanovil nekakšno žkvazivladno' komisijo, ki naj bi ugotavljala oškodovanja pri lastninjenju (žal je ta že v začetku zaspala), za nameček pa je v teh dneh poiskal tudi nekakšne žgrešne kozle' za zgodbo o gospodarskem neuspehu. Vsekakor minister in direktor sklada za razvoj (tudi o tem se zadnji čas na veliko govori, da naj bi odstopil - op. p.) nista to postala naključno, pač pa je verjetneje, da sta za to dala svoj tihi pristanek, nedvomno pa sta samo čakala na pravi trenutek. Bili bi naivni, če bi verjeli, da je vse prišlo nenadoma. Prepričani smo, da se tudi to odvija po skrbno pripravljenem scenariju vladajoče elite, izbranca pa bosta za to delo bogato nagrajena... Vsekakor lahko na koncu ugotovimo, da verjetno nista zadnja, ki bosta žrtvovana za uspeh in ugled svoje stranke.«

Tri črne variante za Tajnikarja?

Dnevnik piše, da se je vodstvo Liberalne demokracije Slovenije na sestanku pri predsedniku vlade Janezu Drnovšku pogovarjalo o položaju, ki je nastal z izbruhom afere Tam. »Navzoči so menili, da obstajajo v tem primeru tri možnosti in vse tri predstavljajo za ministra Tajnikarja bolj ali manj žčrno varianto'.

Prva je, da minister za gospodarske dejavnosti sam odstopi, druga, da ga odstavi predsednik vlade, tretja pa, da pozicija prepusti igro opoziciji in torej čaka na izid napovedane interpelacije ministru ne kaže najbolje, saj je precej verjetnosti, da bosta za njegov odhod - sodeč po sedanjem razpoloženju v strankah - glasovala tudi SKD in del liberalne demokracije. Na podlagi nekaterih pogovorov med vodilnimi v LDS in ZLSD naj bi postalo jasno, da bo tokrat Združena lista odločno vztrajala pri podpori svojemu ministru; ob tem so se pojavile tudi nekatere grožnje, da bo ZL v primeru odstavitve Tajnikarja (ponovno?!) razmislila o svojem nadaljnjem sodelovanju v vladi.« (Dnevnik, 7. novembra 1995)

Snovalci eldeesovih »črnih variant« so očitno pozabili še na eno možnost - na nedvoumen odpor evidentnim poskusom povsem razpoznavnega dela opozicije, da s skonstruiranimi obtožbami, aferami in zahtevami po odstopih in zamenjavah destabilizira predvolilno obdobje, da diskvalificira in izniči dosežke in napore dveh delov (LDS in ZL) koalicije, da Slovenijo odvrne od normalnega dela in potisne v enoletne prepire in samouničevanje.

Predsednik vlade in predsednik LDS dr. Janez Drnovšek ima prav, ko od ministra Tajnikarja in od vseh svojih drugih služb in ministrstev zahteva temeljita poročila o zadevi Tam, če je zdaj res ne pozna dovolj in v vseh podrobnostih.

Če se bo tudi po tem pokazalo tisto, kar zdaj javno trdi in ponavlja minister Tajnikar, da je obtožnica proti njemu zrežirana za predvolilne obračune, potem mora predvsem premier spregovoriti in ukrepati drugače, kot pa predvidevajo tri »črne variante« eldeesovskega vodstva. Zdaj ni čas za »ne vem« politiko in za taktiziranje. Če je Tajnikar žrtev političnih iger, ga je treba v celoti in z vsemi razpoložljivimi sredstvi podpreti. Če je kriv, mora prav tako nositi vse konsekvence. LDS se pač ne bi smela tolažiti, da ne gre za »njenega« ministra. Ali res ne vidi, da postaja njen hladen »pragmatizem« njen glavni grobar. Se Tajnikarjeva Združena lista socialnih demokratov zaveda, v kakšnem položaju se je znašla? Bo reagirala ustrezno temu?

Nekdo je te dni zapisal, da je preverjanje dela ministrov z interpelacijo »povsem legalna zadeva, ki jo poslanci lahko opravijo kadarkoli, po točno določeni proceduri. Žalostno pa je, da se nobena od političnih strank, ki so se te dni izrekale o odgovornosti ministra Tajnikarja, ni poglobila v to, zakaj je Tam pravzaprav moral plačati 'provizijo' posredniku Zariću. Le kako, da ni nihče opazil, da je pravzaprav šlo za poplačilo avansa, ki ga je lastnik podjetja Tammex pravzaprav že založil Tamu. Pač, v (urejenem) gospodarstvu velja, da si kmalu 'mrtev' če ne držiš danih obljub, med politiki pa izpolnjevanje obljubljenega ni največja vrlina. Še zlati žalostno pa je, da so (po neuradnih informacijah) z možnostjo razrešitve ministra Tajnikarja začeli špekulirati tudi v strankah vladne koalicije. Izpraznjen ministrski stolček je kar vabljiv, vendar tudi ministrski stolček dobro leto pred volitvami za nikogar ne bo posebej velik dobitek, če bi s tem ponovno ogrozili doseženo enotnost koalicije. Ravno za to pa gre v primeru Tama in napovedane interpelacije zoper gospodarskega ministra.«

Podkupovalci in podkupljeni

Direktor jeseniške varnostne službe Porok Dušan Kaisersberger na tiskovnih konferencah zatrjuje, da je podkupoval direktorja ljubljansekga letališča Vinka Možeta. Direktor letališča Može prav tako na tiskovnih konferencah zanika prejemanje kakršnekoli podkupnine in poziva Kaisersbergerja na javno soočanje... V celoti (v javnosti razbobnani zgodbi pa ni nikjer zaslediti, kaj v zvezi s tem delajo državni organi. Je državni tožilec že ukrepal? »Komaj čakam, da bo stekel postopek, da bo svoje storil državni tožilec, ker bom s tem dokazal svojo nedolžnost oziroma se opral dejanj, ki mi jih očita Kaisersberger,« je izjavil Vinko Može, direktor ljubljanskega letališča. Direktor Poroka Kaisersberger pa sploh pripoveduje o podkupovanju kot o nekakšni poslovni vrlini, ki je lahko nevarna zgolj za (osovraženega) poslovnega partnerja. Kot da ne bi z dajanjem domnevne podkupnine tudi sam sodeloval v kaznivem dejanju?

Ali ne bi moral tožilec ukrepati tudi proti vsem tistim državnim organom, ki so na ljubljanskem letališču šele z zamudo ukrepali in z zamudo preprečili delovanja »nestrokovne« službe za odpravo potnikov in prtljage? Ali ni bila s tem, če so navedbe o »nestrokovnosti« točne, ogrožena varnost potnikov in imetja?

Dnevnik je te dni pisal, da sta nekdanjega ameriškega veleposlanika v nekdanji Jugoslaviji Warrena Zimmermana ob nedavnem obisku v Sloveniji varovala dva honorarna varnostnika podjetja GDS, ki še nima licence za varovanje. Varnostnika sta bila »dva stara znanca iz afere Depala vas« - Darko Njavro, ki je zaposlen na obrambnem ministrstvu in v bolniškem stažu, in Mitja Kunstelj, nekdanji uslužbenec ministrstva za obrambo, proti kateremu je leta 1994 tedanje Temeljno javno tožilstvo v Ljubljani vložilo obtožnico, ki mu očita vrsto vlomnih tatvin...« Spet ni bilo nikjer zaslediti sporočila, da bi državni organi ukrepali proti nelegalnemu delu podjetja GDS...

Janša – saj ni tako

Janez Janša, predsednik Socialdemokratske stranke Slovenije, je odpotoval na obisk v London, da bi popravil napačne (pozitivne) ocene, ki ji dajejo po Evropi in svetu o Sloveniji. Tako vsaj lahko sklepamo iz poročanja Slovenčevega dopisnika, ki piše, da je Janez Janša »dobro izbral čas za obisk angleške prestolnice in še nekaterih bližnjih krajev. Prav zdaj je namreč Slovenija za tujino, ki jo uvršča med najuspešnejše države v prehodu, zelo zanimiva... Za zunanje občinstvo pa je bilo gotovo zanimivo mnenje enega izmed najbolj priljubljenih slovenskih politikov, ko je povedal, da v njegovi domovini ni vse tako lepo, kot večinoma pišejo tujci: 'Ne želim narediti vtisa, da je v Sloveniji vse najlepšem redu, saj bi bilo to v nasprotju s tistim, kar govorim doma in bi bilo za javnost neresnično in zavajojoče,' je dejal Janša.«

Dopisnik Slovenca poroča, da je »Janez Janša v Londonu predstavil na trenutke kar žalostno podobo Slovenije, ko je govoril o nadaljevanju, če že ne komunizma, pa vsaj oblasti, ki je v rokah nekdanjih komunistov. Ti nadzorujejo še posebej gospodarstvo in občila. Pri tem se 'spreobrnjenci' okoriščajo z bogastvom, ki so si ga pridobili na nepošten način, predvsem z lastninjenjem na podlagi Markovićevih reform. Pri tem naj bi na varno oziroma v tujino spravili približno 2,5 milijarde dolarjev. Na papirju je morda Slovenija res zgled drugim, vendar v praksi ni tako. zakoni so sicer dobri, vendar se ne izvajajo.

Ko je Janez Janša na uglednem Kraljevskem inštitutu za mednarodne stike skupini britanskih razumnikov nanizal vrsto pikrih pripomb na račun slovenske sedanjosti, so bili nekateri zelo začudeni. Zato so ga vprašali, kako lahko na primer uskladi svoje poglede z ugotovitvami Evropske banke za obnovo in razvoj, saj je prav v teh dneh objavila svoje letno poročilo, v katerem hvali slovenske politične, gospodarske in družbene dosežke. Vendar taka vprašanja gosta iz Slovenije niso spravila v zadrego. Odgovoril je, da ima Slovenija res velike prednosti pred državami iz nekdanjega sovjetskega območja. Nekdanja Jugoslavija namreč ni nikoli pripadala sovjetskemu bloku. Hkrati se je Slovenija z osmosvojitvijo znebila visokih izdatkov za jugoslovansko vojako in druge namene, od katerih sama ni imela koristi...«

Za osvežitev spomina: Ko je Washington post nekaj dni po srečanju ameriškega predsednika Billa Clintona in slovenskega premiera dr. Janeza Drnovška svojim bralcem predstavljal Slovenijo, je med drugim zapisal, da ima slovenija štiri leta po odcepitvi od nekdanja Jugoslavije »parlamentarno demokracijo, najvišji nacionalni dohodek na prebivalca v vseh vzhodnoevropskih državah in podporo ameriškega obrambnega sekretarja Williama Perryja, da postane prva kandidatka za polnopravno članstvo v zvezi Nato. Daniel Fried, posebni svetovalec ameriškega predsednika za nacionalno varnost, pa je slovenskim dopisnikom izjavil, da je »Slovenija zgodba o uspehu«, in poudaril, da je to tudi mnenje predsednika Clintona, ki poziva Slovenijo k nadaljevanju dosedanje poti. Ameriška veleposlanica pri OZN Madeline Albright pa je po srečanju s slovenskim predsednikom Kučanom med drugim dejala, da Združene države Amerike občudujejo to, kar se je v Slovenijo zgodilo v zadnjih letih pod vodstvom predsednika Kučana in premiera Drnovška.

Pripravil: J. K.

Vlado Krejač, urednik uredništva za notranjo politiko in gospodarstvo na TV Slovenija

PODOBA POLITIKE V OGLEDALU TELEVIZIJE NIKOLI NI TAKA, KOT SI JO SAMA ŽELI

Ljudje so bistveno bolj zreli, kot si predstavljajo strankarski veljaki • Nacionalna televizija ima tisto, kar druge televizije šele morajo vzpostaviti, kredibilnost • Trend zanimanja gledalcev se počasi normalizira, ni več samo politika edino zveličavna • Jutranji program smo imeli konceptualno pripravljen že pred leti • Naučiti se moramo dopuščati najrazličnejša, tudi ekstremna mnenja

Tokrat smo se pogovarjali z urednikom uredništva za notranjo politiko in gospodarstvo slovenske televizije Vladom Krejačem. Zanimalo nas je, kako se to občutljivo uredništvo znajde med mlinskimi kamni slovenskih političnih strank, ki bi želele zanje kar najbolj všečno poročanje v televizijskih informativnih oddajah, in željami gledalcev.

Panorama: ***Je približno točen občutek, da od napovedanega labodjega speva novinarjev sem na televiziji delujete v nekakšnih napol izrednih razmerah?***

Krejač: Moram povedati, da se na tej televiziji nikoli ni delalo v popolnoma normalnih razmerah. Morda določen čas ob selitvi v novo hišo in ob uvajanju barvnega programa, ko so bile zaloge denarja in sredstev zadovoljive. To je trajalo zelo kratek čas. Nisem prepričan, da je to zelo neposredno povezano s spremembo političnega sistema. To je stvar, ki se vleče še iz starega sistema. Če imajo politične spremembe zadnjih štirih, petih let kak zunanji vpliv na vsebino, je možno, na hišo pa po mojem ne delujejo. To so stari grehi, nedodelan sistem še od prej, to so permanentni problemi, ki so značilni za televizijo. Če govorimo o tehnično tehnološki bazi, ki je osnova vsakega drugega vsebinskega dela, se to vleče že dolgo. V zvezi z labodjim spevom se je tisto, kar se je imelo zgoditi, že zgodilo, čeprav se je zelo malo zgodilo. Glede na druge televizije in informativne sisteme, "vzhodne", če jih tako imenujem, so bile spremembe minimalne in je bil ta prehod relativno mehek. So pa se dogajale spremembe, ki se dogajajo tudi drugod, a ne zdijo se mi tako eklatantne, da bi lahko govorili o labodjem spevu novinarjev in televizijskih novinarjev. Zdi se mi, da je bila ta krilatica kontraproduktivna za tistega, ki jo je izrekel.

Panorama: ***Zdi se, da med politiki, pa ne samo med njimi, prevladuje prepričanje, da zelo dobro vedo, kakšen bi moral biti dober televizijski program, vendar je teh njihovih podob neskončno.***

Krejač: Podoba politike v ogledalu, ki jim ga nastavlja televizija, nikoli ni taka, kot bi jo ta politika rada videla. To je dejstvo, podobno kot v časopisih. Televizija je pač najbolj izpostavljen medij in je zato tudi najbolj na udaru. Vsak, ki da kaj nase in na svojo stranko, si bo skušal zagotoviti vpliv v tem mediju. V tej luči moramo tudi gledati pojavljanje več televizij v zadnjem času. Ne gre le za to, da bi nekateri hoteli naložiti svoj kapital, vemo namreč, da so vse televizije, ki se ob nacionalni na novo pojavljajo, strankarske. Podobne težnje so tudi v naši hiši. Že prej, ko je bila ena stranka, ki je to uravnavala do nastanka več strank. Vsaka bi želela svoj delež, in to najlepši delež, nobena ni zadovoljna, če v ogledalu ne vidi podobe, kot si jo sama želi. Zato je delo na televiziji tako težko, zato smo nenehno na udaru. To smo še posebej videli pri vseh volitvah, pa tudi sicer vsak dan. Nenehno prihaja do štetja sekund, štetja kadrov, štetja profilov, če gremo na izgled, sploh pa bog ne daj, da bi se pojavilo kaj, kar kateri od strank vsebinsko ne bi ustrezalo. To je potem strašno. Moram reči, da smo v tem letu in pol, kar opravljam to dolžnost, vključno z zadnjimi lokalnimi volitvami, ki so pokazale dokaj strpen in korekten odnos do volilne kampanje in do volitev samih, uspeli začrtati jasna pravila. Vse ocene, od sveta RTV do uredniških pogovorov, so pokazale, da so bile te volitve zelo dobro pokrite, v vseh pogledih. Tudi nobena stranka ni imela posebnih ugovorov, razen tistega, kar smo sproti obdelali in tudi sproti odgovorili preko ekrana, če je bilo potrebno. Včasih so ljudje pač nastopali z nepreverjenimi podatki, s podatki kar tako iz žepa potegnjenimi, takrat pa smo argumentirano odgovorili. Mislim, da so se stvari v zadnjem času umirile, čeprav je treba računati, da bo desnica vedno rekla, zakaj pa toliko časa levici, in logično bo levica isto očitala za desnico. Na to smo pripravljeni, jaz sem s tem sprijaznjen in jemljem stvari take, kot so. Zaostrujemo takrat, ko drugi zaostrujejo in se nam to zdi neproduktivno. Mislim, da je v takem političnem času, kot ga preživlja Slovenija, umirjenost in korekten prerez dogajanja in preslikava tistega - tudi neumnega, če je treba - kar si stranke privoščijo, povsem prava stvar. Zdi se mi, da so Slovenci bistveno bolj zreli, kot si njihove stranke to predstavljajo. Ena največjih napak slovenskih političnih strank se mi zdi podcenjevanje volivcev. Trdno sem prepričan - to se končno vidi tudi iz naših oddaj, pa radijskih oddaj, intervjujev, anket - da so ljudje bistveno bolj zreli, kot si strankarski veljaki to predstavljajo. Mislim, da bo pri naslednjih volitvah to odločilno, tisti, ki bo znal presoditi realno vlogo in obnašanje volivcev, tisti bo dobil. Ne tisti, ki bo bolj ali manj radikalen. Ta trezen odnos Slovencev do politike je razviden iz naših večjih, širših oddaj. Skrajno radikalna mnenja nikoli niso dobro sprejeta. Slovenec ima zgodovinski spomin in se ne da več speljati na politični led. Ravno zaradi zaupanja v to politično zrelost mislim, da je vloga televizije, še posebej nacionalne, da predoča in preslikava stvari take, kot so. To je pač moj optimistični vidik gledanja na to, kar delamo, hkrati tudi gledanja na televizijo in medije. Nisem poseben pesimist, kot je precejšen del mojih kolegov in tudi politikov.

Panorama: ***Vi ste urednik uredništva za notranjo politiko in gospodarstvo. Katere oddaje pokriva vaše uredništvo ob dnevnikih in žariščih?***

Krejač: Gre za tekoče pokrivanje vsega na obeh področjih, ki ju pove že naziv uredništva, za televizijski dnevnik oziroma za druge informativne oddaje. Imamo štiri poročila in tri dnevnike. Potem so tu "žarišča", ki si jih delimo z zunanjepolitično in kulturno redakcijo, na nas odpade približno tri četrtine teh oddaj. Glede na aktualnost notranje politike je to razumljivo in v teh oddajah poskušamo soočati različna stališča do posameznih problemov. Žarišče je pravzaprav nadaljevanje dnevniških prispevkov ali tem na drugačen način. S soočanjem največkrat nasprotujočih si mnenj poskušamo pomagati gledalcem, da izluščijo zase bistvene informacije in se odločajo. Naprej imamo še dve mesečni oddaji, Televizijsko konferenco in Pravičnost na preizkušnji. Televizijska konferenca poskuša predstaviti tisti mesec najbolj izpostavljene ljudi, zadnja primera sta bila dva ministra, ki sta bila gotovo najbolj "popljuvana", če tako lahko rečem, zunanji in obrambni. Gost se mora izpostaviti vprašanjem gledalcev, neposredno v živo. Pravičnost na preizkušnji je bolj žanrska oddaja, ki obravnava probleme, ki najbolj žulijo potrošnika, torej vsakogar od nas. Problemi so zelo različni, od nakupa avtomobila, turističnih agencij do ogrevanja in izklapljanja energije, kar smo obravnavali v zadnji oddaji. Odziv gledalcev je izreden, in četudi tisti, ki so najbolj zagreti za politiko, te oddaje ne gledajo, je tu del mojega prej izraženega optimizma. Trend zanimanja gledalcev se počasi normalizira, ni več samo politika edino zveličavna. Prepričan sem, da bo po tretjih volitvah še bolj normalno. Strokovnjaki namreč pravijo, da je po takih družbenih spremembah, kakršne smo doživeli, potrebnih troje volitev, da se zadeve uravnajo. Očitno bo tako tudi pri nas. To govorim na osnovi odziva ljudi, ko vidim, kaj sprašujejo, kaj jih zanima. Pri vsaki oddaji v živo imamo lahko tudi pet telefonov, pa so vsi prezasedeni, ljudje nenehno kličejo. To prvič pomeni, da nas gledajo, in drugič, da jih oddaja zanima. Če končam naštevanje, imamo še kmetijsko oddajo in "Utrip", ki je zelo odmevna in gledana oddaja.

> ***"Glede na druge televizije in informativne sisteme, "vzhodne", če jih tako imenujem, so bile spremembe minimalne in je bil ta prehod relativno mehek. So pa se dogajale spremembe, ki se dogajajo tudi drugod, a ne zdijo se mi tako eklatantne, da bi lahko govorili o labodjem spevu novinarjev in televizijskih novinarjev. Zdi se mi, da je bila ta krilatica kontraproduktivna za tistega, ki jo je izrekel."***

> ***"Kar zadeva profesionalnost novinarskega dela, so zadnje volitve dokazale, da smo sposobni te stvari izpeljati absolutno korektno. Za to smo konec koncev doživeli tudi priznanje našega sveta."***

Panorama: ***Kaj pa oddaja Pro et contra? Ta je tudi naravnana na soočanja o aktualnih, največkrat političnih problemih.***

Krejač: Ta je neposredno v pristojnosti odgovornega urednika informativnih programov. Ima štiri oddaje, ki sodijo neposredno v njegovo pristojnost, četudi se v njih tudi večinoma govori o aktualnih političnih stvareh.

Panorama: ***Ravno sem vas nameraval vprašati po vaši samostojnosti in pristojnostih. Kolikšne so, kdo vam je nadrejen, koliko vas zavezuje, vpliva na usmeritev oddaj? Ko ste že omenili Televizijsko konferenco in oba zadnja nastopajoča ministra: če se prav spomnim, so v tej oddaji "špice" nastopile na začetku, zdaj pa se izbor očitno ravna po aktualnosti problemov. Kot posebno oddajo imate še veliki intervju, ki je tudi velikokrat političen.***

Krejač: Intervju tudi sodi v pristojnost odgovornega urednika. Gre torej za štiri oddaje, ki ne sodijo v naše uredništvo: Intervju, Pro et contra, Studio City in Studio Luvigana.

Panorama: ***Studio City je eminentno notranjepolitična oddaja.***

Krejač: Seveda tipična, vendar na drugačen način. Ima svojega urednika, tako kot Studio Luvigana, ki naj bi bil regionalni studio. Drugi dve oddaji pa sodita neposredno pod odgovornega urednika informativnih programov in ju pripravlja redaktor. Kar zadeva začetek vašega vprašanja, sem pri mojih oddajah, oddajah, ki jih jaz podpišem, praktično popolno neodvisen. Logično pa je, da se program usklajuje. Sicer pa nisem imel nobenih težav, glede izbora gostov na primer, stvari so se umirile, čeprav so včasih pri tem bile težave.

Panorama: ***Od kod izvira ta ločenost oddaj? Je kakšen poseben vzrok, gre za afinitete odgovornega urednika ali bolj inercijo?***

Krejač: Nikoli se nisem posebej ukvarjal s tem, najbrž gre za podedovano stvar. Najbrž gre za to, da so te oddaje nastajale na novo in so se neposredno vezale na odgovornega urednika, ali pa zaradi širine tem niso sodile v noben program. Oddaja Pro et contra na primer ima vsebinsko zelo nedefinirano tematiko, spekter tem je tako širok, da jo je težko nekam uvrstiti. Kar zadeva mene, si s tem nikoli nisem belil glave, že tako je oddaj toliko, da dosti več tudi fizično ne zmoreš.

Panorama: ***Kar zadeva volitve, imate zelo natančno izdelana pravila, težite k uravnoteženosti nastopanja strank? Za siceršnji program najbrž ni mogoče imeti tako podrobnih meril?***

Krejač: Za tisti mesec, ko je čas predvolilne kampanje, so pravila določena z zakonom. Tu bistvenih odstopanj ne more biti. Se pa lahko zgodijo, na primer znani primer dr. Bučarja, ki je v času volilne kampanje nastopal kot gost v oddaji One in oni. To je bilo zunaj mojega programa, vendar pravila veljajo za vso televizijo. Nisem poklican komentirati, vendar mislim, da se v bodoče take stvari ne bodo več primerile. So pa volitve taka stvar, da moramo na televiziji imeti med vsemi mediji najbolj izdelana pravila. S tem sem se sprijaznil in pri vseh dosedanjih treh volitvah smo sproti analizirali in merili poročanje. Tako smo imeli ob vsaki priliki na voljo podatke, s katerimi smo lahko utemeljevali naše ravnanje. To se je dobro izkazalo tudi pri zadnjih, lokalnih volitvah, ko smo na ugovore takoj lahko reagirali s podatki, dokazi in nikoli ni bilo sporov. Kar zadeva profesionalnost novinarskega dela, so zadnje volitve dokazale, da smo sposobni te stvari izpeljati absolutno korektno. Za to smo konec koncev doživeli tudi priznanje našega sveta.

Panorama: ***Ob nekaterih prejšnjih volitvah ste uporabljali tudi svoje raziskave***

Nadaljevanje na naslednji strani

Nadaljevanje s prejšnje strani

javnega mnenja, ki so menda doživele strokovno kritiko in pripombe. Kako je s tem, jih še imate?

Krejač: Podrobnosti v zvezi z javnomnenjskimi raziskavami ne poznam. Mislim, da niso bile vezane samo na volitve, zastavljene so bile zelo široko, na različne teme. Opravljale so jih naše službe, ki se ukvarjajo z raziskavo programa, kar še vedno teče. Mi imamo redno, vsakodnevno na voljo ocene o številu gledanosti oddaj za ves program. Hkrati so za nas delali javnomnenjske raziskave, ki so tekle, če se ne motim, do lanskega poletja. Ne bi bilo fer, če bi se spuščal v strokovnost in naročnika, niti v izvajanje. Je pa možno, da se s temi stvarmi lahko tudi manipulira. Z javnomnenjskimi raziskavami je pač tako, da če niso narejene na zadosti velikem vzorcu, so lahko vprašljive. Sem skeptik, in če si ne morem privoščiti takega vzorca, da bi bil dovolj reprezentativen, potem rajši tega nimam. Zelo težko je komentirati javnomnenjske raziskave, ki niso dovolj verodostojne. Lahko se izkažejo kot strel v prazno ali pa se stvari popolnoma drugače obrnejo, kot so kazale raziskave. Ne rečem, da je tako bilo, pravim pa, da bi bilo možno. Zato sem se kot urednik tega za določen čas, dokler se stvari ne uredijo, odpovedal. Če hiša nima tistih nekaj tisoč mark na mesec ali teden, kolikor stanejo reprezentativne raziskave, potem je bolje, da jih sploh nimamo. Časopisom je laže, oni to lahko poplačajo s kompenzacijami in na druge načine, mi bi morda tudi lahko, toda to ni moja stvar.

Panorama: ***Omenili ste merjenje gledanosti programa. To pri vas že dolgo poteka.***

Krejač: To je telefonsko anketiranje, ki teče vsak dan, in podatki, zlasti če jih gledaš skozi daljše obdobje, so kar dosti jasni in relevantni. Dajejo dokaj jasno sliko gledanosti posameznih oddaj in kakovostno oceno, saj gledalci ocenjujejo tudi kakovost.

Panorama: ***Te podatke imate samo za svojo, interno uporabo?***

Krejač: Dajejo nam smernice, uporabljamo jih za obnašanje znotraj redakcij.

Panorama: ***Merjenje gledanosti bo s pojavom zasebnih televizij dobilo drugačne razsežnosti. Zdaj bo šlo predvsem za gledanost v zvezi s prodajanjem reklam, propagandnega prostora.***

Krejač: Doslej naše redakcije to ni posebej zadevalo, saj informativnega programa nismo nikoli posebej tržili. Druga uredništva so bila v to že doslej prisiljena. Najbrž se bo naša hiša na nove razmere morala posebej pripraviti, vendar sam o tem vem premalo, da bi lahko odgovoril.

"Ne glede na to, kaj si kdo misli o tej naši televiziji, je kredibilnost televizijskih dnevnikov in informativnega programa nasploh na izjemno visoki ravni. Kar zadeva to, se ne bojim kakšne hude konkurence."

Panorama: ***Najbrž se bo s tem morala ukvarjati posebna samostojna in strokovna firma. Vaši podatki bodo premalo, ne glede na svojo verodostojnost.***

Krejač: Seveda, sedaj bodo potrebni primerjalni podatki, meriti bo treba štiri televizije, če smo sedaj dve, nas in Kanal A. Sedaj prihajata še Pro plus in Ognjišče. To pomeni tudi za nas popolnoma nov svet. Kar zadeva informativni program, bomo delovali v drugačnih razmerah. Kanal A je začel z jutranjim programom, ki smo ga mi imeli vsebinsko pripravljenega že pred leti, sledili bodo ostali. Vsak jutranji program pa bo imel gotovo vsaj en informativni blok.

Panorama: ***Če smo že pri konkurenci, naslednja stvar bo, da bodo med devetnajsto in dvajseto uro na sporedu kar trije dnevniki.***

Krejač: To je pa novo poglavje. Kanal A načrtuje dnevnik ob sedmih, Pro plus pa v istem terminu kot mi. Tega ne razumem. V svetu, kolikor razmere sam poznam - pa mislim, da vem kar nekaj - imajo poročila ob različnih časih. Smisel ni v tem, da prekrijem drugega, marveč da mu ponudim alternativo. Sicer oba potegneta krajši konec. Mislim, da bo čas stvari postavil na pravo mesto. Na začetku bo najbrž pri nas precejšen osip, ko pa bo radovednost popustila, se bodo gledalci vrnili. Predvidevam, da bo pri pripravi poročil pri komercialnih televizijah prevladal nov pristop, da bodo drugačna, vendar ima nacionalna televizija svoje prednosti, ima tisto, kar si druge televizije šele morajo vzpostaviti, to je kredibilnost. Ne glede na to, kaj si kdo misli o tej naši televiziji, je kredibilnost televizijskih dnevnikov in informativnega programa nasploh na izjemno visoki ravni. Kar zadeva to, se ne bojim kakšne hude konkurence.

Panorama: ***To govorite samo za informativni program?***

Krejač: Novo nastajajoče televizije so na drugih področjih najboljše zdravilo za nacionalno televizijo. Glede informativnega programa pa sem že povedal. Naša selekcija nikoli ne bo mogla biti tako stroga, čeprav so lahko naši programi boljši in drugačni, kot bodo na drugih televizijah. Mi bomo morali relevantne informacije še vedno objavljati, manj časa bomo imeli za manj pomembne stvari. Gledalec bo hotel slišati in videti tudi tisto suho informacijo, kot danes pravijo. Zato bo spremljal naš program, ne pa zato, ker bi mi bili najboljši in super. Hotel bo imeti osnovno informacijo, potem pa bo šel gledat druge programe, kjer bo videl drugačne verzije in si luščil svojo resnico. Zato pravim, da je za slovensko demokracijo in za našo televizijo pojav novih televizij zdravilen. Sem pa prepričan, da vse ne bodo obstale. Tudi govorice, kako nas je v naši hiši strah, koliko ljudi bomo zgubili in tako naprej so bolj propagandne govorice kot pa kaj resnega.

Panorama: ***No, kaj konkretno pomenijo odhodi k novim televizijam za vašo redakcijo?***

Krejač: V informativnem programu nas je okoli sto redno zaposlenih. V naši redakciji nas je petindvajset redno zaposlenih in nekaj sodelavcev. Od nas je odšla ena kolegica, potem honorarni sodelavec, ki pri nas ni bil dolgo, in še eden iz dnevnika. Še ena kolegica namerava oditi. To so torej štirje od stotih, ob tem da se nekateri že vračajo. Mislim, da osip ne bo večji, četudi so materialne razmere pri nas resnično grozljive.

Panorama: ***Je naključje, da nove televizijske postaje nastajajo leto pred volitvami?***

Krejač: Gotovo ne, saj bodo te nove televizije poskušale v predvolilnem letu krojiti slovensko politiko. Tiste, ki se bodo obdržale - mislim, da vsem ne bo uspelo - pa tudi pozneje. Glede na to, da so vse nove televizije strankarsko ali kapitalsko obarvane, verjamem, da bodo ljudje še vedno zaupali v našo kredibilnost in gledali naše programe. Sam bom naredil vse za to, da bo tako ostalo, pa naj ostanem na tem delovnem mestu ali ne. Mislim, da bo v prihodnjem letu, ker bo posebno leto, nacionalna televizija v prednosti. Ve se, zakaj so ustanovili nove televizije, tudi finančne injekcije časopisu Republika, pa Kanalu A, Ognjišču niso posebna skrivnost. To je mogoče vse zračunati. Nam pa lahko vse mogoče očitajo, ko pa je to treba dokazovati, ostanejo bosi, gluhi in slepi. Nihče nam še ni mogel dokazati, glejte, Pučnika ste imeli dvaindvajsetkrat, Potrča pa dvakrat.

"Mislim, da je v takem političnem času, kot ga preživlja Slovenija, umirjenost in korekten prerez dogajanja in preslikava tistega - tudi neumnega, če je treba - kar si stranke privoščijo, povsem prava stvar. Zdi se mi, da so Slovenci bistveno bolj zreli, kot si njihove stranke to predstavljajo."

Panorama: ***V vaših dnevnoinformativnih oddajah, ste strankarsko življenje iz osrednjega dnevnika izločili in mu namenili prostor v tretjem dnevniku. Bolezen te družbe je, da se je politika zreducirala na stranke. Vaš pristop je lahko razumljiv, vsekakor pa je dolgočasen. Poročanje je formalno in pogosto karikatura.***

Krejač: Jaz to prepuščam strankam, s tem se ne ubadam. To so pravila, ki veljajo že dolgo. Mi to po najboljši volji pokrivamo, kar pa zadeva čisto propagando strank - kar največ počnejo, in tu ni posebnih izjem - mi le zagotavljamo uravnoteženost. Problem strankarske presoje pa je, ali se jim zdi to produktivno ali ne, vsebina njihovega nastopanja pač ni stvar televizije. Vsi hočejo krivdo pripisati televiziji, vendar to ni naša stvar, to je stvar politike. Naša dolžnost je obveščati in informirati, tudi komentirati, če je to potrebno, soočati tisto, kar je najbolj ekstremno, s tem je naša naloga končana. Problem političnega marketinga in delovanja strank pa je njihova stvar. Profesionalna presoja urednikov in novinarjev v tej hiši je, da odločijo, kdaj in kako bo kaka vsebina plasirana. Če bo vsebina nacionalno pomembna, bo dobila prostor v oddajah. Vendar nikoli sama, vedno v soočenju z drugimi mnenji. Če bo pomenila samo dejavnost stranke, potem bo zanjo prostor izključno v obliki informacije v tretjem dnevniku. Pri soočanju različnih mnenj nismo brez težav. Včasih nekateri v isti sapi stokajo, kako jih zanemarjamo, toda ker so presodili, da bi pojavljanje z določenimi stališči ne bi bilo produktivno, zavrnejo včasih celo obljubljeno sodelovanje. To so stvari, pri katerih je televizija najbolj na udaru. Vsakdo bi upravljal televizijo, obenem pa vsi pozabljajo osnovne funkcije televizije - nacionalne, izobraževalne, kulturne. Vsak bi rad televizijo napravil za svoj servis. Televizija pa ni nikogaršnji servis, vloga televizije je z zakonom natančno opredeljena. Vse je jasno. Kdo, ki misli, da je dovolj močen, lahko poskusi več. Jaz se zaman jezim, toda to je demokracija. Stvar nas na televiziji pa je, da stvari dimenzioniramo v skladu s pravili.

"Odziv gledalcev je izreden, in četudi tisti, ki so najbolj zagreti za politiko, te oddaje ne gledajo, je tu del mojega prej izraženega optimizma. Trend zanimanja gledalcev se počasi normalizira, ni več samo politika edino zveličavna. Prepričan sem, da bo po tretjih volitvah še bolj normalno."

Panorama: ***Potemtakem ne gre za izredno stanje, kot smo spraševali na začetku, marveč za normalne razmere, ki pa so kar malo stresne.***

Krejač: Upoštevajoč družbene spremembe, to ne bi smelo biti presenečenje. Bilo bi sprenevedanje, če bi rekel, da takih razmer ni bilo pričakovati. V zadnjih petih letih je moralo prihajati do takih reči. Bolj mehkega prehoda, kot je bil pri nas, najbrž ni. Na madžarski televiziji so vse zaposlene odpustili, potem pa selektivno jemali nazaj. Jasno pa je, da tudi pri nas ni moglo vse ostati tako, kot je bilo. Dostikrat se jezimo zaradi idej, ki nam niso všeč, ki niso naše. To, ali so naše ali ne in ali so nam všeč, je čisto naša osebna stvar. Naučiti se moramo misliti tako, da dopuščamo najrazličnejša, tudi ekstremna mnenja.

Panorama: ***Izrednih razmer torej ni?***

Krejač: Tak čas gotovo nosi v sebi tudi protislovja, tudi marsikakšno krivico, pa tudi politizacijo stvari, ki niso vedno takšne, kot so videti. Če zelo pragmatično gledaš in upoštevaš vse, kar se je zgodilo v petih letih, se je čas res zgostil. Ne vem, kaj naj bi pomenile izredne razmere. Kljub spremembam smo vedno delali bolj ali manj normalno.

Panorama: ***Imate novinarske dopisniške izkušnje iz Beograda. Tisto pa so najbrž res bili nori časi za novinarje, ko se v politiki ni vedelo, kdo pije in kdo plača.***

Krejač: To je bil res poseben čas, v letih 1986, 1987. Moj dopisniški čas v Beogradu je bil v glavnem čas dviga srbskega nacionalizma. Vzpon Miloševića, 8. seja, zlom partije. Malo pred tem sem zapustil Beograd. Ko je padla partija, je padla država. To je bil čas, ki je prinesel izkušnje, ki jih je bil deležen le redkokdo. To je bila brez dvoma šola presenečenj, ki ne dopušča več presenečenj. Človek se je naučil, da je začel predvidevati tudi nepredvidljivo, ali pa vsaj računati in puščati možnosti za nemogoče. Čas do takrat je bil popolnoma statičen, po štiridesetih letih se je ta statika začela lomiti. Stvari so se začele lomiti v vseh političnih organizacijah, če naraščanja nacionalizmov sploh ne omenjam. Za ljudi in za sistem je bilo to povsem nekaj novega. V tem času si se moral nenehno prilagajati in naučiti marsičesa novega. Tudi slovenska politika ali pa vsaj zelo velika večina slovenske politike ni vedela, kaj je za tem. Tudi tisti, ki so danes veliki junaki, se v tistem času niso znašli. Marsikdaj in o marsičem smo jim mi iz Beograda morali odpirati oči. Tudi velikemu delu ljudi v politiki, ki ni zaznaval, kaj ta dvig nacionalizma sploh nosi s seboj. Srbske osme seje nihče na začetku ni znal prav ocenjevati. Do našega poročanja se je zaznal določen afront, češ kaj pa ti rušijo bratsko partijo in podobno. Zato je bil tisti čas tako težak; ne glede na sedanje interpretacije zgodovine, vem, da takrat marsikdo od sedanjih junakov ni vedel, za kaj gre.

Panorama: ***Šlo je najbrž za zelo protislovno situacijo, ko je politika, ki je ves čas hotela vsiljevati določene usmeritve, ki jih nisi maral, naenkrat, ko bi jih morda potreboval, zatajila.***

Krejač: Po inerciji so veljale nekatere usmeritve, samo uporabne niso bile več. Vse, kar je bilo po inerciji, je padalo. Štiridesetletna družbena statika, ki je v bistvu pomenila že smernico, se je zlomila. Prej se je vse odvijalo po znanem scenariju. Če vzamete mladino in znani plakat, ljudje so bili v šoku, lomil se jim je svet, pa so bili mladi ljudje. To so bile stvari, o katerih bi bilo treba napisati knjigo. Upam, da jo kdo bo, morda celo jaz. Te stvari ni še nihče ovrednotil, kot da se ni zgodilo nič, kot da nihče ni napravil ničesar. Kot da bi imeli v Beogradu samo okorele birokrate, ki so zastopali trdo komunistično linijo in se prilizovali Miloševiću. Kaj pa na primer Ustavno sodišče in Kristan? Opredeljena je edino vloga ZSMS, ki je nesporna. Druge pa ne, četudi se je politika odvijala na zelo širokem polju, od skupščine do gospodarske zbornice.

Panorama: ***Kljub vsemu so bili to za novinarja gotovo zelo zanimivi časi?***

Krejač: Nesporno je to bila velika šola. To je bil čas strahovitih političnih napadov. V časopisu Politika so imeli dve leti na štirih straneh rubriko Reagovanja, ki si ji moral nenehno slediti, če drugega ne, zato da si znal reagirati, da si vedel, kaj se dogaja. Toda to je trajalo dve leti in fizično nisi več zmogel. Šlo ti je na bruhanje, kaj vse so tam pisali o ljudeh. Notorne laži, totalne izmišljotine, prava znanstvena fantastika. Toda s tem so te nenehno zasipavali dve leti, s tem si moral živeti.

Panorama: ***Ne bomo iskali vzporednic z beograjskimi časi, ti so neponovljivi; vendar v vsaki politiki, tudi naši sedanji, najbrž doživljate formalne in neformalne odmeve, pritiske in napade. Kako jih sprejemate?***

Krejač: V glavnem imam mir; če pritiski so, potem najbrž letijo više. Seveda po posameznih oddajah zazvonijo telefoni in gledalci reagirajo. Če se v oddajah pojavijo izpostavljeni voditelji ene ali druge politične opcije, se med gledalci oglasijo zagovorniki druge in včasih tudi zmerjajo. In seveda v nasprotnem primeru enako. Sicer pa si ne jemljem tega preveč k srcu, da bi zaradi tega izgubil glavo in pamet. To jemljem kot sestavni del mojega poklica, drugače zaenkrat sploh ne more biti. Odziv - takšen ali drugačen - je konec koncev naš cilj. Pravica ljudi je, da razmišljajo tako ali drugače. Zato se s tem pretirano ne obremenjujem. Drugo je seveda, če so pogledi takšni, da jih nikoli ne bi objavil, če torej ne zdržijo profesionalne presoje. Ko pa gre za oddaje, ki so splošno sprejete, ki imajo visoke trende gledanosti, imajo zelo dobre ocene, me posamično negativno ali pozitivno mnenje ne moti. To je pač del našega dela in vse vsem ne more biti všeč. Podobno jemljem tudi reakcije iz strankarskih logov, naj bo s katerekoli strani, kar se tudi dogaja, vendar zelo mehko.

"To so pravila, ki veljajo že dolgo. Mi to po najboljši volji pokrivamo, kar pa zadeva čisto propagando strank - kar največ počnejo, in tu ni posebnih izjem - mi le zagotavljamo uravnoteženost. Problem strankarske presoje pa je, ali se jim zdi to produktivno ali ne, vsebina njihovega nastopanja pač ni stvar televizije. Vsi hočejo krivdo pripisati televiziji, vendar to ni naša stvar, to je stvar politike."

Panorama: ***Omenili ste profesionalno presojo. Sem najbrž sodi tudi uravnoteženost in objektivnost?***

Krejač: Ne sodim med tiste, ki sodijo, da uravnoteženost poročanja zagotavljamo s tem, da "imamo enega rdečega in enega črnega". To ni pravo. Program lahko ustvarjamo objektivno in kredibilno takrat, ko tisti, ki so simpatizerji ene od opcij, delajo čimbolj objektivno. Če popolne objektivnosti ni, naj ljudje delajo vsaj čimbolj objektivno in dejansko prikažejo vse opcije, vse strani. Težiti moramo k temu, da bi se približali najvišjemu možnemu pragu objektivnosti. Dati moramo prostor vsem opcijam, potem pa damo možnost gledalcu, ki ga stranke včasih podcenjujejo, da sam razmišlja o pogledih. Mislim, da je funkcija medija, da gledalcu omogoči, mu da nastavek za trezno in pametno razmišljanje. To je vse, kar je mogoče reči o uravnoteženosti ali neuravnoteženosti, pristranskosti ali nepristranskosti, objektivnosti ali neobjektivnosti. Govorim seveda o poročanju, komentar ima svojo, pogosto drugo vlogo.

Panorama: ***V zadnjem času je bilo slišati besede o uredniškem komentarju, ki da ga ni.***

Krejač: Mislim, da bo tudi za to še prišel čas, najbrž po tretjih volitvah. Na ta račun sem že slišal nekaj očitkov. Mislim, da zaenkrat razmere za tak komentar niso primerne. Pa ne da bi me bilo strah, sploh ne, tisti ki me poznajo, vedo, da ni tako. Imam svoje mnenje in svoja prepričanja, ampak profesionalnost mora biti nad tem. S tem se ne ubadam in nikoli ne bom navijal ne za enega ne za drugega, če sledim lastni morali - dati vse opcije na plano. Če že so kje izredne razmere, velja to za uredniški komentar. Ne moreš komentirati, ne da bi se izpostavil. Urednik, ki je v takšni funkciji, kot sem jo opisal, ne more tvegati in se zavzeti za eno samo mnenje. Takoj jih bo pet poskočilo. Z uredniškim komentarjem vzbudiš popolnoma drugačen odmev, kot je namen takega komentarja. Zaenkrat gre še za dokaj nedemokratičen ekskluzivizem in nima smisla, da bi se izpostavljal. Niti nimaš možnosti pojasniti, zakaj tako misliš, ker te nihče ne posluša. Notranjepolitično področje je ta hip pač takšno, da vsi prežijo, kdaj se boš opredelil in s tem po njihovem mnenju naredil napako. Zato bomo s tem še morali počakati.

Igor Žitnik

"Seveda po posameznih oddajah zazvonijo telefoni in gledalci reagirajo. Če se v oddajah pojavijo izpostavljeni voditelji ene ali druge politične opcije, se med gledalci oglasijo zagovorniki druge in včasih tudi zmerjajo. In seveda v nasprotnem primeru enako. Sicer pa si ne jemljem tega preveč k srcu, da bi zaradi tega izgubil glavo in pamet. To jemljem kot sestavni del mojega poklica, drugače zaenkrat sploh ne more biti. Odziv - takšen ali drugačen - je konec koncev naš cilj."

Piše: Martin Ivanič

ŠPORT V PRIMEŽU FUNKCIONARJEV

Govoriti o športu z nacionalnega stališča je pri nas prejkone tvegano početje. Najbrž ga skoraj ni Slovenca, ki ne bi kar malce zrasel, ko izve za kakšen dober športni dosežek naših tekmovalcev. Poleg tega se vsi zavedamo, da je šport medijsko, s tem pa tudi promocijsko, hitra in učinkovita zadeva. Vsekakor veliko bolj, če ga primerjamo npr. s slovenskim filmom, ki prav tako požre precej denarja, o učinkih (kajpak, tudi komercialnih) pa je na žalost škoda besed. Govoriti kritično o (nacionalni) kulturi je morda še bolj vratolomno, saj naj bi nas bojda prav ona konstituirala ne samo kot narod, marveč tudi kot nacijo.

Če se omejimo na razmišljanje o športu, je treba navzlic želji, da bi bili razumni in varčni, najprej obračunati z eksperimentalnimi modeli tipa Moamer Gadafi, ki je zadevo rešil preprosto tako, da je ves vrhunski šport pometel na smetišče. Za narodovo zdravje, nemara tudi mentalno in ne samo telesno, naj bi povsem zadoščala telesna kultura oziroma pogojno rečeno, množičen šport. Lahko se sicer strinjamo, da je (psevdo)elitništvo kvarno zlasti za mentaliteto ljudi, da povzroča osebnostne deformacije, posredno pa tudi finančne malverzacije itd. Vse to poznamo in vemo, da je sila dvorezno. Toda vprašati se je treba tudi po miselnosti in praksi popolnega egalitarizma in po tem, koliko on deformira ljudi in njihovo duševnost ter kako vpliva na odnose v družbi, na njeno razvojno potentnost, na njeno progresivno dinamičnost ipd.

Sem pristaš stališča, da morajo narodi (države), ki nimajo zadostne mase po svoji velikosti - in če hočete tudi po svoji problematičnosti (vzemimo za primer Rusijo, ki je zelo velika fizično, a tudi zelo velika tempirana bomba vsakovrstnih problemov), za svojo veljavo uporabljati zlasti t.i. kvalitativne dejavnike. Nobenega dvoma ni, da se je pri nas kot takšen dejavnik v zgodovini že uveljavila kultura. V novejši zgodovini se kot takšen dejavnik uveljavlja tudi šport. Seveda bi človek najraje videl, da bi se med našimi kvalitetnimi faktorji veliko bolj in veliko hitreje potrjevalo zlasti znanje in s tem dinamično, konkurenčno ter okolju naklonjeno gospodarstvo. Toda prav tu prihajamo v nekakšen začaran krog!

Ne znam si razložiti, od kod tradicionalno tesna vez med politiki in športom, zlasti t.i. klubskim športom. Sprašujem se, ali ne bi politikom mogla enake ali še večje »priljubljenosti« prinašati vez s kulturo, z zdravstvom, gospodarstvom. Gre morda samo za spretnost športnih funkcionarjev, kakršne npr. gospodarstveniki ne premorejo? Dogaja se še hujša stvar. Politiki za svoje žpodporništvo' športu dobesedno zlorabljajo svoje vezi in poznanstva v gospodarstvu (trditve - tako upam - bralcem ni treba razlagati). Mislim pa, da prav iz povezanosti športa in politike izvira naslednja nevarnost: govoriti kritično o športu (ne proti športu!) prinaša tveganje, da te razglasijo za anacionalnega. Toda kdo te lahko ožigosa za anacionalnega? Predvsem politika(i), posledično pa seveda tudi športu enostransko naklonjeni mediji. Še nikoli se po moji vednosti ni zgodilo, da bi za anacionalnega razglasili koga, ki kritično govori o znanosti, gospodarstvu, zdravstvu itn.

Ne znam si, kot rečeno, razložiti, kdo koga bolj potrebuje: politiki šport (da tudi po tej plati hodijo na draga vandranja in - kot smo se šalili na Marinčev račun - v ZDA po angleško navijajo Hop, Hop, Hop!) ali obratno (kar bi bilo po gmotni plati bolj logično). Vendar bi trdil, da gre pri tej navezi za določeno zlorabo. In ta zloraba je vsekakor nalezljiva, saj se širi v zadnji klub in zadnjo faro, kjer premorejo kakšen športni ferajn.

Seveda ne čutim nobene potrebe po pojasnjevanju, kako nimam ničesar proti zdravemu (tekmovalnemu) športu in kako tudi sam uživam (športno-navijaško, in če lahko rečem, patriotično), če se naša vrsta dobro odreže. Zanesljivo pa čutim najglobljo ogorčenje in razočaranje, ko poslušam razprtije v upravnih in strokovnih vodstvih zlasti najbolj znanih slovenskih klubov. Ne morem požreti samoumevnosti, ki nam jo skuša kot športni oziroma klubski funkcionar prodajati Ivo Zorčič, češ tudi to je šport. Ne, to ni šport, to je zdraharstvo, to je norčevanje iz onih, ki mimo lastne volje (npr. po odločitvi vodstva podjetja - najsi bo privatnega ali družbenega) ali pa z njo - recimo iz veselja nad določenim športom ali zvestobe določenemu klubu prispevajo težko ustvarjen denar za športnike. Pa kaj športnike! Za cel trop raznih funkcionarjev in prirepnikov, ki v klubih ne prispevajo ničesar razen z lastnimi interesi obarvanih razprtij.

Višek norčevanja je vsekakor že zgolj govorica, da neki trener/selektor ni hotel ostati, ker se menda ni strinjal samo (sic!) z 10 000 DEM mesečnih prejemkov. Lahko da gre zares za prenapihnjeno številko (recimo samo 98 000!) ali za podtaknjeno dezinformacijo. Toda pogled na statistiko bi naravnost brutalno razkril, koliko Slovencev mora celo leto na težak šiht za takšen zneseki V tej luči veliko rojakov bržkone sila kritično gleda na šport. Seveda pa je jasno, da tudi takšna optika kvari pravo podobo stvari; krivična je do samega poslanstva športa in zlasti do številnih zaslužnih športnikov, ki za svoje dosežke in nagrade dolgo in trdo delajo. In končno se je treba vprašati, ali določen športnik tistega audija ali forda prejme zavoljo iskrene podpore športu ali pa zavoljo gole reklame za donatorja.

Radi blebetamo o strategijah. Ker smo tik pred novim zakonom o športu, bi morda bilo treba premisliti o "športni strategiji" še kako drugače, kot to počno "koristniki".

Piše: Ksenija Horvat

RABIN JE PLAČAL CENO ZA MIR

Izraelski ministrski predsednik Jicak Rabin je na sobotnem mirovnem zborovanju, le nekaj trenutkov pred smrtjo dejal: »To zborovanje je znamenje celemu svetu, da si Izrael želi miru.« Toda streli niso prišli iz orožja palestinskih skrajnežev. Atentat na izraelskega premierja je izvedel 27-letni židovski študent prava Jigal Amir, ki trdi, da je ravnal po božji volji, »ker je Rabin razdajal sveto zemljo«. Po novici o atentatu je v Izraelu zavladalo vznemirjenje, neprimerljivo celo v državi, ki je bila v vsej svoji 47-letni zgodovini priča vojne in terorističnega nasilja. Marsikaj se je znašlo na kocki, z bližnjevzhodnim mirovnim procesom in notranjepolitično stabilnostjo Izraela vred. Televizijski posnetki so izrazili tudi nejevero navadnih ljudi: »Žid Žida?«

V političnI usmeritvi Jicaka Rabina je bilo le malo prostora za ideologijo ali emocije. Veljal je za neposrednega in pragmatičnega državnika, ki se je izoblikoval na podlagi svojih vojaških izkušenj. Pred svojim drugim mandatom na položaju ministrskega predsednika si je Rabin postavil pogumen cilj - spravo s Palestinci in konec izraelske osamitve. Mnogi menijo, da je bil tako zaznamovan že od dogodkov leta 1993, ko se je po podpisu zgodovinskega izraelsko-palestinskega mirovnega sporazuma s palestinskim voditeljem Jaserjem Arafatom rokoval pred Belo hišo. Za svoja prizadevanja za mir na Bližnjem vzhodu je moral plačati z življenjem, tako kot nekdanji egiptovski predsednik Anvar Sadat, ko je leta 1978 podpisal prvi prelomni mirovni sporazum s takratnim izraelskim voditeljem Menahemom Beginom.

Jicah Rabin, ki je lani skupaj s svojim zunanjim ministrom Perezom in voditeljem PLO Arafatom prejel Nobelovo nagrado za mir, je poudarjal, da v mirovnem procesu ne sodeluje zaradi osebne slave, pač pa zaradi iskrenega prepričanja, da lahko samo mir s Palestinci Izraelu zagotovi preživetje. Zaradi predvolilnih obljub, da bo Izraelu zagotovil mir, je leta 1992 ponovno prišel na oblast. Toda mnoge sodržavljane je vseeno osupnilo, je odobril tajni sporazum s PLO. »Kaj drugega lahko napravimo? Miru se ne sklepa s prijatelji, ampak z močno osovraženimi nasprotniki,« je Rabin obrazložil svojo odločitev. Toda kljub washingtonskemu sporazumu Židje Palestincem niso zaupali. Velika večina pa jih je zaupala Jicaku Rabinu.

Kakšne so torej po njegovi smrti možnosti za nadaljevanje mirovnega procesa? Izraelsko-palestinski mirovni sporazum o delni avtonomiji Palestincev na zasedenih ozemljih je trn v peti tako izraelskim kot arabskim ekstremistom. Židovski desničarji razumejo vsak košček ozemlja, ki je v sklopu mirovnega sporazuma prešel v upravo Palestnicev, kot narodno izdajo. Nasprotniki mirovnega sporazuma med Palestinci po drugi strani poudarjajo, da jim ne zagotavlja ne palestinske države ne preselitve židovskih naselbin na zasedenih ozemljih, niti ne rešuje vprašanja treh milijonov Palestincev, ki živijo v diaspori. Zlasti arabski ekstremisti odkrito izražajo navdušenje nad včerajšnjim atentatom. Predstavnik radikalne islamske skupine Islamska sveta vojna, ki trdi, da je Rabin prejšnji teden neposredno naročil uboj njenega voditelja Fatja Šakakija, pa je danes izjavil, da je za Palestince nastopil srčen trenutek, kajti »človek, ki je pol stoletja pobijal naše otroke, je mrtev«. V zahodnem Bejrutu so novico pozdravili s proslavljanjem, ki se je nadaljevalo pozno v noč. Novinar na televiziji gibanja Hezbolah se je celo rahlo smehljal, ko je sporočil novico o uspelem atentatu. Toda nekateri arabski državniki žalujejo. Jaser Arafat, vidno pretresen, je atentat označil za gnusen zločin. Egiptovski predsednik Mubarak in jordanski monarh Jusein sta bila med vnetimi zagovorniki Rabinove mirovne politike. S celega sveta medtem prihajajo izjave državnikov o nadaljnji podpori bližnjevzhodnega mirovnega procesa. Zlasti iz Washingtona. Clintonova administracija nikakor noče izgubiti enega izmed svojih zunanjepolitičnih projektov le malo pred predsedniškimi volitvami.

Dejstvo, da je dolžnosti ministrskega predsednika takoj po Rabinovi smrti prevzel zunanji minister Šimon Perez, mnogi ocenjujejo za dobro znamenje, saj je poleg Rabina veljal za najvnetejšega zagovornika miru na Bližnjem vzhodu. Toda 72-letnemu Perezu, enemu najbolj izkušenih in spoštovanih politikov izraelski laburistični stranki, kljub temu, da je stranko vodil 15 let, na volitvah nikoli ni uspelo dobiti splošne večine. Zadovoljiti se je moral s tem, da se je na mestu predsednika vlade moral izmenjevati z Jicakom Šamirjem, bivšim voditeljem opozicijskega bloka Likud. Toda Likud, in zlasti njegov sedanji voditelj Benjamin »Bibi« Netanzahu, sta se Izraelcem zamerila kljub obsodbam atentata. Trije kratki streli so spremenili razpoloženje na ulicah. Namesto običajnih vzklikov »Rabin izdajalec« so se pojavili slogani »Bibi morilec«.

Izraelski predsednik Ezer Weizman bo sestavo nove vlade po splošnih pričakovanjih zaupal Šimonu Perezu. Ta bo napravil vse, da bi mirovni proces ohranil pri življenju. Toda pri tem ga bo po vsej verjetnosti oviralo dejstvo, da Izraelci vanj ne verjamejo. Vsaj ne tako, kot so verjeli v Rabina, edino levo usmerjenega politika, ki ga je podpirala tudi vojska, njena lojalnost pa je odločilna, če naj se proces izraelskega vojaškega umika z zahodnega brega nadaljuje.

Toda Rabinov umor je okrepil govorice o »notranjem razkolu Izraela«, o »izraelski krizi« in celo »neki vrsti državljanske vojne«. Obe, pozicija in opozicija, sta že pozvali k mirnosti in treznemu premisleku. Izraelski minister za okolje je opozoril: »Od danes naprej ne bo v Izraelu nikoli več tako, kot je bilo. Pa smo mislili, da smo vsaj malo boljši kot drugi narodi.«

Piše: Jože Smole

KANADA NA RAZPOTJU

Pred osemindvajsetimi leti je francoski predsednik Charles de Gaulle s svojim znamenitim vzklikom z balkona mestne hiše v Montrealu "NAJ ŽIVI SVOBODNI QUEBEC!" močno spodbudil gibanje za njegovo odcepitev. Kanadska vlada je tedaj odločno protestirala. Svetovna javnost pa je prvič dojela resnost problema te druge največje kanadske province. Quebec ima skoraj sedem milijonov prebivalcev, kar je četrtina vseh prebivalcev Kanade. Francozi (82 odstotkov) te gospodarsko močne province so nezadovoljni s svojim položajem. Menijo, da so izpostavljeni angleški asimilaciji, da so ogroženi njihov jezik, kultura in način življenja ter da jih ostali del Kanade sistematično gospodarsko in finančno izkorišča. Oktobra leta 1970 je izbruhnila velika kriza. Fronta za osvoboditev Quebeca je ugrabila visoka vladna funkcionarja. To je bil povod za odločitev vlade v Ottawi, da z vojsko zasede Quebec in uvede izredno stanje. Tedanji kanadski premier Trudeau je napovedal brezkompromisni boj proti francoskim separatistom.

Kaj kmalu pa se je pokazalo, da se z administrativnimi ukrepi in s prisilo ne da zatreti gibanja.

Quebeška stranka je s programom popolne suverenosti prvič zmagala na volitvah leta 1976. Osvojila je 44,7 odstotka glasov, Liberalna stranka, ki se zavzema za enotno Kanado, pa 44,3 odstotka, pomeni, da se je že takrat pokazala velika razdvojenost med prebivalci Quebeca.

Na referendumu leta 1980 se je 60 odstotkov volivcev Quebeca izreklo proti takojšnji odcepitvi od Kanade. Glavni razlog je bila zaskrbljenost zaradi možnih negativnih gospodarskih posledic osamosvojitve Quebeca.

Vodilni ljudje v kanadski vladi so že tedaj dojeli, da je problem Quebeca trebareševati po politični poti, in so obljubljali spremembo ustave, s čimer naj bi ta provinca dobila večjo avtonomijo. Toda te obljube se niso uresničile, kar je gibanje za odcepitev Quebeca od Kanade še povečalo. Nedavni referendum je pokazal, da je gibanje bilo že zelo blizu svojemu cilju, saj je Quebec komajda v okviru Kanade. Na rezultat referenduma je tudi to pot v glavnem vplivala zaskrbljenost polovice prebivalcev nad možnimi gospodarskimi posledicami. K temu je veliko prispevala tudi izjava uradnega Washingtona, da samostojni Quebec ne bi užival ugodnosti, ki jih Kanada ima v okviru severnoameriške svobodne trgovinske asociacije (NAFTA). S tem so se ZDA kar precej jasno vmešale v trenutni politični razplet v tej kanadski provinci. Kljub zelo razgretemu političnemu vzdušju so prebivalci Quebeca pokazali visoko stopnjo kulturnega in civilizacijskega obnašanja. Bilo je zelo malo izgredov. Voditelji gibanja za neodvisnost Quebeca so svoje privržence opozarjali, da je v demokratični družbi treba spoštovati odločitev večine. To je povsem drugače kot v tistih državah, v katerih so nerešeni mednacionalni odnosi prerasli v nacionalno nestrpnost in v državljansko vojno. Tesen izid referendumske odločitve pa jasno govori o podvojenosti prebivalcev Quebeca in še posebej o tem, da najtežji politični problem Kanade nikakor ni rešen. Nejasno je tudi, kako se bo reševal. Če ne bo kmalu prišlo do bistvenih sprememb ustavne ureditve Kanade, se bo gibanje za neodvisni samostojni Quebec še okrepilo in razširilo. Točna pa je vsekakor trditev predsednika zvezne vlade Jeana Chretiena: "Kanada brez Quebeca ne bi bila več Kanada."

arena

Piše: Boža Gloda

Robert Battelli

Čim večja je neumnost, bolj je nevarna. Ta neumnost nas izključuje iz civilizacije. To ni nič več je v parlamentu dejal poslanec manjšin Roberto Battelli iz Kopra. In več tudi ni bilo treba povedali, o tisti nameri slovenskih nacionalističnih desničarjev namreč, da bi sto sedemdeset tisoč ljudem kar poprek vzeli državljanstvo.

MODREC

Gospod Battelli je zagotovo zelo dobro doumel, da z desničarji, posebno ko pridejo na dan s takimi nazadnjaškimi idejami, ni kaj razpravljati, marveč jim je dovolj zgolj povedati, kar jim gre. To so zelo jasno povedale tudi vse tri koalicijske stranke in tudi demokrati, medtem ko si nacionalna, ljudska in socialdemokratska stranka niso mogle kaj, da ne bi telovadile kot zbegana srednješolka, ki na dvovišinski bradlji ne ve, kje bi se prijela.

In potem bi te zgodbe v parlamentu, če je že morala biti, lahko bilo konec. Pa ne. Parlament seveda tudi tokrat ni zmogel elegance in poguma, s katerimi bi morali slovensko čepenovstvo kratkomalo pomesti na smetišče brez dolgoveznega razpredanja, pa če še tako močno sedi, kot je sedelo ob tej priložnosti. Krščanskim demokratom je tu treba priznati evropsko držo, saj se s skrajnimi desničarji sploh nočejo pogovarjati in pri tem prav nič farizejsko ne kalkulirajo s pridobivanjem ali izgubljanjem volivcev. So namreč stvari, preko katerih se tudi za tako ceno ne sme. In v očeh razsodnih ljudi krščanski demokrati s tako držo lahko samo pridobijo.

Nekateri bodo sicer rekli, da je demokracija dialog in da se je bolje kot s pestmi boriti z besedami. Vendar, demokracija se neha točno tam, kjer se začne nasilje. In to, kar hočejo desničarji, ni nič drugega. Najprej človeku odvzameš državljanstvo, da postane tujec, potem izgubi delo, nato nima pravice do premoženja, mora ga torej prodati in pobrati šila in kopita. Tako so nacisti delali z Židi in to so počeli in še počno Srbi na Hrvaškem in v Bosni (Kosovo je bilo že davno na vrsti), le da z orožjem in podobnim nasiljem, cilj pa je enka: etnično čiščenje. Boljševiki so bili bolj "humani" in so se šli monstruozno izgubo državljanskih pravic. Poleg Sibirije in Golega otoka namreč. Za slovenske desničarje pa je Sibirija vse, kar ni Slovenija

Ivo Hvalica

Sedaj je povsem jasno, da si socialdemokrat gospod Ivo Hvalica to državo predstavlja zgolj po svoji meri. Skrojil bi jo namreč natanko tako, kot bi ustrezala samo njegovemu merilu in okusu. Javnosti je povedal zgodbo o grdem cariniku, ki mu je kar na tleh premetal kovček in pri tem robantil v srbščini - to se je dogajalo še v stari Jugi –, in dodal, da tak človek pač ne more sedaj imeti slovenskega državljanstva.

KROJAČ

Gospod Hvalica ima seveda nadvse prav. Poznam nekega nogometaša na "ić", ki pri žogobrcu neznansko močno udarja po slovenski žogi in jo tu in tam, če mu preskoči nogo, še nekam pošlje, in tak tip pač ne more biti slovenski državljan. Vsak dan imam opravka z albanskim prodajalcem sadja in zelenjave, ki je tako neznansko prijazen v kar solidno slovenščini, celo lep vikend mi vsak petek zaželi, da mi je skrajno ritoliziško sumljiv. Tudi tak tip ne sme biti slovenski državljan, ker pokončni Slovenci nikdar nikomur nismo in ne bomo lezli v zadnjo plat.

Slišal sem tudi za nekega proto, ki vsako nedeljo sredi Slovenije prepeva liturgije v ruščini, in tudi temu nikakor ne pripada slovensko državljanstvo, ker je edino pravo in zveličavno pravoslavno bogoslužje tisto v slovenščini.

Potem imam prijatelja, ki mu je ime Jovo in ki ne zna pošteno zapeti niti Marša na Drino, kaj šele tisto Po jezeru. Ko je bog delil posluh, je moral biti nekje na dnu rudnika v Boru. Vendar me to nič ne briga, ker z mojim Triglavom že ne bo afne guncal, in zato ne more biti moj sodržavljan.

Imam tudi soseda, ki je včasih hodil naokoli z zvezdo na obrobljeni epoleti, zdaj pa je že davno v penziji. Obiskujeva se in stalno sva si v laseh, ker bi on na tv gledal poročila iz Beograda, jaz pa CNN in BBC. Nobenega patriotizma in ljubezni do države nimajo ti novi državljani. Ne samo državljanstvo, tudi kabelsko jim je treba vzeti, si mislim.

Poznam pa seveda tudi nekega poslanca, ki mu je žaljenje drugih kar naprej na vrhu jezika, kot nekakšen zavedni nacionalni šport. Pri tem pa se zvito skriva za imuntieto in je pri tem nadvse trdno prepričan, da je edini pravi Slovenec. Pač po tisti narodni, da mora sosedu krava obvezno crkniti, če pa te že nima, pa vsaj državljanstvo.

DILEME KAPITALIZMA V TRANZICIJI

Vidiki prehoda v »človeku prijazen kapitalizem« so zamegleni. Mnogi se boje besede kontinuiteta: zaradi pomisli na nadaljevanje slabega, ne pa na kontinuiteto dosežkov, na pozitivno dediščino, na kateri je moč graditi. Nadaljujemo pač na podedovanem, pa naj gre za vrednote, kot so poštene delovne navade, akumulirano znanje, izkušnje in bogastvo ali pripadnost upravljalcev ter delavcev podjetju.

Na stopnji politične kulture, ko se vsebinska demokracija šele prebija, ni pričakovati, da bo brez konsenza odgovornejših političnih strank in brez ustvarjalne opozicije samodejno zaživela zamisel o »integrativni koaliciji« vseh, ki so dejavni v skupnih družbenih zadevah. Zavajanje javnega mnenja - pa naj gre za televizijsko stresanje strupa ali birokratsko strašenje in preračunano sejanje panike - samo z negativnimi pojavi, krajami, goljufijami in korupcijo zmanjšuje po eni strani občutek varnosti in povzroča brezperspektivno malodušje, hkrati pa razkriva neznanje in šušmarsko politikantstvo. Vpitje primite tatu (ko smo zaradi podedovanih vrednot - še - na boljšem od evropskega povprečja), kaže, kako zelo manjka ustvarjalna opozicija. Z ribarjenjem v kalnem in podtikanjem si je morda moč utirati pot do oblasti, ne pa zagotoviti, da država funkcionira konstruktivno in ustvarjalno. Žal se še preveč politikov, ki »niso državniki«, ukvarja s seboj, ne z vzpostavljanjem ustrezne države (ki je od nas vseh, tudi če »še nismo pravi državljani«). Pravna država in norme obnašanja so nujne, vendar bi se zavajali, če bi se zanašali le na mrtva napisana pravila in besede - zaprašene knjižnice so jih polne -, ki jih praksa ne upošteva, in zanemarili našo osnovno primerjalno prednost v relativno uspešnejši tranziciji. Ta prednost je pošteno, odgovorno, delovno, obnašanje večine državljanov.

A so tudi kazatelji trenutnega uspeha - pa naj vzbujajo še tak optimizem - lahko majavi, če ne temelje na širši oceni. Nova država je morda, kljub rastoči birokraciji in tokrat multipli negativni kadrovski selekciji, uničila relativno manj narodnega bogastva kot v drugih postsocialističnih deželah. Ni pa (še?) zagotovila tehtnejših ustvarjalnih možnosti. Ni pritegnila mladih generacij (brez stanovanj - obstoječa so dediščina iz »prejšnjih časov« - in zaposlitve). Skrb za socialno ravnovesje, stabilnost in za »ukvarjanje z revščino« je preplitva. Verjetno bi bilo za ustvarjalno vzdušje bolje, če bi se več ukvarjali s (pre)drago državo, varčevanjem nasploh in razvojno solidarnostno sprejemljivejšim, učinkovitejšim in bolj pošteno razporejenim pobiranjem dajatev. Vznemirjanje dobre polovice prebivalstva - najmanj toliko je mikroekonomsko vezanega na socialne transfere in pokojnine - z »nevzdržnimi pokojninami in socialo«, meji na alibično demagogijo. Namesto da bi se poglobljeno, umirjeno in strokovno lotiti tega vprašanja, ki ne postaja akutno le pri nas, temveč morda vsebinsko še bolj v sosednih in evropskih državah (že zaradi najugodnega razmerja med zaposlenimi in upokojenci, kot je naše). »Švedske socialne storitve, švicarske plače in realsocialistična delovna obremenitev« so umetna dilema, dokler ni pogojev za plodno družbeno solidarno ustvarjalnost (posebno v režimu, ki sam generira, ker so mu inherentni, socialno razslojevanje, nesolidarnost, grabež, korupcijo in miselnost »take your chanse«, izkoristi priložnost). Umetna je dilema o rutinski nadgradnji cehovskih predalčkov za delodajalce in delojemalce, če ni ustvarjalnih timov. Umetna e dilema ali pragmatična praksa ali globalna razgledanost, ko potrebujemo tako pravo smer kot pravšnje delo. Umetna je dilema o strokovnosti in dodatnem izobraževanju, če je spolitizirani izobraževalno-vzgojni sistem v krizi. Umetna je dilema o premajhni ali preveliki državi , če izgubljamo ne le dosedanje dosežke policentričnega gospodarjenja - predvsem v proizvodnji - temveč tudi osnovo za enakopravno in ustvarjalno stimulativnejšo, bolj motivirano, ustrezno lokalno-samoupravno soodločanje (regionalizem!). Struktura novih majhnih in srednjih podjetij - preveč jih že propada - je res povečala finančnoakumulativni učinek dosedaj deficitarnega »uslužnostnega sektorja«. Mnogo premalo pa je oplodila - zmanjšanega - proizvodnega.(Sam »občutek svobode v malem gospodarstvu in da človek pri odločanju, kaj bo delal, ni omejen« je lahko evforično zavajajoč, saj vendar državljane pri vsej svobodi odločanja družbenosolidarnostno vežejo zakoni in pravice - vzemimo ustrezno odvajanje obveznih prispevkov, davkov ipd - ter svoboda drugih. Kot se mnogi strinjajo, je nenehno zniževanje družbenih vrednot razvojno zavirajoče.) Zraven so storitvene dejavnosti preveč usmerjene na premajhen domači trg. in zelo malo - kljub turizmu - na tujega in na akumuliranje iz tujih virov. Ne povečujejo bogastva in bistva gospodarske substance - čeprav je videz lahko ugodnejši zaradi občasno živahnejšega obračanja in povečevanja kapitala -, temveč le prerazdeljujejo domači hlebček, redvsem »podedovane rezerve«. Zato sta trenutna (gospodarska in politična) uspešnost in stabilnost mnogo bolj krhki in ranljivi, kot se zdi. Velja torej odločneje podpreti politike, ki družbo celostno, gospodarsko in politično stabilizirajo, ne pa tiste stranke in posameznike v vseh strankah - in Cerkvi -, ki sebično delujejo le ali predvsem za svoj račun.

Kaj pa če na politični sceni prav manjka segment tiste levice, ki bi bolj ustvarjalno, učinkovito in celovito omejevala ubijajočo marginalizirajočo eksistenčno ogroženost brezposelnih? Ti so skoraj vse zgubili in niso le malodušni, nemotivirani in nestimulirani. So za našo družbo prevelik zamrznjen potencial, neuporabljene kapacitete, izrinjene iz ustvarjalnega cikla. Obstajajo sindikati, upokojenške in podobne stranke, ni pa organizirane opozicije tistih, ki v tem sistemu največ izgubljajo. Predvsem populistične, a tudi druge stranke s programi kar tekmujejo v verbalni skrbi za delavce, nova delovna mesta in socialno pravičnost. Na politični ceni pa, zdi se, ni prepoznavnejše samostojne stranke, ki bi v tej tekmi predvsem in posebej za to skrbela. Kot da kaka delavska stranka za nas ne bi bila dovolj modna, čeprav je politično zastopanje najbolj prizadetih legitimna in bolj pereča potreba kot v preteklih desetletjih. V »starih kapitalističnih državah«, Veliki Britaniji, Italiji, Franciji (pa še kateri), za katere da je še značilen »konflikt med delavskim razredom in kapitalom«, najdemo tudi takšne stranke. (Tam se cena kapitala prav tako povečuje, cena dela pa znižuje. Ta nerazumen trend »delitve bogastva« odjeda materialno osnovo in kvaliteto demokraciji - posebej neposrednemu soodločanju v gospodarstvu in politiki -, človekovim pravicam, svobodi, miru, enakopravnosti in stabilnosti.)

Nekaj starih klišejev se prav tako rutinsko, neupravičeno ohranja. Prenagljena privatizacija in lastninjenje, ki sta v »drugih državah tranzicije« poslabšala družbeno stabilnost in sposobnost uspešnejšega gospodarjenja, te klišeje le zakrivata. Dilema o inherentnem prekletstvu oziroma zveličavnosti (privatne) lastnine - znano slepilo tudi v socrealizmu - se vleče kot zatrupljajoča megla v sedanji čas. P. F. Drucker in drugi sicer opozarjajo, da majhen lastnik ali delničar ni soodločujoč in soupravljajoč dejavnik v delničarski »tržni demokraciji«. A bil bi čas, da se tudi v »tranzicijskih deželah« pozabavamo s tem vprašanjem. Vsak dan nas informacije o gospodarskih gibanjih, zlorabah, grabežu in neupravičenem razpolaganju z raznim bogastvom opozarjajo, da je mnogo odločilnejše od lastnine prav delegirano (uzurpirano, odtujeno, prisvojeno) upravljanje in odločanje, ta prava moč razpolaganja (tudi s tujo lastnino). Dolgi romani o menedžerskih in upravljalskih razpolagalcih so preslišani, saj se nikamor ne premakne soodločanje, soupravljanje, direktna demokracija (ki res potrebuje mnogo časa in sredstev, a je zdaj možno potreben čas skrajšati in stroške zmanjšati z informatiko, računalništvom). Nova delovna mesta (ne samo v okolju prijazni proizvodnji in podobnih dejavnostih, ki gotovo niso »nepotrebni posli«) ostajajo le obljube in želje. Usodnejše od oblik lastnine je znanje o partnerskem solidarnem, motiviranem, stimuliranem, soustvarjalnem optimizmu soupravljalsko soodločujočih timov v gospodarjenju.

Milan Šamec

Pred avstrijskimi volitvami

»Insel der Seligen« je bila ena 5od priljubljenih sintagem socialističnega kanclerja Bruna Kreiskega. Po eni strani je skušal Avstrijcem dopovedati, da jim še nikoli ni bilo tako dobro kot pod njegovim vodstvom, po drugi strani pa jih je opozarjal, naj si ne domišljajo, da njihovega »otoka blaženih« ne bi kdaj utegnili preplaviti in potopiti razburkani valovi svetovnega oceana okrog njih. Drugi za Avstrijce nenehno uporabni izrek pripisujejo madžarskemu kralju in nekajletnemu okupatorju Dunaja Mattyasu Hanyadiju Corvinu, torej našemu kralju Matjažu. Ko se je ta leta 1475 poročil z avstrijsko princeso Beatrico, naj bi se mu, poliglotu, kot se spodobi za slovenskega narodnega junaka, zapisal naslednji latinski verz: »Bella gerant alii, tu, felix Austria, nube!«. Kar pomeni: Naj se drugi kar vojskujejo, ti, srečna Avstrija, se ženi! Tako vsaj piše v malo bolj zastarelih knjigah. Iz novejših zvemo, da ta izrek pripada rimskemu pesniku Ovidu, samo da je imel v mislih kakšno drugo deželo. Avstrijci so iz (recimo) »felix Dacia« naredili »felix Austria« in si tako za večno pridobili status in imidž srečnosti. Glede spreminjanja zgodovinskih faktov so sploh mojstri: iz Nemca Beethovna so naredili Avstrijca, iz Avstrijca Hitlerja Nemca.

S srečnimi ženitvami bo, kot kaže, kmalu konec. Ali bo z ženitvami tudi konec sreče, bomo videli.

Iz ljubezni se avstrijske politične ženitve sicer niso rojevale. Ko so se sredi porušenega Dunaja leta 1945 spet začeli sestajati politiki, je bilo njihovo temeljno čustvo strah. Naj so bili »levi« ali »desni«, skoraj vsi so prihajali iz Hitlerjevih koncentracijskih taborišč. Nekdanji politični nasprotniki so imeli vsaj eno skupno izkušnjo in spoznanje: fašizem je bil njihov skupni sovražnik, njegovo začasno zmago pa je omogočila njihova skreganost. Iz strahu torej, da jih ne bo kdaj spet doletela takšna skupna usoda, so se tako dogovorili, da bodo odslej vladali skupaj. Vojna izkušnja je rodila zamisel »velike koalicije«. Konservativna Ljudska stranka (Österreichische Volkspartei - ÖVP) in Socialistična stranka (Sozialistiche Partei Österreichs - SPÖ) sta v tem zelo koristnem strahu zdržali polnih 21 let. Iz »razumske poroke« se je sicer polagoma oblikoval »zakon iz koristoljubja«, kajti poglavitni cilj obeh strank je bil, kako bi si proporcionalno prigrabili kar največ pozicij oblasti. Brez te ali one članske izkaznice si je bilo težko pridobiti kakšno dobro službo. Marsikateri Avstrijec je imel kar obe.

Prvič se je zalomilo leta 1966. Krivo je bilo spet prepiranje, toda ne v koaliciji, temveč v SPÖ. Na volitvah je ÖVP dobila absolutno večino poslanskih sedežev in je bila tako prisiljena ustanoviti enostranskarsko vlado. Dvomljivo veselje je trajalo le štiri leta. Takrat še mladi, dinamični in nenavadno inovativni Bruno Kreisky je po hitrem postopku spravil socialiste k pameti in - po 19 mesecev trajajočem intermezzu z manjšinsko vlado - leta 1971 spet ustanovil enostrankarsko vlado, tokrat socialistično. Čeprav njegova vladavina velja za avstrijsko »zlato obdobje«, in res se je država takrat začela uvrščati med najuspešnejše na svetu, je bilo na tihem vendarle ves čas navzoče prepričanje, da razcepljenost dveh skoraj enako močnih političnih skupin - demokratična pravila gor ali dol - Avstriji bolj škoduje kot koristi. Ampak vse je teklo dobro, dokler se v SPÖ niso spet pokazala nesoglasja in dokler je bil Kreisky še pri polnih močeh. Leta 1983 se je list zgodovine spet obrnil: SPÖ ni dobila absolutne večine v parlamentu - manjkalo je nekaj desetin odstotka glasov - in socialisti so spet morali sklepati koalicijo. Najprej so za kratka štiri leta poskusili s skesanimi ali prenovljenimi liberalci, tako imenovanimi »svobodnjaki« (FPÖ), ki so se z namenom, da bi postali »sposobni za vladanje«, začasno znebili populističnega skrajneža Jörga Haiderja. Toda vse je šlo narobe. Kreisky ni več hotel sodelovati, haiderjevci so svoji lastni stranki sproti onemogočali liberalne reforme, socialisti z dobrodušnim gradiščanskim Hrvatom Fredom Sinowtzem na čelu niso bili kos velikanskim strukturnim problemom avstrijskega gospodarstva. Treba se je bilo vrniti k začetkom. Tokrat je minilo 20 let: leta 1986 je bila Avstrija spet v »črno-rdečem«, torej spet z »veliko koalicijo«. Spočetka je kazalo dobro. Prišli so novi ljudje. Socialistični kancler Franz Vranitzky je bil po poklicu bančni direktor, torej vse prej kot klasični delavski voditelj.

Včasih bolj in včasih manj aktualno kramljanje VI.

MED JANŠEVIM POPULIZMOM IN LAPOVIM KSENOFOBIZMOM

Med tistimi, ki so grajali nenatančno uporabo oznake fašizem, je tudi italijanski raziskovalec fašizma Renzo de Felice. Po koncu druge svetovne vojne in uničenju nemškega in italijanskega fašizma ter fašističnih gibanj v zasedenih državah (glede na teze, ki jih je v svojih javnih nastopih oklical njegov vodja Leon Rupnik, sodi sem tudi slovenski belogardizem) se je močno uveljavila posplošena in nerazločevalna raba te oznake. Tako so s to oznako z dovolj doslednosti opredeljevali španski fašizem (frankizem/falangizem), ki edini ni ostal pod ruševinami druge svetovne vojne, in tudi vrsto evropskih neofašističnih gibanj, ki so se po drugi svetovni vojni v veliki meri sklicevala na dediščino fašizma.

Vendar pa so isto nalepko pogosto lepili tudi na Salazarjev režim na Portugalskem, na argentinski peronizem, za opredeljevanje nekaterih režimov, ki so nastali v Aziji in Afriki neposredno po dekolonializaciji, in celo za Francijo po letu 1958, ko je oblast prevzel de Gaulle. Na levici so v letih hladne vojne oznako uporabljali za to, da bi z njo opredeljevali nekatere desničarske težnje v Združenih državah; z njo so označevali tradicionalne konservativne, avtokratske in militaristične režime v Latinski Ameriki in polkovniški režim v Grčiji; v Pekingu so psovali Sovjetsko zvezo, češ da gre za »social-fašistično« državo; in celo sloviti nemški filozof Jürgen Habermas si je po letu 1968 privoščil spodrsljaj in tedanji nemški skrajni študentovski levici očital, da se vdaja »levemu fašizmu« (Taras Kermavner, ki je v eni od zadnjih številk Mladine takšen očitek naslovil na Spomenko Hribar, si torej ni izmislil nič novega). Že konec šestdesetih let sta se zato kar dva velika znanstvena simpozija - eden v Pragi in drugi v Readingu v Veliki Britaniji - zavzela za bolj natančno opredelitev fašističnega »modela« in za bolj natančno opredelitev vsebine fašizma.

Bralec, oglušen zaradi vsakodnevnih političnih polemik, bi utegnil pri tem pomisliti, da gre za dlakocepstvo. Vendar pa so dejstva takšna, da se politično prizorišče tudi v Sloveniji vse bolj diferencira in da Slovenija - kar je logično - doživlja »revival« desnice, pri čemer slovenski homo politicus ne ve še prav dobro, na katero polico bi segel, da bi na njej našel orodja, ki bi mu pomagala razločevati med Janševim populizmom novega razreda, ki si želi na hitro sesuti stare politične elite ter zavzeti njihov položaj; med Lapovim gostilniškim ksenofobnim populizmom, ki gradi predvsem na refleksih malih možganov; ali med konservativnim klerikalizmom desnega krila slovenske škofovske konference in dr. Stresa, ki ponuja Sloveniji rešitve, ki jih niti kot agrarna država v letih pred drugo svetovno vojno ni prenesla. Ker gre za pritiske, ki se še lep čas ne bodo umaknili s slovenskega političnega prizorišča, je njihova točna identifikacija toliko bolj pomembna.

Družboslovje se je s fenomenom fašizma začelo ukvarjati takorekoč v trenutku, ko se je pojavil. Med omembe najbolj vrednimi orodji za sociološko interpretacijo fašizma so teorije družbe množice in totalitarizma, marksistični pristopi, sociopsihološka analiza fašizma ter analiza fašizma kot načina posodabljanja družbenih in gospodarskih struktur. Množici kot sociološkemu in političnemu fenomenu se je sociogija začela temeljiteje posvečati v dvajsetih letih, to je v času krize liberalizma po prvi svetovni vojni in po vdoru prvih fašističnih gibanj na evropsko politično sceno. Na analizi družbe množic je v nadaljevanju gradila teorija totalitarizma, ki je bila spočetka predvsem analiza fašizma; šele v letih hladne vojne je ta pristop zajel tudi stalinizem in nova razvojna stopnja te teorije je bil nekakšen uni-totalitarizem, pri čemer pa je ta pristop kmalu postal sporen, ker je prehudo izenačeval vse sodobne diktature.

Družba množice je - za razliko od družbe devetnajstega stoletja, ki je predvsem družba razredov in slojev - družba dvajsetega stoletja: družba atomiziranih posameznikov, ki jih vse manj povezujejo družinske, rodovne, slojevske in razredne vezi in ki zaradi ugašanja teh vezi nastopajo kot brezoblična množica. Karlu Mannheimu gre zasluga, da se je prvi (Ideologie und Utopie, 1929) lotil analize fašističnih značilnosti v okviru širše tipologije družbenih gibanj. Mannheim je tako v svoji razčlembi odkril družbeno krizo, v kateri so usodno popustile stare razredne in slojevske povezave in v kateri so se posamezniki preobrazili v zmedeno množico, ki jo neskrupulozni in odločni voditelji z ustreznim poznavanjem psihologije množic lahko zlorabijo za vzpon na oblast. V tem Mannheimovem delu se je fašizem kazal kot pojav, ki je povezan na eni strani z obstojem voljne množice atomiziranih posameznikov, ki se ne zavedajo več svojih racionalnih interesov, na drugi strani pa s pojavom elite, ki je pripravljena to množico zlorabiti za to, da si osvoji svoj delež oblasti. Medtem ko je Mannheim v svojem prvem delu to razmerje med množico in elito le nakazal, je v naslednji analizi (Mensch und Gesellschaft im Zeitalter des Umbaus, 1935) iz njega naredil poglavitno razlago za prodor avtoritarnih teženj. V tem okviru pa dinamika odnosov med množico in elito ni več le značilnost fašizma, marveč postane potencial, ki je vgrajen v sleherno industrijsko družbo, ki je hkrati tudi družba množice. Pri tem pa se ta potencial po Mannheimu lahko izrazi na dva načina: bodisi v demokratizaciji in okrepljeni participaciji množic v družbenem in političnem življenju, bodisi v totalitarizmu, ki je nasprotje participacije, ker vsa relevantna znanja in pooblastila združuje v rokah elite. Ker je množica v takšnem sistemu zaprta za obzidje lastne nevednosti, se na družbene pretrese in negotovosti odziva tako, da kliče na pomoč voditelja. Razpad razrednega oziroma slojevskega sistema je osišče analize tudi pri Emilu Ledererju in Hannah Arendt. V delu State of Masses (1941) opredeljuje Lederer totalitarizem kot sistem brezobličnih množic, ki jih vodijo voditelji, ki se predstavljajo kot neposreden izraz interesov teh množic. Lederer pri tem opozarja na institucionalizacijo množice, ki zdaj že nastopa v vlogi tistega družbenega elementa, ki voditelju neposredno zagotavlja legitimnost. Zanimivo je pri tem, da je Lederer zagovornik družbenega razslojevanja na razrede in sloje, češ da le tako strukturirana družba omogoča pravo demokracijo.

Še bolj bogato je tezo o razpadu razredne in slojevske strukture kot izhodišču za nastanek družbe množice in totalitarizma argumentirala Hannah Arendt: zanjo je značilnost totalitarnih družb (odkriva jih v nacizmu in stalinizmu, medtem ko naj bi italijanski fašizem v stvarnosti nikoli ne dosegel popolnosti, zaradi katere bi ga smeli uvrščati med totalitarne režime; vendar pa zato ni bil nič manj fašističen) v tem, da predstavljajo sistem popolnega obvladovanja, ki izničuje razlikovanje med družbo in državo, nadzoruje posameznika v njegovem zasebnem in javnem življenju in ga organizira ne več zgolj z namenom, da bi si zagotovil čvrsto oblast, marveč tudi z namenom, da naredi iz njega novo zvrst človeka, pasivnega in oblasti podvrženega posameznika.

Leta 1956 je v ZDA izšlo delo Totalitarian Dictatorship and Autocracy avtorjev J. Friedricha in Zbigniewa K. Brzezinskega. Pisca sta se lotila problema totalitarizma predvsem s formalnega stališča, to je s pomočjo primerjav oblik politične ureditve. Po tej poti sta odkrila množico med seboj povezanih elementov, ki naj bi označevali totalitarne režime in ki so dobili ime totalitarni sindrom. Na njuno delo je močno vplivalo ozračje hladne vojne in so ga kasneje često grajali, ker zaradi poudarka na formalnih potezah avtoritarnih ureditev izenačuje režime, ki se vsebinsko močno razlikujejo.

Iz teorije družbe množic in totalitarizmov bi lahko potegnili majhen, vendar aktualen nauk za slovensko vsakdanjo politično prakso. Strankarska politika je na trenutke hudo neužitna in je pogosto povod za uničujoče kritike »človeka z ulice«. Toda kljub temu: naj bodo politiki še tako sporni, je nesporna njihova funkcija. So namreč posrednik in ponavadi tudi racionalizator politične dinamike; brez njih poteka ta dinamika neposredno med množico in vodjo, se pravi v okviru totalitarne paradigme. Kočljivost demonstracije, ki so jo na trgu pred slovenskim parlamentom organizirali Janševi privrženci, ko je državni zbor po incidentu v Depali vas Janši izrekal nezaupnico, tiči prav v navzkrižju med morda spornim, vendar demokratičnim postopkom v parlamentu ter poskusom odvzeti legitimnost temu parlamentu z organiziranjem prireditve, v kateri množica mimo parlamenta in neposredno legitimira politične zahteve svojega voditelja.

Ali kot je nekoč rekel Churchill: demokracija je slab sistem, vendar so vsi drugi še slabši...

(Se nadaljuje)

Marjan Sedmak

SE »OTOK BLAŽENIH« POTAPLJA?

Takšnemu človeku je bilo mogoče pripisati sposobnost reševanja gospodarskih in socialnih problemov, saj je prisegal na »moderne«, tržnogospodarske, neoliberalistične in neokapitalistične metode - in bil kljub temu socialist. (Ne zares: pred nedavnim je svojo socialistično stranko previdno preimenoval v »socialdemokratsko«.) Na desnici se je uveljavil kultivirani, prej nežen kot robat, nekdanji voznik tovornjaka, ki si je s študijem ob delu pridobil pravni doktorat: Alois Mock. Izkazalo se je sicer, da ga zanima zgolj in samo zunanja politika z malone izključnim poudarkom na avstrijski priključitvi k Evropski uniji (ko mu je to uspelo, so se mu izpolnile nekakšne »življenjske sanje«). Toda v pomlajeni strankarski nomenklaturi je bilo dovlj prav tako uporabnih osebnosti, Erhard Busek na primer, čudovita vaba za ljudi, ki so pripravljeni kdaj tudi premišljevati, ali Wolfgang Schüssel, kompjutersko izučeni monetarec in ekonomist. Mešanica, ki je obetala nekakšno švedsko rešitev brez prehudih davčnih obremenitev.

Toda kmalu je bilo vsakomur jasno, da so se nakopičili problemi, ki jih ni moč reševati s klasičnimi metodami. Avstrija je že leta, če ne desetletja živela preko svojih zmožnosti. Pokazalo se je, da je »otok blaženih« umetna tvorba.

Najbolj grozečaa »črna luknja« v sistemu avstrijskega gospodarstva je bila podržalvjena težka industrija, nekoč ponos v vseh ali vsaj bistvenih pogledih nevtralno-sredinske države. To industrijo je Avstrija podedovala od nemškega rajha, njen simbol pa je bil jeklarski gibant VÖEST v Linzu; ob svojem nastanku se je imenoval »Hermann-Göring-Werke«. Tudi dnevni kopi, železarne in jeklarne v dolini Mure in Murice so bili včasih atemelj in hkrati perspektive avstrijske blaginje. Pa tudi socialnega miru. Ekonomska dvomljivost železarstva in kovinarstva se je pokazala že v šestdesetih najkasneje v sedemdesetih letih, potreba po totalnem prestrukturiranju je bila že takrat očitna. Toda Kreisky ni hotel na to uho nič slišati. Znan je njegov izrek iz tistih časov: »Rajši se odpovem nekaj milijardam šilingov, kot pa da bi tvegal nastanek stotisočglave armade brezposelnih!«. To je bila lepa, socialna misel, toda »nekaj milijardam« (proračunskih) šilingov se je bilo treba odpovedati večkrat, prevečkrat. Podržavljena industrija je kar naprej delala z izgubo in tako je v našem času čedalje tesnejše povezanosti velikih multinacionalk moral enkrat nastopiti »trenutek resnice«. Prestrukturiranje ni bilo možno s političnimi sredstvi, na primer s kompromisom levo-desne koalicijske vlade, temveč zgolj s pragmatizmom mednarodnega trga kapitala. Podržavljeno (kar povejmo naravnost: družbeno) gospodarstvo so morali prepustiti privatizacijskemu procesu. Nič ni novega pod soncem.

Prva in zadnja modrost racionalizacije in ekonomizacije proizvodnega procesa je seveda redukcija nepotrebne delovne sile, toda za avstrijski proces prestrukturiranja je bilo značilno, da v državo niso vkorakale od Kreiskega napovedane »armade brezposelnih«. Današnja stopnja brezposelnosti je 4,4-odstotna, kar se spričo zmanjševanja števila delovnih mest v avstrijski industriji zdi skoraj neverjetno. Toda zgodilo se je nekaj drugega: izkoriščajoč malone vzoren sistem socialne varnosti, ki je seveda nastajal in nastal ob skoraj nenehni socialistični navzočnosti pri uravnavanju državnih zadev, se je skoraj vsa »odvečna« delovna sila preselila v status predčasnih upokojencev. Tako imenovanih »mladih« upokojencev je v Avstriji menda 160.000, samo letos se je na ta način rešilo okrog 30.000 ljudi. Že v normalnih razmerah je bilo težko financirati razvejani sistem socialne varnosti, v nenormalnih ga skoraj ni mogoče. V tem je tudi rešitev uganke nepričakovanega in očitno usodnega koalicijskega spora o financiranju primanjkljaja v državnem proračunu: Vranitzky si ne more privoščiti občutnega zniževanja socialnih ravni, manjkajoči denar hoče vzeti tam, kjer je, v presežkih premalo obdavčenih razmeroma premožnih državljanov; Wolfgang Schüssel, predsednik ÖVP in podkancler, je motiviran drugače, »prerazkošni« sistem socialne varnosti hoče oklestiti in s tem prizadeti tradicionalno bazo levih volivcev, »meščanstvo«, ki z levičarji, kakršni koli že so, noče imeti dosti skupnega, pa obvarovati pred novimi bremeni. »Sparplan« (varčevalni načrt) je torej v bistvu vzvod za dosego politične prevlade.

Ponovitev koalicijske variante zadnjih devetih let pa je tudi v znamenju docela spremenjenega političnega položaja v državi. Konec vladavine Kreiskega je hkrati začetek čedalje močnejšega gibanja tako imenovane »zelene alternative«, ki ni zraslo samo iz naravovarstvenih, temveč tudi družbeno-reformatorskih negibov. To je gibanje mlade generacije, ne brez dobršne doze zdravega socialnega utopizma in navdušenosti, ki sta oblasti navajanim socialdemokratom umanjkala. Zelene voli več kot četrt milijona ljudi, 17. decembra, ko bodo nove volitve, jih bo gotovo še precej več. Skoraj vse gre na račun SPÖ. Na drugi strani političnega spektra se nenehno krepi drugačno, a še bolj množično gibanje, zajema že skoraj milijon Avstrijcev. To so »haidejevci«, kajti naziv »svobodnjaki« jim več ne pristaja. Zmotno jih dostikrat označujejo z »neonacizmom«. Res je v tem gibanju dosti sestavin fašizma v nacistični različici, torej nemškega nacionalizma v povezavi s provincializmom, sovraštva do tujega in drugačnega, verovanja v moč premočrtne osebnosti oziroma »trde roke«. Toda v bistvu je ta pojav populistično manipulirane množice izraz nezadovoljstva z obstoječim, nezaveden protest proti praznini potrošniške družbe, refleks latentnega strahu pred prihodnostjo. Zdaj že ne več mlad, a mladostno delujoč zgornjeavstrijsko-koroški pravnik in veleposestnik Jörg Haider je s svojo naoljeno govorico, s svojimi stereotipnimi, lahko dojemljivimi prispodobami o pravilno urejeni družbi in nejasnimi, a obetajočimi obljubami idealna oseba za potešitev ambicij duhovno nesamostojnih, za vsakršen skrajnosten ukrep pripravljenih in lahko vodljivih nezadovoljnežev in napol obupancev. Pojav je zelo nevaren predvsem zaradi tega, ker Haider zadnje čase dobiva naraščaj in nove volivce skoraj izključno iz vrst delavstva, do še pred nedavna najbolj zveste in zanesljive volilne baze socialdemokratov.

Še nikoli v zgodovini druge avstrijske republike ni bilo tako težko napovedovati, kako se bodo predčasne volitve (zadnje so bile šele lani oktobra) iztekle. Ob skoraj dvetretjinskem uspehu na lanskem junijskem referendumu o pristopu k Evropski uniji je kazalo, da bo ta koalicija trajala daleč v tretje tisočletje. Zdaj nenadoma ni več mogoče izključiti možnosti, da se bo - prej, kot je računal - zavihtel v sedlo Jörg Haider. Ker ve, kako porazno bi to delovalo v tujini in zlasti pri večini članic EU, se bo v primeru, da dobi relativno večino (kaj več ne more doseči) najbrž umaknil v ozadje in od tam bolj ali manj daljinsko vodil nadomestek, ki si ga bo sam izbral. Bolj verjetno je, da bo moral podržati stremena mlademu konservativcu Schüsslu, če bosta skupaj zbrala dovolj glasov. Najbolj verjetno pa je, da se bosta dosedanji koalicijski partnerici nazadnje le nekako sporazumeli in delo - z levim ali desnim predznakom - vseeno nadaljevali, seveda pod povsem drugačnimi pogoji kot doslej. Strošek, ki ga prinaša nujno prestrukturiranje gospodarstva, posebno zdaj, ko je Avstrija kot članica EU izpostavljena neomejeni mednarodni konkurenci, bo treba bolj dosledno in z več poguma porazdeliti na vse sloje prebivalstva. Dosedanjega visokega standarda socialne varnosti ne bo mogoče obdržati in premožnejši si bodo smeli graditi manjše vile od zdajšnjih. Docela »blažen« na tem otoku najbrž ne bo mogel biti nihče več. Skupno pa bosta morebitna novastara koalicijska partnerja morala tudi poprijeti, ko bosta iskala načine, kako se znebiti populistično dirigirane množice nezadovoljnih. Ta ogroža namreč oba. Iz nezadovoljnih narediti kolikor toliko zadovoljne, to bo naloga tja do konca stoletja. Nova »ženitev« bo težavna, »zakon« bo žaltav. Brez njega pa Avstrija kolikor toliko »felix« najbrž ne more biti.

Slavko Fras

Avstrija je že leta, če ne desetletja živela preko svojih zmožnosti. Pokazalo se je, da je »otok blaženih« umetna tvorba. Najbolj grozeča »črna luknja« v sistemu avstrijskega gospodarstva je bila podržavljena težka industrija, nekoč ponos v vseh ali vsaj bistvenih pogledih nevtralno-sredinske države. To industrijo je Avstrija podedovala od nemškega rajha, njen simbol pa je bil jeklarski gibant VÖEST v Linzu; ob svojem nastanku se je imenoval »Hermann-Göring-Werke«.

TRGOVANJE Z NOTRANJIMI INFORMACIJAMI – KRIMINAL NAŠEGA ČASA

Izkušnje zelo razvitih trgov vrednostnih papirjev kažejo, da je kazenski pregon tega kaznivega dejanja izredno težak. Uporaba ali posredovanje notranjih informacij pri trgovanju z vrednostnimi papirji na organiziranih trgih je izredno težko dokazljiva. Zato ne preseneča dejstvo, da je v letu 1994 ameriški Securities and Eechange Commision (SEC) obravnaval 45 primerov trgovanja z notranjimi informacijami, leto prej 34 primerov, v času od leta 1934 do leta 1982 pa zgolj 77.

Kaznivo dejanje *zloraba notranje informacije* je v Sloveniji stopilo v veljavo 1. januarja 1995. Tuje izkušnje kažejo, da večjih naporov države, v smeri organiziranega nadzora investitorjev, ni pričakovati pred večjim škandalom. Dosedanje afere, ki so bile bolj »napenjanje mišic«, so pokazale, da bo javnost izredno ostro reagirala in da lahko pričakujemo močne pretrese na kapitalskem trgu. **Popolna neaktivnost pristojnih državnih institucij, v smeri boljše regulacije trgovanja z notranjimi informacijami (poročanje insiderjev o transakcijah s prenosljivimi vrednostnimi papirji) ter dosledno evidentiranje in nadzor nad pomembnejšimi investitorji je stanje, ki bo nedvomno pripomoglo k mnogim zlorabam notranjih informacij.**

Izkoriščanje privilegiranega položaja za pridobitev lastne premoženjske koristi ni nič novega – je preprosto del človeške narave. Če gre za tovrstne zlorabe na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, govorimo o kaznivih dejanjih. *Umor, posilstvo, vojni zločin, vohunstvo, tatvina, goljufija, pranje denarja,...* so kazniva dejanja, za katera je samoumevno, da jih preprečuje, odkriva in zatira sleherna država, ki hoče zagotoviti najosnovnejšo varnost državljanom. Narava posameznih kaznivih dejanj je dostikrat povezana z določenim (manj uglednim) družbenim slojem oziroma z dejavnostjo posebnih, tudi mednarodno organiziranih, kriminalnih združb. Posamezne vrste kaznivih dejanj pa so domena privilegiranih posameznikov, ki lahko na mnogo manj »*umazan*« način povzročijo prizadetim celo mnogo večjo škodo. Kriminalistična stroka govori o t.i. kriminalu »*belih ovratnikov*« ali kar o *gospodarskem kriminalu*. Dogajanja na slovenskem trgu vrednostnih papirjev dokazujejo, da zavest o kriminalni vsebini trgovanja z notranjimi informacijami še ni izoblikovana do tiste mere, da bi lahko govorili o organiziranem preprečevanju, odkrivanju in zatiranju tovrstnega trgovanja.

Prevetivna dejavnost, ki jo lahko izvajajo, poleg Agencije za trg vrednostnih papirjev, tudi banke in izdajatelji vrednostnih papirjev, še ni natančneje uzakonjena (t.i. »kitajski zidovi«). Tovrstna preventivna dejavnost lahko bistveno zaščiti delničarje pred zlorabami notranjih informacij vodstva delniških družb in, v slovenskih razmerah, tudi pri drugih (negospodarskih) izdajateljih vrednostnih papirjev. V tem smislu je potrebno dopolniti veljavno slovensko zakonodajo (zakon o trgu vrednostnih papirjev), posebno v določilih o javni prodaji ter natančneje določiti državne in druge institucije, njihova pooblastila in dolžnosti pri ugotavljanju in zatiranju zlorabe notranjih informacij. Zlorabe notranjih informacij je najlaže preprečevati z javno objavo notranjih informacij. Na takšen način lahko izdajatelji vrednostnih papirjev preprečijo marsikatero zlorabo, država pa mora določiti kaj pomeni »*javna objava*«.

Zlorabe notranjih informacij so poleg pranja denarja največje zlo finančnega sveta 20. stoletja. Kaznivo dejanje pranja denarja preprečujejo, odkrivajo in zatirajo posebne državne in mednarodne institucije, v sodelovanju z udeleženci na finančnih trgih. Kaznivo dejanje zlorabe notranjih informacij zahteva podobno usklajeno delovanje nadzornih institucij. Narava tega kaznivega dejanja pa zahteva razvoj posameznih preventivnih mehanizmov in preiskovalnih tehnik. Slednje dobivajo razmah posebno v ZDA, kjer pri preiskavah posameznih primerov vedno pogosteje uporabljajo policijske metode. Raziskave znanih primerov zlorab notranjih informacij so pokazale, da je na razvitih trgih vrednostnih papirjev, kjer državne institucije načrtno izvajajo nadzor in je insiderstvo kaznivo dejanje že vrsto let, izdajatelj vrednostnega papirja izgubi v povprečju 1 - 3% vrednosti emisije zaradi zlorab notranjih informacij. Na nastajajočih trgih, kot je slovenski, je takšno oceno nemogoče podati. Dejstvo je, da najodgovornejši na tem področju neprestano zagotavljajo, da bo slovenska država začela izvajati preventivne ukrepe na tem področju, vendar zaenkrat ostaja le pri besedah. Dosedaj javno znani primeri suma zlorabe notranjih informacij pri nas, kažejo tudi na dejstvo, da so razmere na slovenskem kapitalskem trgu specifične, ker smo priča procesu lastninskega preoblikovanja podjetij, stabilizaciji lastne valute in smo še vedno vkleščeni v lastninske oblike samoupravnega gospodarskega sistema.

Regulacija trgovanja z notranjimi informacijami

Trgovanje z vrednostnimi papirji na podlagi notranjih informacij je prepovedano. Kazenski zakonik predvideva tri letno zaporno kazen za zlorabo notranje informacije. Cilj slovenske zakonodaje je bil zagotoviti enakopravnost investitorjev na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, kar je napogostejši motiv pri sprejemanju tovrstne zakonodaje v svetu. Organiziran trg vrednostnih papirjev je zakonodajalec zaščitil kot javno korist. Predmet varovanja je enakopravnost fizičnih in pravnih oseb na organiziranem trgu vrednostnih papirjev in javnih dobrin, čeprav je jasno, da tradicionalna kriminalistična dejavnost ne zadostuje obravnavi kompleksnih ekonomskih aktivnosti. V tem smislu sta se v svetu razvila dva modela odkrivanja in zatiranja tega pojava. Angleški model temelji na kazenskem pregonu storilcev tega kaznivega dejanja, medtem, ko se v ZDA v večji meri poslužujejo preiskovalnih metod nadzora strokovnih služb, pristojnih za izvajanje nadzora na organiziranih trgih vrednostnih papirjev. V Sloveniji kaže izkoristiti tako strokovne nadzorne institucije, kot organe pregona in vspostaviti medsebojno sodelovanje, koordinacijo in medsebojno obveščanje. Vzajemna uporaba analize trgovanja na organiziranem trgu vrednostnih papirjev, uporaba preiskovalnih metod nadzornih institucij in uporaba kriminalističnih metod pri zatiranju zlorabe notranjih informacij je nujna za zagotovitev varstva enakopravnega položaja investitorjev na organiziranem trgu vrednostnih papirjev. Obstoječo zakonodajo je potrebno dopolniti v smislu novih obveznosti organizatorjev trga vrednostnih papirjev (borza), Agencije za trg vrednostnih papirjev in kriminalistične policije. Zakonsko je potrebno natančneje določiti pristojnosti posameznim institucijam in določiti njihova pooblastila. Zgleden primer urejanja tako zahtevnega področja je zakonodaja s področja pranja denarja. Pranje denarja je, tako kot zloraba notranje informacije, kaznivo dejanje, preventivno dejavnost s tega področja pa ureja poseben zakon, ki je podlaga za ustanovitev posebnega urada, ki deluje v smislu preprečevanja in odkrivanja tega kaznivega dejanja. Zakon o trgu vrednostnih papirjev

Nadaljevanje na naslednji strani

Nadaljevanje s prejšnje strani

sicer daje agenciji za trg vrednostnih papirjev nekatere možnosti za preventivno dejavnost v zvezi z zlorabami notranjih informacij, vendar gre za pogojne določbe, ki dajejo agenciji diskrecijsko pravico za uvedbo ukrepa. Verjetno je rešitev v spremembi obstoječe zakonodaje ali pa sprejetju posebnega zakona, kot v primeru kaznivega dejanja pranja denarja. Nekatere države (posebno Nemčija in Avstrija) so šele nedavno ustanovile podobne institucije, kot je slovenska agencija za trg vrednostnih papirjev, ravno zaradi preprečevanja zlorab notranjih informacij. K temu je nedvomno pripomogla evropska direktiva o regulaciji insiderstva, ki je državam članicam EU naložila prilagoditev zakonodaje najkasneje do 1.6.1992. Direktiva tudi določa, da države članice določijo upravni organ, ki bo usklajeval delo različnih institucij za uresničevanje določil direktive. Pristojni organ mora imeti vsa nadzorna in preiskovalna pooblastila, ki so potrebna za učinkovito preprečevanje, ugotavljanje in pregon tega kaznivega dejanja. Evropska direktiva je odprta tudi za nečlanice zato je možen podpis sporazuma o mednarodnem sodelovanju na področju preprečevanja zlorab notranjih informacij med EU in nečlanicami. Slovenski zakonodajelec bo moral upoštevati dejstvo, da evropska direktiva zahteva tudi nadzor nad insiderji pri sklepanju terminskih pogodb, opcij in »financial futures«, s katerimi že trgujejo na ljubljanski blagovni borzi.

Slovenska zakonodaja ne pozna klasifikacije nosilcev notranjih informacij (insiderjev).. Klasifikacija insiderjev, vsaj na primarne in sekundarne, bi bila nujna zaradi izvajanja preventivnih in preiskovalnih ukrepov pri izdajateljih vrednostnih papirjev, pri pooblaščenih udeležencih na trgu vrednostnih papirjev ter pri investitorjih. V razmerah procesa lastninskega preoblikovanja podjetij bi kazalo vključiti posebne določbe tudi v zakonodajo s podočja prevzemov podjetij. V primeru, da je nosilec ponudbe (javna delniška družba) za prevzem, insider pri ciljni družbi, predpisi v nekaterih državah zahtevajo od insiderjev javno objavo različnih dodatnih podatkov. Brez tovrstne zakonodaje bomo na Slovenskem priča valu oškodovanja manjšinskih delničarjev v času po administrativni fazi lastninjenja.

Nadzor nad trgovanjem z notranjimi informacijami

Nadzor na trgu vrednostnih papirjev je osnova za uspešno odkrivanje zlorab notranjih informacij. Slovenska zakonodaja izrecno ne določa nobene državne ali samoregulativne institucije za opravljanje te dejavnosti. Medtem, ko zakon natančno določa vse oblike nadzora nad pooblaščenimi udeleženci na trgu vrednostnih papirjev, borzo, klirinško - depotno družbo, postopkom javne prodaje vrednostnih papirjev, zakonodajalec ni predvidel osnove nadzora nad zlorabami notranjih informacij: *nadzor nad investitorji na trgu vrednostnih papirjev*. Prav ta element je bistven za odkrivanje zlorab notranjih informacij. Pooblastila, ki bi jih morala imeti pristojna institucija-e bi morala določiti preiskovalna pooblastila, ki bi omogočala izvedbo preiskave zoper kršilce. Predvsem so manjkajoča pooblastila nad preiskavami pri izdajateljih vrednostnih papirjev. Ob primeru sumljivih transakcij je potrebno opraviti preiskovalna dejanja pri izdajateljih vrednostnih papirjev (trgovanje direktorjev). Angleška zakonodaja pooblašča Department of Trade and Industry (DTI) za nadzor v podjetjih v primeru na podlagi zadostnega števila prijav posameznikov, oziroma na podlagi napotila sodišča. Šele na podlagi tako zbranih podatkov je možno podati kazensko ovadbo državnemu tožilstvu. Takšno preiskavo lahko v Veliki Britaniji odobri predsednik vlade. Inšpektorji DTI lahko zaslišujejo kompetentne uslužbence podjetja, imajo dostop do relevantne dokumentacije podjetja ter lahko zahtevajo izdelavo dokumentov od uslužbencev. Neizpolnitev zahtev inšpektorjev je zavarovana s kazenskimi sankcijami. DTI lahko v primerih, ko ni mogoče zbrati dovolj podatkov o lastnikih vrednostnih papirjev, uvede ukrep začasne prepovedi trgovanja. Odklonitev tovrstnih preiskav in posredovanje napačnih informacij, pomeni kaznivo dejanje. Financial Services Act 1986, daje pooblastilo predsedniku vlade, da preiskujejo s podobnimi pooblastili vsako osebo, ki po njegovem mnenju lahko posreduje informacije ali dokumente v zvezi s posameznim vrednostnim papirjem. Izjema tem pooblastilom so zgolj informacije, ki jih ščiti posebni zakon in bančna skrivnost. Podobna pooblastila ima v Veliki Britaniji tudi Securities and Investments Board. Nekatera preiskovalna pooblastila imajo tudi samoregulatorne organizacije Council of the Stock Exchange, Panel (prevzemi podjetij), policija, Bank of England.

V ZDA in Kanadi preiskave zlorab notranjih informacij vodi skoraj izključno SEC, kjer v večini primerov, namesto kazenskega postopka, uporabljajo alternativne postopke zatiranja insiderstva (enforcement). Za razliko od razpršenega sistema nadzora v Veliki Britaniji, ki je razdeljeno med department of Trade and Industry (DTI), London Stock Exchage, Serious Fraud Office, The Crown Prosecution Service in Securities and Investment Board (SIB), skupaj s samoregulativnimi organizacijami in še nekaterimi drugimi državnimi institucijami. V ZDA ima SEC številna pooblastila za vodenje nadzora, preiskav ter učinkovite uveljavitve zakonodaje s področja insiderstva, zlasti po masovenem insiderstvu na Wall Streetu v osemdesetih letih, ko je SEC najširši javnosti predstavil natančnejše vsebine preiskav posameznih zlorab notranjih informacij. V ZDA je v veljavi sklop zakonodaje, ki ga predstavljajo Insider Trading Sanction Act of 1984, Insider Trading and Securities Fraud Enforcement Act of 1988, Securities Law Enforcement and Penny Stock Reform Act of 1990 (the »Enforcement Act«). SEC je postal osrednja institucija, ki lahko učinkovito vodi celotne preiskave tako, da zbira dokazni materijal v postopkih pred sodišči, izreka različne oblike kazenskih sankcij ter nosi polno odgovornost za stabilnost kapitalskega trga.

Pri uveljavljanju zakonske regulative s področja nadzora nad trgovanjem z notranjimi informacijami sta v svetu izoblikovana dva različna modela:

1. *razpršeni model* nadzora med različnimi institucijami, kjer centralna regulativna institucija igra zgolj osrednjo strokovno avtoriteto (SIB v Veliki Britaniji), nadzor odreja perdsednik vlade;

2. *centralizirani model*, kjer osrednja regulatorna institucija igra vlogo nosilca nadzora nad trgovanjem z notranjimi informacijami (SEC v ZDA), nadzor odreja osrednja regulatorna institucija.

Odkrivanje zlorab notranjih informacij

Odkrivanje zlorab notranjih informacij pri trgovanju na organiziranih trgih vrednostnih papirjev, zahteva analitični, preiskovalni in pravni pristop. Regulatorne institucije morajo definirati pojem *»sumljive transakcije«*, ki je podlaga za izdelavo analitičnih modelov, ki avtomatično opozarjajo na tovrstne pojave. Tovrstno opozorilo prepovedane ali sumljive ransakcije, analitične službe posredujejo preiskovalnim službam. Naslednji močan dejavnik pri sprejemanju signalov je javnost. Investitorji, sredstva javnega obveščanja ter strokovne analize so najpogostejši iniciatorji preiskav. Prepovedane transakcije, ki predstavljajo kaznivo dejanje zlorabe notranje informacije, v Veliki Britaniji našteva že zakon. Prepovedane transakcije so naslednje:

- trgovanje primarnega insiderja z vrednostnimi papirji družbe, v kateri ima lastniški delež,
- trgovanje primarnega insiderja z vrednostnimi papirji družbe, s katerimi insiderjeva družba trguje ali namerava trgovati,
- trgovanje sekundarnega insiderja z vrednostnimi papirji družbe primarnega insiderja,
- trgovanje sekundarnega insiderja z vrednostnimi papirji družbe, s katerimi trguje ali namerava trgovati, družba primarnega insiderja,
- trgovanje oseb, ki so potrdile ali nameravajo potrditi ponudbo za prevzem družbe, z vrednostnimi papirji ciljne družbe, ki je količinsko drugačna od ponudnikove,
- trgovanje sekundarnih insiderjev z vrednostnimi papirji ciljne družbe za prevzem na podlagi informacij, ki jih ima ponudnik,
- svetovanje primarnemu ali sekundarnemu insiderju tretjo osebo za trgovanje na podlagi notranje informacije,
- posredovanje notranje informacije, primarnega ali sekundarnega insiderja tretji osebi z namenom trgovanja,
- primarno insidersko trgovanje javnega uslužbenca ali bivšega javnega uslužbenca,
- sekundarno insidersko trgovanje na osnovi informacij, pridobljenih od javnega uslužbenca ali bivšega javnega uslužbenca,
- svetovanje za trgovanje na osnovi notranje informacije, pridobljene od javnega uslužbenca ali bivšega javnega uslužbenca, ali svetovanje letemu,
- posredovanje notranje informacije, ki jo je imel javni uslužbenec ali bivši javni uslužbenec, tretji osebi.

Na podlagi takšnih določb je mogoče oblikovati nadzor nad trgovanjem z vrednostnimi papirji saj zakonodaja nalaga pooblaščenim udeležencem na trgu vrednostnih papirjev, zajemanje natančnih podatkov o investitorjih. V primeru trgovanja na London Stock Exchange mora borzni posrednik, na podlagi njihove zaznave o nenavadni spremembi cene, informacij iz javnih medijev ali informacijskih mrež (Reuters) posredovati, med drugimi tudi dodatne informacije o investitorju. Primerjava z našo zakonodajo skorajda ni mogoča. Tudi v Veliki Britaniji je težko dokazati investitorju kaznivo dejanje zlorabe notranje informacije, na podlagi slovenske zakonodaje pa je kaj takšnega nemogoče. Evropska direktiva, ki je služila piscem slovenskega kazenskega zakonika kot podlaga za 243. člen ni zadostna osnova za kriminalizacijo transakcije na trgu vrednostnih papirjev.

Preprečevanje zlorab notranjih informacij – preventiva

Preprečevanje posameznega kaznivega dejanja je uspešnejše in učinkovitejše od pregona kaznivega dejanja. Brez tovrstnih dejavnosti bi katerokoli kaznivo dejanje, kljub njegovi siceršnji prepovedi in predvidenim kazenskim sankcijam, postalo množično in neobvladljivo. V našem primeru so regulatorne institucije po svetu sprejele vrsto predpisov, ki na v različnih segmentih, od izdaje do trgovanja z vrednostnimi papirji, predpisujejo določene postopke, s katerimi onemogočajo množične zlorabe notranjih informacij. Pravna regulativa na različnih trgih vrednostnih papirjev, poleg splošnih edukativnih programov eventualnih investitorjev, na splošno zahteva naslednje preventivne dejavnosti:

(I) objavljanje notranjih informacij,

(II) poročanje primarnih insiderjev o transakcijah z vrednostnimi papirji,

(III) »kitajski zidovi«;

Slovenska zakonodaja ne predvideva nobene obvezne objave notranjih informacij. Zloraba notranje informacije, kot oblike kaznivega dejanja je mogoča, če notranja informacija *»javnosti ni znana«*. Slovenski kazenski zakon posredno torej zahteva objavo notranjih informacij, vendar zakonodaja s področja izdajanja in trgovanja z vrednostnimi papirji tega preventivnega področja ne ureja. V Sloveniji trenutno poteka celotno trgovanje samo na podlagi notranjih informacij in je torej insidersko. Zakonodaja bi morala opredeliti, poleg pojma notranje informacije, roke javne objave in pojem javne objave. Dosedanje objavljanje notranjih informacij (predvsem letna poročila delniških družb) je zgolj volunterska. Nasploh je prostovoljno objavljanje notranjih informacij značilno za tiste izdajatelje, ki želijo preprečiti zlorabe znotraj poslovnega sistema. London Stock Exchange, v svojih pravilih zahteva dostopnost javnosti do informacij izdajateljev vrednostnih papirjev, ki so uvrščeni v kotacije v naslednjih primerih:

(I) informacije, ki pomenijo pomembnejšo novost v razvoju določenega gospodarskega področja in lahko vplivajo na ceno vrednostnega papirja, ki je uvrščen v kotacijo,

(II) takojšnjo objavo informacij, ki jih je sprejel upravni odbor delniške družbe, o odločitvah o izplačilu dividend ali o predlaganih spremembah kapitalske strukture družbe,

(III) informacije, ki se nanašajo na ostale poslovne dogodke (nameravane statusne spremembe);

(IV) objava identitete osebe, ki ima v lasti 3 ali več odstotkov kapitala družbe.

Posebna določila o obveznih objavah podatkov se nanašajo tudi na enakopravnost vseh delničarjev v primerih prevzemov podjetij. Poleg poročanja insiderjev tudi v tem primeru britanska zakonodaja zahteva takojšnjo objavo informacij, ki vplivajo na ceno vrednostnega papirja. Nekatere informacije so prevzemniki dolžni posredovati zgolj delničarjem ciljnega podjetja, nekatere informacije pa morajo javno objaviti.

Z uvedbami preventivnih postopkov obvezne objave, oziroma obveščanja delničarjev, lahko insiderji, v največji možni meri izgubijo prednost posesti notranje informacije. Na takšen način je storjeno največ kar lahko stori država v smislu preprečevanja zlorab notranjih informacij. Problem definiranja javne objave je prav gotovo aktualen. Zakonodajalec mora, poleg primerov obvezne objave informacij, definirati pojem javne objave. Sredstva javnega obveščanja (tiskana ali elektronska) so prav gotovo najprimernejša, vendar je potrebno določiti tudi njihovo razširjenost po celotnem teritoriju države.

Slovenska zakonodaja predvideva možnost, da agencija za trg vrednostnih papirjev *lahko* predpiše poročanje insiderjev in način javne objave teh transakcij. Statusno poročanje je obvezno v vseh državah, javna objava transakcij pa se vedno bolj uveljavlja in postaja **najučinkovitejše preventivno sredstvo**. Zgleden primer tovrstne preventivne dejavnosti je Kanada, kjer imajo zvezne regulatorne komisije lastne biltene, v katerih, med drugim, objavljajo tudi povzetke poročanj insiderjev. Obveznost poročanja insiderjev osrednji nadzorni instituciji na trgu vrednostnih papirjev je evidenca primarnih insiderjev, ki jo je možno oblikovati le tako, da izdajatelji vrednostnih papirjev, v prospektu za kotacijo navedejo vse osebe, ki imajo dostop do notranjih informacij. Takšnih zahtev naša zakonodaja ne pozna. Obveznost poročanja zavezuje tudi sorodnike in ostale člane skupnih gospodinjstev, če so insiderji fizične osebe.

Poročanje in javna objava trgovanja insiderjev učinkuje kot preventivno sredstvo v majhnih, homogenih okoljih. Slovenija je zaradi svoje majhnosti izredno »prepustna« za kroženje notranjih informacij. Uvedba tovrstne preventive pa lahko pomeni mnogo več kot n. pr. v ZDA. Javno objavljeni podatki bi hitro vplivali na okolje insiderjev, tako da bi reakcije okolja na zlorabe notranjih informacij, delovale mnogo učinkoviteje kot okosteneli pravosodni sistem in zagrožene kazenske sankcije. Kazalo bi razmisliti o čim hitrejši uvedbi tega preventivnega ukrepa, posebno ker zakonska podlaga zanj že obstaja.

V zadnjih desetletjih so korporacije začele razvijati metode za preprečevanje pretoka poslovnih skrivnost znotraj in izven poslovnih sistemov. Za te metode organiziranja se je udomačilo ime »kitajski zidovi«. Teorija »kitajskih zidov« sloni na podmeni, da onemogočen pristop do poslovnih skrivnosti omogoča njihovo varovanje. »Kitajski zid« je politika podjetja in, v pravnih aktih določen postopek, ki zavezuje vse zaposlene v podjetju. Pravni akt določa naravo materialnih, ne - javnih informacij, določa prepovedane načine uporabe in določa posebne postopke, da pretok informacij ostane v krogu, ki je določen z internim pravnim aktom. Omejitve pretoka informacij so izvedene z vsebinskimi in fizičnimi ločitvami oddelkov v podjetjih in v omejitvah dostopa do poslovnih informacij. »Kitajski zid« omogoča nadzor nad pretokom poslovnih skrivnosti in izobraževanje za zagotovitev delovanja sistema.

Poznane so tudi oblike »kitajskih zidov«, imenovane seznam prepovedanih vrednostnih papirjev, seznam vrednostnih papirjev, ki mora biti na vpogled investitorjem in obvezno poročanje zaposlenih o njihovem trgovanju z vrednostnimi papirji. Vrednostni papir je na listi prepovedanih vrednostnih papirjev, kadar finančna organizacija, s svojim poslovanjem pride do poslovnih skrivnosti (notranjih informacij) družbe, katere vrednostni papir je v borzni kotaciji. Ko je vrednostni papir na takšni listi, ga nihče od zaposlenih ne sme priporačati za nakup ali celo opraviti transakcijo z njim, ne za investitorja, ne za svoj račun. To obliko »kitajskega zidu« pozna tudi slovenska zakonodaja, vendar ni obvezujoča. Do sedaj tega določila ni uveljavila še nobena borzno posredniška družba pri nas.

»Kitajski zid«, imenovan tudi »watch list«, se uporablja v primerih, kadar se večina trgovanja posameznega udeleženca na trgu vrednostnih papirjev skoncentrira na en sam vrednostni papir ali samo na nekatere vrednostne papirje. To je lahko signal za trg, da gre za trgovanje na podlagi materialnih, ne - javnih, notranjih informacij. Takšni pojavi se dogajajo ponavadi v začetnih fazah borzne kotacije. Udeleženci prepovejo trgovanje uslužbencem za lastni račun in za račun udeleženca, normalno, neagresivno trgovanje za stranke pa dovolijo. Na takšnem seznamu so običajno vrednostni papirji do objave notranje informacije. Od takrat naprej so uvrščeni na seznam prepovedanih vrednostnih papirjev pri pooblaščenem udeležencu.

»Rumor list« je vrsta »kitajskega zidu«, namenjen nadzoru zaposlenih pri pooblaščenih udeležencih in opozarja na sumljive transakcije z vrednostnimi papirji, ki so predmet borznih špekulacij. Transakcije z vrednostni papirji na tem seznamu niso prepovedane.

Kot smo omenili so se tovrstni preventivni ukrepi razvili kot prostovoljne dejavnosti pooblaščenih udeležencev na trgu vrednostnih papirjev. V devetdesetih letih pa so nekatere regulatorne institucije začele predpisovati obvezno uporabo metod »kitajskih zidov". S.E.C. v ZDA je leta 1990 predpisal minimalne elemente, potrebne za zagotovitev »kitajskih zidov« pri brokerjih.

Dejansko so postali »kitajski zidovi« zelo pomeben, tudi obvezen preventivni ukrep, pri preprečevanju zlorab notranjih informacij. V slovenskih razmerah, ko postajajo borzno posredniške družbe zgolj eden od segmentov velikih finančnih konglomeratov in velikih investicijskih poslovnih sistemov in ko se približuje čas prevzemov in pridružitev podjetij, bodo tovrstni ukrepi nujni za zagotovitev poštenega in enakopravnega trga vrednostnih papirjev. Zaščita poslovnih skrivnosti in način organiziranosti poslovanja velikih finančnih poslovnih sistemov bodo postali eden izmed pogojev zakonitega poslovanja. Problem zaščite poslovnih skrivnosti pa je povezan z nekaterimi metodami nadzora zaposlenih. Dokumentacija komunikacij med oddelki, nadzor odnosov zaposleni - stranka, narekujejo uporabo specifičnih, tehničnih metod, ki jih je razvirala varnostna stroka.

Podobna situacija je tudi pri izdajateljih vrednostnih papirjev, kjer nastajajo primarne insiderske informacije. Poleg čim hitrejših objav notranjih informacij, ki bistveno zmanjšajo čas možnih zlorab je najpomebnejša njihova zaščita, tako znotraj poslovnega sistema, kot navzven. Zloraba notranjih informacij nikakor ne more biti v interesu uprave družbe, saj ji nedvomno povzroča veliko materialno škodo.

Dovoljenje za javno ponudbo vrednostnih papirjev ni potrebno kadar je izdajatelj vrednostnih papirjev Banka Slovenije, Republika Slovenija ali kadar Republika Slovenija izda jamstvo za celotno izdajo. V takšnih primerih, nadzor nad zlorabami vrednostnih papirjev in celotna preventivna dejavnost bremeni izdajatelja. Tudi evropska direktiva izvzema tovrstno dejavnost iz pristojnosti centralnega regulatornega sistema. V primeru kotacije tovrstnih vrednostnih papirjev pa je naloga izdajatelja, da uredi vsaj preventivne ukrepe v svojih internih predpisih in zagotovi dosledno varovanje tistih poslovnih skrivnosti, ki predstavljajo notranjo informacijo. Zloraba notranje informacije je tudi v primeru tovrstnega izdajatelja kaznivo dejanje, oškodovanec je država, ostali investitorji pa so v neenakopravnem položaju na trgu vrednostnih papirjev.

Trgovanje na slovenskem trgu vrednostnih papirjev je s stališča insiderstva nereguliran. Takšno stanje je v fazi njegovega nastajanja prineslo nesluten razmah družb, ki se ukvarjajo z borznim trgovanjem. V Sloveniji se s to dejavnostjo ukvarja 16 bank in 32 borzno posredniških družb, ki trgujejo s približno štiridesetimi vrednostnimi papirji. Če upoštevamo, da te organizacije opravljajo tudi posle (vpisništva), torej so v posebnih, insiderskih razmerjih do izdajateljev, potem je jasno, da takšno trgovanje ne more privabljati drobnih investitorjev, ki jih zanima enakopraven trg. Problematičnost takšnega stanja se bo povečala v fazi, ko bodo delnice olastninjenih podjetij začele kotirati na organiziranem trgu. Priviligiranost posameznh družb in bank bo povzročila popolnoma nekontroliran razmah insiderskega trgovanja in s tem nesluteno oškodovanje drobnih delničarjev.

Boštjan Horvat

Poročanje in javna objava trgovanja insiderjev učinkuje kot preventivno sredstvo v majhnih, homogenih okoljih. Slovenija je zaradi svoje majhnosti izredno »prepustna« za kroženje notranjih informacij. Uvedba tovrstne preventive pa lahko pomeni mnogo več kot n. pr. v ZDA. Javno objavljeni podatki bi hitro vplivali na okolje insiderjev, tako da bi reakcije okolja na zlorabe notranjih informacij, delovale mnogo učinkoviteje kot okosteneli pravosodni sistem in zagrožene kazenske sankcije. Kazalo bi razmisliti o čim hitrejši uvedbi tega preventivnega ukrepa, posebno ker zakonska podlaga zanj že obstaja.

Predavanje Milana Kučana, nekdanjega predsednika CK ZKS, l6. aprila leta 1988 je predmet različnih špekulacij in interpretacij. Da bi se naši bralci v celoti seznanili z vsebino predavanja, objavljamo njegov neavtoriziran magnetogramski zapis. Predavanja so se udeležili člani tedanjega razširjenega kolegija RSNZ. Kabinet tedanjega sekretarja za notranje zadeve Tomaža Ertla pa je neavtorizirani magnetogram poslal tudi načelnikom uprav za notranje zadeve in načelnikom CSDV.

KAJ JE V RESNICI POVEDAL MILAN KUČAN V »TACENSKEM« PREDAVANJU

Ko si me zadnjič klical (sekretar Ertl, op. ur.), si omenil, da sta dva razloga za ta razgovor oziroma za moje sodelovanje na vašem kolegiju, prvi je konferenca Zveze komunistov Slovenije, ki bo čez teden dni, in drugi vse bolj intenzivno politično dogajanje v Sloveniji in Jugoslaviji. Vi ste vsi tudi politični ljudje, ki te stvari spremljate, poznate in ne bi želel ponavljati tistega, kar že veste. Naše osnovne ocene ste gotovo prebrali, bile so v Miloševičevem referatu na seji centralnega komiteja in tistih stvari ne bi želel ponavljati, razen ene; da se politična situacija še zaostruje in da ni kakšnih pretirano optimističnih znakov, da bi se tu kaj spremenilo, vse do konca pomladi, ker se morajo prej dogovoriti neke stvari. V skupščini mora biti končana razprava o poročilu zvezne vlade, ki se lahko konča z glasovanjem o zaupnici in prej se mora končati zvezna konferenca, ki naj bi bila konec maja. Kako se bodo razpletle te stvari in še marsikaj vmes ali pa še po tem, je seveda danes meni težko predvidevati. Rad bi govoril o štirih kompleksih vprašanj, ker se mi pač zdi, da so gledani z vidika naših razmer bistvena. Mi smo o njih govorili ne samo na domačih sestankih, ampak tudi v Beogradu, na sejah Predsedstva CK Jugoslavije, nato prejšnji petek, danes teden, ko so bili na razgovoru v Sloveniji tovariši iz predsedstva CK Jugoslavije, vodil jih je Boško Krunić, predsednik predsedstva in včeraj v Beogradu, na razgovoru s predsedstvom države, na katerem so bili vsi člani državnega predsedstva, za Slovenijo pa tov. Popit, Marinc, Stanovnik, Smole, Šinigoj in jaz. Do tega razgovora je prišlo na našo iniciativo, ki smo jo dali še koncem decembra, takrat ko so se zaostrile stvari, ob sprejemu resolucije, o ekonomski in razvojni politiki za letošnje leto in ko smo preprosto ugotovili, da naši predlogi, naša stališča zadevajo v Beogradu v prazno, bodisi, ker niso dosti argumentirana in ker se jih ne potrudimo dovolj razumljivo za druge predstaviti ali preprosto za to, ker se ne ve natančno, kakšne so razmere v Sloveniji, ki pa prevladujoče vplivajo na naše opredelitve, na naša stališča in na naše aktivnosti. Če vas bo kaj zanimalo, kaj je bilo na teh sestankih, vam to lahko kasneje povem. Prva stvar zadeva vpogled na sliko socializma kot ga vidimo mi. Gre za to, da bolj ko se zaostruje kriza, bolj ko se sprašujemo po pravih vzrokih, le počasi prihajamo do pravih vzrokov; bolj ko se v zvezi s tem sprašujemo po možnih izhodih, bolj jasno postaja, da imamo v Jugoslaviji opravka z dvema pogledoma na socializem. Popit je to na seji centralnega komiteja tudi direktno rekel. En pogled je dogmatska vizija socializma, ki išče rešitve v vselej novih statističnih administrativnih rešitvah v statističnem voluntarizmu, v miselnosti državnega gospodarstva, v urejanju gospodarskih in drugih zadev na centralističen in birokratski način, to je vizija, ki vse obstoječe tudi konkretne rešitve in vsebino družbenih odnosov enači s socializmom samim. Preprosto po formuli, to kar je, je socializem in ne more biti nič drugo in nič drugače. Drug pogled, pa je neka ustvarjalna vizija, ki razmišlja o razvitih oblikah socializma, razmišlja o tem, kar je, ki razmišlja o bogatem socializmu, o podjetniški iniciativi socialističnega podjetja, ki gradi na inovativnosti, na motiviranosti posameznika in družbenih skupin, na znanosti in tehnologiji, na povečevanju učinkovitosti uporab družbenih sredstev, družbenega kapitala, družbene lastnine, razviti socialistični politični demokraciji, ki stimulira ustvarjalne sledi in na moderni federaciji enakopravnih narodov in narodnosti. O tem se sedaj v Jugoslaviji ponekod, zlasti v časopisu, govori kot o slovenskem delu. Včeraj so nas na seji Predsedstva tudi spraševali, katere so karakteristike tega slovenskega modela. Jaz sem rekel, da od nas nikoli nihče ni uporabil izraza slovenski model socializma. Mi zmeraj mislimo, da gre za vizijo socializma na izhodiščih programa Zveze komunistov Jugoslavije in na opredelitvah temeljnih načel jugoslovanske ustave, da pa znotraj tega mi gledamo na nekatere stvari drugače, po svoje, in da predvsem nismo sami, da se tako gleda marsikje tudi drugje. V Jugoslaviji je vprašanje, koliko to pride do izraza. Gre preprosto za to, da je to vprašanje, s katerim se ne ukvarja samo slovenska Zveza komunistov ali del slovenske družbe in ne samo del jugoslovanske družbe in jugoslovanske Zveze komunistov, ampak socializem po svetu danes sploh, ker je cel svet socializma, ki je prešel v krizo, okupiran z vprašanjem, ki je po splošni sodbi razlog za to krizo, kako povečati ekonomsko učinkovitost socializma, kako najti nadomestilo za tiste motivacijske elemente, ki jih v kapitalistični družbi predstavljata privatna lastnina in profit. To se zdi, da je ključno vprašanje za nas in za svet in veliko časa je bilo potrebno, da smo do tega prišli. Gre preprosto za vprašanje, ki je vezano z bojem v razvoju delavskega in socialističnega gibanja v svetu, da socializem ni alternativa in konkurenca kapitalizmu, ampak je tista faza v razvoju človeške družbe, ki je nadaljevanje kapitalizma, kar praktično pomeni, da šele na stopnji razvitosti proizvajalnih sil, ki jih predstavlja stopnja informacijske inovativne družbe, je mogoče razvijati tiste prednosti, ki jih socializem kot družbena formacija ima in te prednosti so v teh humanizacijskih in občih civilizacijskih vrednotah, ki se jih v revščini, v materialni bedi na nizki stopnji razvitosti preprosto ne da razviti in je zato socializem, ker je imel pač to smolo, da se je razvijal v pogojih materialne bede nujno v mnogih svojih dimenzijah deformiran.

To so stvari na katere je že opozarjala Roza Luxemburg, a se je takrat zdelo, da so ta opozorila brezpredmetna, danes pa se seveda kaže, da je bila vizionar, ker je predvidevala, da se bo marsikaj v tem socializmu dogajalo, zlasti, da je največja nevarnost za socializem ta statistična zamejitev njegove perspektive ali drugače rečeno, kot je Lenin sam govoril, da bo delovnemu razredu največja nevarnost njegova lastna birokracija, še posebej, ker ima materialno moč v pogojih državnega gospodarjenja. Jaz se opravičujem, ker vas s tem utrujam, ker to gotovo veste, je pa za te naše razprave doma sedaj ravno z vidika teh dveh pristopov k izhodu iz krize vse to pomembno. Gorbačov, ki je bil tu na obisku v Sloveniji, kjer ga vi seveda poznate po bolj neprijetnih stvareh, ker je s svojo varnostno službo vam povzročal težave, nam pa veliko manjše, ker je o vrsti stvari razmišljal približno tako, kot vam sedaj jaz pripovedujem, da mi razmišljamo. In kar je rekel po razgovoru, ki je trajal v bistvu pol ure, smo mi poskušali zelo koncentrirano povedati te osnovne stvari in spremembe in ugotovili, da bi se tedaj lahko pravzaprav šele začel pravi razgovor. Rekel je, da on do tod s svojimi razmišljanji ni prišel, da pa misli, da je tako treba razmišljati kar se je seveda meni zdelo razumljivo, ker on razmišlja do tiste ravni ali pa na tisti ravni, na kateri je leta 1952 razmišljal Kidrič. Vse tisto, kar smo mi na ravni zavesti, na ravni teorije od takrat naprej naredili jo oni morajo še narediti. Naš skupen problem pa je, da mi tega nismo realizirali, na kar bo on tudi z realizacijo tega naletel, kar on danes ve, namreč na dva velika problema in dve vrsti velikih odporov. Eno bo razračun z njegovim lastnim aparatom - državno-partijskim (ostanek tega odpora imamo še zmeraj, čeprav to pri nas že traja od 22 do 26 let). To je ovira v naši lastni zavesti, naši lastni poziciji, če hočete ne samo v participaciji, na moč in družbena bogastva, ampak preprosto tudi v zavesti in druga vrsta odporov bo zadevala na dejstvo, da gsopodarska učinkovitost s seboj vleče nujno demokracijo, demokracija pa za seboj nujno postavlja neprijetna vprašanja, med drugim tudi nacionalno vprašanje.

Sovjetska dogma, da je nacionalno vprašanje enkrat za vselej rešeno v Sovjetski zvezi se že kaže kot problem in vidite, da je on veliko pametneje začel pristopati kot smo recimo mi naredili na Kosovu, ali pa kot se dela to sedaj v odnosu na Slovenijo. On se zaveda tega kako vpliva to vprašanje, mogoče tudi zaradi dimenzij, ki jih lahko v Sovjetski zvezi ima, ampak seveda brez resne zamislitve, na kakšnih osnovah je možno nacionalno enakopravnost v takem velikanu kot je Sovjetska zveza rešiti. Vendar se ta njegova reforma, ki je motivirana s problemom povečevanja učinkovitosti sistema lahko seveda tragično konča. Važno je, jaz se sedaj vračam na naše domače razmere, da celotna naša izkušnja in tudi socializma v svetu kaže, da zanemarjanje blagovne proizvodnje, trga, ekonomske zakonitosti vodi v krizo družbenega sistema, v njegovo ekonomsko učinkovitost ali zaradi tega v krizo, nesposobnost, da realizira svoj socialni program, ki je za socializem vendarle bistven. Če socializem ljudem ni sposoben zagotoviti boljšega socialnega programa, večje socialne varnosti, višje stopnje varovanja človekovih enot, potem seveda v tej tekmi zgublja, bodi v nerazumevanju nujnosti razširitve povišanja demokracije, iniciative človeka, demokratične sinteze teh iniciativ, kontrole na družbeni lestvici, skratka v večjo politično učinkovitost sistema. To je problem pravic in svoboščin človeka in našega odnosa do tega. Mimogrede naj vam povem, mislim, da moramo zelo jasno postaviti problem približno takole: Ni razloga, da bi mi zagotavljali manjši standard teh pravic, da je naša ambicija, da je teh pravic, do katerih se je dokopala meščanska družba, vedno več. Gre pa za dva problema, ali se v vseh teh naših javnih polemikah jasno pove, da smo mi tem pravicam že dodali nove, tiste, ki so na družbenoekonomskem delu, pravico dela z družbenimi sredstvi, pravico samoupravljanja. In drugo vprašanje, kdo naj bo garant teh pravic ali na položaju posameznika, ki zahteva od države zaščito teh pravic ali pa naj bo to samoupravno organizirana skupnost ljudi, ki drug drugemu v interesu varovanja lastnega položaja na predpostavki, tvoja pravica je meja moje pravice, sami sebi zagotavljajo varstvo teh pravic in države in državni aparat v tej funkciji. Morebiti se najbolj jasno vidi ta problem na primeru legalizacije štrajka oziroma pravic do štrajka, ki jo mi že imamo v ustavi zapisano (dobro ali slabo, to je drugo vprašanje). Pomembna je že alokacija te pravice. Ni vseeno namreč kje v ustavi je to zapisano: ali je v 3. odstavku, ki govori o človekovih pravicah in svoboščinah ali v 1. delu, ki govori o družbenoekonomskih odnosih. če je v tretjem delu pomeni, da je to politična pravica, človek je v mezdnem položaju in država mu mora to pravico garantirati takrat, kadar je ogrožen njegov socialni položaj in interes, če je v družbenoekonomskem delu je popolnoma jasno, da gre za samoupravno delavsko pravico in da kadar je tako drastično kršena njegova pravica, da opravlja z družbenim kapitalom in rezultatih svojega dela z dohodkom, da potem reagira na način štrajka. O tem je možna velika diskusija, politično se pa stvar tako postavlja: Ali delavca najprej smatramo za mezdnega delavca, odvisno od političnih struktur, od države, ki je organizirana tako kot naša, ali večstrankarsko kot predlagajo tovariši iz Nove revije ali pa seveda postaviti kot mi to mislimo v družbenoekonomski del in vendarle opozoriti, da delavec mora imeti učinkovita sredstva, da se upira odtujevanju svojih ustavnih delavskih pravic.

Dejstvo je, da zgodovinsko ni nujno, da se je socializem razvijal tako kot se je, tudi v pogojih v katerih se je v tem materialni omejenosti in da ni zgodovinskega opravičila, da je moral zaiti va tako globoko ekonomsko krizo. Obstoječi konkretni socializem ni edina možna, niti nujna oblika socializma in da ni nujno, da s tako malo uspeha, uspeva realizirati svoje programske cilje in se potrjevati z uspehi lastne realizacije. V praksi je v primerjavi s tem, kar je zapisano v naših programskih dokumentih, seveda neka deformacija socializma, nek spaček. Ljudje seveda to vedo in niso pripravljeni sprejeti tega socializma kot objektivno dane nujnosti in edino možne oblike socializma. Če pa nismo sposobni mi realizirati drugačnega socializma, potem sploh ne socializma. Na 13. kongresu ali da ostanem doma na 10. slovenskem kongresu se je zastavljalo vprašanje, kakšen socializem? Sedaj se čedalje bolj zaradi krize, ki se zaostruje, zaradi vpliva na socialni položaj, na štandard ljudi, na zamenjavanje njihove perspektive in zaradi nastopanja v tej situaciji, postavlja tudi vprašanje ali sploh socializem kot perspektiva z vsemi posledicami, ki seveda iz takih stališč in pogledov izhajajo. Saj živimo na odprtih mejah in po letu 1953, ko se je končala v bistvu konfrontacija z Italijo po tržaški krizi je Slovenija bila vedno izložba socializma, ki je morala na nek način vzdrževati ravnovesje med tem kar se je dogajalo v neposredni soseščini, v Italiji, Julijski krajini in na Avstrijskem Koroškem in Štajerskem. In na to posebnost je Jugoslavija tudi zmeraj pazila na to posebnost Slovenije, razen v zadnjem času. V tej situaciji seveda ljudje razmišljajo veliko bolj intenzivno in mi moramo razmišljati z njimi, moramo vedeti kaj jih skrbi, kateri so problemi, ker se na podlagi njih opredeljujemo do sistema. Kdor ima odgovor na ta vprašanja, ima za seboj ljudi. Mislim, da so časi, ko so ljudlje bili pripravljeni se opredeljevati za partijo kar tako, za politiko vlade kar tako, za socializem kar tako, mimo, enkrat za vselej in to je dobro. Konkretni programi, konkretna stališča do konkretnih stvari so pa tisti, ki bodo ljudi mobilizirali za taka stališča. To seveda zahteva bistveno drugačno politično delo, zahteva pa seveda tudi drugačen kritičen razmislek, kaj je protisocialistično in kaj je protikomunistično. Če se držimo formule to kar je, je socializem, potem je seveda vsak razmislek o tem, ali je to res socializem protisocialističen in potem pridemo do formule, da je v Sloveniji kontrarevolucija. Če bi rekel še bolj ekstremno: kdor misli, da je to, kar je pri nas komunizem, to se pravi kot končni cilj, ne kot neko gibanje, proti nekim ciljem, proti neki viziji, potem je seveda možen takoj sklep, da je vsako razmišljanje proti komunizmu za dokazovanje kontrarevolucije. Merila so seveda veliko bolj občutljiva, veliko bolj raztegljiva in veliko manj jasna kot so bila v tistih časih, ko je bilo možno na tak način razmišljati, da pa je protisocialističnih idej in aktivnosti in protikomunističnih in tudi v Sloveniji veliko, o tem mislim, da ni nobenega dvoma. Vendar so to razmišljanja, ki gredo zoper temeljne postavke našega partijskega programa in zoper temeljne postavke naše ustavne ureditve, ne pa zoper vsako konkretno prakso in izpeljavo teh načel. Za vsakogar, ki sedaj politično dela, ali pa dela na tako občutljivih mestih kot delate vi, zahteva to ustvarjalno razmišljanje, temeljito razsodbo kaj kakšna stvar pomeni. Tako ocenjevati pa nosi s seboj tudi rizik, da se kakšna stvar napačno oceni. Temu bi jaz rekel rizik demokracije. Ni pomembno ali bomo imeli dva članka v Mladini več ali manj, ampak kam oni objektivno vodijo ali stimulirajo kritično misel tako da bi se napake v konceptu odpravile ali ponujajo drug koncept družbene ureditve. Mislim, da bi bilo tipično birokratsko stališče, če bi proglašali vse kritično razmišljanje za protisocialistično. To bi pomenilo obrambo obstoječega in kazalo našo nesposobnost do kritičnega razmišljanja, zakaj v družbenem gibanju in načinu življenja gre, kaj nosijo s seboj novi procesi organizacije, proizvodnje v svetu, nove tehnologije. Če bi mi npr. zavirali procese oz. gradnjo kabelske in satelitske televizije bi s tem poskušali zapirati informacije in s tem še naprej tvegali, da bodo ljudje zvedeli kaj se dogaja v Jugoslaviji najprej iz tujih časopisov, iz tujih virov informiranja. Vi veste, da imamo sedaj proces reorganizacije armije, opušča se koncept organizacije armijskih področij in se gre za organizacije kot se temu reče strokovno menda vojišča ali bojišča, kar praktično pomeni, da imamo tri vojevališča v Jugoslaviji: Mi bi spadali pod zapadno, severno-zapadno s sedežem oz. komando v Zagrebu in da bi sedanja slovenska armijska oblast bila organizirana v dva korpusa, eden s sedežem v Mariboru, eden v Ljubljani, saj vi to tako veste, ljudje pa o tem nič ne vedo. Iz informacij, ki jih preko analitske službe zunanjega ministrstva dobivamo so pa zunaj o tem že velike diskusije in interes diplomatov. To se pravi, da če bo Kurier ali Frankfurter Algemeine Zeitung tam napisal, bomo imeli doma hudiča. Mladina bo o tem gotovo pisala in potem bomo mi obtoženi, da je v Sloveniji kontrarevolucija. Takrat, ko smo dobili prvo informacijo o tem smo tovariše iz armije opozarjali, da naj razmislijo na kak način bomo to ljudem pojasnjevali. V Sloveniji pa bomo imeli še dodatno konotacijo, kot se se temu reče, da se likvidira Slovenska armijska oblast, da se formirata dva korpusa in v teh korpusih ne bo noben Slovenec komandant. To je še predlog, upam da bodo naše pri-

"Na borbi s sovražniki in iskanjem novih sovražnikov se ljudi mobilizirati ne da, ker je vprašanje danes kaj oz. kdo je za koga sovražnik? V teh diskusijah z univerzo in zunanjimi ljudmi sem že večkrat slišal, da je za njih sovražnik komunizem, ker so komunisti na oblasti in so zaprli perspektivo. Pa nimajo tega kar ima Bučar in novo revijaški krog za seboj. Preprosto, imajo neko svojo kratko življenjsko izkušnjo, ki je takšna kot je. In tu polemike in dokazovanja na našo veliko zgodovinsko preteklost in zasluge ne pomagajo veliko. To je generacija, ki je formirana pragmatično in hoče imeti pragmatične odgovore. In ker so kanali zaprti se socialne in politične promocije v tej borbi za oblast 30-letnikov organizirajo v posebni strukturi."

"Naš skupen problem pa je, da mi tega nismo realizirali, na kar bo on tudi z realizacijo tega naletel, kar on danes ve, namreč na dva velika problema in dve vrsti velikih odporov. Eno bo razračun z njegovim lastnim aparatom - državno-partijskim (ostanek tega odpora imamo še zmeraj, čeprav to pri nas že traja od 22 do 26 let). To je ovira v naši lastni zavesti, naši lastni poziciji, če hočete ne samo v participaciji, na moč in družbena bogastva, ampak preprosto tudi v zavesti in druga vrsta odporov bo zadevala na dejstvo, da gospodarska učinkovitost s seboj vleče nujno demokracijo, demokracija pa za seboj nujno postavlja neprijetna vprašanja, med drugim tudi nacionalno vprašanje."

Nadaljevanje na naslednji strani

KAJ JE V RESNICI POVEDAL MILAN KUČAN V »TACENSKEM« PREDAVANJU

Nadaljevanje s prejšnje strani

pombe upoštevane, da to vendarle ne bo tako, vsaj kar se zadeva kadrovskih zasedb. Slovencem v tej situaciji dopovedat, da je tako prav in edino logično se ne da, vsaj jaz tega nebi znal. Da me ne bi napačno razumeli, jaz nič ne podcenjujem, mogoče se bolj kot drugi zavedam kakšna je nevarnost v tej situaciji, realna nevarnost in domet te naše opozicije, protisocialistične in protikomunistične. Hočem samo reči, da merila niso tako enostavna in da to zahteva drugačno politično delo, veliko bolj intenzivno in veliko bolj subjektivno kot so to zahtevali prejšnji časi. Ker ta opozicija ne gradi več na generalnih konfrontacijah. Ona se konfrontira z nami na dokazovanju, da mi nismo sposobni organizirati lastnih opredelitev. In iz tega dela posplošitev, da socializem kot sistem ni možen, da socialistična demokracija ni možna, da za zaslepljevanje ljudi že celih 55 let in da zgodovinsko odgovornost za to nosi Zveza komunistov. To je najpreprosteje povedano model te kritike kakršen se v Sloveniji vrti, ne glede na to, koliko je on povezan z Beogradom, Zagrebom, Reko in ne vem s kom še vse, kjer se dogajajo približno enake stvari.

Druga stvar na katero bi vas rad opozoril je razlika v oceni kar je v teh kriznih razmerah bistveno, primarno odločilno za iskanje izhoda, za hitrejši razvoj in za stabilizacijo, tudi političnih in socialnih razmer. Ali so to dogajanja v sferi zavesti, v idejni sferi, takoimenovana idejnopolitična enotnost formiranja Jugoslavije kot enotnega političnega prostora, ki potem omogoča, da rešujejo tudi materialna vprašanja, kajti ideje so lahko materialna sila, ampak le takrat kadar imajo ideje potrditev v realnih razmerah v družbi. Ideje komunizma in proletarske revolucije so leta pred vojno in med vojno potegnile ljudi za seboj, ker so bile realne prilike v jugoslovanski družbi takšne. Po vojni ravno tako. Tudi leta 1971 z delavskimi amandmaji lahko, ker so bile realne prilike. Danes, ko ta ideja rojeva krizo in zapira perspektivo ljudem, zlasti mladi generaciji, je seveda težko reči, da je ideja socializma sama po sebi mobilizacijska, ker kadar je ideja soočena z dejstvi in so dejstva drugačna od idej, takrat izgublja ideja, mi moramo narediti premike, tudi če majhne, v tej ekonomski sferi, da bi dokazali, da je možno na naš način, na samoupravnem sistemu družbene lastnine reševati ekonomsko krizo in na tem se potem mobilizirati ljudi. Na borbi s sovražniki in iskanjem novih sovražnikov se ljudi mobilizirati ne da, ker je vprašanje danes kaj oz. kdo je za koga sovražnik? V teh diskusijah z univerzo in zunanjimi ljudmi sem že večkrat slišal, da je za njih sovražnik komunizem, ker so komunisti na oblasti in so zaprli perspektivo. Pa nimajo tega kar ima Bučar in novo revijaški krog za seboj. Preprosto, imajo neko svojo kratko življenjsko izkušnjo, ki je takšna kot je. In tu polemike in dokazovanja na našo veliko zgodovinsko preteklost in zasluge ne pomagajo veliko. To je generacija, ki je formirana pragmatično in hoče imeti pragmatične odgovore. In ker so kanali zaprti se socialne in politične promocije v tej borbi za oblast 30-letnikov organizirajo v posebni strukturi. Tale Janšin program druge mladinske organizacije in kmečka stranka oz. kmečka mladinska stranka, to je to. Ali pa seveda drug pogled, da je primerno dogajanje na drugi bazi, materialni proizvodnji in gospodarstvu: če to defirminira proizvodne odnose, je možnost glede na stopnjo razvitosti proizvajalnih sil vendarle večja in to določa zavest. Razvojne možnosti jugoslovanske družbe, razvojne možnosti slovenskega gospodarstva so vsaj, jaz mislim, da so, ta hip največji problem. Raziskave so pokazale, da smo bili mi pred slabimi 10 leti približno med 10 in 11 let v stopnji razvoja pred jugoslovanskim povprečjem, pri tem pa smo gledano Slovenijo in Jugoslavijo kot celoto zaostali precej za razvojem v svetu. To se pravi razkorak našega razvoja v svetu se je v tem času povečal. Naša prednost pred Jugoslavijo se je tudi povečala, tudi naš slovenski razvojni zaostanek za Evropo se je povečal. V tem času je Julijska krajina podvojila dohodek na prebivalstva s 5000 dolarjev so šli na 10.000. Približno takšen skok ima tudi nekaj manjša Avstrijska Koroška. Mi smo ostali na nekaj pod 5.000 $. Kupna moč povprečnega Slovenca pa je od 80 % kupne moči Avstrijskega Korošca padla na 35 ali pod to. Mi smo lansko leto imeli v Sloveniji, mislim, da 58 projektov, ki bi jih lahko finansirali iz kreditov mednarodne banke. Realizirali smo samo enega, ker nismo imeli dinarskih protivrednosti. Družbeni proizvod oziroma slovenska akumulacija je v zadnjih treh letih padla s 23 % na 9,6 %. Od te akomulacije je šlo sedaj 30 % za nerazvite. 15. marca ko bi morali plačati letošni avans in poračunati za lansko in predlansko leto je to znašalo približno 96 milijard. Takrat pa je bilo likvidnih sredstev na žiro računih v bankah 10 milij. sredstev. (Ta prispevek je povečan za 3,0 2 krat v primerjavi z lanskim letom). Udeležba Slovenije v družbenem proizvodu Jugoslavije je leta 1982 znašala 12,45 %. Družbeni proizvod Slovenije v družbenem proizvodju Jugoslavije, lani je znašal že 17,54 %, ocena za letošnje leto je 22 % družbenega proizvoda Jugoslavije. To mislim, da je čista katastrofa, ker ob podatkih, da nam pada industrijska rast januarja za 5 %, februarja za novih 5 %, marca za 5,4 % in da nam tako ob tem raste udeležba v družbenem proizvodu, pomeni, da je cela Jugoslavija, ne v kolapsu, ampak da je to že čez mejo jugoslovanskega kolapsa. Ob tem nam padajo osebni dohodki, ki so bili predimenzionirani, glede na gospodarske rezultate in sicer: februar 1988 - februar 1987 - 25 % in realni padec osebnih dohodkov v Sloveniji, to se pravi motivacijskega faktorja ni. Jaz vam o tem govorim zato, ker je to za nas za vaše in naše specifično področje dela seveda stvar, ki je zelo otežujoča, kjer z idejami ne naredimo veliko. Jaz seveda mislim, da se je potrebno ukvarjati ne samo z gospodarskimi stvarmi, ampak tudi z idejnimi in političnimi. Vsaka politika mora vedeti, da je v določenem trenutku v tem dialektičnem razmerju le potrebno vedeti, da je ta hip težišče na gospodarskih problemih in razvojnih problemih.

Prejšnji petek sem imel sestanek s Krunićem. Njihov vtis po tem sestanku je bil, da smo mi preokupirani z gospodarskimi problemi in da zanemarjamo idejne probleme in to je prišlo do izraza tudi včeraj na razgovoru na državnem Predsedstvu. Jaz sem le bil mnenja, potem ko je Šinigoj te in druge podatke prepričljivo povedal, da bi ga ne smelo biti odgovornega političnega človeka, ki bi v tej situaciji smatral, da se ni potrebno ukvarjati z gospodarskimi problemi. Vi veste bolje od mene, kakšne so socialne napetosti v kolektivih, kakšne so dimenzije štrajkov, kaj vse na teh štrajkih prihaja do izraza, da imamo štrajke v družbenih dejavnostih in da smo to celo sfero dobili proti sebi zaradi dejansko bogatenega denarja, ki v celotni bilanci ne pomeni veliko, če pa imaš enkrat proti sebi šolnike potem imaš proti sebi vsaj 10 generacij. Če pri tem in s tem bom ta del končal, postaja jasno kaj se dogaja recimo v evropski gospodarski skupnosti, da je ta ekonomski interes varovati se pred konkurenco Amerike in Japonske tako močan, prihaja ne samo do ekonomske integracije, ampak tudi do hujših integracij in da so šli na poenotenje predpisov, ki zadevajo tehnološke štandarde, štandarde v kvaliteti, enotno informatiko, celo način odločanja so spremenili, niso več odločitve konsensa, ampak na večinskem odločanju, razen na treh stvareh, to je kreditna monetarna politika - kmetijska politika in mi da davčna, vse ostalo so prepustili, da se odloča z dvotretinsko večino. Govorim o tem zaradi tega, ker če mi ne bomo v stanju sprejeti njihovega informacijskega sistema (mi pa še v Jugoslaviji nimamo enotnega, zato nimamo enotnih podatkov, medseboj primerljivih podatkov itd.), njihovih standardov, tehnoloških in kvalitetnih, potem bomo mi imeli na naši meji, močnejšo železno zaveso kot leta 1948, ne več politično, ampak ekonomsko in tehnološko. Pa ne zato, ker ne bi hoteli oni z nami sodelovati ampžak ker mi ne bomo spžosobni z njimi sodelovati. To se je že pokazalo: mi do dveh najbolj občutljivih stvari v Evropi za katere bi bili najbolj zainteresirani nimamo pristopa, ker nismo sposobni tam sodelovati. To je izmenjava kadrov. Nihče ni tako ljubezniv, da bi nam šolal kadre ali jih jemal na specializacijo, če ti kadri s seboj ne prinesejo nekaj znanstvenih informacij. Naši inštituti pa praktično danes nimajo več kaj dajati. Ljubljanska univerza je bila, če se jaz prav spomnim, pred 10 leti med 50 univerzami po ameriškem vrednotenju, to se pravi neameriških univerz. Danes se ne omenja več med 150-timi. Naši inženirji v teh proizvodnjah, ki imajo kooperacije ali pa licenčna sodelovanja, imajo čedalje večje težave, da se tehnološko sporazumevajo z nosilci licenc ali pa nosilci operacij, ker so vsi podatki tudi tehnični, vse šeme na diskih in na elektroniki, naši imajo še klasične risbe in klasične šeme. To so stvari, ki nas morajo skrbeti. In kakor je bilo smešno, ko smo mi na kongresu, našem 10. govorili, da bi morali imeti ambicije, biti leta 2000 na nivoju, kjer je danes Švedska, se je pokazalo, da brez ambicij ne bomo niti za Albanijo, ampak nikjer nič. Ta Evropa pa nima interesa, da bi bilo tu neko krizno žarišče, ker to destabilizira celo Evropo. Kako na kakšen način bi nas oni radi videli drugačne, to je drugo vprašanje. No dokler mi sami nismo sposobni biti drugačni toliko časa je vse govorenje o ogrožanju integritete, neodvisnosti, opozicije itd. prazno govoričenje, razen če kdo misli, da bo postala Jugoslavija Romunija, to pa za naše ljudi seveda ni noben obet, ni nobena perspektiva. To kar se sedaj dogaja je dokaz da gre zato, da preprosto mislijo za Jugoslavijo tako, kjer je notranje izčrpana in nestabilna, je možno na njo vršiti vsakovrstne, ne samo ekonomske ampak tudi politične pritiske, in po logiki stvari je za to kriva Zveza komunistov in tisti, ki so bili na čelu te Zveze komunistov in te države dolgo let. Zaman sprejemamo na predsedstvih izjave, da ni dovoljeno napadati predstavnike te države in te oblasti. Jaz pa mislim, da je to prej slabo kot dobro. Ne da se preprosto zavarovati, razmejiti in zajeziti tega kritičnega nezadovoljstva in ponekod tudi besa ljudi. Mi bi morali vedeti, da je največji del in najpomembnejši del te krize, kriza nezaupanja v sistem, v njegove inštitucije tudi v Zvezo komunistov. Konkretno ta zvezna vlada lahko pride sedaj z zelo dobrim programom, saj ga mora delati, ker je to dolžna zaradi odmrznitve, zaradi aranžmaja z mednarodnim fondom in še komisijo za reformo ekonomskega sistema ima. Vprašanje je ali ima ta vlada toliko zaupanja pri ljudeh, kar je zelo pomembno, ker vsaka antiinflacijska rigorozna fronta zahteva nek nacionalni konsens, neko podporo največjega dela družbe, ki mora prevzeti nase breme tega antiinflacijskega ukrepanja, ampak seveda tudi vprašanje ali ima podporo in zaupanje pri tistih ljudeh, ki so prvi dolžni po položaju, da vlečejo to gospodarstvo iz krize, pri direktorjih. Razmere med direktorji pa vi poznate. Izstopajo iz partije, ne zaradi tega ker se ne bi strinjali z našo politiko, konkretno slovensko, ampak zato ker pravijo, da oni pred kolektivi ne morejo nositi odgovornosti, ker jim niso več sposobni zagotoviti plač. In to direktorji takšnih firm, ki so velike in ki so po naših ocenah do sedaj bile dobre, ki so prisotne zunaj, na svetovnem trgu, kot je Gorenje, Alpina, Elan itd. To je pa tisti gospodarski kader na katerega smo mi gospodarsko rast ne 6 - 7 % kot smo imeli, ampak 4 %. Stabilno rast dohodka, drugačno akumulacija, možnost za tehnološko obnovo, ob 80 % iztrošenosti osnovnih sredstev slovenske industrije, potem bi Kavčičevi spomini bili v zavesti slovenskih ljudi v glavnem prisotni kot politični škandal. Tako bodo imeli pa še mnoge druge dimenzije. Naš spor z zvezno vlado, novembra 87 okoli antiinflacijskega programa, ob resoluciji je bil ta, da je vlada mislila, da je predlagala instrumentarij, s katerim bo to realizirala, mi smo pa v Sloveniji trdili, da ni realna ta resolucija, da niso instrumenti, ki so predlagani, zadostni in pravi, da bi zagotovili uresničitev ciljev na katere se sklicuje oziroma, ki si jih zastavlja in smo rekli ni prave motivacije za gospodarsko rast, ki je tam predvidena, zato ker ni stimulirala izvoza, ki je lahko v teh razmerah edini generator gospodarske rasti, ni predlagala in postavila sprememb deviznega zakona, ni izravnala disparitet cen, to kar je bilo izravnano je bilo potrebno izravnati, je žal bilo narejeno nestrokovno, ni imela 18 % rasti inflacije za posledico, ampak 36 %, energija ni bila povečana za 30 ampak za čez 60 %, kar je seveda imelo vse svoje posledice, namesto, da bi Mikulič odgovarjal Zabukovcu na dolgo in široko je rekel, da ima zvezna vlada premalo pooblastil in jih res ima, ker dokler bo država urejala odnose v gospodarstvu in bo lastnik ali vrhovni direktor jugoslovanskega gospodarstva, toliko časa bo imela premalo pooblastil.

Problemov bo vedno več, vprašanje je koliko jih bo ona lahko rešila. Sedaj je nestrokovno in enostransko spremenila obstoječe disparitete cen in povzročila nove: recimo, da je mleko dražje kakor maslo ali sir, da o drugih stvareh ne govorim ali konkretno za Peko čevelj, ki ga izvažamo v Ameriko zahtevajo Američani tak podplat, ki ga mi ne znamo narediti in ga uvažamo iz Italije. En podplat za par čevljev velja 800 tisoč s. dinarjev uvoznih dajatev, izvozna stimulacija za ta par čevljev pa je 200 tisoč dinarjev. To je ta logika, ker ni trga, ki bi to najbolje izravnal. V tej situaciji ima seveda Mikulič prav, nima zadosti pooblastil. Rešitev torej ni v prepiru ali ima on zadosti ali premalo pooblastil oz. ali naj jih ima več zvezna ali slovenska vlada, ampak je razprava o tem naj se država umakne gospodarstvu, na tisto kar ji gre, to so splošni pogoji gospodarjenja in intervencija takrat kadar se ne realizira plan. Zdaj seveda bo prišlo do sprostitve cen, glede na to, da ni programa, da nihče ne ve kaj bo in glede na to, da nimamo rezerv, da nimamo intervencijskih deviznih sredstev, je vprašanje kaj se bo zgodilo. Jaz v tem vidim politično nevarnost, da bo inflacija na podlagi tega skočila in da se bo takrat s prstom pokazalo na Slovence in bodo rekli vi ste zahtevali trg. To so sedaj posledice, pa še do velikih socialnih udarcev, do velikih štrajkov po celi Jugoslaviji bo prišlo. In spet ne bo diskusija v tem, da je nestrokovno in neodgovorno pripravljen program tisti, ki je to povzročil. To bo seveda vse prišlo do izraza sedaj o razpravi o poročilu zvezne vlade, o podaljšanju mandata zvezne vlade in kdo je tisti, ki ruši Branka Mikuliča, to bo sedaj nova diskusija in novo razmerje sil, ki v Jugoslaviji nastaja. Tretja stvar, kjer mi vidimo izhod, to je v tezah napisano, jaz vas s tem ne bi utrujal, mislim, da se iz tega kar sem rekel približno vidi, da so to ekonomska in razvojna vprašanja in politična demokracija, ki je v funkciji mobilizacije operativnih sil. S to demokracijo pa je zvezno določen rizik. Ocena mora biti, to mora opredeliti ta konferenca in Zveza komunistov ali se v ta rizik splača iti in kaj je alternativa. Četrta stvar v funkciji so tudi ustavne spremembe. Vi veste kako to v Sloveniji gre. Stališče je opredelila Skupščina že takrat, ko je sprejela iniciativo. Jasno je bilo že takrat, da na štirih oziroma šestih točkah soglasja na koncu ne bo mogoče dati. Mi v Zvezi komunistov na centralnem komiteju, posebej do njih se nismo opredeljevali, preprosto zaradi tega, ker smo mislili da so komunisti dosti zreli, da če so postavljeni kriteriji, ki naj vodijo njihovo opredeljevanje, bodo sami znali presoditi, kaj od predlaganega je v redu in kaj v javni razpravi predlaganega je za podpreti in kaj ne. Bomo se pa morali seveda opredeliti o tem preden bo to v Skupščini, kot se bo moral sindikat in še kdo drug opredeliti. Se pa tu mešata dve razpravi, ena je o teh ustavnih amandmajih, ki bi jih bilo vsaj po mojem mnenju (to razpravo) čimprej končati in tisto kar je za sprejeti zlasti v družbenoekonomskem delu, sprejeti čim prej in zavrniti tisto kar ni za sprejeti in potem opraviti tiste funkcije, ki je ti amandmaji nimajo, nimajo te ambicije. To se pravi formirati neko kompetentno grupo v Jugoslaviji in Sloveniji, ki bi začela razpravo o novi ustavi. To so različne stvari, sedaj pa se to seveda vse zamegljuje in na koncu se čuti nekaj slovenskih pisateljev in njim pridruženih članov ali po njih angažiranih ljudi pristojnih za to, da napišejo novo ustavo, tako kot so govorili zadnjič na občnem zboru ali na društvenem sestanku književnikov. Tu gre za tipično meščansko ustavo, ki je slabša od Čošičeve, ker Čošičeva je sicer meščanska ampak postaja vsaj z eno nogo znotraj socializma in znotraj Jugoslavije. Ti naši ne govorijo niti o Jugoslaviji, niti o socializmu, niti o osvobodilni fronti, to se pravi o nikakšni koninuiteti, ampak govorijo o naravni pravici slovenskega naroda, da si izhajajoč iz neodtujljivih pravic človeka naredijo družbo po svojih oziroma po Bučarjevi meri. Ta razprava nas čaka, ne glede na to, da nimajo nobenega namena pisati alternativno ustavo, da je to prispevek ali študija k slovenski ustavnosti. Seveda je pa stvar taka, da bi za marsikaj kar je v tej ustavi napisano ali bo napisano, kako bo zgledalo to jaz ne vem, pa med ljudmi lahko dobila podporo. In tale stvar z referendumom ima seveda tudi to ambicijo. Čeprav jaz bi na ta referendum gledal z nekega drugega vidika. Vsak narod, tudi slovenski, ima svojo nacionalno državo, in ima neke organe. Zgodovinsko odgovoren narod bi krepil avtoriteto teh svojih inštitucij, konkretno skupščine, ker ta bo tista, ki bo dala ali ne bo dala soglasja na predlagane amandmaje. Referendum pa ne more biti nič drugega kakor nezaupanje v to inštitucijo, čeprav je seveda možen. (tudi bi si ne upal trditi, da ne bo do njega prišlo, ker na koncu koncev tudi skupščina lahko oceni, da bo zavrnila več amandmajev, je rekla na začetku, da so problematične rešitve in predlogi in da bo hotela imeti za seboj močnejši argument ali močnejšo podporo kot je to samo delegatska struktura, ampak to so vprašanja, ki se bodo kmalu morala postaviti in zavzeti do njih stališča). Kolikor bo po drugi strani intenzivnejša zahteva po jugoslovanskem referendumu, toliko mislim, da bodo intenzivnejše doma zahteve po slovenskem referendumu in kolikor bo več zahtev, da se amandmaji sprejemajo v paketu, če ne bodo stvari usklajene spotoma, več bo razlogov za slovenski referendum. S tem je seveda povezano vprašanje pogledov na karakter jugoslovanske federacije, ki ima še eno predhodno vprašanje, to je naš ideološki koncept enotnosti, ki je netoleranten do vsega kar je različno. V partiji je takrat, ko je bilo potrebno iti v revolucijo in seveda prevzeti bremena povojne graditve in ustvarjati socialistično družbo, bilo nujno potrebno ustvarjati v partiji in v največjem delu družbe oz. delavskem razredu ne samo ideološko enotnost ampak ideološko monolitnost, ker se drugače v dobro organizirani reakciji ali še prej v dobro organizirani buržoaziji, ki je še imela državni aparat, ni videlo nobene šanse, da bi se zmagalo, to je izkušnja delavskega gibanja povsod po svetu. Danes se seveda postavlja vprašanje ali je monolitizem, ki utaplja individualizem, možnost kreativnega razmisleka in ustvarjalne sposobnosti ljudi še faktor razvoja ali faktor konzerviranja ali celo reakcije. Dejstvo je, da nam tisto, kar bogati možnost izhoda iz krize, nekatere alternativne rešitve, pa ne mislim na alternativna gibanja, ampak na možnost odločanja, več različnih možnosti, da nam tudi takrat, kadar so iniciatorji teh alternativnih rešitev komunisti, to vse nastaja izven zveze komunistov in si vse te ideje prilastijo drugi, ali alternativci ali po-

"Da pa se je seveda tu pisalo marsikaj, kar je človeško nesprejemljivo, to je seveda res, ampak to ni samo stvar Mladine, to je nasilje fašistoidna manira, ki kaže da mi politične kulture nimamo, če to fašistoidno maniro, ki se kaže skozi pisanje, skozi topotanje na javnih tribunah v Cankarjevem centru, ne bomo obrzdali, se lahko zgodi, kar se je zgodilo leta 1931 v Nemčiji, kjer so bile gospodarske in socialne razmere približno takšne in kjer je z malo demagogije in z organizirano falango bilo možno osvojiti oblast."

"Če socializem ljudem ni sposoben zagotoviti boljšega socialnega programa, večje socialne varnosti, višje stopnje varovanja človekovih enot, potem seveda v tej tekmi zgublja, bodi v nerazumevanju nujnosti razširitve povišanja demokracije, iniciative človeka, demokratične sinteze teh iniciativ, kontrole na družbeni lestvici, skratka v večjo politično učinkovitost sistema. To je problem pravic in svoboščin človeka in našega odnosa do tega."

"Dejstvo je, da zgodovinsko ni nujno, da se je socializem razvijal tako kot se je, tudi v pogojih v katerih se je v tej materialni omejenosti in da ni zgodovinskega opravičila, da je moral zaiti v tako globoko ekonomsko krizo. Obstoječi konkretni socializem ni edina možna, niti nujna oblika socializma in da ni nujno, da s tako malo uspeha, uspeva realizirati svoje programske cilje in se potrjevati z uspehi lastne realizacije. V praksi je v primerjavi s tem, kar je zapisano v naših programskih dokumentih, seveda neka deformacija socializma, nek spaček. Ljudje seveda to vedo in niso pripravljeni sprejeti tega socializma kot objektivno dane nujnosti in edino možne oblike socializma. Če pa nismo sposobni mi realizirati drugačnega socializma, potem sploh ne socializma."

zicija. To je vprašanje v bistvu odnosa med večino in manjšino v partiji. Staro vprašanje. Vse partije so se z njim soočale. Obremenjenost s frakcijami, z izkušnjami frakcijskega boja, ki so razbijale partije je tudi naša izkušnja, to je delikatno vprašanje, ampak mi ga moramo odpreti. Znotraj Zveze komunistov je zdaj konkurenca. Pravica do zmote, pravica do lastnega znanja in to so vprašanja, ki jih mi s to konferenco moramo sprožiti in do kongresa nanje imeti odgovore, drugače bomo imeli čedalje manj ljudi v partiji. To pa ne pomeni, da bodo vsi tisti, ki bodo odšli iz partije ali pa ne bodo prišli v partijo proti socializmu ali proti komunizmu. Mi imamo še zmeraj predstavo o Zvezi komunistov kot o leninski partiji, ki je bila dobra za nek drug čas in za neke druge razmere. Mi imamo sedaj situacijo takšno: Bom malo poenostavil, da nas en del ljudi, jaz težko to ocenjujem, ali je to večina ali ni večina, jaz bi za sebe mislil, da to vendarle ni večina, ampak en del, ki politično razmišlja, misli, da je to kar je zdaj politika Zveze komunistov Slovenije za podpreti. Noče se aktivno eksponirat v tej podpori, ocenjuje kam se bodo stvari premaknile in se tako ustvarja vtis, da je aktivna tu tako ali drugače, v polemikah z vodstvom, da pa je članstvo pasivno in da so partijske organizacije v bistvu neaktivne in se ukvarjajo z drugimi nepomembnimi problemi. Nekaj resnice na tem je. Nam so partijske organizacije neaktivne. Vprašanje ali smo mi dobro organizirani, organizirani tako kot danes zahteva politično delo. Ali imamo pokrite tiste centre, kjer se danes politika dela. Danes pa se žal ali je to nam ljubo ali ne, dela politika tudi drugod. Te nedoločene strukture, ki vpliva na sredino, ki si je to možnost odprla pa mi ne moremo zapreti in ostane seveda samo to vprašanje, ali gremo mi tja na te tribune, ki so lahko obnavljanje čitalnic, lahko so tudi malomeščanske (to tudi so v glavnem), vendar moramo s prav to strukturo sprejeti polemiko. Pa lahko Šuvar na seji srbskega Centralnega komiteja stokrat reče, da je to malomeščanščina in socialdemokratizacija, ampak ena od oblik političnega dela in delovne politike danes to je tako kot je javno nastopanje v časopisih, kot javno nastopanje na televiziji itd. Kdor tega danes ni sposoben sprejeti, tisti nas bo le še globlje zapeljal v slepo ulico. Ob vsem tem imamo kup neznank zato ker so nas stvari presenetile in nimamo pravih odgovorov ali je to, kar se je pravkar končalo v zvezi z volitvami predsednika in člana predsedstva res rezultat eksperimenta, ki smo ga mi obvladali ali je tudi splet srečnih okoliščin. To si že moramo priznati, da ni samo prvo, ampak je tudi drugo. To sem že vedel, da Mojca DRČAR-MURKO ne bo izvoljena, ampak to da bo ona predlagana pa pojma nisem imel in lahko bi bil še marsikdo drug predlagan, ki bi lahko ravnotako prišel do konca v tem postopku, ker mi preprosto s tem nismo računali in mi nimamo nobene varovalke, da bi ljudje res po sposobnostih in po delu, ki so ga že do sedaj opravljali, ne po programu, ki ga povedo zato, da bi bili izvoljeni, dobili podporo ljudi. Meščanske demokracije imajo to vse urejeno. Tam je res predlagano veliko kandidatov, ampak so vsi kandidati strank ali neodvisnih skupin, kar je v bistvu spet stranka, pri nas pa je lahko teoretično skupina 5-ih ljudi ali konkretno v primeru te tovarišice; dva človeka sta se pred tem pogovarjala, poskusiva kakšen hec bo in je hec bil. Mi smo pa imeli kup sestankov z našimi sekretarji medobčinskimi in občinskimi itd., da je potem stvar dobila končen rezultat, takšen ko je in, ki seveda zdaj pri tej opoziciji postavlja vprašanje kako je to posredniška demokracija in kako to ni avtentičen izraz ljudi, in jih ne bi čisto nič motilo, če bi bila Mojca izvoljena. S tem seveda ne mislim, da bi bila kakšna velika tragedija, če bi bila izvoljena za članico predsedstva, ampak gre za nekaj drugega. To je le ilustracija, kako se lahko v eksperimentiranju ali v nesigurnosti v podcenjevanju stvari nenadoma pojavijo kot legalni del naše strukture in legalni del našega sistema. Mi nismo bili organizirani, ta struktura je pa organizirana. Vsaj za Ljubljano se to da dokazati, hodila je na vse ali pa na večino temeljnih kandidacijskih konferenc. Ali je to borba za oblast?

"Vprašanje ali smo mi dobro organizirani, organizirani tako kot danes zahteva politično delo. Ali imamo pokrite tiste centre, kjer se danes politika dela. Danes pa se žal ali je to nam ljubo ali ne, dela politika tudi drugod. Te nedoločene strukture, ki vpliva na sredino, ki si je to možnost odprla pa mi ne moremo zapreti in ostane seveda samo to vprašanje, ali gremo mi tja na te tribune, ki so lahko obnavljanje čitalnic, lahko so tudi malomeščanske (to tudi so v glavnem), vendar moramo s prav to strukturo sprejeti polemiko. Pa lahko Šuvar na seji srbskega Centralnega komiteja stokrat reče, da je to malomeščanščina in socialdemokratizacija, ampak ena od oblik političnega dela in delovne politike danes to je tako kot je javno nastopanje v časopisih, kot javno nastopanje na televiziji itd. Kdor tega danes ni sposoben sprejeti, tisti nas bo le še globlje zapeljal v slepo ulico."

"Mi bi spadali pod zapadno, severno-zapadno s sedežem oz. komando v Zagrebu in da bi sedanja slovenska armijska oblast bila organizirana v dva korpusa, eden s sedežem v Mariboru, eden v Ljubljani, saj vi to tako veste, ljudje pa o tem nič ne vedo. Iz informacij, ki jih preko analitske službe zunanjega ministrstva dobivamo so pa zunaj o tem že velike diskusije in interes diplomatov. To se pravi, da če bo Kurier ali Frankfurter Algemeine Zeitung tam napisal, bomo imeli doma hudiča. Mladina bo o tem gotovo pisala in potem bomo mi obtoženi, da je v Sloveniji kontrarevolucija."

Omerzova izjava, da je ta režim nelegitimen in da je dovoljeno rešiti ga z vsemi sredstvi, to je borba za oblast, pa tudi če bi to rekel v Ameriki, bi tam ravno tako rekli, da je to to. Ali bi se zaradi tega sekirali, ker imajo tam druga sredstva za obvladovanje teh stvari, to je seveda drugo vprašanje. In da končam, v ta kontekst spada tudi ta naša nesrečna konfrontacija z armijo, ki nam ni bila čisto nič potrebna. Mi smo, oprostite izrazu, po nepotrebnem nastavili rit in smo dobili brco, ki bo imela dalekosežne posledice, ne toliko za odnose z armijo, ampak uspeli smo v Jugoslaviji ustvariti vtis ali pa so uspeli drugi z nami ustvariti vtis, da je drugi faktor nestabilnosti Jugoslavije ob Kosovu zdaj Slovenija. Osebno sicer mislim, da je, ampak zaradi te gospodarske katastrofe, ne zaradi tega kar oni mislijo, zaradi opozicije, ki jo resnično podcenjujemo, vendar se ta po mojem mnenju še ni tako okrepila, da lahko ogrozi socializem v Sloveniji. Ta ekonomska situacija ga pa lahko ogrozi. Na drugi strani je prišlo do močnega antislovenskega razpoloženja Jugoslavije. Kdo ga je stimuliral. To pisanje proti Sloveniji je bilo v začetku, kasneje pa tudi neobvladljivo. Kakšne posledice bo vse to imelo in kdo bo za to vse odgovoren, ne vem, nekdo bi pa moral biti odgovoren, kot moramo biti mi odgovorni zato, da se to lahko v teh mladinskih listih o armadi piše. Pa že tu je zoper velika razlika. Ali je vse kar se o armadi piše napad na armijo ali ne, ker zdaj je vse napad na armijo tudi legitimna razparva o armiji se ni poskušala blokirati. Sem pa prepričan, da bodo po vsem tem iniciative Slovenije za spreminjanje ekonomske politike, za spreminjanje ustave, za spreminjanje ekonomskega sistema še bolj odbojno dočakane v drugih republikah in v Beogradu, kot so bile do sedaj. Vtis, da gre za ekonomski egoizem in separatizem Slovenije je maksimalno povečan, spet so zlorabili Vidmarja tako kot pred štirimi leti, po istem modelu, njegov občutel da smo Slovenci izkoriščani brez enega samega argumenta in cela organizirana hajka zoper Vidmarja, praktično pa proti Slovencem. Nedokazljivo je v tem sistemu državnega intervencionizma v Jugoslaviji kdo izgublja in kdo dobiva, enkrat je tako enkrat drugače. Pred štirimi leti je Štefan Korošec organiziral neko grupo - strokovnjakov zavoda za plan, statistiki in ne vem kdo so vse bili, poskušali so z input in output tabelami dokazovati z bilancami, kako je s temi. Njihov zaključek je bil, da se to dokazati ne da. Ni možna takšna ugotovitev, kdo je kdaj izkoriščan, lahko samo za kratke časovne intervale, ne more pa se za neko daljše časovno obdobje to ugotoviti. Nekomu je v interesu, da Slovenija izkorišča Jugoslavijo in ker je prvi odgovor napisal Drakul (vice guverner narodne banke ali namestnik, ne vem kaj je, glavni svetovalec Mikuliča je jasno, da vse konfrontacije Slovenije z zvezno vlado dobivajo potem tak odgovor. Kosta Mihajloviæ star človek, to če rpeberete kar je omenil zdaj, zdrži resne kritike, ker so podatki neprimerljivi. Zvonko Logar je v nedeljski politiki potegnil iz mojega govora v Slovenijalestu ta podatek o 3,2 kratnem povečanem prispevku za nerazvite in napisal, da se vtikam v strokovna vprašanja statistike. Govoril pa sem o družbenem proizvodu in ne mislim, da je družbeni proizvod problem zato, ker Slovenija na tej podlagi plačuje prispevke za skupne interese, prispevek za nerazvite je eden, deset je še drugih, od prispevkov za kmetijstvo, umetno gnojilo, kotizacija, to je ključ za izračunavane tega prispevka. Mene skrbi to, če je res, da je družbeni proizvod objektivno takšen, je to katastrofa in je potem v Jugoslaviji res katastrofa in to bi morali ti ljudje povedati. Mi se pa lahko o socializmu takšnem in drugačnem pogovarjamo potem bomo iz takega materialnega stanja izšli.

In v tem trenutku si je zvezno predsedstvo vzelo čas za to, da je razpravljalo o tem ali je v Sloveniji kontrarevolucija ali smo mi žrtve psihološke vojne, ki se vodi proti Jugoslaviji ali je potreben takšen ali drugačen dokument. Niso preprosto hoteli poslušati, da če želijo nam doma pomagati, ni potreben noben javen dokument, ampak nam je potrebno razumno ocenjevanje tega kar se dogaja v Jugoslaviji in Sloveniji in v to dogajanje unesti tudi te članke, ki smo jih mi ravno tako kot vojska ocenili, da so sovražni. Ampak to ni 400 člankov ali 26.000 člankov, to je v tej Mladini nekaj člankov in jaz vam moram povedati, da pisanje ljudi, ali pa govorenje ljudi o tem ali je vsak general upravičen do hiše, ko gre v pokoj ali je admiral Mamula upravičen do vile v Lovranu, kdo mu je gradil, jaz v tem ne vidim napada na armijo.

Da pa se je seveda tu pisalo marsikaj, kar je človeško nesprejemljivo, to je seveda res, ampak to ni samo stvar Mladine, to je nasilje, je fašistoidna manira, ki kaže da mi politične kulture nimamo, če to fašistoidno maniro, ki se kaže skozi pisanje, skozi topot na javnih tribunah v Cankarjevem centru, ne bomo obrzdali, se lahko zgodi, kar se je zgodilo leta 1931 v Nemčiji, kjer so bile gospodarske in socialne razmere približno takšne in kjer je z malo demagogije in z organizirano falango bilo možno osvojiti oblast.

Zdaj govoriti o specialni vojni na pisanju o armiji, medtem pa mi že vrsto let nismo partijskega članstva niti aktivistov seznanili o tem, kar se v svetu na tem vojno-političnem področju sploh dogaja in da je najbrž vsakemu človeku razumljivo, da kolikor bolj prihaja do sporazumevanja dveh velesil o razorožitvi in o ugašanju odprtih vojnih žarišč, se pravi kolikor manj je direktne vojne nevarnosti, da toliko bolj intenzivno potekajo druge vrste vojn med blokama in da če temu rečemo psihološka vojna ima to svoje dimenzije in svoje pojavne oblike in o tem naj bi napisali neko informacijo strokovnjaki, ki vedo zakaj gre in s tem ljudi seznaniti.

Reči psihološka vojna samo, če napiše Boteri naj se ukvarjamo mi funkcionarji z 20 milijardami dolga, ki smo jih uporabili za svojo vilo, to mislim, pa da je malo le prehuda stvar in jo preprosto način razmišljanja naših ljudi ne sprejema. Jaz mislim, da sedaj te razprave na teh zveznih in domačih forumih, ki so tako ekstremno zaostene bile mimo in da se s tem odpira prostor za preusmerjanje politične pozornosti nazaj na ta gospodarski razvoj ne da bi seveda pozabili na ta ideološka vprašanja, na to konkretno armijsko, ker tu je gotovo nekaj stvari, ki so problematične in jaz seveda tudi mislim, da niso slučajne in da tudi je interes določenih krogov v Jugoslaviji in izven nje, da se armijo naredi za problematično strukturo. Ali je možnost iz tega izvleči zaključek, kot so ga potegnili vojaki, da se želi na ta način destabilizirati še zadnja struktura, ki integrira Jugoslavijo, za kar mislim, da je zelo problematična ocena, ker če je tako, da je to še edina struktura, potem seveda je potrebna diskusija o Jugoslaviji bistveno drugačna in možna in seveda mislim, da bi ta razprava morala resneje odpreti tudi nekatere diskusije znotraj armije in tistih, ki so neposredno odgovorni za armijo, konkretno za predsednika države kot vrhovnega komandanta, ker armija v senci tistega, da je to Titova armada, ki je nastala v revoluciji itd., ne more več živeti. Ta armija se je spremenila (to so novi ljudje, stari so toliko kot mi, niso bili več v revoluciji, ta kader praktično zdaj odhaja dokončno, je sestavni del naše družbe in kot vsak drug družbeni organizem da bo morala komunicirati z javnostjo, bo morala odgovarjati drugemu, kot je prej odgovarjala samo Titu. Veste, da je Tito rekel, da o armiji ne pusti diskusije. Jaz seveda nisem zato, da se o tem razpravlja na ulici ali po transparentih, ampak v organiziranih oblikah seveda je možno in potrebno, da naši ljudje, če so oni nosilci tega koncepta SLO in DS lahko legitimno postavijo vprašanje, kaj je s supersončnim avionom ali se bo delal in ne, in koliko bo stal, kaj je smisel tega, kot seveda lahko postavi tudi vprašanje ali je bolj pametno služiti vojni rok po izpolnitvi 18. leta ali po končanju fakultete, da pa sevveda razprave o nacionalnih armadah in o Jugoslaviji brez vojske, seveda sodijo v neko drugo kategorijo, to pa menda nam je vsem jasno. Mi smo 3 mesece izgubili s to razpravo, v teh 3 mesecih se je gospodarska situacija bistveno poslabšala, en del ustavne razprave smo zamudili in smo pred konferencami brez dokončnih odgovorov na vprašanja, na katera bi odgovore morali imeti. Če je to s to razpravo o vojski kdo hotel doseči, če je hotel zares nov predmet razdora v Jugoslaviji, poslabšati odnose konkretno med in armijo tu v Sloveniji, potem je seveda vse te cilje dosegel. Tako zdaj stvari izgledajo, čeprav seveda mislim, da to temeljnega razpoloženja med Slovenci do armade in odnosa do armade ni uspelo bistveno poslabšati in vsaj kolikor pač to naše politične ocene in kanali omogočajo ugotoviti se to ni zgodilo in to je dobro. Da pa se bo kakšna neumnost le zgodila tudi še v naprej to pa je seveda najbrž jasno vam in meni, kot tudi tej vojaški strukturi, še posebej, če bodo oni šli naprej, kot gre zdaj Dolijevič, kot je spet govoril Kadijevič itd. Stvar postaja smešna. Predsedstvo je sprejelo neke sklepe, to bo zdaj interni dokument z ocenami, ki so precej spremenjene, mislim, da kar dobre, centralni komiteji bodo ta dokument dobili z nalogo, da seveda organizirano pristopijo in so odgovorni za akcijo po vprašanjih o katerih to pismo opozarja. To pa ni več samo armija, ampak so seveda še druga vprašanja in drugi problemi, ki v tej družbi obstojijo; tudi armijski.

Zdaj kot to pismo vsi dobimo in ko je nekako v splošno soglasje doseženo, da je treba proprosto žogo umiriti, oni pišejo in govorijo naprej. Mi fantov v Tribuni ne bomo mogli do konca obvladati, ko bodo odgovarjali in potem bo spet to dokaz, da je v Sloveniji kontrarevolucija in da slovenski časopisi pišejo o armiji na nelep način. To je pa ta bedasta situacija, ki se je v Jugoslaviji ne da obvladati, če niso vsi enako odgovorni, vsaj tisti, ki morajo biti odgovorni. Se opravičujem sem mislil, da bom krajši a se ni dalo.

... Delo odlikuje skrb za nadaljnjo graditev države in njene suverenosti ter želja po oblikovanju visokoprofesionalne obveščevalne službe. Avtor spoštuje dosežke tujine, ki pa jih po nepotrebnem ne favorizira. Je nasprotnik mehaničnega prenašanja tujih izkušenj v naše razmere. Išče in najde kompromis med množico tujih rešitev in slovensko prakso. Ves čas se zaveda dejavnikov, ki determinirajo slovensko stvarnost.

... Delo je rezultat vestnega, načrtnega, sistematičnega ter teoretičnega in znanstveno zaokroženega proučevanja. Predstavlja soliden prispevek ne samo stroki, temveč tudi sodobni politološki znanosti.

... V pravem času je prišlo v javnost ustrezno znanstveno delo, ki popravlja mučen občutek kvazi poznavanja, degradiranih in večinoma deplasiranih razprav v javnosti o problemu organiziranja in delovanja obveščevalnih služb pri nas.

dr. Andrej Anžič

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) ..... izvod(ov) knjige avtorja dr. Adama Purga OBVEŠČEVALNE SLUŽBE (a 3.500 SIT + 5% prometni davek).

Naročeno pošljite na naslov:.....

Ulica, poštna št., kraj: .....

Ime in priimek podpisnika:.....

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku.
2. Kot ind. naročniku mi pošljite po povzetju.

Naročeno, dne:..... Podpis naročnika:.....

PANORAMA

DA DOL PADEŠ...

Strankarsko tekmovanje in koalicijske povezave pred naslednjimi parlamentarnimi volitvami in po njih so vedno bolj muha enodnevnica in vedno bolj dolgočasne. Že zdaj je znano, da bosta kandidata za predsednika vlade po volitvah lahko samo dva: bodoči predsednik vlade ali njegov predhodnik. No, veliko bolj kot vlada je zanimivo vprašanje, KDO BO PREDSEDNIK NOVEGA DEMOSA. Torej kdo bo dobil to čast, da bo hodil namesto po rdeči preprogi, kot hodita predsednika države in vlade, po kamnitem stopnišču slovenskega parlamenta in si še spotoma zavezoval čeveljce.

Po odhodu Janše iz sedanje vlade (mimogrede, bil je eden tistih, ki je najdlje preživel kot minister v treh vladah in se mu do lanskega leta ni moglo prav nič dogoditi) je v vladi dr. Drnovška vse narobe, ugotavlja opozicija. V sklepih političnega kolegija se ministri in državni sekretarji pozivajo na tečaj za "reinkarnacijo", na sejah vlade obravnavajo kritične novinarske prispevke na delo ministrov in vlade prejšnjega tedna, obravnavajo predlog proračuna pod točko razno, obveščajo javnost preko svojega predstavnika urada za informiranje, o čem vlada ni odločala in česa ni sprejela itd. itd.

Saj drugače tudi biti ne more: Gaspari se poti zakopan v finančne izračune porabe državne birokracije, Šter si beli glavo, kje dobiti milijarde za obisk papeža v Sloveniji, Klinarjeva trepeta pred upokojenci, brezposelnimi, zaposlenimi, ki dobivajo plačo iz državnega proračuna, reveži, ki jih je vsak dan več, Tajnikar poskuša reševati delavce in njihova delovna mesta pred liberalno-konservartivno zaroto, Gaber ne more in ne more prepričati ultralevičarjev, da so njihovi otroci potrebni religiozne vzgoje, Umku se kilometri

"V sklepih političnega kolegija se ministri in državni sekretarji pozivajo na tečaj za "reinkarnacijo", na sejah vlade obravnavajo kritične novinarske prispevke na delo ministrov in vlade prejšnjega tedna, obravnavajo predlog proračuna pod točko razno, obveščajo javnost preko svojega predstavnika urada za informiranje, o čem vlada ni odločala in česa ni sprejela itd. itd."

avtocest ne pokrivajo še z drugimi necestnimi potrebami cestnega tolarja, Gantar uvaja inovacijo na stanovanjskem področju: socialno-ekološka stanovanja za družine s praznimi želodci, Thaler poskuša Italijanom podtakniti ožgano zidovje porušenih zgradb iz druge svetovne vojne za zeleno luč na semaforju v pridruženo članstvo Evropske unije.

Zato ni čudno, da so se novi demosovci (Janša, Peterle, Podobnik) zbrali pred kratkim na posvetu in sprejeli nekaj koristnih smernic in predlogov za svoje nadaljnje sodelovanje do naslednjih parlamentarnih volitev. Prvi in najpomembnejši dogovor je bil ta, da so se soglasno strinjali, da nihče od trojice po naslednjih volitvah ne bo več šef opozicije. Prav tako so novelirali sklep nekdanjega Demosa, ki je opredeljeval, da člani partije petnajst let po izstopu iz ZK ne smejo opravljati javnih funkcij. Mimogrede, ta neživljenjski sklep, ki so ga mnogi morali iz višjih nacionalnih interesov kršiti, je bil tudi temeljni razlog, da je nekdanji stari Demos razpadel. Ta novelacija bo po njihovem trdnem prepričanju blagodejno vplivala na razcvet slovenskega političnega vesolja. Kajti če tega ne bi storili, bi Janša moral še najmanj tri leta počakati, da bi smel javno govoriti in pisati knjige. Enako bi se godilo nekaterim najvidnejšim članom sedanje opozicije, ki bi morali čakati še skoraj celo petletko. Ampak tako kot ima vsak genialni predlog tisoč pozitivnih posledic, se lahko po nemarnem prikrade tudi kakšna negativna. In ena takšnih je, kaj storiti s tistimi zaslužnimi, ki nikoli niso bili v partiji.

Tudi tu so naši pomladni genialci našli soglasno rešitev. Pripravili so pravilnik o odlikovanjih novega Demosa. Prva odlikovanja pa bodo podelili po zmagi na naslednjih parlamentarnih volitvah. Naštejmo nekaj najpomembnejših odlikovanj. Red veterana slovenske pomladi prvega reda bodo dobili vsi tisti, ki v krvavem komunističnem režimu niso črhnili niti besedice, počakali do volitev leta 90 in po njih dokazali in še danes dokazujejo, da so bili ves čas zatirani. Red veterana slovenske pomladi s srebrno koprivo bodo dobili vsi tisti, ki so bili tiho do leta 1990, pa so se po volitvah z jezikom in aroganco in predvsem lažmi uprli boljševiški diktaturi. Spomenice slovenske pomladi z bronasto koprivo bodo dobili vsi tisti, ki so po razpadu starega Demosa upali zmerjati Peterleta in Janšo, ki sta šla skupaj z Drnovškom in Kocijančičem v koalicijo.

Izkupiček od odvzema visokih privilegiranih boljševiških pokojnin pa si bodo razdelili tisti, ki bodo zbrali dovolj poguma, da bodo ovadili vsaj enega bivšega informatorja Udbe. Tisti, ki pa bo še posebej pogumen in bo ovadil več kot pet bivših informatorjev Udbe in vsaj enega informatorja sedanje organizacije z velikim O, pa bo dobil še red veterana slovenske pomladi s srebrno koprivo. Če pa se izkaže, da kandidat v vseh 50 letih ni sodeloval ne s tajno policijo in ne s komunistično partijo, da je bil ves čas totalitarizma res tiho in da niti v gostilni ni preklinjal čez hlapčevski režim, bo po zmagi novega demosa dobil še posebno nagrado. Ker bo novi Demos ob prevzemu oblasti imel veliko dela z zapiranjem korupcionašev, preganjanjem divjih lovcev na nekdanjo družbeno lastnino, bo posebni nagrajenec (seveda, če ne bo med njimi, za kar pa obstaja malo možnosti) imel to čast, da bo te lopove, udbovce in člane organizacije z velikim O vodil na prisilno delo 360 kilometrov dolgega avtocestnega križa v Sloveniji.

Velika trojka je razpravljala tudi o razvoju Slovenije po letu 1996 in med drugim sklenila, da bo potrebno v novem znanstvenem konceptu razvoja Slovenije zagotoviti veliko močnejši pridih monsignora Eskadeja. Pregovori in prispodobe Lojzeta P. se bodo v parlamentu morali citirati. Premiki in Okopi avtorja Janeza J. bodo obvezno čtivo pri obveznem izbirnem predmetu religija in etika že v osnovni šoli, za srednješolce pa bo obvezna maturitetna snov pri svetovni književnosti. Pripravili so tudi osnutek novega poslanskega kodeksa, ki opredeljuje materialno stanje poslancev.

"Velika trojka je razpravljala tudi o razvoju Slovenije po letu 1996 in med drugim sklenila, da bo potrebno v novem znanstvenem konceptu razvoja Slovenije zagotoviti veliko močnejši pridih monsignora Eskadeja. Pregovori in prispodobe Lojzeta P. se bodo v parlamentu morali citirati. Premiki in Okopi avtorja Janeza J. bodo obvezno čtivo pri obveznem izbirnem predmetu religija in etika že v osnovni šoli, za srednješolce pa bo obvezna maturitetna snov pri svetovni književnosti. Pripravili so tudi osnutek novega poslanskega kodeksa, ki opredeljuje materialno stanje poslancev."

Tako bo moralo biti poslančevo finančno stanje ob nastopu mandata katastrofalno. Vso gotovino, ki so si jo eventualni bodoči parlamentarci dosedaj pridobili, bodo morali po prvi konstitutivni seji parlamenta predati cerkvi in drugim humanitarnim organizacijam tipa Karitas. Prav tako bo treba hiše, njive, gozdove takoj prepisati na cerkev ali najbližjega klerikalca in prinesti predsedniku parlamenta fotokopijo zemljiško-knjižnega izpiska bodočega lastnika. Vsa motorna prevozna sredstva razen koles ter vodna in zračna plovila bodo postala last vojske in policije. Boljši avtomobili in motorji bodo šli v posebno brigado Moris. Vse vrste živali, po katerih se glede na rodovnik, pretaka plemiška in aristokratska kri bodo prišle pod jurisdikcijo parlamentarnega živalskega vrta, ki bo imel svoje prostore v parku takoj za parlamentom, med grobnico herojev in Valvasorjevim spomenikom.

Trije modrijani so našli rešitev tudi za reveže, ki jih je (predvsem po njihovi krivdi) iz dneva v dan več. Tu je bila posebej zanimiva ocena J. J., ki je ugotavljal: "V zadnjih petih letih so se pri nas zaredili reveži. Iz dneva v dan jih je več. Pravi škodljivci za mlado državo so. Namesto da bi zapravljali denar ter spodbujali proizvodnjo in trgovino in storitvene dejavnosti, kupijo na dan komaj kakšen liter mleka in štruco kruha. Dušijo industrijo in sabotirajo kulturo, saj ne berejo knjig in ne hodijo v gledališče. Prezirajo turizem, saj jim ni mar ne za izlete ne za počitnice, celo v gostilne nočejo več zahajati. Pri slednjem se mi je prejšnji teden še posebej potožil in pritožil grof. Na koncu leta plačajo minimalno dohodnino in tako še drugič odžirajo mladi državi dohodek. Najbolj nesramni reveži, ki jih še posebej podpira ZLSD, pa celo zahtevajo, da jim mora država pomagati. Hočejo štipendije, bone za prehrano, pokojnine, razne socialne podpore in pomoči in tako spet skubijo že tako prenapet proračun."

In so sklenili: "Naša nova vlada se bo nemudoma znebila teh prisklednikov. Glede na to, da jih je že zelo veliko in je boj proti vsakemu posebej neučinkovit, bo najbolj gospodarna rešitev, da izvedemo deratizacijo revežev. To bomo storili v nekaj dneh, saj lahko uporabimo helikopterje, ki jih je nabavil J. Kacin. Paziti bo treba le na gozdove in travnike, ki še niso vrnjeni nekdanjim lastnikom po veljavnem denacionalizacijskem zakonu."

Še veliko dogovorov so sklenili, ki jasno napovedujejo pot v politični show business L. Peterleta, J. Podobnika in J. Janše. Teh nekaj njihovih zgodbic govori o ljubeznih in razmerjih vseh vrst, vseh intenzivnosti in dolžin. Čustva so včasih mogočna, včasih jih sploh ni. Čeprav so ti trije politični ljubimci včasih surovi, včasih nežni, včasih se slišijo kriki in šepetanja, rjovenje in mili zvoki, naj vas to ne zavede. Glejte to trojico na TV Slovenija in si boste zagotovili svoj kotiček v raju!

Sultan

Franček Rudolf:

Praktični fundamentalizem

Minović in Milošević

V Tel Avivu je atentator ustrelil ministrskega predsednika Rabina.

V Beogradu so zaprli direktorja znamenitega časopisa "Politike" Minovića. Baje zaradi finančnih malverzacij.

Klasično vprašanje: Ali res Žid strelja Žida? Ali res Srb zapira Srba?

Kako resno bi učinkovalo, če bi pred desetimi leti v pismih bralcev kdo povprašal: Je možno, da Jugoslovan strelja na Jugoslovana?

Rabin je pred tremi leti na volitvah premagal bojevitega konzervativca Šamirja, ker je obljubil mir med Izraelci in Palestinci. Zdaj, ko je ta mir dosežen, ga ustreli židovski skrajnež, Palestinci pa praznujejo.

Nihče ne strelja ne na Miloševića, ne na Tuđmana, ne na Izetbegovića, to pomeni, da ti trije niso sklenili nobenega miru in ga tudi ne nemaravajo.

Ameriški predsednik Clinton je skupna vez med Rabinom in Arafatom, pa tudi med Miloševićem, Tuđmanom in Izetbegovićem. Clinton se zavzema za mir na svetu. Clinton spodbuja pogajanja. Clinton zahteva odstranitev obeh voditeljev Bosanskih Srbov - Karadžića in Mladića. Tudi Nato zahteva odstranitev teh dveh. Trdijo, da sta osumljena vojnih zločinov. (Zakaj ravno onadva?)

Vendar Srbi ne odstavljajo Srbov in Srbi ne streljajo Srbov. Tu pa se nenadoma znajdamo pred uganko: kaj pa je z Minovićem? Srbija je desetletje dolgo država enega časopisa, ene televizije in en zmagovite politične usmeritve. Časopis se ves čas imenuje "Politika" in je prepričal Srbe, da jih ogrožajo Albanci, Hrvati, Slovenci, predvsem pa muslimani. Tisti iz Bosne.

Mirno lahko rečemo, brez "Politike" in Minovića se ne bi zgodilo ničesar: Slovencem in Hrvatom ne bi prekipelo. Srbom ne bi uspelo zavzeti Kosova in Vojvodine. Slovenci in Hrvati se ne bi osamosvojili in tudi vojne v Bosni ne bi bilo. Kar je seveda poglavitno: brez genialnega Minovićevega urejanja časopisa bi na katerihkoli volitvah v Srbiji lahko zmagal kdo drug, ne pa ravno obvezno Milošević.

Časopisi pripravljajo vojne. Ljudje se morajo počutiti ogrožene, drugače se ne začnejo braniti. O ogroženosti pa ni dovolj slišati ustne informacije. Ogroženost mora biti prikazana in utemeljena črno na belem. V časopisu. Minoviću je desetletja dolgo uspelo. (In danes ga ne obtožijo ničesar drugega kot finančnih malverzacij. Prekrasno.)

Narode in države je mogoče razcepljati, vendar ne brez časopisov. Zakaj se večina držav na planetu lahko zadovolji s časopisi in morda še televizijo? In zakaj pa nekateri narodi (in države) potrebujejo pravo pravcato vojno s poboji, obleganji, pogajanji in posredovanji?

Včasih so trdili, da je vojna samo podaljšek politike. Ker so danes podaljšek politike časopisi, vse kaže, da so vojne podaljšek časopisov. Ne jamčim, da podaljšek prav vseh časopisov: ampak v primeru Minovićevega (in Miloševićevega) časopisa "Politika" to vsekakor drži.

Zato me je zaskrbelo: če so v Beogradu zaprli Minovića, ja potem nekdo tam ni zadovoljen s tem, kaj Srbi mislijo sami o sebi in o svojih sovražnikih (t. j. vsem ostalem svetu razen Rusov). In ker je pač tisti, ki ima v Beogradu nekako največ vpliva, ravno Slobodan Milošević, se upravičeno vprašamo: se je mogoče Slobodan Milošević zares odločil, da se bo potrudil za mir? (Do zdaj sicer že leta dolgo neprestano izjavlja, da si prizadeva za mir, ampak samo kakšen norec iz Evropske unije mu je to morebiti verjel.) Preprosto strah me je: če se bo izkazalo, da se Slobodan Milošević zares zavzema za mir, se mu bo neizogibno zgodilo tisto, kar se je izraelskemu ministrskemu predsedniku Rabinu.

Mogoče tudi Rabinu skrajneži dolgo niso verjeli, da se trudi za mir. Pa je Rabin začel vračati neka ozemlja. Umikati neke vojake. Tudi Milošević je vrnil neka ozemlja. Umaknil neke vojake. Vendar Tuđman mu je pomagal, da se je zdelo, kot da to ni prostovoljno. Kot da je to pod pritiskom.

Na koncu bomo ugotovili, da sta Milošević in Tuđman spretnejša kot Rabin in Arafat: Kadar eden osvaja, drugi doživlja poraze, kadar drugi osvobaja izgubljena ozemlja, pač drugi doživlja poraze in se umika. Ker so vojne, kot smo prej ugotovili, podaljšek časopisov in politike, je seveda jasno, da tisti, ki bodisi zmaguje bodisi izgublja, vedno zmaga na volitvah. (Tudi Tuđman je vseeno, naj se opozicija tolaži, kakor se ve in zna, - prepričljivo zmagal.)

Samo tiste, ki so za mir, tiste pa ustrelijo.

(Rabin ni bil prvi in ne edini.)

Na dan prihaja, kako dolgo so že skrajneži v Izraelu protestirali proti Rabinu in kako je jasno, da so ga ogrožali. Tudi proti Arafatu rovarijo skrajneži in tudi Arafata ogrožajo. Vendar Arafat se lahko še naprej nemoteno (tako kot Milošević) zavzema za mir.

Kakšna praktična filozofija vodi Clintona pri dobrodelnem reševanju sveta? Če si Američan, se res lahko pogajaš. (Če si Slovenec, se pa seveda ne moreš, pa četudi imaš na nasprotni strani samo Italijane.) Ugled Amerike je bil velik, ko je zmagovala v vojnah. Zdaj, ko sklepa mir med sprtimi stranmi v Bosni (ali tistimi na Bližnjem vzhodu), se človek samo vpraša, kdo na tem planetu bo na koncu lahko vzornik prebujajočim se narodom. In mladim generacijam?

In s kakšno filozofijo ali religijo ali preprosto kulturo bo potrebno nastopiti, da bodo časopisi lahko služili demokraciji, ne pa vojni.

Bosanski predsednik vlade Haris Silajdžić je po prihodu v Ameriko na pogajanja (sprtih strani iz Bosne) izjavil nekako takole: Amerika je država demokracije in se zavzema za pravične meje (celovito Bosno) in mir. To je zelo podobno, kot da bi citiral koran: "Bog je pravičen in usmiljen."

Če bi bil kakršen koli državnik tak, bi ga verjetno hitro ustrelili. Treba je pač verjeti, da bog ni državnik. Ali pa da ima srečo, ker bolj malo nastopa v javnosti.

ste za

- *zmanjševanje pravic delavcem?*
- *večjo brezposelnost?*
- *daljši delavnik?*
- *krajši dopust?*
- *nižje plače?*

če niste POTEM PRIDITE NA PROTESTNI SHOD

skei v Trbovlje

16. 11. 1995 ob 11.^{00} uri

pred Delavski dom

zborovali bomo

ZA:
- *podpis panožne kolektivne pogodbe*
- *plače delavcem, regres za letni dopust*
- *pravno varnost*
- *vrnitev objektov družbenega standarda delavcem in sindikatom*
- *ohranitev delovnih mest*

PROTI:
- *dogovoru o politiki plač za leto 1996*
- *zmanjševanju pravic delavcem*

GORENJE: VLADA NAS VODI V IZGUBO

Edini preostali slovenski industrijski velikan Gorenje je v samostojni državi med najbolj kritičnimi komentatorji vladine gospodarske politike, zlasti tistega dela, ki se tiče izvoza: se pravi tečajne politike, politike obrestnih mer, podpore izvoznikom, ustreznejše davčne politike. Ko so veliki slovenski izvozniki pred približno dvema letoma začeli biti plat zvona zaradi poslabšanih tržnih razmer v izvozu in izsilili prvi sestanek z gospodarskim delom vlade, je bilo Gorenje med najbolj aktivnimi kritiki vladine gospodarske politike. Generalni direktor Gorenja Jože Stanič je takrat predsedniku vlade dr. Janezu Drnovšku v brk povedal, da je vladina politika do izvoznikov neprijazna. Zdaj, po dveh letih, pa so toni bistveno zaostreni. Na letošnjem sestanku spomladi je Stanič dejal, da je politika vlade za izvoznike uničujoča. Nedavno tega pa je Gorenje očitalo vladi, da ga bo letos s svojo gospodarsko politiko spravilo v izgubo. Veliki izvozniki pa so pred kratkim ustanovili svoje interesno združenje, ki naj bi lobiralo v korist podjetjem, ki večino dohodka ustvarijo na svetovnem trgu.

Vse to se dogaja potem, ko je vlada letos poleti sprejela nekaj ukrepov, ki naj bi pomagali neto izvoznikom olajšati njihov finančni položaj. Toda ukrepi za neposredno pomoč so bili zelo selektivni in je pogoje izpolnjeval le del izvoznikov, poleg tega pa je vlada imela na voljo komaj polovico obljubljenih sredstev, to pa je komaj tretjina potebnih sredstev. To izvoznikov kajpak ni zadovoljilo, prav tako kot jih niso obljube, da bo v prihodnjem letu sredstev za subvencije dvakrat več. Velikega navdušenja ni sprožila niti novica, da bo vlada z delom denarja od kupnin okrepila finančno moč izvozne družbe. Izvozniki terjajo poleg subvencij še realnejši tečaj tolarja, večje izvozne spodbude in zlasti cenejša posojila.

Jože Stanič je na spomladanskem srečanju izvoznikov in vlade, bilo je po naši evidenci že tretje srečanje v zadnjih dveh letih, dejal, da bi bil zadovoljen s tečajem okoli 86 tolarjev za marko in obrestno mero med 6 in 8 odstotki. Medtem ko se je tečaj skorajda povsem približal zaželjenemu razmerju (zdaj sicer kaže, da se bo spet umiril ali celo nazadoval), pa obrestna mera še zdaleč ni tako padla. Posojila domačih bank so za mnoga podjetja še vedno predraga, iz lastnih dohodkov pa zaradi neugodnega razmerja med tolarjem in tujimi valutami naložb v posodobitev proizvodnje ali osvajanje novih izdelkov ne zmorejo.

Jože Stanič je rast tečaja na nedavnem letnem srečanju Gorenjevih zunanjetrgovinskih delavcev ocenil ugodno. Vendar je dodal, da je bilo Gorenje dve leti pod hudim pritiskom gospodarske politike in da izgube ne bo mogoče kar tako nadomestiti. Gorenje je v minulih dveh letih izgubilo 25 milijonov mark, in kot kaže zdaj, bo letošnje leto zaključilo z bistveno slabšim poslovnih rezultatom, kakor je lansko, ko je še poslovalo pozitivno. O izpadu dohodka zaradi nesorazmerja med rastjo domačih cen in tečaja tolarja tožijo tudi druga podjetja, ki več izvažajo, kakor uvažajo. V celoti naj bi slovenska podjetja pri izvozu v lanskem letu izgubila preko 650 milijonov dolarjev, toda zaradi relativno cenenega uvoza so zaslužila več od vsote, ki so jo izgubila pri uvozu. Taka računica pa se pri podjetjih, ki so tako rekoč vse izdelke izvažala (kot Gorenje na primer, ki izvozi okoli 95 odstotkov vseh izdelkov), kajpak ni izšla, saj so uvažala bistveno manj, kot izvažala. Zaradi tega so slovenski neto izvozniki tako nezadovoljni z vladno gospodarsko politiko in zato v Gorenju pravijo, da zaradi takšne gospodarske politike izgubljajo korak s konkurenco. Podjetje se sicer trudi manjšo konkurenčnost svojih izdelkov zaradi visokih proizvodnih stroškov (kjer je največji problem predraga delovna sila) nadomeščati z večjo kakovostjo svojih izdelkov. Vendar so »škarje« med stroški in zaslužkom vse bolj razprte, kot smo lahko razbrali iz podatkov o letošnjem predvidenem poslovnem rezultatu. Gorenje skrbi nizka donosnost prodaje na tujih trgih ne le zaradi dobička, ampak tudi finančne moči podjetja, ki pa kajpak izvira iz velikosti dobička. Če ne bo finančno dovolj močno, da bo vzdržalo vse potrebne naložbe v posodobitev proizvodne tehnologije in v posodabljanje izdelkov ter v agresivno trženje, bo Gorenje prej ali slej moralo za svojo strateško poslovno usmeritev predvideti združitev s katerim od najmočnejših svetovnih proizvajalcev bele tehnike. To se v Evropi intenzivno dogaja, vendar je Gorenje, po velikosti osmi proizvajalec bele tehnike na starem kontinentu, za zdaj še dovolj močan, da se »igra neuvrščenost«. Vendar se v podjetju najbrže sprašujejo, kako dolgo bodo to zmogli, če bo dosedanja vladina podpora izvoznikom tako majhna. Skratka, tako o združenju izvoznikov kot o vlogi Gorenja v njem bomo v prihodnje po vsej verjetnosti še veliko slišali.

B. R.

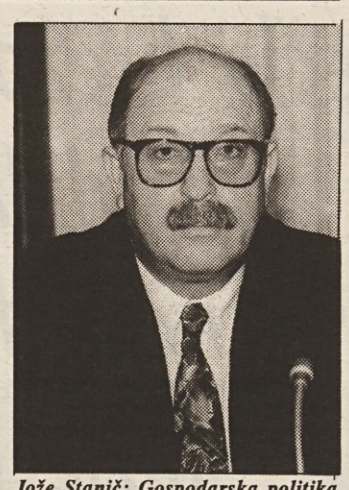

Jože Stanič: Gospodarska politika vlade je za izvoznike uničujoča.

PLANIKA: REŠEVANJE V OKVIRU PANOGE

O položaju delavcev v kranjski Planiki potem ko ji je zahodnonemški partner Adidas odpovedal pogodbo za šivanje športnih copat, smo zelo veliko pisali. Sedaj ponovno odpriramo naše strani za probleme ljudi, ki so postali v tej tovarni odveč. In sicer za odgovor, ki sta ga minister za gospodarske dejavnosti Maks Tajnikar in sekretar v tem ministrstvu Vlado Dimovski poslala Sindikatu tekstilne in usnjarskopredelovalne industrije Slovenije. Sindikat tekstilcev in usnjarjev je namreč 9. oktobra ministrstvo opozoril, da se približuje 12. oktober, ko bodo potekle odločbe o začasnih presežkih v Planiki in se bo dokončno odločalo o usodi njenih 1060. Sindikat je ministra opozoril, da kljub obljubi še vedno ni sprejel na pogovor direktorja Planike, niti začel reševati problematike tega podjetja. Po tednu dni brez odgovora je sindikat urgiral še zadnjič (urgenc je bilo vmes kar nekaj) in napovedal, da bo uporabil druga sredstva sindikalnega boja, če ne bo dočakal takojšnjih in tudi dolgoročnih rešitev za sanacijo katastrofalnega materialnega in socialnega stanja v tekstilni in usnjarskopredelovalni industriji ter posebej še za Planiko. Tu moramo dodati, da je sindikat tekstilcev in usnjarjev konec septembra prosil ministra Tajnikarja, naj sprejme sindikalno delegacijo, da bi skupaj proučili položaj v teh dveh panogah in poiskali rešitve.

Potem je čez teden dni prišel odgovor ministra in njegovega sekretarja, zadolženega za industrijo. Ker je kratko, ga navajamo v celoti.

»V zvezi z vašim pismom, ki se nanaša na problematiko reševanja podjetja Planika,« pišeta minister in njegov sodelavec, »vam sporočamo, da je bilo na ministrstvu za gospodarske dejavnosti med tem časom organizirano nekaj sestankov z vodilnimi v Planiki. Na sestankih smo na podlagi sanacijskega programa, ki ga je predložila Planika popolnoma proučili položaj, v katerem se letos podjetje nahaja, vzroke za njihov položaj ter tudi nadaljnje ukrepe v zvezi s sanacijskim programom Planike.

Hkrati je bil z vodstvom Planike, predstavniki ministrstva za gosodarske dejavnosti in ministrstva za ekonomske odnose in razvoj skupni sestanek na Skladu Republike Slovenije za razvoj.

Kot je razvidno, ministrstvo za gospodarske dejavnosti intenzivno išče možne rešitve za sanacijo finančnega položaja v Planiki. Glede na omejenost in namembnost poračunskih sredstev ter glede na veljavno zakonodajo, ministrstvo za gospodarske dejavnosti konkretno ugotavlja, da ni pogojev za izdajo kakršne koli državne garancije za potrebna posojila, ki jih Planika potrebuje. Kljub temu je bilo v sodelovanju z vodilnimi Planike že dorečeno za nekaj kratkoročnih ukrepov, ki bi zagotovili likvidnost podjetja, predvsem za plače zaposlenih. Delno ti ukrepi izhajajo iz notranjih ukrepov, delno iz subvencij državnih organov. Za neporavnane obveznosti do bank so bili dogovorjeni tudi ustrezni scenariji in dogovori med bankami in državnimi organi.

V interesu tako ministrstva za gospodarske dejavnosti kot vlade SRS je, da se Planika v obsegu, ki bo zagotavljal ekonomično poslovanje ohrani, zato intenzivno išče rešitve v okviru pomoči, ki je je potrebna celotna proizvodnja preje, tkanin, končnih tekstilnih izdelkov ter usnjarsko predelovalne industrije.

V ta namen so na podlagi ocene stanja in razmer v navedenih panogah v okviru ministrstva za gospodarske dejavnosti pripravljeni kratkoročni oziroma dolgoročni ukrepi, ki bodo po proučitvi še z vaše strani poslani v proceduro vladi SRS.«

Tako ministrstvo za gospodarske dejavnosti. Kaj pa sindikat?

Branka Novak, sekretarka RO sindikata tekstilne in usnjarskopredelovalne industrije, nam je v zvezi s tem dejala, da so se predstavniki sindikata in ministrstva za gospodarse dejavnosti srečali pred koncem oktobra, k čemur je kajpak pripomogel tudi pogovor predsednika ZSSS Dušana Semoliča z ministrom Maksom Tajnikarjem. Dejala je tudi, da je ministrstvo sprejelo tako rekoč vse pobude sindikata za razreševanje krize tako v panogah kot v Planiki, da pa bo treba nekatere zakone v ta namen spremeniti. V naslednjih dnevih bodo predstavniki ministrstva sindikatu tekstilne in usnjarsko predelovalne industrije predstavili dokončno verzijo možnih ukrepov za sanacijo v Planiki in obeh panogah. Sindikat pa se bo potem odločil za nadaljnje poteze da bi se obljubljeno in zapisano tudi uresničilo.

B. R.

Proizvodnja v Planiki: za koliko delavcev bo dela v bodoče?

TELEFONSKI APARATI: POGREB ALI NOV ZAGON

Ne vemo, koliko bi Iskri Terminalom iz Kranja pomagalo, če bi se uresničila želja predsednika uprave Iskre holdinga Dušana Šešoka, ki veje iz večkrat izrečene pripombe, češ da državna uprava ne podpira slovenske proizvodnje, saj kupuje tuje telefonske aparate. Prepričani pa smo, da bi se holdingu kar močno zataknila v grlu kost, ki mu jo vanj s predlogom sodišču za stečaj te kranjske firme poriva kranjsko velepodjetje Merkur. Če bi do stečaja prišlo, bi morala Iskra holding kot lastnik poplačati upnikom Terminalov za približno 13 milijonov mark dolgov.

V holdingu sicer pravijo, da bodo storili vse, da do stečaja ne bi prišlo. Dušan Šešok nam je v zvezi s tem dejal, da še zdaleč ne razmišljajo, da dolgov Terminalov, ki jih je po njegovi izjavi za okoli 13 milijonov mark, po drugih virih pa le za 600 milijonov tolarjev ali skoraj pol manj (po trenutnem tečaju), ne bi poravnali. Pred dvema mesecema so ustanovili novo podjetje STI, ki je prevzelo proizvodnjo telefonov, Terminalom pa so praktično ostali samo dolgovi in sedem zaposlenih (Dušan Šešok natanko ne ve tega števila, v Terminalih pa nismo našli nikogar, ki bi podatek potrdil ali ovrgel).

»Zatrjujem vam, da nam stečaj nikakor ne bi bil pogodu,« nam je dejal Sušan Šešok. »Vsekakor se bomo potrudili, da bi prišlo do prisilne poravnave. Naš namen pa je, da bi nova firma STI prevzela dolgove Terminalov, ko bo polno zaživela. Kajpak ni mogoče pričakovati, a bi to kako podjetje zmoglo že po dveh mesecih obstoja. Počakati bo treba vsaj do konca poslovnega leta, ko bomo potegnili črto pod obračuni in videli kako in kaj.«

Iskra holding je Terminale prevzela v začetku tega leta. Letos je holding prevzel nekaj podjetij iz vrste tistih, ki so se osamosvojila po razpadu nekdanjega sozda Iskra, tudi takih, ki niso bila v dobrem gospodarskem položaju. Toda kot je dejal predsednik uprave Iskre holdinga na tiskovni konferenci ob sejmu elektronike v začetku oktobra, računajo na njihove zdrave programe. Enako so menili za Iskro Terminale, firmo, ki je zašla v težave po razpadu jugoslovanskega trga, zaradi predrage proizvodnje pa se ni uspela uveljaviti na svetovnem trgu. Pred kratkim so ustanovili novo firmo, STI, ki je prevzela tiste delavce Terminalov, ki so še ostali (okrog 180), in proizvodnjo. Namen: radi bi preizkusili, ali je proizvodnja telefonskih aparatov rentabilna, če podjetja ne bremenijo stari dolgovi. Šešok pravi, da kaže dobro, le počakati bo treba na popolni zagon novega podjetja.

Tačas pa so v kranjskem Merkurju v skladu s svojo poslovno politiko, da bodo za vse dolžnike, ki nikakor ne bodo mogli ali hoteli poravnati dolgov, predlagali stečaj, to storili tudi za Iskro Terminale, čeprav ti Merkurju dolgujejo piškavih šest milijonov tolarjev.

Jakob Piskernik, generalni direktor Merkurja in predsednik njegove uprave, nam je o tem dejal: »Z Iskro Terminali se že dve leti nategujemo za plačilo dolga. Ponudili smo jim, da lahko poplačajo dolg z izdelki, potem smo jim predlagali, naj dajo garancijo, ponudili smo daljši odplačilni rok. Pa nič. Tako smo se odločili in predlagali stečaj za to podjetje.«

V Iskri holdingu, ki je zdaj lastnik Terminalov, pa so se očitno odločili, da bo to podjetje upnike poplačalo šele, ko bo sposobno spet vračati dolgove preko novo ustanovljenega podjetja STI. O predlogih Merkurja je namreč Šešok menil, da niso realni, ker Terminali niso sposobni poplačati dolžnikov. Ne zdaj. Resnost njihovih namenov, da se ne bodo izognili poplačilu in da jim ni do stečaja kranjskega podjetja, naj bi dokazovalo tudi to, da nameravajo, potem ko bo STI sposoben prevzeti dolgove Terminalov, le-te vključiti v STI.

B. R.

Člani svetov delavcev in drugi delavski predstavniki! Sindikalni zaupniki! Kadrovski delavci in pravniki v podjetjih!

Končno bomo lahko ustregli vašim željam in zadostili vašim potrebam po praktično uporabni strokovni literaturi s področja uveljavljanja novega sistema sodelovanja delavcev pri upravljanju podjetij. V založbi ČZP Enotnost in Študijskega centra za industrijsko demokracijo »Studio participatis« je izšel

SPLOŠNI PRIROČNIK ZA DELAVSKO SOUPRAVLJANJE

Napisala sta ga **Mato Gostiša** in **Gregor Miklič**. Namenjen je ljudem iz prakse za prakso. Vsebuje preko 200 strani predpisov s celotnim besedilom zakona o sodelovanju delavcev pri upravljanju, navodil za vodenje volilnih in drugih postopkov, obrazcev, vzorcev splošnih aktov (poslovnik sveta delavcev, participacijski dogovor, statut, dogovor o oblikovanju sveta delavcev kapitalsko povezanih družb, dogovor o medsebojnih razmerjih med sindikatom in svetom delavcev), priporočil in odgovorov na najbolj pereča odprta vprašanja praktičnega uresničevanja zakona. Obsega 35 poglavij v 5 delih, ki nosijo naslov: 1. del - **Predstavitev sistema delavske participacije**, 2 del - **Kako aktivirati sistem delavske participacije v podjetjih**, 3. del - **Pristojnosti in način dela sveta delavcev**, 4. del - **Avtonomna pravna ureditev delavske participacije z vzorci splošnih aktov**, 5. del - **Aktualne dileme in vprašanja v zvezi z uresničevanjem zakona.**

Imeti bi ga moral prav vsak novoizvoljni član sveta delavcev, predstavnik delavcev v nadzornem svetu in delavski direktor, sindikalni zaupniki pa bodo brez njega težko unčinkovito izpeljali akcijo za izvolitev sveta delavcev in vzpostavitev drugih mehanizmov delavskega soupravljanja v svojem podjetju ter se kasneje tudi aktivno vključili v njegovo delovanje. Novosti je namreč preveč, prav v tako tudi odprtih vprašanj. **Zato bo priročnik lahko dobrodošel pripomoček tudi pravnikom in kadrovskim delavcem, ki se z uveljavljanjem zakonskega sistema delavske participacije ukvarjajo na strani delodajalcev (podjetij).**

Cena priročnika je 6.900 SIT, naročite pa ga lahko pri ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, Ljubljana.

Protestantski katekizem

Po več stoletjih ponovno PROTESTANTSKI KATEKIZEM na Slovenskem. Knjiga s 500 stranmi kot

– dialog med posameznikom in religijo,
– med teologijo in humanistično znanostjo in
– med cerkvijo in družbo.

Dodatek v Protestantskemu katekizmu prinaša:

– vse predgovore v delih slovenskih protestantskih v sodobnem slovenskem knjižnem jeziku (Trubar, Dalmatin in prekmurski protestantski esej),
– fotografije vseh slovenskih evangeličanskih cerkva s temeljnimi zgodovinopisnimi podatki.

Založnika sta ČZP Enotnost in Evangeličanska cerkev v Sloveniji. Maloprodajna cena je 10.000 SIT (+ 5% p. d.). Možnost plačila v dveh obrokih: prvi ob prevzemu knjige in drugi s položnico naslednji mesec.

Naročilo pošljite na naslov ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4. Knjigo lahko naročite lahko tudi po telefonu 061/321-255, 061/1310-033 in po faksu 311-956.

PLAČE PA ŠE VEDNO UHAJAJO Z VAJETI

Slovenski statistični urad je sporočil, da so se julija zaslužene in letos avgusta izplačane kosmate plače realno spet povečale. Zaposleni v podjetjih in drugih organizacijah so letos julija zaslužili (in avgusta prejeli) povprečno po 111.122 tolarjev kosmate plače. Ta plača je nominalno za pol odstotka višja od zaslužene junija letos ter za 19,1 odstotka večja od zaslužene julija lani. Od tega je je bilo v gospodarstvu za 103.690 tolarjev ali za 16,2 odstotka več kot julija lani, v negospodarstvu pa povprečno za 133.647 tolarjev oziroma za 25,8 odstotka več.

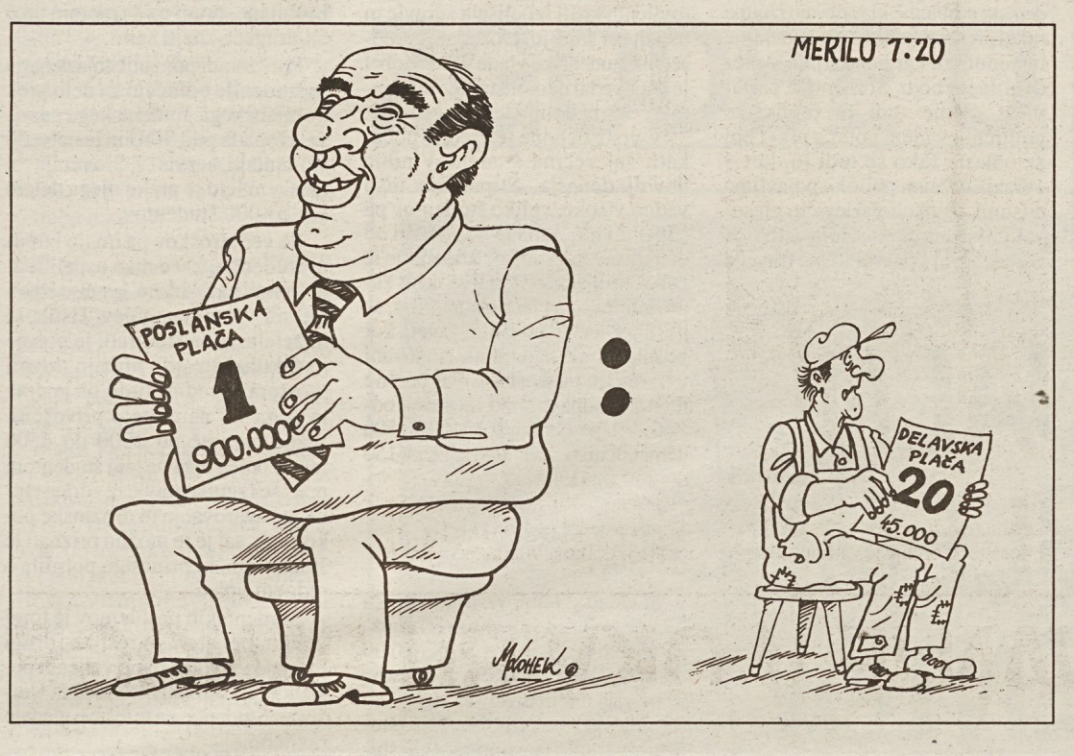

Seveda je omenjeni urad primerjal julijske zaslužke z dvigom cen življenjskih potrebščin od lanskega do letošnjega julija. Pri tem je ugotovil, da so bruto plače letos julija realno za 5,7 odstotka večje, od tega v gospodarstvu za 3,1 odstotka, v negospodarstvu pa za 11,6 odstotka.

V tem času so se kosmati zaslužki najbolj povečali v gozdarstvu, kjer so se realno povečali za 24,2 odstotka, v javni upravi, skladih, v združenjih in organizacijah, v vodnem gospodarstvu in v zdravstvu in socialnem varstvu. V gostinstvu in turizmu pa so bile plače realno manjše kar za 2,7 odstotka.

Pri letošnjih avgustovskih izplačilih so največje povprečje kosmate plače dosegli zaposleni v skladih, in sicer 287.996 tolarjev. Zaposleni v splošnih in posebnih poslovnih združenjih pa so prejeli povprečno po 192.561 tolarjev kosmate plače. Sledijo zaposleni v zavarovalnicah s 187.749 tolarji, v zračnem prometu (187.529), v političnih in interesnih skupnostih (169.693), v kmetijskih storitvah (169.415), turističnem posredovanju (164.640), znanstveno–raziskovalni dejavnosti (164.008) in zaposleni v bančništvu s 161.664 tolarji.

Na repu omenjene lestvice so delavci v obutveni industriji. Julija letos so zaslužili povprečno po 64.765 tolarjev, zaposleni v osebnih storitvah pa so imeli povprečne kosmate plače za 72.076 tolarjev.

Največje povprečne čiste osebne dohodke, zaslužene julija letos in izplačane v avgustu, so imeli zaposleni v občini Ljubljana Center, in sicer 90.793 tolarjev, najmanjše pa v stari občini Metlika – le 54.635 tolarjev.

A. U.

DEVETI POHOD PO LEVSTIKOVI POTI

Deveti množični pohod po Levstikovi poti od Litije do Čateža bo v soboto 11. novembra. Štart bo med šesto in deveto uro, to je za celo uro prej kot doslej. Proti Čatežu se bodo udeleženci pohoda podali z Valvazorjevega trga, cilj, ki bo na Veliki Loki ob železniški postaji, pa bo odprt do šestnajste ure. Pomembna informacija je tudi ta, da bo prireditev ob vsakem vremenu. Za prijavnino bo potrebno odriniti 300 tolarjev.

Kontrolne točke bodo v Litiji na startu, to je na Valvazorjevem trgu v starem mestnem jedru, druga bo na Libergi ob gasilskem domu, tretja v Moravčah ob Resnikovi kašči in zadnja na Čatežu.

Osrednja prireditev bo ob trinajsti uri na vaškem trgu na Čatežu. Udeležence bo pozdravil dr. Slavko Gaber, minister za šolstvo in šport, ob štirinajsti uri pa bodo odprli dom Centra šolskih in obšolskih dejavnosti Čebelica. Ob tej priložnosti bo spregovoril tudi predsednik Milan Kučan. Za osrednjo prireditev bo poskrbelo Turistično društvo Čatež.

Poleg rednih vlakov bo ta dan pripeljal v Litijo še poseben vlak. Iz Ljubljane bo popeljal udeležence pohoda ob šesti uri in dvajset minut, v Litiji pa bo nekaj minut pred sedmo uro. Na posebnem vlaku bo prostora za približno 400 udeležencev.

Poskrbljeno bo tudi za prevoze domov oziroma s cilja. Iz Velike Loke bodo pohodnike odpeljali posebni vlaki proti Ljubljani po petnajsti uri, najbolj utrujene pohodnike pa bodo s Čateža prepeljali nazaj v Litijo ali naprej v Veliko Loko s posebnimi avtobusi in v organizaciji Turističnega društva Čatež. Še to: povratne vozovnice za vlak do Litije veljajo tudi za povratek iz Velike Loke do Ljubljane. Iz Velike Loke bo vlak potegnil proti Ljubljani ob šestnajsti uri, do Ljubljane pa bo vozil debelo uro.

Vsi udeleženci pohoda po Levstikovi poti od Litije do Čateža bodo dobili spominsko priponko, spominsko razglednico in dnevnik. Kajpak organizator ne bo pozabili tudi na čaj.

A. U.

V Krki skrbijo za kakovostno preživljanje prostega časa

NISO RAZPRODALI SVOJIH POČITNIŠKIH ZMOGLJIVOSTI

Novomeška Krka slovi med drugim tudi po tem, da skrbi za kakovostno preživljanje prostega časa svojih delavcev in njihovih svojcev. Ne le v poletnih mesecih, temveč vse leto imajo zaposleni na voljo vrsto programov za dopustovanje. V službi za družbeni standard so v oddelku za oddih in rekreacijo zabeležili, da je samo v letošnji poletni sezoni letovalo skoraj 4.000 Krkinih delavcev in njihovih družinskih članov. V omenjenem številu pa niso vključeni vsi tisti, ki so se odločili za dopustovanje v enem izmed zdravilišč.

Ob analizi letošnje poletne sezone in povpraševanja po letovanju v Krki ugotavljajo, da se je okus delavcev precej spremenil. Pričakujejo več kot pred leti. Imeti hočejo kakovosten dopust v urejenih počitniških domovih oziroma apartmajih. Improvizacija jim več ne ustreza.

Ker je podjetje v preteklih desetletjih kupilo in zgradilo veliko objektov za oddih in rekreacijo, imajo delavci precej možnosti za letovanje. Dopustujejo lahko v Bohinjski Bistrici, v Nerezinah na Lošinju, Maredi pri Novigradu in Gajcu na Pagu. Krka premore več kot 300 ležišč in vse svoje zmogljivosti sproti obnavlja.

Oddelek za oddih in rekreacijo med drugim ugotavlja, da se vse več delavcev odloča za aktivne počitnice. Tako se je letos odločilo za dopust v gorah ali na turistični kmetiji kar 450 krkašev. Razmeroma precej zaposlenih pa si je letos privoščilo oddih v tujini in na tem ali onem križarjenju.

V organizaciji podjetja je letos popotovalo 300 krkašev. Nekateri so bili na tujem le po nekaj dni, drugi pa teden ali dva. Mnogi so si ogledali dežele, kjer ima Krka svoje dolgoletne poslovne parnterje in prijatelje.

Podjetje nudi svojim zaposlenim in njihovim družinskim članom ugodno počitnikovanje tudi v svojih zdraviliščih, to je v Šmarjeških in Dolenjskih toplicah ter v Strunjanu. Kajpak služba za družbeni standard organizira dopustovanje v vseh slovenskih naravnih zdraviliščih, saj se vse več delavcev odloča za tovrstni dopust. Letos je bilo v organizaciji Krke v zdraviliščih 1.200 ljudi. Seveda služba za družbeni standard poskrbi tudi za zdravljenje v zdraviliščih, kandidati pa morajo imeti napotnico zdravnika. Takih primerov zdravljenja je bilo doslej 40, preventivne zdravstvene rekreacije pa se je udeležilo že 71 delavcev.

V podjetju pa ne mislijo le na svoje zaposlene in upokojence, temveč tudi na svoje najmlajše, saj so prav otroci nemalokrat vez med zaposlenimi iz različnih delovnih okolij. Tako se je letos na Debelem Rtiču sončilo in kopalo 70 otrok. Najmlajšim je bilo pet let, najstarejšim štirinajst. Znanje tujih jezikov pa je med počitnicami izpopolnjevalo v Sloveniji 14 otrok, v tujini pa 21.

Služba za družbeni standard se pri organizaciji kakovostnega preživljanja prostega časa osredotoča predvsem na dve stvari: na kulturno in na športno–rekreativno dejavnost. Na jesen in pozimi skrbi za oglede kulturnih prireditev v Novem mestu, Ljubljani, na Dunaju..., v poletnih mesecih pa vozi svoje delavce na operne predstave v Verono in tudi na druge prireditve doma in v tujini. Športnikom pa je na voljo še pestrejši program. Lahko izbirajo med izleti in najrazličnejšo rekreacijo na prostem ali v telovadnici. Tedensko se organizirane športne rekreacije udeležuje kar 5oo delavcev.

Povzel: A. U.

ATRIS d.o.o.

Borza sindikalnega turizma

BORZNO SPOROČILO ŠTEVILKA 43

ATRIS – BORZA SINDIKALNEGA TURIZMA, Ljubljana, Dalmatinova 4, sprejema ponudbe prostih počitniških možnosti, posreduje proste zmogljivosti, organizira zamenjavo, nakup ali prodajo počitniških objektov, stanovanj, bungalovov, prikolic in drugih možnosti.

Pišite nam ali telefonirajte na 061/131 00 33, int. 384, 385, 061/326–982 ali 322–975; naš telefaks je 061/326–982 ali 317–298, žiro račun 50101–601–92077 – Atris. Poslovni čas za stranke vsak delovnik od 9. do 15.30 ure.

A. POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI VAM JIH NUDIMO

1. **ROGAŠKA SLATINA** – privatna hiša, kuhinja, tri dvoposteljne sobe, TWC. Cena za 4 osebe 50 DEM, za 6 oseb 80 DEM, turistična taksa ni vključena.
2. **VRSNO**, gostišče GREGORČIČ – dvoposteljne sobe, sedemdnevni paketi ali vikend program, cena polpenziona 3.300 tolarjev, polnega pa 3.600 tolarjev.
3. **VELIKE BLOKE** – počitniški dom s 105 ležišči, štiriposteljne sobe. Cena polnega penziona je 25 DEM. Popusti za skupine – primerno za zimsko šolo v naravi.
4. **NOVIGRAD** – trisobno stanovanje, možnost bivanja za 5 oseb. Termini po 20. 11, cena 45 DEM.
5. **BLED – HOTEL JELOVICA** – dvo– in triposteljne sobe, polpenzion 44 DEM, doplačilo za polni penzion 12 DEM. Popusti: otroci do 2 let gratis, od 2 do 12 let 30% popusta.
6. **ROGLA** – garsonjera oz. dvosobno stanovanje, 55 oz. 65 DEM dnevno.
7. **KOPE** – garsonjera za 4 osebe, cena 52 DEM dnevno.
8. **KRANJSKA GORA** – garsonjere za 4 osebe, cena dnevnega najema 65 DEM. Stanovanje za 6 oseb 72 DEM.
9. **KRANJSKA GORA** – PENZION SATURN – nad jezerom Jasna, dvo-, tri- ali štiriposteljne sobe, TWC, polpenzion 39 DEM.
10. **MORAVSKE TOPLICE** – bungalov za 4 osebe, v času od 1. oktobra do 20. decembra, enotedenski paketi – cena 54 DEM na dan; prosti termini za čas novoletnih počitnic.
11. **POKLJUKA** – DVO ALI ŠTIRIPOSTELJNI APARTMAJI – dnevna soba, spalnica, kuhinja, kopalnica. Cena dnevnega najema 55 oz. 72 DEM. Počitniška hiša za 6 oseb – najem 100 DEM na dan.
12. **BOVEC** – Kaninska vas – garsonjere oz. enosobna stanovanja, cena 55 oz. 72 DEM. Tedenski termini do 20. decembra po dogovoru.
13. **MOST NA SOČI** – APARTMAJI – za 4, 6 ali 9 oseb. Cena 70, 85 oz. 110 DEM.
14. **VELIKA PLANINA** – planinske koče za 4 ali 8 oseb, cena od 50 do 85 DEM.
15. **RATEČE – PLANICA** – počitniški dom s 23 ležišči, cena polpenziona 35 DEM, polnega penziona pa 41 DEM.
16. **KRVAVEC** – garsonjere za 2 osebi, dnevni najem 45 DEM in apartmji za 4 osebe, najem 65 DEM na dan. Cene veljajo do 22. 12.

POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI JIH POTREBUJEMO

1. **Počitniške hišice** v Čatežu, Atomskih toplicah ali Moravskih toplicah, Banovcih, Ptujskih toplicah, Rogli, Krvavcu, Kaninu, Bohinju ali Kranjski Gori za vsa obdobja.
2. **Lastnike počitniških domov v slovenskem Primorju ali v hrvaški Istri**, ki bi dali objekte v najem, vabimo, naj nam posredujejo ponudbe tudi že za leto 1996.

B. SINDIKALNI IZLETI

Sindikalne organizacije ali kar tako oblikovane skupine vabimo, naj nam posredujejo svoje želje za družabni ali strokovni izlet ali potovanje doma ali v tujino. Možnost plačila v 2 obrokih.

1. **BUDIMPEŠTA** – tridnevni izlet za vikend ali pa kar tako za skupine 40 do 50 oseb. Avtobusni izlet v Budimpešto, ogled znamenitosti madžarske prestolnice, poldnevni obisk tipične kmetije v madžarski stepi z družabnim delom izleta, tretji dan na povratku v Ljubljano ali v kraj, od koder je skupina, kosilo v čardi. Cena 245 DEM, plačljivo v dveh obrokih.
2. **ENODNEVNI IZLET PO BELI KRAJINI** preko Muljave in Žužemberka, obisk metliške kleti, naselja Adlešiči, kosilo na poznani kmetiji pri ŠKALOVIH v Cerovcu. Idealno za 45 oseb.
3. **OTOČEC** – posebni programi oddiha in rekreacije. Teniška igrišča, jahanje, čolnarjenje, gorska kolesa, ribolov, rafting, plavanje, plesne zabave in igralnica.
4. **VIPAVA** – ogled Vipavskega križa, Biljanskih vinogradov, grobnice Burbonov in doživeti gostoljubnost domačinov in njihovih bogato založenih kašč in kleti. Po večerji odhod proti domu. Cena 2.500 tolarjev na osebo brez prevoza.
5. **ISTAMBUL – BURSA** – Štiridnevni izlet, avionski prevoz, nočitve z zajtrkom. Cena 505 DEM na osebo.
6. **GOSTILNA PRITONETU** – Breg na Ptuju, možnost nočitve za 24 oseb, odlična gostinska ponudba tudi za večje skupine. Pokličite 062/772–376.
7. **MARTINOVANJE** – obisk Vipavske doline in Goriških Brd 11.11. Avtobusni prevoz, ogledi, kosilo, pokušnja vin. Cena 72 DEM na osebo.

– **enodnevni izlet na Ptuj in v Jeruzalem**. Odhod 11. 11. Avtobusni prevoz, obisk vinske kleti s pokušnjo, Martinovo kosilo. Cena 70 DEM na osebo.

– **gostišče Pirnat – Letuš – Šmartno ob Paki,** ugodni meniji za Martinovanje, tel. 063/885-143

C. ORGANIZACIJA SEMINARJEV

Posebna ponudba ATRISA in Hotela KOMPAS v Bohinju. Organiziramo eno– ali večdnevne seminarje za 15 do 70 udeležencev. Cena penziona 4.350 tolarjev. Tehnična oprema je zagotovljena.

D. SEJMI IN STROKOVNA POTOVANJA

1. **LASVEGAS** – največji računalniški sejem na svetu. Sedemdnevni program, nočitve, sejemski program. Odhod 12. 11., cena 1.485 USD.
2. **DÜSSELDORF** – MEDICA – svetovni medicinski forum, medicinski sejem in kongres v času od 22. do 25. novembra. Štiridnevna udeležba, avionski prevoz, cena 1.350 DEM.

E. NAJEM ALI NAKUP POČITNIŠKE ENOTE

1. Za več let najamemo počitniški dom v Slovenskem primorju, na Gorenjskem ali v hrvaški Istri.
2. Kupimo dvosobno počitniško stanovanje v Piranu, Simonovem zalivu ali Luciji pri Portorožu

F. REZERVACIJE AVIONSKIH ALI LADIJSKIH VOZOVNIC

G. VELIKA POTOVANJA

1. **ZAHODNI PACIFIK – LOS ANGELES, HAVAJI, NOVA ZELANDIJA, FIDŽI in TAHITI**. Potovanje traja 25 dni, odhod 27. decembra – cena na osebo 7500 DEM.
2. **JUŽNA AMERIKA – PERU, BOLIVIJA in BRAZILIJA.** Potovanje traja 16 dni. Odhod 20. decembra – cena 4300 DEM na osebo.
3. **KARIBI** – desetdnevno križarjenje: odhodi iz Trsta 3., 10. in 24. novembra. Cene od 2.550 do 3.200 DEM.

H. POSEBNA POSLOVNA POTOVANJA – organiziramo ob skupni pripravi osebnega programa.

I. SILVESTROVANJE – organiziramo silvestrovanje v Pragi, Budimpešti, New Yorku ali Parizu.

Informacija gostom Atrisa

PLAČILNI POGOJI: Ob potrditvi rezervacije zahtevamo plačilo 40% celotnega zneska. Pri odpovedi nad 20 dni pred odhodom za že rezerviran termin zaračunamo stroške poslovanja in druge stroške; najmanjši znesek stroškov odpovedi je 4.000 tolarjev, pri krajši odpovedi zaračunamo stroške in 30% celotnega zneska. Cene veljajo le zaže v celoti plačane aranžmaje, če se te ne spreminjajo za več kot 7%. Po plačilu gostje prejmejo našo napotnico. V primeru, da naše napotnice ne prejmete z dni pred odhodom, nas nujno pokličite.

Pri posebnih akcijah z znižano ceno aranžmajev je potrebno takojšnje 10% plačilo, ki se obravnava kot kavcija, ob odpovedi se znesek ne vrača.

Programe v tujini obravnavamo v skladu s splošnimi navodili potovalne agencije, ki je organizator potovanja, in jih gostje prejmejo ob prijavi. Prijava je sprejeta, ko je vplačanih 30% cene aranžmaja. Reklamacije v skladu s turističnimi uzancami rešujemo sporazumno.

ATRIS je povsod, kjerkoli ste.

Metod Zalar, direktor borze

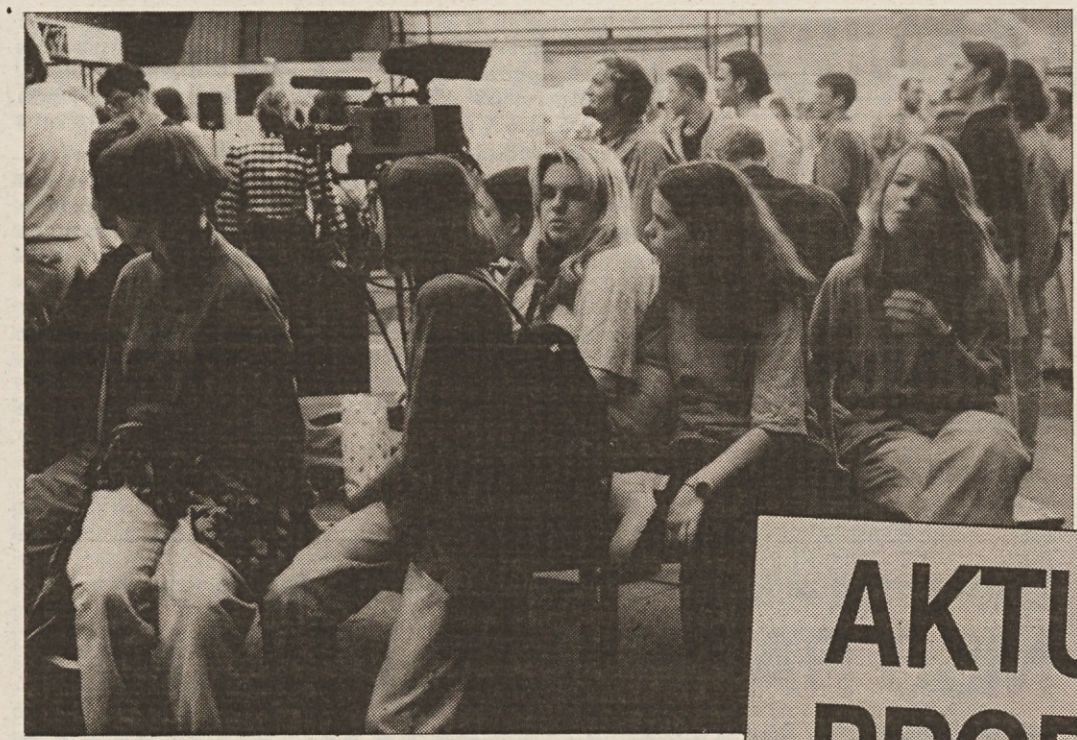

AKTUALNI PROBLEMI ŠTUDENTOV

Minuli mesec je bil za študente posebej pomemben, saj so potekale volitve v študentski parlament Študentske organizacije Univerze (ŠOU) v Ljubljani. Volitve so bile za nekatere študente velik dogodek, še posebej za tiste s političnimi ambicijami, ki so kandidirali, in tiste, ki so šli volit. Vsekakor pa demokratične volitve pomenijo možnost odločanja študentov o svojih predstavnikih. Za kandidaturo se lahko vsako leto odloči kateri koli redno vpisani študent, na vsaki fakulteti pa se glede na število vpisanih na njej izvoli različno število poslancev.

Volilne obljube kandidatov so bile spodbudne - skušali bodo izboriti več izpitnih rokov, se zavzemali za nižje kriterije pri ocenjevanju izpitov, več prehrambenih bonov, več študentskih zabav in podobno, s čimer so pritegnili pozornost volivcev in jih skušali prepričati, da bi jim dali svoj glas.

Sodeč po volilni udeležbi študentov, ki iz leta v leto pada, je njihova zainteresiranost za odločanje o svojih poslancih čedalje manjša. Vzrokov za njihovo pasivnost je lahko več. Bodisi so z delovanjem študentskega parlamenta in vlade premalo seznanjeni, bodisi se med sabo premalo poznajo in med kandidati ne morejo izbirati, morda nočejo sodelovati pri odločanju o predstavnikih svojih fakultet ali pa je vzrok kaj drugega.

Volitve študentskih poslancev

Sedanjim poslancem študentskega parlamenta se je torej iztekel enoletni mandat. V tem času so poskušali marsikaj, nekaj dosegli, mnoge obljube pa so ostale tudi neizpolnjene. Na začetku lanskega leta so si zadali več nalog. Cilj študentske vlade je bil med drugim postati čimbolj informativna, tako da bi redno in dobro seznanjala študente o svojem delu. Vendar le-ti njeno delo kljub temu premalo poznajo. Tako meni tudi Dominik S. Černjak, ki je bil predsednik študentskega parlamenta do maja letos. Namen ŠOU je po Černjakovem mnenju predvsem postati neke vrste sindikat, na katerega bi se študentje lahko obračali s svojimi problemi in jih skupno ter zato tudi uspešneje reševali. Zaenkrat ŠOU tega cilja ne dosega, pravi Černjak, čedalje bolj pa so vidni politični interesi študentov poslancev. V študentskem parlamentu so se izoblikovali desna - konzervativna struja, neodvisni in t.i. ŠKIS – študentski pokrajinski klubi, ki zastopajo tudi vsak svoje interese in skušajo dosegati svoje cilje, tako da se je ŠOU še posebej v zadnjem času oprijela politična etiketa.

Čedalje bolj je opaziti strankarsko prevlado desnih. Lani je bila na primer celotna študentska vlada sestavljena iz ministrov, ki so se opredeljevali desno. Letošnja vlada je bila sicer sestavljena iz ministrov, ki so pripadali različnim strankam ali so bili strankarsko neopredeljeni, ta mesec pa se bo spet oblikovala nova.

Pomembnejši politični, ne pa študentski interesi

Poslancem v študentskem parlamentu so postali pomembnejši politični interesi in ne samo občeštudentski problemi, ki zadevajo izpitne roke, prehrambene bone, štipendije in podobno, kar poudarjajo v predvolilnem boju. Študentski parlament deluje tudi in predvsem politično, v njem poteka pravi boj za oblast. Tako se tudi tu, kot v »pravi« državni politiki, pojavljajo odstopi »funkcionarjev« in glasovanja o zaupnici. Maja letos so predstavniki konzervativne frakcije vložili zahtevo za glasovanje o zaupnici dotedanjemu predsedniku študentskega parlamenta Dominiku S. Černjaku in podpredsedniku Kristjanu Verbiču. Parlament jima je izrekel nezaupnico, novi predsednik pa je postal Janez Povh, ki ga je prav tako predlagala konzervativna frakcija. Tik pred iztekom mandata je odstopil minister za finance Oton Lahajnar, pred tem pa je bilo že februarja slišati za manipulacijo z denarjem, namenjenim za študentsko prehrano, kjer so uvedli tudi preiskavo teh zapletov. V zadnjem mesecu je na površje priplavala tako imenovana afera turizem, kjer je spet šlo za spor v zvezi z denarjem. Nesporazumov politične narave je bilo še več. Po Černjakovem mnenju bi študentski parlament moral v ospredje postaviti interese študentov, ne pa delovati politično. Njegov namen je združevati predstavnike študentov fakultet, reševati probleme študentov, sodelovati pri reševanju ekonomskega in socialnega položaja študentov in prispevati k pestrejšemu življenju na športnih, kulturnih in drugih področjih, ki zadevajo študente.

Študentski parlament je imel veliko dela tudi s pripravljanjem temeljnega akta. Že v zakonu o združevanju študentov, ki je bil sprejet v državnem zboru junija 1994, je zapisano, da mora ŠOU sprejeti temeljni akt, s katerim naj bi uredil organiziranost študentskih predstavniških teles, način delovanja študentov na visokošolskih zavodih in v lokalnih skupnostih ter vire materialnih sredstev in nadzor nad razpolaganjem s sredstvi. Glede akta pa je še vedno veliko odprtih vprašanj. Pri njegovem sprejemu namreč sodelujeta ljubljanski in mariborski ŠOU, ki ne moreta doseči soglasja o njem, tako da ga še niso mogli sprejeti.

Kot je povedal Černjak, je bilo delo študentske vlade, ki je sestavljena iz predsednika in osmih študentskih ministrov, opazno predvsem na področjih športa, novega sektorja turizma, ki je uspel organizirati izlete s popusti, prav te dni pa potekajo tudi t.i. študentski kulturni dnevi, v okviru katerih je več cenejših prireditev, raziskav in raznih koncertov.

Kaj bo z boni za študentsko prehrano

Kljub zapletom z boni za prehrano na začetku leta je resor za socialo bone vendarle uspel izboriti, kar je verjetno pomembno za vsakega študenta. Če bi se napovedi o ukinitvi bonov uresničile, bi študentje finančno najbrž zelo težko shajali.

V predlogu proračuna za leto 1996 je za študentsko prehrano namenjenih le še 668 milijonov tolarjev, medtem ko so lani namenili 800 milijonov. Študentje so tokrat za subvencioniranje prehrane zahtevali milijardo 800 milijonov, njihova zahteva pa ni bila uresničena, zato so podpisovali peticijo, s katero so opozorili na svoje zahteve.

Z dvajsetimi boni za kosila, ki jih študentje lahko kupijo vsak mesec, je možno prihraniti mnogo denarja. Poleg tega je bilo ugotovljeno, da sta se študentom po zaslugi zagotovljenih kosil izboljšala zdravje in uspeh pri študiju. Dosedanji predsednik študentske vlade Valter Kobal je napovedal demonstracije študentov, če ne bi dobili denarja za bone.

V vrsti za bone je vredno počakati, saj večina študentov nima dovolj denarja. Štipendije niso vedno visoke, veliko študentov pa štipendij niti nima in so odvisni od denarja svojih staršev. Štipendije iz združenih sredstev največkrat zadostujejo le za plačilo stanarine, še posebej, če si prisiljen živeti kot podnajemnik, najemnine stanovanj v Ljubljani pa so drage. Povprečno morajo podnajemniki mesečno odšteti za najem stanovanja 400 do 500 nemških mark, za najem sobe pa 150 do 200 mark.

Vrste v študentskih domovih

Študentski domovi so cenejši. Za sobo je treba plačati okrog 50 mark, za apartmaje nekaj manj kot 100 mark. Vsakemu študentu pa domovi ne morejo nuditi bivališča, saj lahko sprejmejo samo približno 5900 študentov. Toliko je v ljubljanskih študentskih domovih ležišč, letos pa je na fakultete redno vpisanih okrog 25.000 študetnov. Prošnjo za sprejem v študentske domove je vložilo najmanj 6000 brucov, brez študentskega doma pa jih je ostalo vsaj 3000, saj so študentje vlagali tudi prošnje za podaljšanje bivanja v domovih. Nekaterim lahko pomagajo sorodniki, če živijo v okolici Ljubljane, drugi pa se morajo tako ali drugače znajti sami.

Prav zaradi pomanjkanja denarja se študentje odločajo za delo prek ljubljanskega študentskega servisa, ki spada pod ŠOU in je največji študentski servis v Sloveniji. V lanskem letu je preko njega delalo kar 23.000 študentov.

Še več stroškov pa imajo izredni študentje, ki se niso uspeli redno vpisati na fakultete, ker niso izpolnjevali vpisnih pogojev. Tistih, ki bi želeli redno študirati, je preveč in fakultete zanje nimajo dovolj prostora. Izredni študij pa je drag in si ga vsi ne morejo privoščiti. Stane namreč od 2000 do 4500 mark, poleg tega pa tem študentom preti še izguba pravic iz zdravstvenega zavarovanja in družinske pokojnine, saj je te možno priznati le študentom, ki prinesejo potrdila o rednem vpisu.

Študentskih problemov je torej veliko, nekateri so rešljivi, drugi ostajajo v rokah novoizvoljenih poslancev, predvsem pa vlade in Univerze. Študentje na te težave gledajo različno.

Petra Lesjak

Študentke o svojem položaju

Katja Uršič, 21, študentka razrednega pouka na Pedagoški fakulteti: *»Sem študentka tretjega letnika in stanujem v študentskem domu, vendar sem na sobo v njem morala čakati eno leto. V tistem času sva bili s sošolko podnajemnici, plačevati pa sva morali 150 mark, kar je bilo zame preveč, vendar druge izbire nisem imela. Štipendije nimam, starši pa mi ne morejo dati veliko denarja, tako da priložnostno delam preko študentskega servisa, da si prislužim nekaj denarja. Če bi ostali brez bonov za prehrano, ne vem, kako bi shajala, saj so boni poceni in študentom znatno znižujejo stroške. Sama ne vem, če bi zmogla. Na volitve sem šla vsako leto, vendar z delom študentskega parlamenta nisem zadovoljna. Na naši fakulteti z delom poslancev, ki so bili lani izvoljeni, nismo bili seznanjeni, tisto, kar so obljubljali, pa so pozabili. Mislim, da bi lahko ljubljanska in mariborska študentska organizacija bolj sodelovali, namesto da med sabo tekmujeta.«*

Nina Krivonog, 19, študentka na Pravni fakulteti: *»Letos pavziram, ker nisem uspela opraviti vseh izpitov, tako da sem izgubila štipendijo in si moram izpite posebej plačevati, kar veliko stane, starši pa mi ta denar s težavo dajo. Če ne bi imeli študentskih bonov, bi večina študentov morala ostati doma, ker je življenje v mestu predrago. Upam, da jih bomo uspeli obdržati. Na študentske volitve lani nisem šla, ker kandidatov nisem dovolj dobro poznala, da bi jih volila, o samem delu študentskega parlamenta pa premalo izvemo. Če bi imela status rednega študenta, tudi letos ne bi volila.«*

Maja Vačun, 18, študetnka predšolske pedagogike: *»Ker sem v prvem letniku, je zame vse novo in se zaenkrat še privajam. Stanujem v študentskem domu, štipendije pa nisem dobila, čeprav bi jo zares potrebovala, saj mi mama vsak teden ne more dajati denarja. Bone za prehrano sem si kupila, saj res niso dragi, bo pa težje, če nam jih ukinejo. Na študentske volitve nisem šla, ker ne poznam nikogar, da bi ga volila. Mogoče se bom za to odločila drugo leto.«*

IZREDNE RAZMERE V KLINIČNEM CENTRU

»Zaradi varčevalnih ukrepov, s katerimi naj bi omilili izgubo finančnega poslovanja, obratuje Klinični center v Ljubljani praktično v izrednih razmerah.« Tako ocenjuje sedanje stanje v tej osrednji medicinski ustanovi dr. Rasta Rakar iz sindikata Fides. »Po osmih mesecih poslovanja vsi oddelki znatno presegajo dejavnosti, ki jih plačuje zdravstvena zavarovalnica, tako da zdaj delamo praktično zastonj...«

Klinični center je v letošnjih šestih mesecih pridelal za 1,3 milijarde tolarjev izgub, dva meseca kasneje pa je razlika med prihodki in odhodki dosegla že 1,4 milijarde tolarjev. Izguba se je v zadnjih dveh mesecih povečala za 60 milijonov tolarjev. Od skupne razlike med odhodki in prihodki v prvem polletju letos je treba odšteti približno 400 milijonov tolarjev za poračun težjih delovnih pogojev za leto 1994.

Klinični center je zabredel v težave predvsem zaradi znatnega preseganja dogovorjenih programov, ki jih plačuje Zavod za zdravstveno varstvo Slovenije. Zaradi preseganja programov sprejemajo v bolnišnično zdravljenje samo nujne primere, ustavili so zaposlovanje vseh vrst delavcev, zaposlenim za določen čas delovnega razmerja ne podaljšujejo. Nadurnega dela ne izplačujejo. Za presežne ure nad polnim delovnim časom lahko zaposleni dobijo le proste dneve...

Tudi podatki iz drugih slovenskih bolnišnic niso ravno spodbudni. V rdečih številkah se koplje kar 14 od 24 slovenskih bolnišnic. Nepokrite izgube so že v prvem polletju presegle dve milijardi tolarjev. Če upoštevamo še nepokrite izgube iz prejšnjih let, doseže izguba že prek 5 milijard tolarjev.

Ti podatki že sami po sebi povedo, da v slovenskem zdravstvu hudo škriplje. Po eni strani prekoračeni programi, po drugi strani pa neznosne vrste čakajočih bolnikov pred vrati specialističnih ordinacij. Gre za rušenje starega sistema zdravstvenega varstva, s katerim smo se svojčas ponašali pred svetom, nov sistem pa še ni zaživel, oziroma smo ga preveč prepustili stihiji.

Sistem financiranja je zastarel, saj ga zavarovalnica plačuje po pavšalih dnevnih storitev. Plačevanje po opravljenih storitvah bi bilo zagotovo ustreznejše. V to bi moralo zagristi ministrstvo za zdravstvo, ne pa da pripravlja teren za zniževanje pravic iz obveznega zavarovanja, kar bi v končni fazi prizadelo revnejše sloje prebivalstva.

M. F.

Pri ČZP Enotnost je izšlo obsežno delo znanega pedagoškega in raziskovalnega delavca dr. Milana Divjaka z naslovom »Šola, morala, cerkev«.

Gre za del obširnega raziskovalnega projekta, ki obravnava razvoj laičnega, moralnega in družboslovnega pouka na Slovenskem od začetka do danes.

Knjigo lahko naročite po telefonu na 061/321-255 ali telefaksu 311-956

Minister Tajnikar v pismu predsedniku vlade spodbija obtožbe na račun Tamovega ruskega posla

GREŠNI KOZEL RUSKE ZGODBE O NEUSPEHU

Cilj sprejetega zakona o osmih milijardah tolarjev državnih poroštev je bila sanacija mariborskega Tama in njegovih soodvisnih družb na čelu z ljubljansko Avtomontažo. Minister Maks Tajnikar v pismu premieru argumentirano dokazuje, da je imel glede tega ves čas pred očmi prav ta poglavitni cilj. Temu primerno se je tudi vedel. Zato pač ni mogel prekiniti ruskega posla, saj bi s tem padel v vodo tudi zakonsko določeni cilj – sanacija Tama. Kaj bi to pomenilo za Maribor in za Slovenijo, ni treba nikomur posebej razlagati.

Če prav razumemo Tajnikarja, tudi njemu ni všeč ruski provizijski posel, vendar je nanj hočeš nočeš moral pristati, če je hotel nad vodo obdržati Tam. Dandanašnji se z Rusijo pač posluje tako in nič drugače. Želja vodstva Tama in ministra Tajnikarja, da bi z ruskimi kupci slovenski proizvajalec sodeloval neposredno, za zdaj ostaja le želja. Da bi bilo drugače, očitno ni dovolj moledovanje po diplomatski poti, ker so provizijski interesi Rusov v tem poslu premočni. Zarić ni vzrok za provizije, temveč zgolj posledica močnih ruskih apetitov po njih. Da bi se ti odpravili, je nek slovenski minister očitno premajhna znamka. Pri tem bi morala zavihati rokave slovenska vlada v celoti na čelu z njenim predsednikom dr. Janezom Drnovškom. Ampak kaj, ko obisk na najvišji ravni v Rusiji niti približno ne bi imel tako spektakularnih učinkov za domačo politično rabo kot tisti pri Clintonu. In prav za to gre. Slovensko politiko pri odmerjanju njenih mednarodnih poti očitno bolj vodijo njene zasebne prestižne politične ambicije in interesi kot hotenja države in njenega gospodarstva.

Na tem polju pa se srečata Janša in Drnovšek in še kdo, ki čaka na svojo priložnost v ozadju. In če torej te dni Drnovšek igra vlogo neobveščenega opazovalca, ki se ne ukvarja z »umazanimi« komercialnimi podrobnostmi, je to lahko prav tako destruktivno kot Janševo pravičniško mahanje z interpelacijskim mečem.

Janševa zahteva predsedniku vlade, naj sam odstavi ministra Tajnikarja, in grožnja, da je sicer na vrsti sam Drnovšek, je razumljiva samo v kontekstu, da je za razmere v Tamu odgovoren tudi slednji. Kalkulacije LDS o treh črnih možnostih za Tajnikarja (lasten odstop, odstavitev ali negotov izid interpelacije) pa zgovorno pričajo o iskanju grešnega kozla za lastne napake. Če bo namreč Drnovšek dopustil padec Tajnikarja, zaradi tega Zariću ne bo izplačana niti ena provizija manj, kar bi bilo za Tam in slovensko gospodarstvo brez vsakršnega praktičnega učinka. Destruktivne igrice, ki pa se jim Drnovšek ne postavi po robu tako, kot bi se za prvega moža vlade spodobilo, pa lahko povzročijo celo najhuje – potop Tama. Zadnji dogodki kažejo, kot da bi si to nekateri ključni možje v slovenski politiki celo potihem želeli. Janševo zaganjanje v Tajnikarja pa pri tem utegne komu celo koristiti za njegovo pilatovsko pranje rok. Prav zato smo se v uredništvu odločili, da v celoti objavimo prvo pismo ministra Tajnikarja predsedniku vlade.

Maks Tajnikar – minister, ki ima te dni dovolj razlogov za takšnole priredbo znanega ljudskega reka: »Boj se koalicijskih prijateljev, opozicijskih nasprotnikov se bom že sam ubranil!«

Spoštovani gospod predsednik, dr. Janez Drnovšek,

novo vodsto TAM-a, nov upravni odbor TAM-a pod predsedstvom g. Gerbca in jaz kot resorni minister, odgovoren za izvedbo zakona o sanaciji podjetij TAM Maribor in AM-BUS Ljubljana, smo povezani le z enim poslom podjetij TAM in AB-BUS, ki je bil izvajan s posredovanjem g. V Zarića oziroma njegovim podjetjem Tammex. Gre za posel, ki ga je staro vodstvo TAM-a sklenilo leta 1993, in se je nanašal na prodajo 168 avtobusov, 20 vlačilcev - hladilnikov in rezervne dele ruskemu podjetju GAZKOMPLEKTIMEKS iz Moskve s posredovanjem podjetja TAMMEX. Posel je bil sklenjen in dopolnjevan s pravno veljavno pogodbo in večjim številom dodatkov v različnih oblikah vse, v času starega vodstva v TAM-u. Zaradi zamud pri izvedbi posla s strani TAM-a so bile pogodbi dodane z veljavnim aneksom tudi obresti na avanse, ki jih je končni kupec plačal TAM-u. Hkrati pa so pogodbeno veljali penali za zamude pri izvedbi posla. Ker TAM ni dokončal posla pravočasno, je še pred sprejemom sanacijskega programa posrednik, tj. podjetja TAMMEX, glede na veljavno posredniško pogodbo zahteval plačilo obresti na avanse, posredniške provizije in penale v višini 7 mio USD. To je bil pogoj za nadaljevanje tega posla. Ta znesek naj ne bi obsegal le obveznosti iz tega posla, pač pa tudi iz prejšnjih poslov, s katerimi pa nova uprava ni bila povezana.

Ta posel je bil ključni in je še vedno edini ključni avtobusni posel, od njega pa je bila od avgusta leta 1995 v celoti odvisna usoda zlasti AM-BUS-a in delno tudi avtobusne proizvodnje v TAM-u (gre za posel, ki zahteva proizvodnjo nadgradenj, za katere je usposobljen AM-BUS). Nedorečeni odnosi s kupcem, nezmožnost obeh podjetij, da bi nadaljevali proizvodnjo za to naročilo, in dejstvo, da sanacijski zakon še ni omogočal zadovoljivega financiranja zagona proizvodnje v podjetjih, so razlogi, zakaj je bil ta posel odločilen, da obe podjetji nista doživeli stečaja. Spada pa med tiste posle, za katere je v letih 1993 in 1994 TAM dobil avanse, jih porabil in hkrati ne izročil vsega naročila. Ob sprejemu sanacijskega programa v Državnem zboru je bila ocenjena vrednost takih avansov okoli 2.693 mio SIT. Izpolnitev naročil iz teh avansov je zahtevala nova obratna sredstva in stroške, ne da bi nastali ustrezni priliv, ter je posebej obremenjevala potrebe po obratnih sredstvih v na novo zagnani proizvodnji v TAM-u in AM-BUS-u. Na problematiko porabljenih avansov za nedokončane posle (in nekatere velike obveznosti do nebančnih upnikov ter dobaviteljev) sem opozoril tudi Državni zbor, o njej je bo priliki sprejemanja sanacijskega zakona tudi tekla razprav in prav zaradi nje smo v parlamentarni razpravi tudi povečali obseg sredstev za zagon proizvodnje obeh podjetjih na 8 milijard SIT. Poslanke in poslanci so se tedaj odločili kljub temu za sanacijski zakon, za sanacijo podjetjij in en za njun stečaj. Takšno je bilo tudi moje stališče.

Po številnih posvetih tudi z mano, na katerih so sodelovale zlasti v sanacijo vpletene banke, in na katerih smo izoblikovali tudi izhodišča za delo vladnih predstavnikov v novih UO v podjetjih, je nov UO TAM sklenil pri reševanju takih primerov zasledovati naslednja načela:

• na strateško pomembnih trgih je treba pogodbeno dogovorjene posle dokončati in jih po možnosti ohraniti, pogodbe »revitalizirati« (doseči boljše pogoje) in ne več sklepati poslov s posredniki, ki so povezani s spornimi posli iz preteklosti (zato kljub možnostim nismo več sklepali pogodb s posredovanjem g. Zarića);

• noben posel v nadaljevanju ne sme več prinašati izgube;

• spoštovati je potrebno vse pogodbe in dodatke, ki so pravno veljavni in ki jih lahko uporabimo kot legalno podlagi za knjiženje poslovnih dogodkov.

Glede na navedene izhodišča se je po sklepu UO TAM-a uprava začela pogajati z lastnikom posredniškega podjetja, ki ni hotel priti v Republiko Slovenijo. Temeljni razlog za pogajanja je bila nuja, kot sem že omenil, da s tem poslom nova uprava zaposli delavce in kapacitete ter ohrani podjetji in da izpolni v preteklosti prevzete pogodbene obveznosti. Rezultati pogajanj so bili naslednji:

• penali za do tedaj nedokončane posle so se odpisali v višini 1,4 mio USD (v celoti);

• da bi lahko dokončali naročilo, je bilo potrebno plačati obresti na avanse - vendar le v zmanjšanem obsegu, saj je vodstvo priznalo le tiste obveznosti, ki so bile lahko osnova za ustrezne vknjižbe;

• terjatve ruskega kupca in TAMMEX-a so se tako znižale od 7 mio USD na 3,4 mio USD za neporavnane provizije in obresti na avanse;

• ohranilo se je naročilo za preostalih 73 avtobusov pod novimi, ugodnejšimi pogoji;

• prodajne cene preostalih 73 avtobusov so se povečale za 17,15 odstotkov;

• kupec je bil pripravljen avansirati preostanek proizvodnje z 7 mio USD.

Vendar je za novi avans, brez katerega naši podjetji ne bi mogli obnoviti proizvodnje, izplačati plač in se ohraniti, GAZKOMPLEKTIMPEKS kot končni kupec zahteval poroštvo. Slovenske banke v avgustu 1995 niso bile pripravljene izdati TAM-u garancije za izvedbo posla oziroma vračila avansa, končni kupec pa se ni zadovoljil s pisno obljubo predsednika UO, pač pa je zahteval pismeno zagotovilo s strani državnega organa - ministrstva za vračilo avansa v primeru neizvršenega naročila. Zato sem kot minister, odgovoren za izvedbo zakona o sanaciji TAM-a in AM-BUS-a, podpisal obljubo, da TAM dobavi GAZKOMPLEKTIMPEKS-u 73 avtobusov v 90 dneh ali vrne avans 7 mio USD. Na tem dopisu iz avgusta 1995 je moj podpis in podpis predsednika UO TAM-a. Dopis ni garancija, čeprav ima tak naslov, saj sam po zakonu nisem garant, nima uradnega značaja, pač pa je le obljuba, da bova s predsednikom UO storila vse, da bo posel izpolnjen in avans porabljen namensko. S tem podpisom razen sebe nisem zavezal nikogar drugega. Dopis tudi ni komercialna pogodba, ki bi jo podpisal minister, kot sledi iz prvega vprašanja Socialdemokratskega sindikalnega foruma SDSS dr. Janezu Drnovšku, niti ni bil podpisan s soglasjem Vlade ali predsednika Vlade. Dopis tudi ne posega v stare posle, ne jamči poplačila ugotovljenih obveznosti TAM-a do kupca in TAMMEX-a (3,4 mio USD), in ni povezan s plačilom nobenih provizij, kot to sprašuje SDSS v svojem drugem vprašanju, saj v pogodbah, omenjenih v dopisu, ni nobenih provizij. V nobenem primeru tudi ni obremenil državnega proračuna ali TAM-a, je pa pridobil TAM-u ustrezno predplačilo, ki je v tistem trenutku omogočilo med drugim tudi izplačilo plač.

Že pred in po sprejemu sanacijskega programa TAM-a in AM-BUS-a v Državnem zboru sem neposredno prispeval k zamenjavi vodstva in UO, tako da posamezniki, ki bi lahko bili osumljeni sodelovanja v spornih poslih, niso več sodelovali pri upravljanju in vodenju teh podjetij. Novo vodstvo je zagotovilo tudi podrobnejši vpogled v delovanje podjetja, ki je preiskovalnim organom omogočil tudi večji učinek njihovega dela. Ti bi sicer lahko že v preteklih letih ugotovili nepravilnosti, pa tega niso naredili, čeprav bi to bistveno olajšalo sanacijo TAM-a. Kadrovske spremembe, nova poslovna politika in revizija pogodb, pa tudi prenehanje sodelovanja s spornimi posredniki po izpolnitvi starih, dogovorjenih poslov, kažejo na to, da ne le, da nisem sodeloval pri izplačevanju provizij, pač pa sem jih skupaj z UO tudi v celoti preprečil. Tako ne velja očitek SDSS iz tretjega vprašanja v njihovem pismu. O vseh omenjenih potezah in poslih sta odločala neposredno UO podjetij, ki sta mi posredovala tudi informacije, sam seveda nisem sprejemal nobenih neposrednih upravljalskih, ali vodstvenih odločitev v obeh podjetjih, saj so zato obstajali ustrezni organi v njih, sodeloval pa sem pri oblikovanju temeljnih izhodišč sanacije, redno sem poročal, kot zahteva zakon o sanaciji obeh podjetij Vladi Republike Slovenije, dokončni sanacijski program obeh podjetij pa je potrdila tudi Vlada Republike Slovenije, kot zahteva zakon. Tudi vsa poroštva so bila odobrena s soglasjem Vlade in s tem tudi pristojnih ministrstev. Tako so delovali tudi državni predstavniki v UO v obeh podjetjih. V TAM-ovem je zaradi pomena neposredno deloval tudi državni sekretar za industrijo, ki bi bil dolžan preprečiti z vetom morebitne nepravilne odločitve UO, o tem po zakonu poročati meni in tudi Vladi Republike Slovenije. Ker tega ni storil, je očitno ocenjeval odločitve za pravilne. Omejitve in obvezne usmeritve pri njihovem odločanju so bile le odločitve, sprejete na Vladi Republike Slovenije. Zato v njihovem delu ne vidim neodgovornega ravnanja, kot sledi iz četrtega vprašanja iz pisma SDSS. Kot minister sem navezal tudi stike z ruskimi oblastmi (z ambasadorjem Republike Rusije v Republiki Sloveniji), podobno je naredil slovenski ambasador v Moskvi, govoril sem tudi z visokimi predstavniki ruskega kupca. V vseh razgovorih sem zaprosil nasprotno stran, da vzpostavimo neposredni stik med njihovimi kupci in našima podjetjema, vendar nisem dobil dokončnega odgovora. Od ruske strani je odvisno, ali bomo lahko z njihovim trgov trgovali neposredno, kar je naš edini bodoči način poslovanja s tem trgom. Seveda pa ti pogovori še niso končani.

TAM je poravnal ob zagonu proizvodnje tudi nekatere obveznosti, ki jih je imel do nekaterih upnikov na »sivem trgu«. O teh obveznostih sem obvestil Državni zbor tudi ob priliki sprejemanja sanacijskega zakona. Tedaj smo ocenjevali, da je teh obveznosti okoli 3.55- mio SIT. Njihove terjatve so bile namreč zavarovane s prvovrstnimi instrumenti zavarovanja plačil, ki so omogočili blokade žiro računov tako holdinga kot odvisnih podjetij podjetja TAM in njihovo plenjenje. Šele poravnava teh obveznosti je TAM-u omogočila normalno poslovanje. Sicer pa je novi UO vodil politiko ohranjanja kratkoročne zadolženosti, ki ni bila stroškovno predraga, saj so številni dobavitelji njihovi dolgoročni partnerji, pripravljeni tudi v naprej sodelovati z njimi, za zmanjševanje te zadolženosti pa bi sicer morala angažirati nove kredite in seveda tudi poroštvena sredstva. Da bi TAM in AM-BUS bila tako sposobna izpeljati zagon proizvodnje ob kritični avansirani in neizvedeni proizvodnji in ob obvezah do nebančnih upnikov in nekaterih dobaviteljev, sta se podjetji morali zadolževati s pomočjo državnih garancij. S tem sta večali svoj obratni kapital, nista pa vnovčevali državnih garancij in obremenjevali davkoplačevalcev. če bo izvedba sanacijskga programa uspešna, se to naj ne bi zgodilo niti v prihodnjih letih. Kot je znano, naj bi TAM že v prihodnjem letu dosegel pozitivno gotovinsko bilanco, leta 1997 tudi pozitivni poslovni uspeh, po letu 1998 pa naj bi bil sposoben servisirati tudi kredite, ki jih sedaj najema s pomočjo državnih poroštev.

Po sanacijskem programu naj bi TAM dobil po njegovem sprejemu na Vladi še zadnjo tranšo državnih poroštev v višini 2.840 mio SIT, kar naj bi omogočilo podjetju doseganje pozitivnega gotovinskega toka in spodnji kritični obseg poslovanja. Od tega je prejel do sedaj le 520 mio SIT. S tem je izčrpal okoli 4,7 milijard poroštvenega potenciala (od 8. milijard) za zavarovanje glavnic za odobrene kredite. Pripadajoče revalorizacijske in normalne obresti v tem trenutku ni mogoče natančno izračunati, saj so odvisne od bodočih revalorizacijskih in normalnih obrestnih mer. Ob določenih pesimističnih predpostavkah o gibanju inflacije in obrestnih mer smo s tem dosegli zgornjo mejo garancijskega potenciala (če garantiramo tako glavnico kot revalorizacijske in normalne obresti iz potenciala 8 milijard), ob optimističnejši napoved inflacije in obrestnih mer v bodoče pa smo še daleč pod njo. Da ne bi dali povoda za očitek, da prekoračujemo zakon, bomo zaprosili za obvezno razlago Državni zbor, ali se 8 milijardna meja nanaša le na glavnico, ali pa vključuje tudi pripadajoče obresti. Stališče ministrstva za gospodarske dejavnosti je bilo po vzoru nekaterih drugih primerov, da je s tem dana meja za garantiranje glavnice, da pa država ob tem prevzema garantiranje tudi za pripadajoče obresti. Ker »državni krediti« niso bili porabljeni za poplačilo spornih provizij in pogodb, kot sledi iz petega vprašanja v pismu SDSS, seveda zaradi ega tudi ni ogrožena obnovitev proizvodnje. Omenjeni predlog Državnemu zboru za obvezno razlago pa bo tudi preprečil, da bi presegli garancijski potencial, določen v zakonu. Če ga bomo dokončno izpeljali, do tega pa manjka le malo, tudi ni nobenih razlogov, da se sanacija podjetij TAM in AM-BUS ne bi uspešno nadaljevala in uspela, kot pedvidevata oba dokončna sanacijska programa, ki jih je sprejela Vlada Republike Slovenije.

Spoštovani gospod predsednik, upam, da sem dovolj podrobno in prepričljivo pojasnil svoje delovanje, pa tudi delo novega UO in uprave v obeh podjetjih!

S spoštovanjem,

dr. Maks Tajnikar

Humoreska

Smo Slovenci irealno ljudstvo?

– No, kaj pravite o iniciativi za referendum, po katerem bi tistim južnjakom, ki smo jim ob osamosvojitvi dali državljanstvo, to zdaj odvzeli? smo kar z vrat povprašali zbrane v bifeju Bližnja srečanja posebne sorte. Priznati pa moramo, da je vprašanje veljalo predvsem tovarišu Neposrednemu proizvajalcu raznih strok, ki je po običaju že zasedal za šankom bifeja in s premislekom zlival vase penaste požirke belo–rumenega eliksirja.

»Saj ni jasno, ali bo do referenduma sploh prišlo,« je odvrnil tovariš Neposredni.

– Ali mislite, da ga bo ustavno sodišče prepovedalo, ker je takšen referendum protiustaven?

»Tega ne morem napovedati, ampak meni bi bilo žal, če bi ustavno sodišče tak referendum prepovedalo!«

– Oho, zdaj ste se pokazali v povsem šovinistični luči!

»Vi pa hudičevo hitro sklepate in hudičevo ekspresno lepite etikete!«

– Pa saj ste rekli, da ste za referendum!?

»Hopla, nič takega nisem rekel. Rekel sem le, da bi mi bilo žal, če bi ustavno sodišče tak referendum prepovedalo. In preden me proglašate za šovinista, bi me morali prej vsaj vprašati, zakaj sem proti prepovedi ustavnega sodišča, ali ne!?«

– Torej, zakaj?

»Predvsem sem proti ustavni prepovedi zdaj, še preden poteče rok za zbiranje podpisov. Zdaj imamo namreč Slovenci izredno priložnost, da ugotovimo, ali smo realno ali irealno ljudstvo.«

– In kako bomo to s tem referendumom ugotovili?

»Ne z referendumom, pač pa z zbiranjem podpisov.«

– Čisto nič ne razumem! Zdi se mi, da se le izmotavate iz zanke, ki ste si jo nastavili sami, ha ha!

»Pa nič, bom pa umolknil!«

– Tole je najlažja obramba. Stavim, da nimate pametnega odgovora na mojo trditev, da ste šovinist.

»Za pivo!? Veliko seveda!?«

– Prav!

»Torej, mene le zanima, ali bodo predlagatelji referenduma v dveh mesecih uspeli zbrati 40.000 podpisov.«

– Zakaj pa vas zanima to?

»Ker to pomeni, da smo Slovenci iracionalno ljudstvo.«

– Zakaj?

»Se spomnite, da je pred kakšnim letom Ljudska stranka zbirala podpise za referendum o tem, da bi vsak slovenski državljan dobil še en 400.000–tolarski certifikat, češ da so izračunali, da je skupno premoženje vredno skoraj še enkrat več, kolikor je bilo prvotno ocenjeno...«

– Seveda se spomnimo, kako jih ni mogla zbrati!

»No, torej, nekdo, ki je vsakemu Slovencu obljubljal še za 400.000 tolarjev premoženja, ni mogel animirati niti 40.000 Slovencev za to akcijo. In če zdaj Poljšku in Matušu uspe zbrati teh 40.000 podpisov za odvzem južnjaških državljanstev, potem je to povsem jasen dokaz, da smo Slovenci irealno ljudstvo. Ko nam namreč nekdo ponuja neposreden denar, čeprav preko certifikatov, nas ne zanima, zanima pa nas, kako bodo nekateri izgubili naše državljanstvo, pa čeprav od tega ne bodo imeli nikakršnega profita, vsaj kot posamezniki ne. Torej še vedno velja tista slovenska, raje imam, da sosedu crkne koza, kot da bi jaz imel še eno. In zato bi prav rad vedel, ali se bo našlo teh najnovejših 40.000 podpisnikov. In zato tudi mislim, da ste mi dolžni pivo!«

Bogo Sajovic

HOROSKOP

Navdušen šahist

Eden najpomembnejših vodij oktobrske revolucije je bil Lev Davidovič Bronštajn, bolj znan po vzdevku Trocki (rojen 7. novembra 1879). V mladosti se je pridružil socialdemokratom, po njihovem razcepu leta 1903 pa manjševikom in bil po revoluciji leta 1905 voditelj sovjeta v Sankt Petersburgu. Po porazu te revolucije je pobegnil v tujino in dolga leta živel na Dunaju. Počasi se je začel približevati boljševikom in leta 1917 je bil eden voditeljev oktobrske revolucije. V prvi boljševiški vladi je bil komisar za zunanje zadeve in v prizadevanju, da bi novo državo potegnili iz prve svetovne vojne, je podpisal za Sovjetsko zvezo neugoden mir s centralnimi silami v Brest–Litovsku marca 1918. Kmalu potem je bil imenovan za komisarja za vojsko. Bil je organizator Rdeče armade, uspešno je vodil boje z nasprotniki revolucije in neusmiljeno zatrl upore nezadovoljnežev, zlasti upor mornarjev v Kronštatu. Manj pa je bil uspešen v vojni s Poljsko, kjer je po prvih uspehih Rdeča armada doživela hud poraz. Po Leninovi smrti je bil Trocki ob Stalinu najmočnejši možni naslednik. Vendar je imel Stalin močnejše zaledje v partiji in je počasi spodkopaval Trockega. Leta 1927 je bil Trocki razrešen vseh funkcij in izključen iz partije. Kmalu nato so ga izgnali v tujino in njegove privržence začeli divje preganjati. Dolga leta je blodil po Evropi, nanj je bilo organiziranih več napadov, večina držav pa ga je hitro izgnala. Končno ga je sprejela Mehika in v izgnanstvu je ustanovil tudi Četrto internacionalo. Leta 1940 so ga najverjetneje na Stalinov ukaz ubili.

Ko je bil Trocki še pred revolucijo v azilu na Dunaju, je bil reden gost v znani kavarni Cafe Central in eden najbolj navdušenih šahistov. Reden gost in šahist v tej kavarni pa je bil tudi znani psihoanalitik Sigmund Freud. Tako je nekega dne po kavarni začel krožiti dovtip:

»Eden želi matirati erotiko, drugi pa kapital.«

Deni

					DELAVSKA ENOTNOST	MELANHOLIJA	ANGLEŠKI PEVEC	LATINSKI VEZNIK	NEMŠKA IGRALKA (KARIN)	KRMA ZA KONJE	JEZERO V ETIOPIJI	SLONI	RAZLIČNI ČRKI	REKA NA SLOVAŠKEM	ORGAN VIDA	ČLAN SENATA	TKALČEV IZDELEK
					ENAKOMER. PORAZDELJENA TEŽA PRI PREDMETU												
					POTOVALNO PLAČILNO SREDSTVO												
					LOJZE DOLINAR			FILOZOF DESCARTES / TETOVO					PEVKA TURNER / VRSTA VRBE				
					ESTONEC / OKRASNA PTICA DVORIŠČ				DRAG KAMEN / MONAŠKI KNEZ						ALFI NIPIČ / BOSANSKA PEVKA		
				⇨						TONE GOGALA	GLASILO ITALIJANSK. SOCIALISTOV / PRIDUŠENO JOKANJE						
AVTOR: BORUT LEVEC	PASTIRSKA PESEM	NAPADALEC NA POLITIČNO OSEBNOST	POSLANEC GOŠNIK / POMEMBNA ZAČIMBA	⇩				PLAVALKA BOJADŽI / PODZEMNI HODNIK						DOLGO ČASOVNO OBDOBJE / UBIJALSKI KIT			
TRPNIK						AM. LETAL. TEHNIK (WILBUR) / IT. PEVEC (FAUSTO)							REKA NA POLJSKEM / ARZEN				
KORALNI OTOK					MESTO V FRANCIJI / LEPOTNA RASTLINA					PAPEŽEVA KRONA / MESTO V ITALIJI						LADJA ZA PREVOZ AVTOMOBILOV	NIZOZEMSKA JADRNICA
SAMOPOSTREŽNA TRGOVINA												MLEČNI IZDELEK / ANTIČNI NIN					
TUNIZIJA			GRŠKI DIDAKTIČNI PESNIK / VRSTA UGANKE					PESNICA MUSER / LJUDSTVO V INDIJI					GLAVNO MESTO GANE / ORODJE MLATCEV				
VRSTA MUŠKATNEGA VINA							IZDELOVALEC PREJE / VOJAŠKA ZVEZA							VODNA ŽIVAL / REKA V NEMČIJI			
MODERNA GLASBA				ULITA TISKARSKA ČRKA / MESTO PRI ZADRU					SPARTANSKI KRALJ / BRKATA PTICA UJEDA								OTOČJE V MOLUKIH
GLAVNO MESTO GRČIJE						SRBSKO MOŠKO IME					SADEŽ KI ODPADA / OSEBNI ZAIMEK						
HRVAŠKI PEVEC (DUŠKO)						ŽLAHTNI PLIN							VRSTA VRBE				
PRIZORIŠČE V CIRKUSU						GLAVNO MESTO ALBANIJE							STARI SLOVANI				

Nagradna križanka št. 51/52

Rešeno križanko nam pošljite do 21. novembra 1995 na naslov: ČZP Enotnost, Dalmatinova 4, 61000 Ljubljana, p.p. 479 na dopisnici ali v pismu s pripisom Nagradna križanka št. 51/52. Nagrade so 5.000, 3.000 in 2.000 tolarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 49:

ANKARANČANKA, GALVANOMETER, ARIANA, EKIPA, IVAN, AMUR, MAV, TAVČAR, TIRANA, VA, AER, MIKE, JL, TUZLA, KITICA, ZEI, CALAIS, SETA, ŽE, AMAL, KASTOR, KORAL, ANI, ANIO, ALO, OLA, SRB, ČRT, TJ, SRK, DR. LIANA, ILEUS, KOREN, ASTA, ABELARD, MIHA, SKOTITEV, NEOLITIK, TAROKIST, AMBASADA

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 49:

1. Tereza Horvat, Celovška 103/51, 61000 Ljubljana
2. Lojze Pajnič, Pipan.pot 31, 61210 Lj.-Šentvid
3. Vladka Berločnik, Ložnica 9 a, 63320 Velenje

Nagrade bomo poslali po pošti.

Križanko pripravil

SALOMONOV UGANKAR

Vodovnikov mobitel

Alber Vodovnik, šef SKEI, je na neki seji ugotovil, da so številni novi zasebniki kot kavboji, ki bi radi postali kapitalisti. Njegovo ugotovitev so na isti seji modro podkrepili, da ZSSS sestavlja 19 sindikatov in SKEI in da naj zveza pleše, kot bodo oni igrali. Bertl pa je bil še pametnejši, saj mu je očitno sama božja previdnost prišepnila, da se mobitelkapitalistom lahko postavijo po robu le mobitelsindikalisti. Formula ZSSS = SKEI + 19 sindikatov torej ne vodi nikamor drugam kot v plesoči mobitelsindikalizem. Skrivni viri so nam sporočili, da je Brtl za takšno obliko organiziranosti in delovanja SKEI svojemu sekretarju Vladimirju že nabavil frajtonarico, dodobra pa poskrbel tudi za lastno mobitelsko tehnično opremo.

Semoličeva korektnost

Dušan Semolič, šef ZSSS, je nekatere aktiviste SKEI na njihove očitke, češ da v zvezi nimajo prijateljev in da še nikoli niso slišali toliko grdega na svoj račun kot na konferenci ZSSS, potolažil, da ima SKEI več prijateljev v zvezi, kot mislijo nekateri. Po njegovem mnenju pa prav to prijateljstvo tudi zahteva korektnost pri poročanju s seje. Kaj pa je temu Semoliču? Da bi zdaj po toliko letih kar naenkrat »naše« prijateljstvo zahtevalo korektnost pri poročanju? Kaj pa borba za »naš« razredni prav, pa zveza kot 19 sindikatov in SKEI, nostalgija pa starih lepih udbočasih, ko smo bili najprej nič in potem vse...? Naše prijateljstvo zahteva prav takšno korektnost in nič drugačno. Še pomnite, tovariši!?

Migličeva članarina

Ivo Miglič, šef sindikata energetike, je dejal, da je njihov sindikat letos spomladi skušal povišati članarino, vendar so razprave pred konferenco pokazale, da za to ni prave pripravljenosti. Prav tako da so sindikalisti podjetij nasprotovali temeljnemu delitvenemu razmerju. Popolnoma razumljivo. Kdo v energetiki bi bil tako nor, da bi dajal še več za dolgoletno lagodno sindikalno življenje in ustanavljanje novih sindikatov, posledica česar so poleg starih še novi plačani šefi in drobljenje že tako zanikrne sindikalne moči.

Medikovi časi

Branko Medik, šef SKEI v Mariborski livarni, je ugotovil, da je bilo v preteklih letih veliko trenutkov, ko bi svobodni sindikati lahko povečali članarino brez hujših posledic. Zato je treba po njegovem mnenju s tem počakati do takrat, ko bodo delavske interese bolje ščitili in to znali članstvu dokazati. Se strinjam, a se hkrati bojim, da bo te interese takrat ščitil nekdo drug, članstvo pa ne bo potrebovalo drugih dokazov kot tistega v kuverti ob koncu meseca. Le to ni jasno, zakaj bi bilo takrat sploh še potrebno višati članarino.

Kuli